

letningsarbete inom samma trakter, därunder uppdagat ett flertal fyndigheter av malm, varom nu är fråga, d. v. s. svavelkis, kopparmalm, zink- och blymalm ävensom guld- och silverhaltig arsenikmalm. Särskilt må härvid framhållas den guldhaltiga svavelkis-arsenik-kopparmalmen vid Boliden i Skellefteå socken. Med hänsyn såväl härtill som till de av Sveriges geologiska undersökning redan vunna resultaten finner jag, i likhet med senast min företrädare i ämbetet, uppenbart, att de av undersökningen på ifrågavarande område bedrivna arbetena böra fullföljas liksom ock att jämväl i övrigt de resultat, som redan vunnits, böra vederbörligen tillvaratagas.

[41.]

Givetvis är det omöjligt att kunna på förhand beräkna storleken av de kostnader, som för nästa budgetår kunna uppkomma för ifrågavarande arbetens bedrivande. Om mera lovande spår påträffas, böra dessa omedelbart få i viss utsträckning fullföljas, liksom undersökningsarbetena på de gjorda fynden måste kunna bedrivas med nödig effektivitet. Härför kräves, att vid förefallande behov ett relativt stort anslagsbelopp kan få disponeras. I betraktande härav och för att icke risk må uppstå, att upptäckta, givande malmanledningar av brist på medel gå förlorade för statsverket, anser jag någon nedsättning i det av chefen för Sveriges geologiska undersökning begärda anslagsbeloppet icke tillräddig. Härvid utgår jag emellertid från att anslaget ställes till Kungl. Maj:ts disposition för att endast i mån av uppkommande behov och efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande utbetalas till undersökningen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, å riksstaten för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 100,000.

E. Ingenjörsvetenskapsakademien.

1. **Ingenjörsvetenskapsakademien.** Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för upprätthållande av en ingenjörsvetenskapsakademi beviljade 1919 års riksdag på Kungl. Maj:ts i propositionen nr 210 därom gjorda framställning för år 1920 ett ordinarie förslagsanslag, högst 40,000 kronor. Anslaget har sedermera utgått med, för år räknat, oförändrat belopp.

På sätt närmare framgår av ovanberörda proposition, förutsattes vid akademiens stiftande, att staten skulle bestrida grundavlöningarna, således icke dyrtidstilläggen, till akademiens befattningshavare ävensom de egentliga

[42.]

Ingenjörsvetenskapsakademien.
(ordinarie anslag.)

[42.] administrationskostnaderna, närmast lokalhyran. Från denna utgångspunkt beräknades det statsbidrag, varav akademien kom i åtnjutande. Då någon minskning i nyssberörda utgiftsposter icke lär kunna vidtagas för nu ifrågasvarande budgetår, torde anslaget fortfarande böra upptagas med enahanda belopp, som förut utgått.

I riksstaten för budgetåret 1927—1928 torde alltså uppföras:

Upprätthållande av verksamheten vid ingenjörsvetenskapsakademien,
oförändrat ordinarie anslag..... kronor 40,000.

[43.] *Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsle-*
vetenskaplig forsknings-
verksamhet inom kraft-
och bränsle-
området.
 (extra anslag.)

2. Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet. I en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten proposition, nr 307, med därvid fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag lämnade Kungl. Maj:t riksdagen en närmare redogörelse för resultaten av en i anledning av skrivelse från riksdagen den 13 maj 1916, nr 128, verkställd utredning, huruvida och på vilket sätt, med synpunkt företrädesvis inriktad på upprättande av någon vetenskaplig-praktisk institution, staten skulle kunna medverka till varaktigt befrämjande av en planmässig kraft- och bränslepolitik. I samband härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet såsom förslagsanslag, högst, att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda närmare villkor, anvisa *dels* å tilläggsstat för år 1920 under sjunde huvudtiteln ett belopp av 150,000 kronor, därav 50,000 kronor skulle användas till inköp av apparatutrustning, *dels ock* å extra stat för år 1921 under tionde huvudtiteln ett belopp av 200,000 kronor.

Kungl. Maj:ts berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Vid föredragning den 9 juli 1920 av riksdagens i ämnet avlåtna skrivelse, i vad densamma avsåg det å tilläggsstat för år 1920 beviljade anslaget, godkände Kungl. Maj:t efter kommerskollegii hörande en av ingenjörsvetenskapsakademien ingiven organisationsplan för forskningarnas bedrivande. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att sistnämnda anslag finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av akademien därom avgivet förslag. I detta hade akademien, under hänvisning till en förslaget bilagd sammanställning av »uppgifter för ett blivande svenskt bränsleinstitut», approximativt uppdelat anslagsbeloppet, i den mån det ej avsåg inköp av apparatutrustning, i mindre summor för igångsättande av förberedande undersökningar rörande några i sammanställningen upptagna spörsmål, som akademien ansåg i första rummet böra komma under behandling. Bland dessa märktes vetenskapliga undersökningar av företrädesvis teknisk natur rörande torv, skiffrar och skifferprodukter samt vedkolningsprodukter ävensom tekniskt-vetenskapliga undersökningar i förening med upplysningsverksamhet i bränslebesparande syfte dels i förbränningsfrågor med

särskild hänsyn till träbränslets användning, dels på ångalstringsområdet.

[43.]

Beträffande anslaget å extra stat för år 1921 förordnade sedermera Kungl. Maj:t den 19 november 1920, att detsamma finge av akademien användas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av akademien avgivet förslag, innebärande fortsättning samt i viss mån utvidgning av de under år 1920 påbörjade undersökningarna.

Även för år 1922, för första halvåret 1923 samt för budgetåren 1923—1924, 1924—1925, 1925—1926 och 1926—1927 hava till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet beviljats anslag, vilka uppgått till för år 1922 200,000 kronor och för första halvåret 1923 75,000 kronor samt för vart och ett av de följande fyra budgetåren 100,000 kronor. Härvid bör anmärkas, dels att anslaget vid 1922 års riksdag erhöll reservationsanslags natur, dels att i det å riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppförda anslaget var inrymt ett understöd å 7,500 kronor till tvenne utom akademien stående personer för bedrivande av försök med oljeframställning ur alunskiffer, dels ock att beträffande det för löpande budgetår beviljade anslaget — i likhet med vad under budgetåret 1925—1926 ägt rum — förutsatts, att någon mindre del av detsamma må, om sådant finnes lämpligt, efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande kunna tagas i anspråk för understödande av utom akademien stående förtjänta forskare.

Genom beslut den 16 juli 1926 har Kungl. Maj:t medgivit, att ett belopp av 90,000 kronor av det för budgetåret 1926—1927 beviljade anslaget må av ingenjörsvetenskapsakademien användas i huvudsaklig överensstämmelse med en av akademien avgiven plan.

I skrivelse den 4 september 1926 har ingenjörsvetenskapsakademien nu till Kungl. Maj:t inkommit med framställning om anslag för fortsättande under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 av här ifrågavarande forskningsverksamhet. Efter att inledningsvis hava erinrat om de av riksdagen för ändamålet redan anvisade anslagsbeloppen utvecklar akademien betydelsen av att akademien sättes i tillfälle att fortsätta forskningarna. Akademien anför härom följande:

Ingenjörsvetenskapsakademien.

»Då akademien nu går att anhålla om vidtagande av åtgärder för beredande av fortsatt anslag för forsknings- och upplysningsarbetet inom kraft- och bränsleområdet, må inledningsvis erinras därom, att akademiens arbete på detta område syftar till att så långt ske kan frigöra vår bränsleförsörjning från beroende av utlandet. Till fullföljande av detta syfte följer akademien huvudsakligen tvenne vägar. Å ena sidan studeras ingående våra inhemska bränslen, varvid huvudvikten lägges på undersökningar rörande möjligheten att ur desamma framställa oljeprodukter samt möjligheten att i övrigt höja deras kvalitet, så att det exempelvis må bli tekniskt möjligt att använda ved i stället för utländska stenkol även i eldstäder, som kräva ett högvärdigt bränsle. Å andra sidan underkastas de anläggningsdelar och apparater, såsom eldstäder, ugnar, ångpannor, kok-

[43.] spisar med flera, i vilka bränslet kommer till användning, en experimentell kritisk granskning i avsikt att uppspåra anledningar till bränsleförluster och utforska medlen för deras avlägsnande.

Vad beträffar möjligheterna att av svenska råmaterial framställa ersättningsmedel för de importerade oljorna, har akademien tidigare i sin skrivelse den 31 augusti 1923 angående anslag för här ifrågavarande ändamål lämnat en översikt över det dåvarande läget, vilken framställning finnes återgiven i 1924 års statsverksproposition.

Sedan dess har utvecklingen särskilt av motortrafiken gått framåt över hela världen med sådan fart, att situationen på oljeområdet kan sägas hava ytterligare skärpts. Vad vårt land särskilt angår, har sålunda oljeimporten stigit från i runt tal 178,000 ton år 1922 till över 300,000 ton år 1925. Vår import av enbart bensin har under samma period stigit från 57,000 ton till 138,000 ton. Dessa siffror äro ägnade att belysa vikten av fortsatta arbeten på detta område. Det är därvid av intresse att med tanke på de riktlinjer, som uppdrogos i ovannämnda skrivelse år 1923, kasta en återblick på utvecklingen sedan dess. Det ursprungliga programmet för undersökning av möjligheterna till och betingelserna för framställning av oljor ur alunskiffer har i huvudsak genomgåts. Det är numera ett arbete av tekniskt-ekonomisk art att kalkylera och konstruera samt, om förutsättningarna förefinnas, bygga industriella anläggningar. På grund av sin natur faller detta arbete till väsentlig grad inom ramen för den enskilda företagsamheten. Vad som dock ännu från akademiens sida kan anses som ett önskvärt arbete är — förutom stöd och råd åt enskilda företagare — en undersökning av de olika skifferbrottens och skifferlagrens lämplighet till oljeframställning, detta i avsikt att utröna vilka skifferbrott och skifferlager, som bäst lämpa sig för eventuella anläggningar för oljeutvinning. Med hänsyn till andra mera brådskande arbetsproblem har akademien emellertid ansett, att dessa skifferundersökningar av mera inventeringskaraktär för närvarande böra anstå. Den mängd olja, som kan inom närmaste tiden förväntas bliva framställd ur våra svenska skifferar, torde sannolikt icke komma att vara av väsentlig betydelse i förhållande till totalförbrukningen.

De nuvarande svåra avsättningsförhållandena inom stenkolsindustrien i förening med det ständigt växande oljebehovet i världen har gjort frågan om kolets överförande till flytande bränslen särdeles aktuell. Den tidigast praktiserade metoden för oljeframställning ur kol var den s. k. lågtemperaturdestillationen, vilken under kriget hade en icke oväsentlig användning i Tyskland. Under nuvarande förhållanden är denna metod dock i allmänhet icke lönande, ehuru arbeten fortfarande pågå i såväl Tyskland som även England för att förbättra metoden.

Ett stort intresse tilldraga sig däremot vissa nyare metoder. Några av dessa, de s. k. hydreringsmetoderna, avse att under tillförsel av väte sönderdela de mera sammansatta beståndsdelarna hos stenkolet under bildande av flytande oljeartade produkter. — — —

I vårt land hava vi givetvis det största intresse av att noga aktgiva på den just nu till synes synnerligen snabba utvecklingen av såväl vetenskapen som tekniken på detta område i utlandet. Förutom stenkol hava vi som bekant även veden och vedlutarna från cellulosaindustrien, som möjligen kunna tjäna såsom utgångsmaterial för oljeframställning. En särskild svensk metod har även föreslagits och varit föremål för en del förberedande försök från akademiens sida. Akademien avser även att dels söka

följa de utländska arbetena på området, dels i den mån så kan finnas lämpligt föranstalta om utförande av särskilda undersökningar till anpassande av framkomna metoder efter till buds stående svenska råmaterialier. — — —

Bland andra möjligheter till erhållande av inhemska drivmedel för motorer intar givetvis sulfitspriten ett viktigt rum. Det är glädjande att notera, hurusom de uppslag till sulfitspriten användning i blandning med bensen, som kraft- och bränsleutredningens biträdande sekreterare hemförde från Frankrike hösten 1922 (ingenjörsvetenskapsakademiens Meddelande nr 30), kunnat inom landet så utarbetas, att denna blandning, benämnd bentyl, numera lyckats erhålla en god spridning och synes utgöra ett omtyckt automobilbränsle. Den kvantitet bentyl, som kan erhållas, är emellertid begränsad av tillverkningskapaciteten hos sulfitsprittfabrikerna och kan därför endast ersätta en mindre del av den allt mera stegrade bensinimporten.

Ett annat sätt att av inhemska tillgångar skapa en ersättning för bensen utgör ett nyttiggörande av träkolet för alstring av generatorgas i å bilarna medförda gasgeneratorer. Akademien har med intresse följt de strävanden att införa träkolsgas för drift av motorfordon, som i Sverige bedrivits av ett enskilt företag, men har hittills ej ansett sig böra taga något eget initiativ i frågan. De nämnda strävandena ha emellertid ej hittills burit frukt, till största delen beroende därpå, att den använda konstruktionen fordrade väl genomkolade lövvedskol för sin drift, under det att svårigheter mötte för användningen av på normalt sätt kolade svenska barrträdkol. I de utförda experimenten har även armén deltagit, i det en vid Östgöta trängkår befintlig lastbil är utrustad med anordning för drift med träkolsgas. Detta problem är emellertid av en sådan vikt, att det bör närmare studeras och bearbetas med en högre grad av grundlighet än vad som är möjligt för en enskild firma. Akademien avser därför att under innevarande budgetår söka åstadkomma en översikt över vad som i utlandet, främst i Frankrike, åtgjorts på området i fråga för att därefter under budgetåret 1927—1928 föra frågan vidare framåt. För detta ändamål fordras främst undersökningar avseende att utröna, vilka befintliga apparattyper, som kunna arbeta med normala svenska träkol, och, om sådana apparattyper ej skulle finnas, ett försöksarbete för att finna de riktlinjer, efter vilka konstruktionen bör gå. Skulle det komma att visa sig ogörligt att åstadkomma sådana apparater, torde det bli nödvändigt att undersöka, huruvida och på vad sätt inom landet kunna framställas träkol, som lämpa sig för befintliga apparater. Akademien räknar vid dessa undersökningar på ett samarbete dels med armén, dels med tekniska högskolans institution för förbränningsmotorer.

De industriella ugnarna, som arbeta med höga temperaturer, tilldraga sig ur värmeteknisk synpunkt särskilt intresse. Vid dessa ugnar måste i allmänhet huvudvikten läggas på att den framställda varan blir av önskad kvalitet. Denna komplikation av bränslebesparingsproblemet medför, att åt detsamma måste ägnas en ökad uppmärksamhet och att man vid alla åtgärder måste framgå med största varsamhet, varför alla arbeten av större omfattning på detta område måste utsträckas över flera år.

Av akademiens berättelse över verksamheten under budgetåret 1925—1926 framgår, att en försöksanläggning framkonstruerats, avsedd att möjliggöra bestämningar av värmegenomgången vid höga temperaturer för sådana material, som användas till ugnshyggnad. Under innevarande bud-

[43.] getår avser akademien att utföra en sådan försöksanordning och påbörja undersökningsarbeten med densamma. I full omfattning torde dock dessa undersökningsarbeten icke kunna bedrivas förrän under budgetåret 1927—1928.

Ett intressant program för vissa undersökningar på ugnsområdet har uppgjorts av bestyrelsens ledamot, professorn Arvid Johansson. För drift av martinugnar och vällugnar användes i de allra flesta fall gas, framställd av stenkol. Detta förfaringsätt har den nackdelen, att ugnarna för sin drift bliva helt beroende av de importerade stenkolen, vartill kommer att gasen och därmed även det framställda stålet förorenas av i stenkolen förekommande svavel. En användning av ved eller träkol för gasframställningen i stället för stenkol skulle således hava betydelse såväl för bränslehushållningen som för kvaliteten. Professor Johansson påpekar nu, att vid många järnverk finnes tillgång på masugns gas, framställd ur träkol. Denna gas är emellertid alltför värmefattig för att kunna åstadkomma de höga temperaturer, som fordras i dessa ugnar, och måste därför för sådant ändamål anrikas. En dylik anrikning har redan med gott resultat försökts för speciella ändamål och teoretiska hinder synas ej möta för dess vidsträcktare användning. De problem, som i detta sammanhang möta, måste emellertid först experimentellt genomstuderas och hela frågan synes vara av sådan vikt ur bränslebesparingssynpunkt, att dessa arbeten synas böra understödjas.

För framställning av den erforderliga gasen kan även ved användas, varvid dock veden först måste torkas för att en tillräckligt kraftig gas skall erhållas. Akademien har redan tidigare undersökt anordningar för torkning av ved, avsedd till ångpannebränsle, och genom prov konstaterat den med torkningen åstadkomna vinsten. Dessa undersökningar böra för ett fullständigt klarläggande av frågan kompletteras med studier över vedtorkningsproblemet vid metallurgiska och andra ugnar.

På ångpanneområdet har akademien, såsom framgår av berättelsen över forskningsarbetet under budgetåret 1925—1926, redan tidigare angripit de problem, som möta vid det nu pågående strävandet mot högre ångtryck. Den kommitté, som tillsatts av akademien gemensamt med järnkontoret och svenska teknologföreningen, förbereder under innevarande budgetår undersökningar rörande ett antal hithörande frågor. En försöksapparat är under byggnad, avsedd för studium av de förbrännings- och värmeöverföringsproblem, som möta i en ångpanna, konstruerad med hänsyn till den omgestaltung som eldstadsrummet synes böra undergå på grund av införandet av högre ångtryck, kolkpulvereldning med flera förändringar. Dessa undersökningar bedrivs av bestyrelsens vice ordförande, professorn T. Lindmark, under intresserad medverkan av vattenfallsstyrelsen, Stockholms elektricitetsverk och ingenjörsvetenskapsakademiens kraft- och bränsleutredning. Det är att förutse, att de måste givas en sådan omfattning, att de böra fortsättas även under nästa budgetår.

Vid de höga tryck och temperaturer, som nu börja komma till användning, framträder även med styrka behovet av en vidgad kunskap om järnets och stålets hållfasthetsegenskaper vid högre temperatur. För närvarande pågå konstruktionsarbeten på en provningsanordning för dylika undersökningar och det beräknas, att densamma skall kunna komma i användning under nästkommande budgetår. Även undersökningar rörande vissa från vattnet i ångpannor härrörande, vid högre tryck starkt fram-

trädande frättningsfenomen planeras för närvarande och beräknas kunna utföras under nästa budgetår.

Inom hushållsbränslets område pågå, som av berättelsen över verksamheten under budgetåret 1925—1926 framgår, för närvarande i det av akademien särskilt inrättade spislaboratoriet försök, som syfta till att utarbeta en standardiserad och lätt reproducerbar provningsmetod för kokspisar. Sedan en sådan blivit fastställd, avser akademien att i samförstånd med de spistillverkande firmorna utreda först de principiella spörsmålen vid spiskonstruktionen och därefter även detaljfrågorna. En dylik fråga av betydande räckvidd är den rörande beredning av varmt förbrukningsvatten medels överloppsvärme från spisen, en fråga, som akademien redan berört i sin begäran om anslag för innevarande budgetår, men som enligt vad nu kan förutses med de begränsade medel, som stå till buds för forskningsarbetet, sannolikt ej kan på allvar upptagas förrän under budgetåret 1927—1928.

Ovan har akademien lämnat kortfattade redogörelser och, där så nu låter sig göra, även program för vissa forskningsarbeten av större omfattning, som böra utföras. Utom dessa framkomma undan för undan andra problem av mindre omfattning, vilka kräva sin lösning och för vilkas bearbetning penningmedel måste vara tillgängliga.

Under tidigare arbetsår har akademien bedrivit en ganska betydande upplysningsverksamhet, omfattande utställningar, föredrag, särskilda kurser och föreläsningsserier, utgivandet av publikationer m. m. Denna verksamhet, genom vilken resultaten av akademiens och andra institutioners arbete på här ifrågavarande område spridas i vidare kretsar, torde böra fortfarande bedrivas jämsides med de fortgående undersökningarna.

Till ovan specificerade särskilda arbetsuppgifter ansluta sig med nödvändighet vissa arbeten av mera allmän och skiftande natur, administrationsgöromål, hopsamlande av statistiska uppgifter och erfarenhetsrön, varjämte vissa kostnader måste beräknas för litteratur, tidskrifter, skrivmaterial m. m.

Med betoning av de i det föregående berörda spörsmålen vikt hemställer akademien, att medel måtte beviljas för budgetåret 1927—1928 för fortsatt forskningsverksamhet på kraft- och bränsleområdet. För de sista budgetåren har akademien för ändamålet begärt 150,000 kronor, medan Kungl. Maj:t med hänsyn till det statsfinansiella läget å riksstaten äskat ett belopp av 100,000 kronor, vilket anslag även beviljats av riksdagen.

Akademien vill ej underlåta att framhålla, att det här ifrågavarande forskningsarbetet främst syftar till att skapa de första förutsättningarna för möjligheten att åstadkomma sparsamhet på kraft- och bränsleområdet. Akademien söker således lägga den grund, på vilken besparingsarbetet skall uppbyggas. Men detta besparingsarbete utföres sedan av den enskilde industriidkaren eller av det enskilda hushållet och kommer staten, industrien och gemene man till godo. Det är alldeles otvivelaktigt, att detta akademiens arbete också verkligen har en ökad sparsamhet till följd. I den denna dag avgivna berättelsen över verksamheten under budgetåret 1925—1926 redogöres för en anläggning, där i ett enda fall såsom följd av akademiens arbete åstadkommits en bränslebesparing uppgående till 50,000 kronor pr år. De föregående årens erfarenhet har visat, att, då det

[43.] till förfogande ställda årsanslaget, varmed akademien haft att räkna, nedgått till 90,000 kronor, i det att 10,000 kronor vid budgetårets början av Kungl. Maj:t undantagits, det varit förenat med svårigheter att i brist på nödigt antal hjälpkrafter planlägga och effektivt utföra ett arbete, omfattande ett flertal parallellöpande verksamhetsgrenar. Då akademien emellertid finner det utsiktslöst att ånyo framställa begäran om anslagets bestämmande till 150,000 kronor, har akademien frånfallit denna ståndpunkt. Med hänsyn till det anförda vill akademien emellertid framhålla önskvärdheten av att anslaget sattes åtminstone så högt, att akademien kunde beräkna, att ett belopp av minst 100,000 kronor komme kraft- och bränsleutredningens verksamhet oavkortat tillgodo.

Under återopande av vad ovan anförts får akademien alltså i underdånighet hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte vid uppgörandet av riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna ett reservationsanslag å 110,000 kronor å extra stat för bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg av fortsatt tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet.»

Kommerskollegium.

Kommerskollegium, som den 14 september 1926 avgivit infordrat utlåtande över den av akademien gjorda framställningen, framhåller den synnerliga vikten av ifrågavarande forskningars utförande. Med hänsyn härtill tillstyrker kollegium, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för beviljandet av det utav akademien sökta anslaget.

Departementschefen.

Den av ingenjörsvetenskapsakademien med statsbidrag bedrivna forskningsverksamheten inom kraft- och bränsleområdet åsyftar som bekant i huvudsak utfinnandet av möjligheter att effektivare än hittills utnyttja kraft- och bränsletillgångarna samt nedbringa kostnaderna för deras tillgodogörande. Motsvarande problem är för närvarande i snart sagt alla kulturländer föremål för synnerlig uppmärksamhet. Det av akademien utförda arbetet har redan givit åtskilliga för vår nationella hushållning fruktbarande resultat, och anledning föreligger att hoppas, att ett fortsatt systematiskt bearbetande av här ifrågavarande spörsmål skall bliva av stor betydelse för ett rationellt tillgodogörande av vårt lands bränsletillgångar ävensom för en rationell bränsleekonomi överhuvud. Jag finner det under sådana omständigheter angeläget, att även för budgetåret 1927—1928 statligt stöd för ifrågavarande arbete lämnas i så stor omfattning, som förhållandena medgiva. Någon höjning av det för forskningsverksamheten inom kraft- och bränsleområdet senast beviljade statsanslaget kan jag dock icke, med hänsyn till den begränsning av statsutgifterna, som nu eftersträvas, förorda, utan tillstyrker jag, att anslaget för budgetåret 1927—1928 upptages med oförändrat belopp, 100,000 kronor. Därvid förutsätter jag, att, på sätt som avsetts för senast nu löpande budgetår, någon mindre del av anslagssumman må, om sådant befinnes lämpligt, efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande kunna tagas i anspråk för understödjande av utom akademien stående förtjänta forskare. Även om med ett anslag å

nämnda belopp icke alla de i akademiens skrivelse omförmälda undersökningar och arbeten kunna omedelbart komma till utförande, bör därmed dock vinnas, att på åtskilliga viktiga punkter av akademiens arbetsprogram forskningsarbetet under nästpåföljande budgetperiod kan vederbörligen fullföljas och fördjupas.

Närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslaget torde, i likhet med vad som skett under föregående år, få efter av akademien avgivet förslag meddelas av Kungl. Maj:t.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 100,000.

3. Flygtekniska undersökningar. I skrivelse den 23 mars 1926 har ingenjörsvetenskapsakademien hemställt, att ett anslag å 25,000 kronor måtte ställas till akademiens förfogande för bedrivande av vissa flygtekniska forskningsarbeten. Till stöd härför anför akademien följande:

[44.]
*Flygtekniska
undersök-
ningar.*

(extra anslag.)

»Den av ingenjörsvetenskapsakademien tillsatta flygtekniska kommittén, vars sammansättning och arbetsprogram ingenjörsvetenskapsakademien anmält i underdånig skrivelse av den 5 januari 1925, har framför allt ansett sig böra uppmärksamma de problem, som sammanhöra med vårt lands klimatologiska förhållanden och de inhemska förutsättningarna för flygteknisk verksamhet. Dessa problem äro av nationell beskaffenhet och deras lösningar kunna icke i allmänhet förväntas bliva oss tillförda genom andra länders verksamhet på området. Vid en av flygtekniska kommittén anordnad flygteknisk konferens den 4 februari detta år hava några av de nationella flygtekniska spörsmålen dryftats, och de vid detta tillfälle hållna föredragen hava avsett att vidga kännedomen om vissa av de faktorer, som äro av särskilt stor betydelse, då det gäller att uppbygga ett verkligt svenskt flygväsende.

*Ingenjörsvetenskaps-
akademiens
skrivelse den
23 mars 1926.*

Flygtekniska kommittén har verkställt vissa förberedande undersökningar rörande frågor inom flygmotortekniken och lämpliga konstruktionsmaterial för flygplan. I detta senare hänseende föreligga numera genom kommitténs försorg fyra utredningar angående konstruktionsmaterialen trä, stål och s. k. lättmetall, vilka bifogas denna skrivelse. Dessa utredningar komma att publiceras i akademiens handlingar. Flygtekniska kommittén har vidare till akademien inkommit med förslag till undersökningar rörande smörjolja och motorbränslen, särskilt med hänsyn till under vintertid rådande låga temperaturer. Samtliga de här omnämnda utredningarna och undersökningarna äro av sådan betydelse, att akademien ansett sig böra av tillgängliga medel bevilja erforderliga anslag intill 4,000 kronor för att bereda flygtekniska kommittén möjlighet att omedelbart kunna igångsätta vissa grundläggande och förberedande arbeten.

Det av kommittén utarbetade fullständiga forskningsprogrammet, vilket härtill bifogas såsom bilaga, beräknas kräva för sitt genomförande en tid av tre år. Den motortekniska delen av detta program syftar främst till att

[44.] undanrödja de svårigheter, som uppstå vid startandet av motorer vid låga temperaturer. Den flygtekniska delen av programmet avser dels att utfylla vissa luckor i kännedomen om olika konstruktionsmaterial, särskilt med hänsyn till utmattning och korrosion, dels ock att söka angiva riktlinjer för flygplanets konstruktiva utbildning med tanke på utnyttjandet av det för vårt land särskilt viktiga högvärdiga stålaterialet. Flygtekniska kommittén har beräknat, att för tiden intill 1 juli 1927 ett anslag av 25,000 kronor skulle erfordras. Medlen skulle tagas i anspråk för ersättning till de vetenskapliga krafter, som behöva anlitas för de olika undersökningarnas genomförande, ävensom därmed förenade expenser. Utredningar och undersökningar skulle i övrigt utföras i samverkan med statens provningsanstalt, kungl. tekniska högskolan och militära myndigheter.

Med anledning av vad som ovan anförts får ingenjörsvetenskapsakademien i underdånighet anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes ställa ett anslag av 25,000 kronor till akademiens förfogande att disponeras för flygtekniska forskningsarbeten enligt uppgjord plan.»

*Plan för
forskningar-
nas bedri-
vande.*

Det i akademiens skrivelse omförmälda forskningsprogrammet är av följande lydelse:

Förslag till forskningsarbeten.

I. *Material till flygplan.*

Trä:

- 1) Hållfastheten hos ren furu och gran från olika växtorter såväl med avseende på vanlig hållfasthet som hållfasthet mot utmattningspåkänningar.
- 2) Undersökningar över plywoods (kryssfanérs) hållfasthetsegenskaper under olika betingelser.
- 3) Undersökningar över impregnerings- och bestrykningsämnen för erhållande av fuktsäkerhet och brandsäkerhet hos träet.
- 4) Undersökningar rörande bästa växtort och urval för utvinnande av de nödvändiga dimensionerna.

Duraluminium:

- 1) Undersökning av durals hållfasthet, särskilt dess utmattningsgräns, efter angrepp av saltvatten.
- 2) Benägenheten för anfrätning av duraluminium och stål vid hopfogning.

Stål:

- 1) Bestämning av utmattningsgräns för de kallvalsade stålen med hög hållfasthet.
- 2) Bestämning av hållfastheten hos de kallvalsade stålen vid låg temperatur.
- 3) Hållfasthetens beroende av rostning hos de kallvalsade stålen.
- 4) Teoretisk och provningsteknisk utredning av lämpliga profiler eller former för balkar och stöttor av kallvalsat stål.
- 5) Teoretisk och provningsteknisk utredning av lämpliga kombinationer, speciellt hopfogningar, av trä med stål.

II. *Rörande flygmotorer.*

Efter verkställda förberedande undersökningar föreslås flygtekniska kommitténs arbete i motorfrågan i första hand inriktas på:

1) Ett studium av olika oljesorters viskositet vid olika temperaturer och laboratorieprov med sådana oljor och oljeblandningar. I den mån som dessa studier giva resultat, skulle lämpliga oljeblandningar tillverkas och en överenskommelse träffas med de militära myndigheterna om dessa blandningars provande i praktiken efter givet program.

2) Ett teoretiskt studium av olika tänkbara bränslens förhållande vid låga temperaturer i syfte att erhålla ett underlag för program till praktiska prov och undersökningar rörande startförhållandena, särskilt vid låga temperaturer.

Över akademiens framställning har kommerskollegium den 5 juni 1926 avgivit infordrat utlåtande. Därvid har kollegium anfört, bland annat, följande:

»Av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen den 6 mars 1925, nr 93, angående befrämjande av lufttrafik samt riksdagens skrivelse i anledning av samma proposition den 25 maj 1925, nr 227, inhämtas, att redan i samband med de beslut, som voro grundläggande för det understöd svensk luftfart för närvarande åtnjuter av allmänna medel, statsmakternas uppmärksamhet varit riktad på vikten av att svensk flygmateriel i möjligaste mån kunde komma till användning såväl för militära ändamål som i den civila flygtrafiken, i vilket syfte samarbete borde komma till stånd mellan vederbörande flygtrafikbolag och svenska industriföretag, som ägde förutsättningar och intresse för utvecklingen av inhemsk flygmaskinstillverkning.

Kommerskollegii utlåtande den 5 juni 1926.

En oundgänglig förutsättning för uppkomsten av en verkligt nationell industri på ifrågavarande område torde vara noggrann kännedom om de egenskaper hos vissa inhemska råvaror — till exempel olika träslag, metaller, stål — som äro av särskild betydelse för sagda materialiers användning för flygmaskinskonstruktioner. Att utforska dessa egenskaper såväl i och för sig, som relativt utländska materialier, vilka hava motsvarande användning, får därför betecknas som ett viktigt led i arbetet på att åstadkomma en svensk tillverkning av flygmaskiner. En sådan vore icke fullständig utan att de för flygmaskinernas drift erforderliga motorerna kunde byggas inom landet. Även härför erfordras bland annat en anpassning till de särskilda driftförhållanden, som betingas av vårt lands klimat, och detta i sin ordning måste föranleda närmare utredning av en serie hittills synbarligen otillräckligt kända företeelser på motorområdet.

Ingenjörsvetenskapsakademiens flygtekniska kommitté har tagit, enligt kollegii mening, synnerligen beaktansvärda initiativ till sammanslutning av de teknisk-vetenskapliga krafter, som i vårt land ägnat sig åt hithörande problem. Den arbetsorganisation, kommittén representerar, torde vara väl ägnad att behandla de uppgifter, som forskningen, enligt vad ovan framhållits, har att lösa.

En bekräftelse härå erhöles genom det lyckade sätt, varpå akademiens flygtekniska konferens den 4 februari 1926 genomfördes enligt ett gediget program, vari bland annat ingingo redogörelser för och diskussion om de tekniska undersökningar, som äro föremål för de föreliggande ansökning bilagda avhandlingar.

Med hänsyn till den betydelse för det allmänna, som flygväsendets utveckling ansetts äga, synes det väl berättigat, att staten ekonomiskt stöder denna

[44.] nya gren av ingenjörsvetenskapsakademiens verksamhet. Det av akademien företedda arbetsprogrammet finner kollegium innebära en måttfull begränsning till sådana föreliggande spørsmål, som i alla händelser icke kunna förbigås, om syftet med kommitténs utredningsarbete skall vinnas. Kommittén själv har beräknat medelbehovet för tiden intill 1 juli 1927 till sammanlagt 25,000 kronor, vilket belopp, enligt vad kollegium inhämtat, avser att täcka kostnader utöver det anslag av 4,000 kronor, akademien av för densamma tillgängliga medel redan anvisat åt kommittén för att bereda möjlighet till igångsättande av vissa grundläggande och förberedande arbeten.

Till ledning för bedömande av de sannolika totala kostnaderna för det uppställda arbetsprogrammets genomförande har kollegium från akademien införskaffat vissa upplysningar, vilkas huvudsakliga innehåll framgår av bifogade promemoria.

Det framgår härav, att genomförandet av hela programmet beräknats kräva en tid av omkring tre år. För det första arbetsåret beräknas, att 25,000 kronor erfordras, varav 15,000 kronor för materialundersökningar och 10,000 kronor för motortekniska undersökningar. Hur stor del av programmet, som härmed skulle vara slutfört, lär, enligt vad kollegium hos kommittén inhämtat, icke vara möjligt att redan nu med säkerhet överblicka. Emellertid anses det sannolikt, att det för första arbetsåret ifrågasatta beloppet skulle medgiva undersökningar, motsvarande mer än en tredjedel av hela det planerade arbetet, möjligen omkring 40 procent. De av särskilda skäl närmast liggande forskningsuppgifterna beräknas draga en kostnad av omkring 5,000 kronor. Genom anordnande av dessa redan nu skulle erfarenhet vinnas, varpå noggrannare uppskattning av kostnaderna för fortsatta arbeten kunde grundas. Från kommitténs sida har även framhållits, att medelstillgången givetvis får utöva inflytande på undersökningarnas djup och omfattning. I själva verket lär möjligheten att hålla kostnaderna inom den föreslagna ramen i väsentlig grad bero på utfästelser om samarbete från vissa enskilda företag och militära institutioner, vilkas medverkan kan lämnas på för arbetena fördelaktiga villkor.

Kollegium har på grund av det anförda icke något att erinra mot storleken av det för ett första arbetsår begärda anslaget 25,000 kronor.

Beträffande medelsanvisningen vore det enligt kollegii mening önskvärt, att Kungl. Maj:t av riksdagen äskade medel till täckande av anslaget i dess helhet. Detta skulle emellertid innebära, att medlen kunde bli tillgängliga först under budgetåret 1927—1928 och att alltså undersökningarnas huvuddel uppsköttes till motsvarande tid, något som under förhandenvarande omständigheter säkerligen icke vore lyckligt. Kommerskollegium vill därför föreslå, att ett mindre belopp, förslagsvis 5,000 kronor, ställes till akademiens förfogande för ändamålet i fråga av omedelbart tillgängliga statsmedel samt att återstående 20,000 kronor äskas av nästa års riksdag.

Om andra medel icke äro tillgängliga, har kollegium icke något att erinra mot att sagda belopp 5,000 kronor anvisas ur manufakturförslagslånefondens räntemedel att utgå under budgetåret 1926—1927.»

*Chefens för
flygvapnet
utlåtande den
31 augusti
1926.*

Efter remiss har chefen för flygvapnet i ett den 31 augusti 1926 avgivet utlåtande uttalat sig på följande sätt:

»Av Kungl. Maj:ts nådiga proposition 50/1925 till riksdagen framgår, att flygvapnet förutsättes i huvudsak erhålla sitt behov av materiel fyllt genom beställningar hos den civila industrien. En nödvändig förutsättning för en sådan industri är, att den såväl konstruktivt som med hänsyn till de rå-

materialier, å vilka tillverkningen baseras, anpassar sig efter de krav, som från flygvapnets sida måste uppställas, för att vapnets effektivitet särskilt vid krigstillfälle måtte bli tillgodosett. Såväl flygvapnets egen tillverkning som den civila industri, som eventuellt kan komma att anlitas för att täcka vapnets behov av flygplan och motorer, måste således i största möjliga utsträckning använda sig av inhemskt råmaterial. Av särskilt stor betydelse i berörda hänseende blir givetvis användningen av svenskt trä och stål. En noggrannare kännedom om våra kvalitativa och kvantitativa materialtillgångar, som kunna utnyttjas för flygteknisk tillverkning, måste vara av grundläggande betydelse för den industri, som här åsyftas.

Den förberedande undersökning, som ingenjörsvetenskapsakademien i detta sammanhang låtit verkställa med hänsyn till landets trätillgångar, påvisar med största tydlighet nödvändigheten av att en mera allsidig utredning blir verkställd. Det synes mig vara av stor vikt, att en dylik fortsatt utredning inriktar sig på att besvara frågan, huru det flygtekniska behovet av trämaterial skall kunna tillgodoses vid krigstillfälle och huru produktionen lämpligen skall organiseras. De mycket höga kvalitativa fordringarna synas nämligen påfordra, att särskilda åtgärder vidtagas redan å växtorten för att trygga materialtillgången.

Av den genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg redan verkställda utredningen beträffande duraluminium synes framgå, att denna legering under nu rådande förhållanden icke kan anses vara ett med hänsyn till inhemska materialtillgångar lämpligt konstruktionsmaterial för en flygplantillverkning, som av flygvapnet bör anlitas. Jag ansluter mig till denna uppfattning, men får samtidigt icke minst med hänsyn till den civila luftfartens intressen understryka betydelsen av att ingående studier och forskning verkställas för att ytterligare klarlägga stålets och duraluminiumets respektive för- och nackdelar vid flygteknisk användning. Det av ingenjörsvetenskapsakademien föreslagna forskningsprogrammet i detta hänseende synes mig eftersträva större klarhet i denna fråga med särskilt beaktande av de speciellt svenska förutsättningarna.

Den mycket värdefulla orientering beträffande stålets nuvarande flygtekniska användning, som åtföljer ingenjörsvetenskapsakademiens ansökan, är ett kraftigt bevis för, att den svenska stålindustrien på detta område har betydande intressen att tillvarata. Ingenjörsvetenskapsakademiens föreslagna forskningsprogram upptager bland annat teoretisk och provningsteknisk utredning av lämpliga profiler eller former för balkar och stöttor av kallvalsat stål. Härmed eftersträvas tydligen en ännu större användbarhet för stålet. Ett lyckligt genomförande av denna uppgift kan bli av väsentlig betydelse för svensk industri, samtidigt som givetvis flygvapnets industriella krigsberedskap därigenom kan stärkas.

De av ingenjörsvetenskapsakademien föreslagna undersökningarna beträffande flygmotorer, vilka särskilt äro inriktade på att söka undanröjda startsvårigheter vid låga temperaturer, synes mig vara av stor såväl militär som civil betydelse.

Med stöd av vad som ovan anförts anser jag, att det av ingenjörsvetenskapsakademien framlagda forskningsprogrammet är av mycket stort intresse för flygvapnet. Det är vidare för den tekniska utvecklingen inom flygvapnet nödvändigt, att flertalet av de föreslagna uppgifterna snarast möjligt utredas. Flygvapnet förfogar emellertid icke för närvarande över anslag eller tekniskvetenskapliga krafter, som kunna disponeras för undersökningarnas bedrivande. Då nu ingenjörsvetenskapsakademien erbjudit sig att igångsätta ifrågavarande

[44.] utredningsarbete, synes det mig mycket önskvärt, att detta anförtros till denna tekniska organisation, som härför äger goda förutsättningar, så mycket mera som därigenom resultaten på ett mera omedelbart sätt kan komma svensk industri tillgodo.

Det synes mig dock böra föreskrivas, att flygstyrelsens tekniska byrå skall beredas tillfälle taga del av de mera detaljerade undersökningsprogrammen samt att de önskemål, som flygstyrelsen därvid kan finna lämpligt framhålla, skänkas största möjliga beaktande.

Med anledning av vad som ovan anförts, vill jag tillstyrka det begärda anslaget 25,000 kronor.»

Kommerskollegii skrivelse den 4 oktober 1926.

I skrivelse den 4 oktober 1926 har kommerskollegium sedermera ytterligare framhållit, bland annat, följande:

»Såsom i kollegii meromnämnda utlåtande den 5 sistlidne juni framhållits, har vikten av att svensk flygmateriel i möjligaste mån kunde finna användning såväl för militära ändamål som i den civila flygtrafiken redan tidigare varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. För vinnande av detta syfte måste en leveransduglig nationell industri komma till stånd, vilket i sin ordning bland annat förutsätter på tillräckligt noggranna undersökningar grundad kännedom om de i detta sammanhang betydelsefulla egenskaperna hos de inhemska råvaror, som kunna för tillverkning av flygmaskiner och därför avsedda motorer komma ifråga.

Ingenjörsvetenskapsakademiens organisation och tekniska resurser göra det enligt kollegii mening särdeles lämpligt att åt akademien anförtro ledningen av hithörande undersökningar, som, med hänsyn till den betydelse för det allmänna flygväsendets utveckling de ansetts äga, torde väl förtjäna att av staten ekonomiskt understödjas. De av akademien i ämnet redan verkställda förarbetena giva otvetydigt vid handen, att akademien på ett lyckligt sätt kunnat ordna det i föreliggande frågor nödvändiga, omfattande samarbetet mellan företrädare för sakkunskapen inom bl. a. den militära och civila flygtekniken, motor- och materialprovningsområdena samt metallurgien och trävaruindustrien.

Beträffande medelsbehovet för de planerade undersökningarna hade kollegium hyst förhoppning, att redan innevarande höst vissa erfarenheter skulle föreligga genom utförande av en del av de forskningsarbeten, som närmast voro avsedda att bekostas med det anslag å 5,000 kronor, varom kollegium såsom nämnt den 5 sistlidne juni hemställt. Då, såvitt kollegium har sig bekant, Kungl. Maj:t ännu icke fattat beslut rörande berörda hemställan samt undersökningarna i fråga därför icke kunnat påbörjas, får kollegium hänvisa till den utredning i sistberörda avseende, som kollegium i samband med sagda hemställan redan tidigare förebragt och varav framgår, att det beräknade anslagsbehovet å sammanlagt 25,000 kronor för ett första arbetsår icke föranlett erinran från kollegii sida.»

Statens provningsanstalt.

Vidare har statens provningsanstalt den 12 november 1926 avgivit utlåtande i ärendet. Anstaltens utlåtande lyder sålunda:

»Flygväsendets snabba utveckling är resultatet såväl av aktiv flygning som av tekniskt-vetenskaplig forskning. Den betydelse, som man i andra länder tillmäter den vetenskapliga utredningen i jämförelse med den praktiska flygningen, framgår därav, att enligt tillgängliga upplysningar de på

området ledande stormakterna giva större penningbidrag till vetenskaplig forskning på detta område än till direkt subvention av flygtrafik.

I Sverige har på detta forskningsområde intet eller föga utträttats. Med hänsyn till militära krav och till de stora summor, som av staten beviljas till anskaffande av flygmaskiner för civil flygning, måste det otvivelaktigt vara ett statens intresse, att den militära och civila flygindustrien i vårt land icke endast i efterblivenhet kopierar utländska konstruktioner eller sammansätter flygmaskiner av utländska material och halvfabrikat, utan att av statens medel byggda eller anskaffade maskiner i största möjliga utsträckning tillverkas av svenska material. Med sin erfarenhet av nödvändigheten av tekniskt-vetenskapliga undersökningar för en industri av denna typ, måste provningsanstalten framhålla, att en oundgänglig grundval för svensk flygmaskinstillverkning med övervägande svenska material är en vetenskaplig kunskap om dessa material.

Ingenjörsvetenskapsakademien har genom sin flygtekniska kommitté granskat denna grundval och funnit densamma mycket otillräcklig. Akademien har därvid framhållit, att Sverige har vissa naturliga, framstående byggnadsmaterial för flygmaskinstillverkning, vilka vi icke kunna förutsätta, att andra länder skola metodiskt utforska på samma sätt, som de göra med andra för dem mera nära liggande material, och att vårt land på detta område är hänvisat att åtminstone nödortfiktigt lösa vissa flygtekniska problem, som för oss äro av större egenart, ävensom att jämföra vissa av våra inhemska material med de av utlandet använda.

De forskningsproblem, som äro formulerade i ingenjörsvetenskapsakademiens ansökan, äro några av de viktigaste och mest påtagliga, men ett mångtal andra problem av aero-dynamisk, maskinteknisk och materialteknisk beskaffenhet återstå. Med hänsyn till uppgifternas art och till de ekonomiska uppostringar, som av staten göras för att underhålla svensk flygtrafik, ävensom i belysning av de ekonomiska offer, som av de på området mera erfarna länderna göras för liknande ändamål, är det av akademien ifrågasatta beloppet av 75,000 kronor under tre år för den i angivet syfte planlagda forskningen mycket blygsamt.

Provningsanstalten anser, att de för första året planlagda arbetsuppgifterna äro väl avvägda och i tekniskt avseende i hög grad behövlige. För det begärda anslaget av 25,000 kronor kunna dessa uppgifter näppeligen fullständigt utredas, men de planerade undersökningarna böra dock inom den av kostnadsskäl betingade avgränsningen giva värdefulla och nyttiga resultat.

Ingenjörsvetenskapsakademiens flygtekniska kommitté innesluter även inom sig den bästa sakkunskap, som inom vårt land på detta område står att vinna, varför provningsanstalten finner det välbetänkt, att ledningen av de planerade undersökningarna anförtros åt nämnda kommitté på sätt akademien i sin skrivelse föreslagit.

De uppgifter, för vilkas lösande provningsanstalten äger särskild sakkunskap och utrustning, lära komma att överlämnas till provningsanstalten, som enligt sin instruktion äger att utföra sådana undersökningar, i den mån för ändamålet erforderliga penningmedel ställas till anstaltens förfogande.

Statens provningsanstalt får sålunda kraftigt tillstyrka, att ingenjörsvetenskapsakademiens hemställan bifalles och att penningmedlen anvisas och beviljas i den ordning, som kommerskollegium i sitt yttrande föreslagit.»

Vidare har ingenjörsvetenskapsakademien med skrivelse den 18 oktober 1926 överlämnat en av akademiens kommitté utarbetad promemoria med närnare

*Promemoria
med närnare
utförd plan*

[44.] utförd plan till förevarande undersökningar, avsedda att utföras under en tvåårsperiod, jämte kostnadsberäkningar för såväl nämnda period som för arbetsåret 1927—1928 och för tiden intill den 1 juli 1927.

*till de flyg-
tekniska un-
dersökning-
arna m. m.*

På grund av dessa handlingars vidlyftighet tillåter jag mig för närmare kännedom om innehållet i desamma nu endast hänvisa till samma handlingar. Jag vill emellertid nämna, att, förutom ett förelöpande anslagsbelopp å 5,000 kronor, avsett för arbeten som skulle utföras under tiden intill den 1 juli 1927, kostnadsberäkningarna för första arbetsåret sluta å ett belopp av 20,000 kronor och för därpå följande arbetsår å ett belopp av 30,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande undersökningar hava alltså beräknats till ett belopp av 55,000 kronor.

*Ny plan med
nya kostnads-
beräkningar.*

Sedan emellertid — med hänsyn till storleken av de beräknade kostnaderna — från handelsdepartementet begärts uppgift om, huruvida och i vilken mån de forskningsuppgifter, som upptagits i nyssnämnda plan, kunde till sin omfattning begränsas på sådant sätt, att likväl ett avslutat resultat i varje fall kunde påräknas, har akademien efter samråd med representanter för den flygtekniska kommittén i skrivelse den 3 november 1926 meddelat, att vissa i en uti skrivelsen intagen tabell angivna arbeten skulle för vid de olika arbetena upptagna anslagsbelopp kunna bringas till resultat, som vore av värde även om en fortsatt bearbetning av problemet icke skulle följa. Ifrågavarande tabell, av vars två sifferkolumner den första kolumnen avser kostnaderna för arbeten, som enligt akademiens mening borde utföras under innevarande budgetår, och den andra kolumnen kostnaderna för återstående arbeten, är av följande lydelse:

Fullföljande av undersökningar rörande hållfastheten, såväl vanlig hållfasthet som mot utmattning, hos svensk furu, gran och plywood	kronor	1,500	3,500
Fullföljande av undersökningar rörande korrosionens inflytande på ståls respektive duraluminiums utmattningsgräns	»	1,500	1,500
Undersökning av benägenheten för anfrätning av duraluminium och stål vid hopfogning	»		1,000
Bestämning av utmattningsgräns för de kallvalsade stålen	»		3,000
Fullföljande av teoretisk och provningsteknisk undersökning av lämpliga profiler och former för balkar och stöttor av kallvalsat stål	»	2,000	3,000
Teoretisk och provningsteknisk utredning av lämpliga kombinationer, speciellt hopfogningar av trä och stål	»		3,000
Laboratorieförsök och praktiska prov med olika bränslen och oljor för start av flygmotorer vid låga temperaturer	»		5,000
Summa kronor		5,000	20,000.
Totalsumma kronor			25,000.

Slutligen har chefen för flygvapnet den 9 december 1926 efter förnyad remiss ånyo yttrat sig i detta ärende, därvid han utlätit sig sålunda:

[44.]

*Chefens för
flygvapnet
yttrande den
9 december
1926.*

»Genom förnyad remiss har Kungl. Maj:t anbefallt chefen för flygvapnet att avgiva utlåtande över en remissen bifogad ansökning från ingenjörsvetenskapsakademien om ett anslag av 25,000 kronor för vissa flygtekniska forskningsarbeten.

Utöver vad jag i underdånigt yttrande den 31 augusti anfört vill jag ytterligare framhålla följande.

Flygvapnet förfogar icke över erforderliga anslag eller tillräckliga tekniskt-vetenskapliga krafter för att bedriva de systematiska undersökningar beträffande flygtekniskt konstruktionsmaterial och flygmotorer, som av ingenjörsvetenskapsakademien föreslagits. Ehuru vissa av ifrågavarande problem kommit att beröras under den praktiska tjänsten inom det militära flygväsendet, kunna de dock samtliga sägas vara av så omfattande natur, att deras metodiska bearbetning utgör en uppgift, som ej kan läggas inom flygvapnets verkningssområde och nuvarande ram. Exempelvis hava i samband med flygövningarna praktiska prov i rätt stor utsträckning verkställts för att utröna den låga temperaturens inflytande på flygmotorns startberedskap. De svårigheter, som därvid kunnat konstateras, visa, att man här möter ett komplex av problemställningar, som kräva en noggrann metodisk behandling, bland annat omfattande ett fortlöpande systematiskt studium av oljors och bränslens egenskaper vid låga temperaturer. Flygvapnets organisation medger icke upptagandet av forskningsuppgifter i allmänhet och än mindre de speciella, som här föreligga, och vilka ej äro rent eller uteslutande militära.

Detta arbete torde i överensstämmelse med ingenjörsvetenskapsakademiens förslag böra övertagas av för ändamålet särskilt kvalificerade vetenskapliga krafter. För denna anordning talar även det förhållandet, att material för flygplantillverkning och förbättrandet av flygmotorns startberedskap vid låga temperaturer måste vara av icke oväsentlig betydelse för den civila luftfarten. Även om det senare spörsmålet hittills varit av mindre civil aktualitet, på grund av att svensk lufttrafik med få undantag endast upprätthållits på sådana trafiklinjer och under sådana årstider, under vilka förhållanden verkligt låga temperaturer icke i allmänhet förekomma, så måste en utveckling på något längre sikt påkalla även den civila luftfartens intresse för detta spörsmål.

När planerna för en statsunderstödd lufttrafik första gången framlades för riksdagen, underströks i olika sammanhang den militära betydelsen av de ekonomiska uppoffringarna, och utan tvivel har denna i utsikt ställda betydelse inneburit ett tungt vägande skäl till förmån för planernas realiserande. Ur teknisk synpunkt framhölls såsom önskvärt, att, även om i början svensk materiel icke kunde erhållas, alla strävanden dock borde inriktas på att få till stånd en tillverkning även av lufttrafikens flygplan i överensstämmelse med de nationella förutsättningarna. Våra naturliga och ur olika synpunkter fördelaktigaste utgångsmaterialier för tillverkning av flygplan äro förvisso stål och trä. Med anledning av den militära betydelse, som tillmätts den statsunderstödda lufttrafiken, anser jag mig böra framhålla önskvärdheten av att för militära och civila flygplans tillverkning likartade konstruktions- och framställningsmetoder snarast möjligt komma till användning.

För svensk flygplantillverkning är genomförandet av ingenjörsvetenskaps-

- [44.] akademiens framlagda forskningsprogram av grundläggande betydelse. Det synes mig av denna anledning vara ett intresse av första ordningen för svensk luftfart, varför jag alltfört tillstyrker det begärda anslaget, 25,000 kronor.»

*Departements-
chefen.*

På sätt av vissa utav de i detta ärende hörda myndigheterna erinrats, har från statsmakternas sida redan i annat sammanhang framhållits såsom ett viktigt önskemål, att svensk flygmateriel kunde i möjligaste mån komma till användning såväl för militära ändamål som i den statsunderstödda civila flygtrafiken. För vinnande av detta syfte måste givetvis en nationell industri komma till stånd, som kan anpassa sig såväl efter de krav, vilka från flygvapnets sida måste uppställas för att detta vapens effektivitet blir tillgodosatt, som i övrigt efter de särskilda förhållanden på detta område, som betingas av vårt lands klimat. Ur teknisk synpunkt lärer sålunda det fundamentala kravet göra sig gällande, att en inhemsk tillverkning av militära och civila flygplan bör baseras på i huvudsak likartade konstruktions- och framställningsmetoder, detta för att möjliggöra de fördelar, som i mobiliseringshänseende skulle påräknas i form av materiel, verkstäder, utbildad arbetarstam m. m.

För uppkomsten och utvecklingen av en svensk flygplanindustri, i huvudsak grundad på inhemska råmaterialier, lär emellertid, såsom i samtliga i ärendet avgivna yttranden framhållits, erfordras en ingående kännedom om de egenskaper hos de svenska råvarorna — olika träslag, metaller och stål — som äro av betydelse för sagda materialiers användbarhet för en dylik tillverkning, vilken kännedom kan erhållas endast efter noggranna och grundliga undersökningar av samma materialier. De faktorer, om vilka man sålunda nödvändigtvis måste äga kännedom, äro exempelvis materialiernas hållfasthet, deras utmattningsgräns, deras benägenhet för anfrätning o. s. v. Vidare måste på experimentell väg utfinnas lämpliga kombinationer av olika materialier samt lämpliga profiler och former för balkar och stöttor m. m. Slutligen förutsätter byggandet inom landet av de för flygmaskinernas drift erforderliga motorerna, med hänsyn till vårt lands klimatologiska förhållanden, lösandet av en hel del problem å bränsle- och oljeområdet.

Genom den av ingenjörsvetenskapsakademien tillsatta flygtekniska kommittén hava, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, redan verkställts vissa förberedande undersökningar på åtskilliga av ovan omhandlade områden, varvid ådagalagts, att inom vårt land finnas vissa naturliga, framstående materialier för en tillverkning av flygplan. Men dessa undersökningar påvisa även nödvändigheten av en mera allsidig utredning för utfyllande av de luckor, som alltjämt återstå. Med andra ord: på ifrågasvarande område möter ett helt komplex av problem, som kräva en noggrann metodisk behandling och ett fortlöpande systematiskt studium. Det är för detta ändamål framställning om understöd av statsmedel nu gjorts av in-

genjörsvetenskapsakademien, vilken framställning blivit av samtliga de i [44.] ärendet hörda myndigheterna tillstyrkt.

Enligt akademiens av myndigheterna biträdda förslag skulle ledningen av ifrågavarande utrednings- och undersökningsarbete anförtros åt akademiens flygtekniska kommitté samt själva arbetet utföras av å området vetenskapligt utbildade personer i samverkan med statens provningsanstalt och vissa militära myndigheter, närmast flygstyrelsens tekniska byrå. De för forskningarnas bedrivande erforderliga medlen skulle tagas i anspråk för ersättning till de vetenskapliga krafter, som behövde anlitas för de olika undersökningarnas genomförande, ävensom för de i övrigt med undersökningarna förenade kostnaderna.

Vid den prövning, jag underkastat ifrågavarande spörsmål, har jag självfallet till en början tagit under överbäggande, huruvida icke inom flygvapnet självt med användande av erforderligt belopp utav redan beviljade anslag och med tillhjälp av de krafter, som redan stå till detta vapens förfogande, sådana undersökningar och utredningar som de, varom nu är fråga, skulle kunna bedrivas, detta så mycket mera som åtminstone ett flertal av ovan antydda problem givetvis kommit att beröras under den praktiska tjänstgöringen inom det militära flygväsendet. Det framgår emellertid av de utav chefen för flygvapnet avgivna yttrandena i ärendet, att detta vapen icke förfogar över vare sig nödiga penningmedel eller tekniskt-vetenskapliga krafter i tillräcklig mängd för ens sistnämnda forskningar bedrivande. Härtill kommer även, att de problem, vilka det här gäller, äro av så omfattande natur, att deras metodiska bearbetning torde vara en uppgift, som icke kan läggas inom flygvapnets verksamhetsområde och nuvarande organisationsram. På grund härav och med hänsyn till den betydelse för svensk flygplantillverkning ifrågavarande forskningar innebära anser jag, lika med myndigheterna, det vara ett viktigt statsintresse, att ekonomiskt stöd i erforderlig utsträckning från statens sida för detta ändamål lämnas ingenjörsvetenskapsakademien. I betraktande av de ekonomiska uppoffringar, som av statsmakterna gjorts och göras för att underhålla svensk flygtrafik, och med fästat avseende å den betydelse för bland annat svensk industri och därigenom även för flygvapnets industriella krigsberedskap ett lyckligt genomförande av undersökningarna på vissa viktigare punkter skulle medföra, är det anslagsbelopp, om vars beviljande jag nu förordar, att framställning göres hos riksdagen, att betrakta såsom synnerligen blygsamt. Med avseende å medelsanvisningen föreslår jag nämligen i enlighet med den av ingenjörsvetenskapsakademien efter samråd med representanter för dess flygtekniska kommitté upprättade och i akademiens förberörda skrivelse den 3 november 1926 intagna plan, att för utförande av de i samma plan omförmälda undersökningar och utredningar ett belopp av 25,000 kronor ställes till akademiens förfogande. Därvid får jag erinra, att genom beslut av Kungl. Maj:t den 17 december 1926, på sätt utav kommerskollegium föreslagits, för utförande av vissa förberedande forskningsarbeten ett belopp av 5,000 kronor redan

[44.] anvisats från manufakturförlagslånefondens räntemedel. Återstoden 20,000 kronor torde böra anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utförande genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg av flygtekniska undersökningar å riksstaten för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 20,000.

F. Diverse.

[45.] 1. **Ålderstillägg.** I riksstaten för budgetåret 1926—1927 är det ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg uppfört med ett belopp av 2,000 kronor. De sammanlagda utbetalningarna å det för sistförflutna budgetår för ålderstillägg anvisade anslaget å enahanda belopp hava uppgått till 6,150 kronor. En förhöjning av anslaget synes mig sålunda vara motiverad. För egen del finner jag mig böra tillstyrka, att anslaget för budgetåret 1927—1928 upptages med ett belopp av 5,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till ålderstillägg,
 nu kronor 2,000,
 med » 3,000
 till » 5,000.

[46.] 2. **Rese- och traktamentspenningar.** I riksstaten för budgetåret 1925—1926 var det ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar upptaget med ett belopp av 50,000 kronor. Med enahanda belopp är anslaget uppfört även i riksstaten för nu löpande budgetår.

De sammanlagda utbetalningarna å det för budgetåret 1925—1926 anvisade anslaget hava uppgått till omkring 41,400 kronor. Ehuru nu ifrågasvarande anslag sålunda möjligen skulle kunna nedsättas till omkring 42,000 kronor, synes mig likväl försiktigheten bjuda, att anslaget icke tillmätas alltför snävt. För egen del finner jag mig böra förorda, att anslaget upptages med ett till 45,000 kronor nedsatt belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar,
 nu kronor 50,000,
 med » 5,000
 till » 45,000.

3. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 85,000.

4. **Tryckningskostnader.** För utjämning av huvudtitelns slutsumma hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till tryckningskostnader,

nu	kronor 80,051,
med	» 55,
till	» 79,996.

[47.]
Trycknings-
kostnader.
(ordinarie
anslag.)

5. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** I riksstaten för budgetåret 1926—1927 är det ordinarie reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga — för år 1922 150,000 kronor, för första halvåret 1923 75,000 kronor, för budgetåret 1923—1924 likaledes 75,000 kronor, för budgetåret 1924—1925 60,000 kronor och för budgetåret 1925—1926 55,000 kronor — upptaget med ett till 40,000 kronor nedsatt belopp.

Med hänsyn till att å anslaget förefinnes en rätt så avsevärd besparing, synes mig en ytterligare nedsättning av anslagssumman möjlig, ehuru väl utöver anslaget för innevarande budgetår en del av reservationen från tidigare år torde komma att få tagas i anspråk. Jag finner mig böra förorda, att anslaget för budgetåret 1927—1928 upptages med 30,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga,

nu	kronor 40,000,
med	» 10,000
till	» 30,000.

[48.]
Kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.
(ordinarie
anslag.)

6. **Extra utgifter, oförändrat ordinarie reservationsanslag** kronor 25,000.

7. **Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig löneförbättring åt viss personal inom den civila statsförvaltningen för budgetåret 1927—1928 under tionde huvudtiteln beräkna ett *extra* förslagsanslag av kronor 61,000.

[49.]
Tillfällig löne-
förbättring
för viss
personal inom
den civila
statsförvalt-
ningen.
(extra anslag.)

[50.] 8. **Dyrtdistillägg åt befattningshavare i statens tjänst.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om dyrtdistillägg åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av kostnader för dyrtdistillägg åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 950,000.

Av tionde huvudtiteln *ordinarie* anslag, som för budgetåret 1926—1927 uppgå till kr. 8,541,156, komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att ökas, nämligen:

till navigationsskolorna med	kr.	2,500	
» lots- och fyrinrättningen med	»	185,430	
» patent- och registreringsverket med	»	7,000	
» statens provningsanstalt med	»	1,000	
» befrämjande i allmänhet av slöjderna med	»	2,600	
» ålderstillägg med	»	3,000	kr. 201,530.

Om från denna summa dragas av mig föreslagna minskningar i anslagen

till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	kr.	7,200
» försäkringsinspektionen	»	3,500
» rese- och traktamentspenningar	»	5,000
» tryckningskostnader	»	55
» kommittéer och utredningar genom sakkunniga	»	10,000

eller tillhoppa kr. 25,755,
 skulle de *ordinarie* anslagen ökas med kr. 175,775
 och sålunda för budgetåret 1927—1928 komma att uppgå till kr. 8,716,931.

Summan av de av mig tillstyrkta *extra* anslag understiger vad under tionde huvudtiteln anvisats för budgetåret 1926—1927 kr. 2,895,144
 med » 249,175
 och skulle sålunda för budgetåret 1927—1928 komma att uppgå till kr. 2,645,969.

Huvudtitelns slutsumma, för budgetåret 1926—1927.....	kr. 11,436,300,
skulle alltså, under förutsättning av bifall till mitt förslag,	
för budgetåret 1927—1928 uppgå till	» 11,362,900
eller med ett i förhållande till budgetåret 1926—1927 minskat	
belopp av	» 73,400.

I vad departementschefen sålunda hemställt och föreslagit instämma statsrådets övriga ledamöter; och behagar Hans Maj:t Konungen bifalla, vad sålunda blivit tillstyrkt.

Ur protokollet:

J. H. Göransson.

Sammandrag och register

till

Tionde huvudtiteln för budgetåret 1927—1928.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
A. Departementet.					
	1	1	Departementschefen	24,000	
1	1	2	Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förlagsanslag</i>	136,800	
2	3	3	Departementets verksamhet, <i>förlagsanslag</i>		15,900
			Säger för departementet	160,800	15,900
B. Centrala verk med underlydande stater.					
Kommerskollegium:					
3	3	1	Kommerskollegium, <i>förlagsanslag</i>	511,040	
4	4	2	Kommerskollegii verksamhet		56,100
	8	3	Bergsstaten	84,800	
Sprängämnesinspektionen:					
	8	4	Inspektionen, <i>förlagsanslag</i>	11,500	
5	8	5	Arvode åt en assistent		6,048
Statens elektriska inspektion:					
6	9	6	Inspektionen, <i>förlagsanslag</i>	31,500	
7	10	7	Arvoden åt två assistenter		12,096
8	11	8	Förhandskontroll å fartygs sjövärdighet		204,750
Undervisningsanstalter för sjöfart:					
9	14	9	Navigationsskolorna	171,000	
	18	10	Navigationslärarkursen, <i>reservationsanslag</i>	2,200	
	18	11	Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart, <i>förlagsanslag</i>	23,000	
				196,200	—
	18	12	Skeppsmättningskostnad, <i>förlagsanslag</i>	32,200	
Lots- och fyrväsendet:					
10	18	13	Lots- och fyrrinrättningen, <i>förlagsanslag</i>	5,969,495	
11	34	14	Säkerhetsanstalter för sjöfarten, <i>reservationsanslag</i> ...		316,800
Patent- och registreringsverket:					
12	50	15	Patent- och registreringsverkets verksamhet, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel	935,700	
13	54	16	Dyrtidstillägg vid patent- och registreringsverket, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel		115,000
14	55	17	Kostnaderna för den överståthållarämbetet och länsstyrelserna åliggande befattning med registreringar och anmälningar till förenings- m. fl. register, <i>förlagsanslag</i>		4,000
				935,700	119,000

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
15	56	18	Försäkringsinspektionen:		
			Försäkringsinspektionens verksamhet, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen	118,700	
16	57	19	Dyrtdistillägg vid försäkringsinspektionen, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen		13,000
17	58	20	Statens provningsanstalt:		
			Statens provningsanstalts verksamhet, <i>förslagsanslag</i> , att utgå i första hand av inkomster av provningsanstalten	298,000	
18	63	21	Iståndsättande av vissa inom statens provningsanstalts huvudbyggnad befintliga lokaler		9,500
19	66	22	Inrättande vid statens provningsanstalt av ett brandtekniskt laboratorium		10,000
				298,000	19,500
			Säger för centrala verk med underlydande stater	8,189,135	747,294
			C. Handel och sjöfart.		
20	72	1	Handelshögskolan i Stockholm		40,000
21	73	2	Exportstipendier, <i>reservationsanslag</i>		20,000
22	76	3	Auktoriserade handelskamrar i riket		24,000
23	77	4	Svenska handelskamrar i utlandet		55,000
24	81	5	Sveriges allmänna exportförening		20,000
25	85	6	Internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik, <i>förslagsanslag</i>		800
26	86	7	Ersättning åt sjömanshusen		162,000
27	89	8	Läkarundersökning av sjöfolk, <i>förslagsanslag</i>		40,000
28	90	9	Arvoden åt två dispachörsassistenter		4,000
29	91	10	Internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten, <i>förslagsanslag</i>		9,500
30	92	11	Drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg, <i>förslagsanslag</i>		140,000
31	93	12	Ändringsarbeten å statens isbrytarfartyg		38,700
			Säger för handel och sjöfart	—	554,000
			D. Bergsbruk, industri, hantverk och slöjd.		
32	97	1	Reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hör, <i>reservationsanslag</i>	3,000	
			Befrämjande av slöjderna:		
			Befrämjande i allmänhet av slöjderna:		
33	98	2	Manufakturernas befrämjande	4,000	
			<i>Reservationsanslag:</i>		
33	98	3	Reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	15,000	
33	98	4	Reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	5,400	
33	98	5	Reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien	7,100	
33	98	6	Reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen	7,500	35,000
				39,000	

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
			Befrämjande av hemslöjden:		
34	102	7	Befrämjande i allmänhet av hemslöjden	15,000	
35	103	8	Föreningen för svensk hemslöjd.....		8,000
36	104	9	Svenska slöjdföreningen.....		10,000
				54,000	18,000
37	107	10	Arvoden åt torvingenjörer m. m.		31,900
38	109	11	Sveriges hantverksorganisation		2,500
39	110	12	Befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hant- verksmästare		10,375
40	114	3	Industriella standardiseringsverksamheten		35,000
41	122	14	Undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som ge- nom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, <i>reservationsanslag</i>		100,000
			Säger för bergsbruk, industri, hantverk och slöjd	57,000	197,775
			E. Ingenjörsvetenskapsakademien.		
42	125	1	Ingenjörsvetenskapsakademien	40,000	
43	126	2	Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet, <i>reservationsanslag</i>		100,000
44	133	3	Flygtekniska undersökningar		20,000
			Säger för ingenjörsvetenskapsakademien	40,000	120,000
			F. Diverse.		
45	144	1	Ålderstillägg, <i>förslagsanslag</i>	5,000	
46	144	2	Rese- och traktamentspenningar, <i>förslagsanslag</i>	45,000	
	145	3	Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., <i>förslagsanslag</i>	85,000	
47	145	4	Tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	79,996	
48	145	5	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reserva- tionsanslag</i>	30,000	
	145	6	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	25,000	
49	145	7	Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>		*61,000
50	146	8	Dyrktidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, <i>för- slagsanslag</i>		950,000
			Säger för diverse	269,996	1,011,000
			Summa	8,716,931	2,645,969

* Beräknat belopp.

Bilaga A.

Stat för navigationsskolorna i riket.

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Arvoden	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
1 föreståndare	3,050	1,950	—	—	5,000
3 »	9,150	5,850	—	—	15,000
1 »	2,850	1,650	—	—	4,500
1 lärare vid navigationsavdelningen	2,150	1,050	300	—	3,500
9 » » »	19,350	9,450	2,700	—	31,500
1 » » »	2,150	1,050	—	—	3,200
2 » » »	4,300	2,100	—	—	6,400
1 » » maskinistavdelningen	2,150	1,050	300	—	3,500
3 » » »	6,450	3,150	900	—	10,500
1 » » »	2,150	1,050	—	—	3,200
Arvoden till extra lärare i sjökaptenklasser, beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 36)	—	—	—	—	5,400
Arvoden till extra lärare i sjökapten- och styrmansklasser, beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 104)	—	—	—	—	12,480
Arvode till 1 extra lärare i skepparklass	—	—	—	1,200	1,200
Arvoden till extra lärare i skepparklasser, beräknade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 24)	—	—	—	—	960
Arvoden till extra lärare i 1:a och 2:a maskinistklasser, beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 135)	—	—	—	—	20,250
Arvoden till extra lärare i 1:a och 2:a maskinistklasser, beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 140)	—	—	—	—	16,800
Arvoden till 3 extra lärare i 3:e maskinistklasser	—	—	—	1,200	3,600
Arvoden till extra lärare i hälso- och förbandslära, beräknade å 7 kronor 50 öre för varje timmes undervisningsskyldighet (7:50 × 530)	—	—	—	—	3,975
Till böckers, undervisningsmateriels och andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	—	9,850
1 examensförrättare i 1:a och 2:a maskinistklasser	—	—	—	1,200	1,200
Till extra lärarkrafter vid behov, vikariatsarvoden m. m. enligt överstyrelsens bestämmande	—	—	—	—	7,975
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	—	1,010
Summa kronor	—	—	—	—	171,000

Anmärkingar:

1:o. För föreståndare kan avlöningen efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. För ordinarie lärare kan efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring avlöningen höjas varje gång med likaledes 500 kronor. Av varje ålderstillägg räknas 350 kronor till lönen och 150 kronor till tjänstgöringspenningarna.

2:o. Beträffande föreståndares och lärares rätt till åtnjutande av de i staten uppförda avlöningsförmåner gäller vad därom särskilt finnes stadgat.

3:o. Föreståndare åtnjuter fri bostad, som upplätes av den stad, där skolan är belägen.

Elfte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anför här efter be-
träffande regleringen av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel
följande:

Sedan 1921 års pensionskommitté den 18 oktober 1924 avgivit betänkande
med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänste-
män vid vissa verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, framlade
Kungl. Maj:t i proposition, nr 153, för 1925 års riksdag ett i huvudsak på
kommitténs betänkande grundat förslag till sådan lag. Propositionen
ifråga vann emellertid icke riksdagens bifall.

Den fortsatta
utredningen
av vissa
pensions-
frågor.

Med hänsyn till de erinringar, som framkommit vid behandlingen inom
riksdagen av nyssnämnda proposition, uppdrog Kungl. Maj:t den 12 juni
1925 åt 1921 års pensionskommitté att i samband med behandlingen av
den åt kommittén överlämnade frågan om pensionering av viss stats-
anställd icke-ordinarie personal efter verkställd utredning taga under för-
nyat övervägande spörsmålet, huruvida jämväl vid allmänna civilförvalt-
ningen tjänstepension lämpligen skulle kunna för samma syfte som vid
kommunikationsverken uppdelas i statspension och avgiftspension. I anled-
ning av det sålunda meddelade uppdraget framlade kommittén i ett den
30 november 1925 dagtecknat betänkande nytt förslag till civil tjänste-
pensionslag, innefattande jämväl bestämmelser rörande pensionering av
vissa icke-ordinarie befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen
m. m.

Enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över finansärenden den
4 september 1926 fann min företrädare i ämbetet pensionskommitténs sist-
nämnda förslag, vilket i förberörda hänseende icke överensstämde med kom-
Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml.

munikationsverkens pensionslag, böra, i vad förslaget avsåge såväl ordinarie tjänstemäns som ock extra ordinarie och därmed jämställda befattningshavares pensionering, göras till föremål för överarbetning, innan proposition i ämnet förelades riksdagen. Enligt departementschefens mening borde härvid särskilt tagas under förnyat övervägande det omhandlade spörsmålet, huruvida icke det för kommunikationsverken antagna systemet med pensions uppdelning i stats- och avgiftspension borde vinna tillämpning jämväl för befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. För verkställande av den sålunda ifrågasatta överarbetningen borde enligt nämnde departementschefs mening särskilda sakkunniga tillkallas inom finansdepartementet.

Erinras må vidare, att 1921 års pensionskommitté till fullgörande av sitt förutnämnda uppdrag i fråga om pensionering av viss statsanställd icke-ordinarie personal den 30 november 1925 till Kungl. Maj:t avgav betänkande, innefattande förslag till pensionering av till arbeta rpersonal hänförliga anställningshavare vid försvarsväsendet och allmänna civilförvaltningen. Sedermera avgav samma kommitté den 30 juni 1926 utlåtande över kommunikationsverkens lönekommittés betänkande den 6 november 1922 angående pensionering av icke-ordinarie personal vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, i vilket utlåtande pensionskommittén framlade förslag dels till ny tjänstepensionslag för kommunikationsverken, innefattande jämväl föreskrifter rörande pensionering av extra ordinarie och därmed jämställda tjänstemän vid nämnda verk, dels ock till kungörelse angående rätt till tjänstepension för till arbeta rpersonal hänförliga anställningshavare vid vissa verk.

Jämväl de nu nämnda, av pensionskommittén uppgjorda författningsförslagen borde enligt departementschefens nyssnämnda, den 4 september 1926 gjorda uttalande överlämnas till de ifrågasatta nya sakkunniga i och för utarbetande av slutgiltigt förslag till bestämmelser i ämnet.

Även beträffande vissa andra pensioneringsspörsmål har 1921 års pensionskommitté framlagt förslag. Sålunda avgav kommittén i betänkande den 22 maj 1925 förslag till militär tjänstepensionslag, vilket anslöt sig till försvarsväsendets dåvarande organisation och det sedan år 1921 gällande, ehuru ej definitivt fastställda avlöningsreglementet av den 29 juni 1921 (officersavlöningsreglementet). Sedan riksdagen i skrivelse den 2 juni 1925 anmält, att riksdagen i huvudsak bifallit Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation av försvarsväsendet, uppdrog Kungl. Maj:t den 26 september 1925 åt pensionskommittén att verkställa den överarbetning av nyssberörda förslag till militär tjänstepensionslag, som med hänsyn till vad sålunda förekommit befunnes erforderlig. Med anledning härav har pensionskommittén underkastat 1925 års lagförslag den sålunda anbefallda överarbetningen samt framlagt resultatet härav i ett den 11 januari 1926 dagtecknat betänkande med nytt förslag till militär tjänstepensionslag.

Till de pensioneringsspörsmål, rörande vilka pensionskommittén skulle verkställa utredning och avgiva förslag, höra slutligen dels den i riksdagens skrivelse den 18 maj 1920, nr 244, begärda utredning angående beredande av rätt till pension åt sådana änkor och barn efter statstjänare, som enligt nu gällande bestämmelser icke erhålla pension, dels ock frågan om åstadkommande av enhetliga grunder för familjepensioneringen.

Den fortsatta utredningen beträffande nu berörda pensioneringsspörsmål — den militära tjänstepensioneringen och familjepensioneringen — ansåg chefen för finansdepartementet i sitt meranämnda yttrande till statsrådsprotokollet den 4 september 1926 böra vila, intill dess Kungl. Maj:t och riksdagen haft tillfälle att taga slutlig ståndpunkt till frågan om vilka principer borde ligga till grund för tjänstepensioneringen inom den allmänna civilförvaltningen. Beträffande särskilt ordnandet av den militära tjänstepensioneringen syntes ett uppskov vara påkallat jämväl av det förhållandet, att på grund av Kungl. Maj:ts därom meddelade uppdrag utredning påginge inom försvarsväsendets lönenämnd rörande de ändringar i officersavlöningsreglementet, som föranleddes av den beslutade omorganisationen av försvarsväsendet eller som i övrigt kunde befinnas lämpliga att vidtaga i samband med ett definitivt antagande av nämnda reglemente.

Med bifall till departementschefens därom gjorda hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t den 4 september 1926 chefen för finansdepartementet att tillkalla högst tre personer för att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid överarbetning av det uppgjorda förslaget till civil tjänstepensionslag samt av vissa andra pensionsfrågor. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t, att ej mindre de åt 1921 års pensionskommitté meddelade uppdrag i de delar, desamma icke slutförts, än även de uppdrag, som lämnats de av dåvarande chefen för finansdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 april 1926 tillkallade två pensionssakkunniga, skulle omedelbart upphöra.

De nya sakkunniga, som i anledning av Kungl. Maj:ts den 4 september 1926 givna bemyndigande tillkallats — den s. k. 1926 års pensionsutredning — äro för närvarande sysselsatta med utarbetande av nytt förslag till civil tjänstepensionslag. Arbetet därmed har, enligt vad jag inhämtat, framskridit så långt, att förslag i ämnet skulle kunna föreligga inom den närmaste framtiden. På sätt jag förut denna dag vid anmälan av »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anfört under rubriken »Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.», är det emellertid att hoppas, att till 1928 års riksdag förslag skall kunna framläggas, gående ut på avveckling av de nuvarande dyrtidstilläggen och återgång till ett enhetligt system med fasta löner och fasta pensioner för samtliga statstjänstemän och pensionärer samt med dem i förevarande hänseende likställda. Då de sålunda ifrågasatta ändringarna i gällande avlönings- och pensionsbestämmelser

uppenbarligen måste föranleda jämkningar i en blivande ny civil pensionslag, har jag ansett det riktigast, att förslag till sådan lag icke föreläggas 1927 års riksdag. Det uppskov med frågans lösning, som därav orsakas, torde icke medföra någon avsevärd olägenhet.

Samman-
ställning av
elfte huvud-
titeln anslag

Förut har Kungl. Maj:t, på sätt särskilda protokollsutdrag utvisa, beslutat avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, som tillhöra regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under elfte huvudtiteln. Jag ber nu att få meddela en sammanställning av dels de anslag, vilkas anvisande berörda framställningar avse, dels de ordinarie anslag under sagda huvudtitel, i fråga om vilka ändringar icke föreslås.

Punkt i bilaga	Sid.		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Civila pensionsväsendet.				
1	9	Pensionering av civila tjänstinnehavare, <i>förslagsanslag</i>	3,400,000	
		Förvaltningsbidrag till civilstatens änke- och pupillkassa, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	50,000	
2	10	Pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>		2,500,000
3	19	Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>		3,300,000
4	22	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl., <i>förslagsanslag</i>		1,650,000
—		Statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	22,000	
—		Statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasaretsläkare, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	15,000	
—		Bidrag till sjuksköterskors pensionering, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	2,000	
—		Statens bidrag till pensionering av barnmorskor, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	9,000	
10	27	Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete, <i>förslagsanslag</i>	250,000	

Förslags- i bilaga	Sid.		Ordinarie	Extra
			anslag Kronor	anslag Kronor
11	29	Pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, <i>förslagsanslag</i>	60,000	
—	—	Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	3,000	
—	—	Bidrag till universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	9,000	
—	—	Bidrag till pensionsinrättningen för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid universitetet i Lund, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	7,200	
—	—	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. <i>oförändrat bestämt anslag</i>	157,276	
—	—	Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	68,000	
12	30	Tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, <i>förslagsanslag</i>		268,500
—	—	Statens pensionsanstalt:		
—	—	Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	5,310,000	
13	46	Pensionsavgifter till statens pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	4,100,000	
—	—	Handelsflottans pensionsanstalt:		
—	—	Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	101,000	
14	49	Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		31,000
14	49	Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt		31,000
15	50	Tilläggs pensioner under år 1927 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		106,000
16	52	Bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt		1,600
17	53	Ersättning för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, <i>förslagsanslag</i>		100,000

Punkt i bilaga	Sida			Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		B. Militära pensionsväsendet.			
		<i>Lantförsvaret.</i>			
		Arméns pensionskassa:			
—		Ersättning för mistade löne- innehållningar, <i>oförändrat</i> <i>bestämt anslag</i>	19,021		
—		Ersättning för nådars- och be- gravningshjälpsbesparingar, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	28,080		
—		Ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskas- sas äldre medel, <i>oförändrat</i> <i>bestämt anslag</i>	106,000		
18	56	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med veder- likar vid armén	143,190		
18	56	Ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1925—30 juni 1927 till pensionering av änkor och barn efter befäl och under- befäl med vederlikar vid armén	15,504		
19	58	Arméns pensionskassas egen pensionering m. m., <i>förslags- anslag</i>	3,800,000	296,291	3,815,504
		Vadstena krigsmanshuskassa, <i>oförändrat bestämt</i> <i>anslag</i>		137,640	
		Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, <i>oförändrat bestämt anslag</i>		648,000	
20	59	Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, <i>förslagsanslag</i>		490,000	
		<i>Sjöförsvaret.</i>			
		Flottans pensionskassa:			
—		Ersättning för minskade inkomster:			
—		Pensionsfonden, <i>oförändrat bestämt</i> <i>anslag</i>	36,320		
—		Gratalfonden, <i>oförändrat bestämt an- slag</i>	16,650	52,970	

	Punkt i bilaga	Slut		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
21	59		Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	44,794	
21	59		Ytterligare bidrag till flottans pensionskassas gratialfond		1,373
—			Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	570,000	
—			Pensionering av flottans gemenskap, <i>oförändrat förslagsanslag</i>	330,000	
<i>Gemensamma anslag.</i>					
—			Invalidhusfonden, <i>oförändrat bestämt anslag</i>	60,350	
22	61		Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>bestämt anslag</i>	* 377,000	
23	62		Förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>förslagsanslag</i>		150,000
24	63		Pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen, <i>förslagsanslag</i>		1,660,000
5	24		Pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		2,970,000
25	64		Pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>		261,000
6	24		Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		1,850,000
7	24		Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		650,000
8	24		Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>		1,250,000
C. Allmänna indragningsstaten.					
9	26		Diverse föremål, <i>förslagsanslag</i>	1,850,002	
Summa				18,420,523	20,595,977

* Beräknat belopp.

Sammanlagda beloppet för de under elfte huvudtiteln uppförda anslagen skulle alltså uppgå till 39,016,500 kronor. För budgetåret 1926—1927 uppgår sagda slutsumma till 38,169,800 kronor.

Jag hemställer, att elfte huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1927—1928 måtte få upptagas i enlighet med den av mig återgivna sammanställningen.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Svante Ericsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Lyberg, anför:

1:o.

Till pensionering av civila tjänst innehavare beviljade 1907 års riksdag ett ordinarie förslagsanslag av 100,000 kronor. Anslaget, som sedermera efter därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar gång efter annan förhöjts, var i riksstaten för budgetåret 1923—1924 uppfört med 2,500,000 kronor och upptogs för budgetåret 1924—1925 till 2,600,000 kronor, med vilket belopp anslaget ock var uppfört i riksstaten för budgetåret 1925—1926. I innevarande budgetårs riksstat är anslaget upptaget med 3,000,000 kronor.

[1.]
*Pensionering
av civila
tjänst inne-
havare.*

Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1924—1925 har det för sagda budgetår uppförda anslaget belastats med en merutgift av 439,599 kronor 98 öre, och enligt vad budgetredovisningen för sistförflutna budgetår utvisar, har det för nämnda år upptagna anslaget överskridits med ej mindre än 667,259 kronor 11 öre. På grund härav anser jag mig böra föreslå, att anslaget i fråga nu åter höjes, förslagsvis med 400,000 kronor till 3,400,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja *ordinarie* förslagsanslaget till pensionering
av civila tjänst innehavare

nu	kronor 3,000,000
med	» 400,000
till	» 3,400,000.

2:o.

[2.]
Pensions-
reglering för
f. d. civila
befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl. pen-
sionärer.

Genom proposition den 24 februari 1922, nr 125, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till kungörelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt angående pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., varjämte Kungl. Maj:t av riksdagen äskade erforderliga anslag för beredande av dylika pensionstillägg.

I skrivelse den 26 maj 1922, nr 194, anmälde riksdagen, att riksdagen dels antagit de vid propositionen fogade förslag till kungörelser, dels under elfte huvudtiteln å tilläggsstat för år 1922 och å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat särskilda anslag till pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och till pensions- tillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 15 juni 1922 *dels* kungörelse (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels ock* kungörelse (nr 361) angående pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Såsom framgår av det vid förenämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 februari 1922, voro de förslag rörande pensionstillägg, som genom propositionen förelades riksdagen och vilka anslöto sig till 1921 års pensionskommittés förslag i ämnet, endast att betrakta såsom ett provisorium i avvaktan på en definitiv pensionsreglering. Då en dylik reglering ej heller kunde komma till stånd vid 1923 och 1924 års riksdagar, anvisade riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t för beredande av pensionstillägg åt ifrågavarande f. d. befattningshavare m. fl. särskilda anslag för budgetåren 1923—1924 och 1924—1925.

Vid 1925 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om definitiv pensionsreglering för f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Genom proposition den 6 mars 1925, nr 198, föreslog Kungl. Maj:t sålunda riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag *dels* till kungörelse med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels* till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, varjämte Kungl. Maj:t av riksdagen äskade erforderliga anslag till pensionsreglering och dyrtidstillägg.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna pensionsregleringen — som i princip nära anslöt sig till ett av 1921 års pensionskommitté utarbetat förslag — avsåg samtliga dåvarande och blivande innehavare av oreglerade pensioner, och skulle pensionsregleringen för att möjliggöra en rationell avvägning av de ökade förmåner, som enligt förslaget borde tillkomma innehavare av oreglerade pensioner, genomföras i tvenne etapper. Genom kompensations-

förhöjningen (förhöjning I) skulle pensionerna av äldre typ uppbringas till ett sådant läge, att samma dyrtidstilläggsgrunder, som gällde beträffande nyreglerade pensioner, skulle kunna utan minskning i förmån tillämpas även på dem. Denna anordning förde i sin tur med sig, att grunderna för dyrtidstilläggen i den nya författningen i ämnet kunde avsevärt förenklas och uteslutande avpassas till dyrtidstilläggsgrunderna för nyreglerade pensioner. Utöver kompensationsförhöjningen föreslog Kungl. Maj:t en ytterligare förhöjning (förhöjning II), som enligt förslaget skulle tillkomma vissa innehavare av oreglerade pensioner. Denna reella pensionsförhöjning skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag fastställas till hälften av skillnaden mellan summan av den äldre pensionen och förhöjning I, å ena sidan, samt, å andra sidan, vad som tillkommit pensionären, om hans pension avpassats efter motsvarande nyreglerat pensionsunderlag, respektive av Kungl. Maj:t föreslaget särskilt underlag.

Kungl. Maj:ts förslag avsåg ej att göra någon rubbning uti de pensions-tillägg m. fl. dylika tilläggsförmåner, som enligt riksdagens särskilda medgivande utgingo såsom förbättring av vissa pensioner av äldre typ.

Beträffande först de pensionstillägg, som enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) utgingo till vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, voro dessa att betrakta såsom fasta tillägg till pensionerna och skulle enligt förslaget fortfarande utgå. Några särskilda anslag för ändamålet ansåg emellertid Kungl. Maj:t icke längre erforderliga, utan skulle dessa tillägg bestridas från de blivande anslagen till pensionsreglering.

I fråga om de tillfälliga understöd, som utgingo till vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst under villkor, att vederbörande pensionär styrkte sig vara i behövande omständigheter, föreslog Kungl. Maj:t, att nämnda villkor måtte bortfalla samt att de pensionärer, som vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande innehade sådana understöd, måtte få för framtiden bibehålla dem utan att vidare prövning av behovet ägde rum. Även dessa tillägg skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bestridas från de blivande anslagen till pensionsreglering. I överensstämmelse härmed återkallade också Kungl. Maj:t de i 1925 års statsverksproposition under elfte huvudtiteln gjorda framställningarna om anvisande av extra anslag till tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, f. d. befattningshavare vid lotsverket, avskedade underofficerare och vederlikar vid armén, f. d. förrådsvaktmästare samt f. d. stammanskap och f. d. daglönare vid marinen.

Rörande den närmare innebörden i övrigt av Kungl. Maj:ts här ifrågasvarande förslag torde jag i detta sammanhang allenast behöva hänvisa till det vid förenämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 6 mars 1925.

I skrivelse den 5 juni 1925, nr 342, anmälde riksdagen, att riksdagen antagit de vid propositionen fogade förslag till kungörelser. Därjämte anmälde riksdagen, att riksdagen beslutat, att kostnaderna för pensionstillägg,

pensionsförhöjning och dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, skulle bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestredes, samt att riksdagen för budgetåret 1925—1926 under elfte huvudtiteln såsom extra förslagsanslag anvisat *dels* till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 2,400,000 kronor, *dels* till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett belopp av 4,100,000 kronor, *dels* till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare ett belopp av 2,670,000 kronor, *dels ock* till dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare ett belopp av 2,200,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 18 juni 1925 *dels* kungörelse (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels ock* kungörelse (nr 275) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Utan samband med förberörda allmänna pensionsreglering uppkom vid 1925 års riksdag på grund av en inom andra kammaren väckt motion, nr 100, jämväl fråga om förbättring av pensionsförhållandena för vissa kommunalt anställda barnmorskor.

I anledning av denna motion anhöll riksdagen i skrivelse den 31 mars 1925, nr 91, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående förbättrade pensionsförhållanden för sådana kommunalt anställda barnmorskor, vilka efter vunnet inträde i barnmorskornas pensionsanstalt på grund av ålder avgått ur tjänsten med pension eller fortfarande kvarstode i tjänst med pensionsrätt enligt nämnda anstalts reglementen, ävensom därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan denna utredning verkstälts, föreslog Kungl. Maj:t 1926 års riksdag medgiva, att f. d. barnmorskor, vilka vore berättigade till pension från barnmorskornas pensionsanstalt, måtte från och med den 1 juli 1926 få komma i åtnjutande av pensionstillägg enligt bestämmelserna i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. Denna hemställan bifölls av riksdagen, och utfärdade Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut den 18 juni 1926 kungörelse (nr 274) om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i nyssnämnda kungörelse.

Vidare har 1926 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag *dels* beslutat, att kostnaderna för pensionstillägg, pensionsförhöjning och dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, skola bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestridas, *dels ock* för budgetåret

1926—1927 anvisat till beredande av pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ett extra förslagsanslag av 2,200,000 kronor samt för beredande av pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare ett extra förslagsanslag av 2,500,000 kronor.

Jag anhåller nu att för Kungl. Maj:t få anmäla vissa ifrågasatta ändringar i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka ändringar delvis synas vara av beskaffenhet att böra underställas riksdagen.

Sedan Kungl. Maj:t den 18 juni 1926 utfärdat kungörelse (nr 350) angående ändrat namn av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., varigenom densamma erhållit benämningen statens pensionsanstalt, samt angående reglemente för anstalten, har Kungl. Maj:t samma dag uppdragit åt pensionsanstalten att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de ändrade bestämmelser, som i anledning av förändringen av anstaltens namn och inordnande i densamma av vissa grupper av befattningshavare kunde föranledas i förenämnda kungörelser den 15 juni 1922 (nr 360) och den 18 juni 1925 (nr 280).

Med skrivelse den 25 september 1926 har pensionsanstalten överlämnat sådana förslag, varvid anstalten såsom motivering för förslagen åberopat innehållet av en i ämnet uppgjord promemoria.

Pensionsanstalten har i skrivelsen anför, att i förstnämnda kungörelse ändring syntes erforderlig endast beträffande § 3, punkt 5, som erhållit sin nuvarande lydelse enligt kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 274), samt att i kungörelsen om ny pension ändring syntes påkallad i fråga om § 7, punkterna 2, 6 och 7, ävensom i den vid kungörelsen fogade tabell B.

Jämlikt § 3, punkt 5, i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, sådant detta författningsrum lyder enligt nyssnämnda kungörelse den 18 juni 1926, utgår pensionstillägg enligt de i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) stadgade grunder till f. d. befattningshavare vid undervisningsanstalter för dövstumma, skolhemmet i Vänersborg för blindas komplicerat lyte, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanförestalter, vilka äro berättigade till pension från dövstumslärarnas pensionsanstalt, ävensom f. d. barnmorskor, vilka äro berättigade till pension från barnmorskornas pensionsanstalt.

I förenämnda promemoria har framhållits, att samtliga i författningsrummet omförmälda pensioner numera utginge från statens pensionsanstalt, eftersom såväl dövstumslärarnas pensionsanstalt som barnmorskornas pensionsanstalt däri indragits, den förstnämnda från och med den 1 juli 1926 och den senare redan från 1920 års ingång. Emellertid kunde dövstumslärarnas pensionsanstalts reglemente komma att tillämpas även efter den 1 juli 1926,

nämligen på sådana delägare, som enligt mom. 3 c) i övergångsstadgandena till kap. IV i statsanstaltens reglemente den 18 juni 1926 (nr 350) anmälde sig vilja kvarstå på äldre pensionsvillkor, och borde sådana delägare bibehållas vid sin rätt till pensionstillägg. Detsamma gällde ock delägare, som visserligen överginge på de nya bestämmelserna men därvid ej erhöles högre pensionsunderlag än motsvarande $\frac{3}{4}$ av deras delaktighetsbelopp i dövstumläraernas pensionsanstalt och således icke genom övergången erhöles någon förhöjning i pensionsförmåner.

Pensionsanstalten har fördenskull föreslagit, att stadgandet i förenämnda författningsrum i kungörelsen den 15 juni 1922 måtte ändras därhän, att pensionstillägg enligt i kungörelsen stadgade grunder måtte utgå till f. d. befattningshavare vid undervisningsanstalter för dövstamma, skolhemmet i Vänersborg för blinda med komplicerat lyte, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanförestalter, vilka äro berättigade till pension *enligt reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt eller till pension, avpassad efter ett pensionsunderlag av $\frac{3}{4}$ av förut innehaft delaktighetsbelopp i nämnda anstalt, enligt reglementet för statens pensionsanstalt*, ävensom f. d. barnmorskor, vilka äro berättigade till pension *enligt reglemente för barnmorskornas pensionsanstalt*.

Vad härefter angår de i § 7 i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ifrågasatta ändringarna, torde jag till en början få erinra om att jämlikt sagda författningsrum pensionsförhöjning enligt de i § 3 av kungörelsen stadgade grunder (förhöjning I) utgår till:

1) den, som utan tjänstgöringsskyldighet åtnjuter avlöning på indragningsstat, dock att förhöjning icke må äga rum, då avlöningen avpassats efter något av de avlöningsreglementen, som omförmälas i § 4 av kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, eller efter likartade avlöningsgrunder:

2) f. d. lärare och lärarinnor vid folkskolor, högre folkskolor eller kommunala mellanskolor, vid småskolor eller vid mindre folkskolor, f. d. biträdande eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, f. d. lärare och lärarinnor vid med folkskoleseminarier förenade övningsskolor, vid av landsting eller städer upprättade småskoleseminarier, vid privata småskoleseminarier, vid lappmarks ekklesiastikverks skolor, vid enskilda skolor och barnhem samt vid av landsting eller städer inrättade skyddshem ävensom f. d. veterinärer, sjuksköterskor och barnmorskor, samt därmed jämställda befattningshavare, vilka äro berättigade till pension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

3) f. d. befattningshavare hos statens järnvägar, vilken enligt lagen den 12 mars 1886 (nr 7) angående ansvarighet för skada till följd av järnvägs drift uppbär ersättning för skada, som han ådragit sig under förrättande av arbete i statens järnvägars tjänst;

4) f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest han genom statens försorg uppbär pension eller understöd i sådan egenskap;

5) f. d. lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, vilka antingen av statsmedel åtnjuta tilläggspension, beräknad enligt de grunder, som angivas i kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna med däri sedermera vidtagna ändringar eller i kungörelsen den 18 november 1921 (nr 703) angående tilläggspensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av juni 1921, eller ock jämlikt samma grunder skulle varit berättigade till sådan tilläggspension, därest ej den reglementsenliga pensionen uppgått till eller överstigit det i kungörelsen stadgade maximibeloppet för totalpensionen;

6) f. d. befattningshavare vid undervisningsanstalter för dövstumma, skolhemmet i Vänersborg för blinda med komplicerat lyte, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanförestalter, vilka äro berättigade till pension från dövstumläraernas pensionsanstalt; samt

7) f. d. lasarettsläkare och f. d. extra provinsialläkare, till vilkas pensionering bidrag lämnas av statsmedel;

och beräknas därvid förhöjningen i fall, som avses i 1), efter den utgående avlöningen, i de uti 2), 4) och 6) omförmälda fallen efter pensionen eller understödet, i fall, som angives i 3), efter ersättningens belopp, i de uti 5) avsedda fallen efter summan av de belopp, som utgå från vederbörande pensionsanstalter och såsom tilläggspension av statsmedel, där sådan tilläggspension förekommer, samt i fråga om de under 7) omförmälda f. d. befattningshavarna efter pensionsbeloppet med inräknande av det belopp, som i förekommande fall utgår av landsting eller stad, dock att i sistnämnda fall förhöjningen utgår allenast med vad av den beräknade förhöjningen belöper å den av statsmedel utgående delen av pensionen.

I meromnämnda promemoria har anförts, att det syntes obehövt att särskilt uppräknade de olika grupper f. d. befattningshavare, som vore berättigade till pensionsförhöjning, enär det i allt fall syntes vara avsett, att f. d. befattningshavare i allmänhet med pension från statens pensionsanstalt skulle äga rätt till pensionsförhöjning.

Såsom av propositionen nr 198 till 1926 års riksdag framginge, vore pensionerna från pensionsanstalten att anse som oreglerade (sid. 10); dock skulle de pensionsunderlag å 6,000 kronor, som genom förberörda kungörelse den 18 juni 1926 (nr 350) bestämts för vissa läkare, anses såsom nyreglerade (sid. 18) och likaledes de pensionsunderlag, som efter särskild reglering komme att fastställas för de övriga grupper befattningar, som genom nämnda kungörelse fått pensionsrätt i anstalten (sid. 11, 29 och 33). I promemorian har emellertid nu ock framhållits, att pensionsunderlag för sådana slags

befattningar, som före den 1 juli 1926 kunnat förenas med pensionsrätt men först därefter reglerades och vunne inträde i anstalten, jämväl syntes böra anses nyreglerade, eftersom vederbörande huvudmän och regleringsmyndigheter syntes kunna och böra bestämma avlöningen till sådant belopp, som fullt motsvarade befattningens krav. Härvid syntes dock undantag böra göras för sådana fall, där reglementet fastställde särskilt maximum för viss befattnings pensionsunderlag t. ex. för sjuksköterskor och barnmorskor eller där det i reglementet stadgade allmänna maximum, 6,000 kronor, för befattnings pensionsunderlag komme i tillämpning och där således en högre reglerad lön ej kunde medföra högre pensionsunderlag.

Pensionsanstalten har med hänsyn härtill föreslagit, att åt stadgandet i § 7, 2 mom., måtte givas det innehåll, att pensionsförhöjning enligt de i § 3 stadgade grunder (förhöjning I) skulle utgå till f. d. befattningshavare, vilka vore berättigade till pension från statens pensionsanstalt, och för vilka pensionen icke avpassats efter pensionsunderlag, som skulle anses såsom nyreglerat. I detta hänseende skulle iakttagas, att det pensionsunderlag å 6,000 kronor, som enligt kap. VI i anstaltens reglemente tillkomme vissa läkare, skulle betraktas såsom nyreglerat, och att i övrigt pensionsunderlag, som fastställts på grund av efter den 1 juli 1926 verkställd reglering, likaledes skulle anses såsom nyreglerat, såvida icke dess belopp måst begränsas på grund av föreskrift, som före nämnda dag i anstaltens reglemente meddelats om visst maximum för befattningens pensionsunderlag.

Vidare har i förenämnda promemoria framhållits, att stadgandet i 6 mom. syntes böra upphöra att gälla, eftersom de i sagda mom. avsedda befattningshavarna hädanefter skulle komma att inbegripas under 2 mom. samt att omfattningen av stadgandet i 7 mom. borde inskränkas, enär de lasarettsläkare, som erhöle pension från statens pensionsanstalt komme att inbegripas under 2 mom. och det således återstode endast sådana f. d. lasarettsläkare, som vore berättigade till pension enligt kungörelsen den 13 november 1903 (nr 117, sid. 12).

Vad slutligen angår den av pensionsanstalten ifrågasatta ändringen i den vid kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) fogade tabell B hänför sig densamma allenast till pensionsanstaltens namnförändring och tjänsternas benämning.

Efter remiss har statskontoret den 11 november 1926 avgivit infordrat utlåtande i ärendet.

Statskontoret har anfört, bland annat, att de av pensionsanstalten uti nu ifrågavarande avseenden föreslagna författningsändringarna icke syntes ämbetsverket föranleda annan erinran än att bestämmelserna särskilt i vad de avsåge ändring av § 7, 2 mom., i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) vore väl invecklade och syntes tarva förtydligande, varjämte det kunde ifrågasättas, huruvida den föreslagna ändringen i den vid sagda kungörelse fogade tabell B vore behövlig, då detta ändringsförslag egent-

ligen hänförde sig endast till pensionsanstaltens namnförändring och därom vore förordnat i kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 350).

Statskontoret har föreslagit, att § 3, punkt 5, i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer måtte erhålla följande lydelse:

»f. d. befattningshavare vid undervisningsanstalter för dövstumma, skolhemmet i Vänersborg för blinda med komplicerat lyte, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanförestalter, vilka *åtnjuta pension, som antingen utgår enligt reglementet för dövstumslärarnas pensionsanstalt eller ock, enligt föreskrift i reglementet för statens pensionsanstalt, avpassats efter ett pensionsunderlag, motsvarande $\frac{3}{4}$ av förut innehåft delaktighetsbelopp i dövstumslärarnas pensionsanstalt*, ävensom f. d. barnmorskor, vilka äro berättigade till pension *enligt reglementet för barnmorskornas pensionsanstalt.*»

Vad slutligen beträffar § 7 i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst skulle åt denna paragraf enligt statskontorets förslag givas följande innehåll:

»Pensionsförhöjning enligt de i § 3 stadgade grunder (förhöjning I) utgår tillsvidare jämväl till:

1) den som — — — likartade avlöningsgrunder;
2) f. d. befattningshavare, vilka från statens pensionsanstalt åtnjuta pension, som avpassats efter de i övergångsstadganden till kap. VI i nämnda anstalts reglemente meddelade bestämmelser i fråga om pensionsbeloppet för vissa f. d. delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa, som avgått med pension före ingången av år 1927, eller efter pensionsunderlag, som antingen fastställts på grund av före den 1 juli 1926 verkställd reglering eller ock till beloppet begränsats på grund av i statens pensionsanstalts reglemente före nämnda dag meddelad föreskrift om visst maximibelopp för befattningspensionsunderlag;

3) f. d. befattningshavare — — — järnvägars tjänst;

4) f. d. befattningshavare — — — sådan egenskap;

5) f. d. lärarinnor — — — för totalpensionen;

6) f. d. lasarettsläkare med pension enligt kungörelsen angående rätt till pension för vissa lasarettsläkare, som icke äro delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa, den 13 november 1903 (nr 117, sid. 12) och f. d. extra provinsialläkare, till vilkas pensionering bidrag lämnas av statsmedel;

och beräknas därvid förhöjningen i fall, som avses i 1), efter den utgående avlöningen, i de uti 2) och 4) omförmälda fallen efter pensionen eller understödet, i fall, som anges i 3), efter ersättnings belopp, i de uti 5) avsedda fallen efter summan av de belopp, som utgå från vederbörande pensionsanstalter och såsom tilläggs pension av statsmedel, där sådan tilläggs pension förekommer, samt i fråga om de under 6) omförmälda f. d. befattningshavare — — — pensionen.»

Den allmänna pensionsreglering, som i överensstämmelse med 1925 års riksdags beslut kommit till stånd och som tillämpats från och med den 1 juli samma år, var vid sin tillkomst avsedd att utgöra en i huvudsak definitiv reglering av pensionerna av äldre typ. Med bortseende från att, såsom

Departements-
chefen.

förut nämnts, vissa f. d. barnmorskor i enlighet med Kungl. Maj:ts, av riksdagen godkända förslag från och med den 1 juli 1926 tillerkänts pensions-tillägg enligt bestämmelserna i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) har ej heller sedan tidpunkten för pensionsregleringens framläggande inför 1925 års riksdag någon ändring i den genomförda pensionsregleringens omfattning och grunder vidtagits.

Såsom av det förestående framgår, äro de nu i meromnämnda kungörelser den 15 juni 1922 (nr 360) och den 18 juni 1925 (nr 280) föreslagna ändringarna väsentligen föranledda därav, att, medan hittills alla från statens pensionsanstalt utgående pensioner varit att hänföra till s. k. oreglerade pensioner och alltså berättigat till åtnjutande av de förmåner, som avses i sagda kungörelser, vissa av de pensioner, som hädanefter komma att av anstalten beviljas, skulle hänföras till s. k. nyreglerade pensioner, vilka icke berättiga till dylika förmåner.

Mot de av pensionsanstalten härutinnan och i övrigt föreslagna ändringarna har jag icke något att erinra, dock att jag anser, att bestämmelserna böra förtydligas i av statskontoret angiven riktning samt att den ifrågasatta ändringen i den vid kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) fogade tabell B icke är erforderlig. För den händelse av riksdagen icke framställes erinran mot sagda ändringar, har jag alltså för avsikt att i sinom tid för Kungl. Maj:t ånyo anmäla frågan för bestämmelsers utfärdande.

Vidkommande kostnaderna för pensionsregleringen utgjorde, såsom förut nämnts, anslagen härtill budgetåret 1925—1926 2,400,000 kronor för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt 2,670,000 kronor för f. d. militära befattningshavare, och uppgå anslagen för innevarande budgetår till 2,200,000 respektive 2,500,000 kronor. Emellertid har det visat sig, att det sålunda för förstnämnda budgetår anvisade anslaget till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer blivit för snävt tillmätt, i det att detsamma överskridits med ej mindre än cirka 400,000 kronor. Visserligen torde kostnaderna för denna pensionsreglering så småningom nedgå, men en höjning av nu utgående anslag synes mig dock erforderlig. Jag föreslår, att anslaget höjes med 300,000 kronor eller till 2,500,000 kronor. Vad angår anslaget till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare, utgjorde belastningen å detta anslag för budgetåret 1925—1926 2,535,439 kronor 2 öre. Enligt vad jag inhämtat, torde belastningen för innevarande budgetår komma att uppgå till än högre belopp, och anslaget för budgetåret 1927—1928 bör enligt verkställda beräkningar med hänsyn till antalet nytillträdande pensionärer bestämmas till 2,970,000 kronor.

Kostnaderna för pensionstillägg och pensionsförhöjning åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar böra givetvis såsom för närvarande bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks

omkostnader i övrigt bestridas. Förslag om anslag för beredande av pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare kommer jag att senare framlägga.

På grund av vad sålunda anförts får jag nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga förenämnda, av mig förordade ändringar i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

dels till beredande av pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 2,500,000;

dels ock besluta, att kostnaderna för pensionstillägg och pensionsförhöjning åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, skola bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestridas.

3:o.

Till beredande av dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaget ett förslagsanslag av 4,000,000 kronor. Efter verkställda beräkningar torde anslaget vid bifall till mitt under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» framlagda förslag om dyrtidstillägg för budgetåret 1927—1928 kunna begränsas till 3,300,000 kronor.

I detta sammanhang får jag anmäla, att statens pensionsanstalt i sin under föregående punkt omförmälda skrivelse av den 25 september 1926 anfört, att av samma skäl, som åberopats i fråga om de under sagda punkt föreslagna ändringarna i där omförmälda kungörelser, ändring jämväl erfordrades i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 275) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Den ifrågasatta ändringen i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 275) avser § 6 av kungörelsen ifråga. I denna paragraf stadgas följande:

»Dyrtidstillägg enligt här ovan för f. d. befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

1:o) den, som åtnjuter avlöning på indragningsstat utan tjänstgörings-

[3.]
Dyrtidstillägg
åt f. d. civila
befattnings-
havare
i statens
tjänst m. fl.
pensionärer.

skyldighet; dock att till den, som på indragningsstat åtnjuter avlöning enligt något av de i § 4 av kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst omförmälda avlöningsreglementen, dyrtidstillägget beräknas efter det procenttal, som stadgas i nämnda paragraf och i övrigt enligt bestämmelserna här ovan;

2:o) f. d. lärare och lärarinnor vid folkskolor, högre folkskolor eller kommunala mellanskolor, vid småskolor eller vid mindre folkskolor, f. d. biträdande eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, f. d. lärare eller lärarinnor vid med folkskoleseminarier förenade övningsskolor, vid av landsting eller städer upprättade småskoleseminarier, vid privata småskoleseminarier, vid lappmarks ecklesiastikverks skolor, vid enskilda skolor och barnhem, samt vid av landsting eller städer inrättade skyddshem ävensom f. d. veterinärer, sjuksköterskor och barnmorskor samt därmed jämställda befattningshavare, vilka äro berättigade till pension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

3:o) f. d. befattningshavare hos statens järnvägar, vilken enligt lagen den 12 mars 1886 (nr 7) angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift uppbär ersättning för skada, som han ådragit sig under förrättandet av arbete i statens järnvägars tjänst;

4:o) f. d. befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest han genom statens försorg uppbär pension eller understöd i sådan egenskap;

5:o) f. d. lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, vilka antingen av statsmedel åtnjuta tilläggspension, beräknad enligt de grunder, som angivas i kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna med däri sedermera vidtagna ändringar eller i kungörelsen den 18 november 1921 (nr 703) angående tilläggspensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av år 1921 eller ock jämlikt samma grunder skulle varit berättigade till sådan tilläggspension, därest ej den reglementsenliga pensionen uppgått till eller överstigit det i kungörelsen stadgade maximibeloppet för totalpensionen;

6:o) f. d. befattningshavare vid undervisningsanstalter för dövstumma, skolhemmet i Vänersborg för blindas med komplicerat lyte, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanföroanstalter, vilka äro berättigade till pension från dövstumslärarnas pensionsanstalt; samt

7:o) f. d. lasarettsläkare och f. d. extra provinsialläkare, till vilkas pensionering bidrag lämnas av statsmedel;

och beräknas därvid tilläggsunderlaget i fall, som avses i 1:o), efter den utgående avlöningen, i de i 2:o), 4:o) och 6:o) omförmälda fallen efter pensionen eller understödet, i fall, som angives i 3:o), efter ersättningens belopp, i de i 5:o) avsedda fall efter summan av de belopp, som utgå från vederbörande pensionsanstalter och såsom tilläggspension av statsmedel, där sådan

tilläggspension förekommer, samt i fråga om de under 7:o) omförmälda befattningshavare efter pensionsbeloppet med inräknande av det belopp, som i förekommande fall utgår av landsting eller stad, dock att i sistnämnda fall dyrtidstillägget utgår allenast med vad av det beräknade tillägget belöper å den av statsmedel utgående del av pensionen.

Till det förslag till ändring av ifrågavarande författningsrum, pensionsanstalten framlagt, har statskontoret i sitt förenämnda utlåtande den 11 november 1926 anslutit sig, dock att statskontoret ansett, att de föreslagna bestämmelserna borde i vissa hänseenden förtydligas.

Enligt statskontorets förslag borde författningsrummet i fråga givas följande ändrade lydelse:

»Dyrtidstillägg enligt här ovan för f. d. befattningshavare i statens tjänst stadgade grunder utgår jämväl till:

2:o) f. d. befattningshavare, vilka äro berättigade till pension från statens pensionsanstalt;

6:o) f. d. lasarettsläkare med pension enligt kungörelsen angående rätt till pension för vissa lasarettsläkare, som icke äro delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa den 13 november 1903 (nr 117, sid. 12), och f. d. extra provinsialläkare, till vilkas pensionering bidrag lämnas av statsmedel;

och beräknas därvid tilläggsunderlaget i fall, som avses i 1:o), efter den utgående avlöningen, i de i 2:o) och 4:o) omförmälda fallen efter pensionen eller understödet, i fall, som angives i 3:o), efter ersättningens belopp, i de i 5:o) avsedda fall efter summan av de belopp, som utgå från vederbörande pensionsanstalter och såsom tilläggspension av statsmedel, där sådan tilläggspension förekommer, samt i fråga om de under 6:o) omförmälda befattningshavare — — — pensionen.»

Då jag icke funnit skäl till erinran mot att förevarande författningsrum ändras i enlighet med den av statskontoret föreslagna lydelsen, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

*Departements-
chefen.*

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga förenämnda, av mig förordade ändring i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 275) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

dels ock till beredande av dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av kronor 3,300,000.

4:o.

[4.]
*Dyrtidstillägg
 åt pensions-
 berättigade
 änkor och barn
 efter civila be-
 fattningsha-
 vare i statens
 tjänst m. fl.*

Till beredande av dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaget ett anslag av 2,150,000 kronor. Efter verkställda beräkningar torde anslaget vid bifall till mitt under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» framlagda förslag om dyrtidstillägg för budgetåret 1927—1928 kunna begränsas till 1,650,000 kronor.

I detta sammanhang får jag anmäla, att statskontoret i sitt utlåtande över statens pensionsanstalts förut omförmälda förslag till ändringar i kungörelserna den 15 juni 1923 (nr 360) och den 18 juni 1925 (nr 275 och 280) fäst uppmärksamheten på att ändring jämväl vore påkallad i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. Då vissa tjänstepensioner från pensionsanstalten hädanefter komme att grunda sig på nyreglerade tjänstepensionsunderlag, och de pensionsunderlag, efter vilka familjepensionerna reglerades, enligt anstaltens reglemente avpassades i visst förhållande till tjänstepensionsunderlagen, måste nämligen i dessa fall även familjepensionsunderlagen och de därpå grundade familjepensionerna anses som nyreglerade, med påföljd att å sådan familjepension borde utgå dyrtidstillägg allenast efter de mindre gynnsamma grunder, som gällde för nyreglerade pensioner åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Den av statskontoret i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) föreslagna ändringen avser § 7 i kungörelsen i fråga. I denna paragraf stadgas följande:

»Dyrtidstillägg enligt de i § 4 av denna kungörelse stadgade grunder utgår jämväl till:

1) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa;

2) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare med familjepensionsrätt i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

3) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

4) änkor och barn efter befattningshavare vid statens järnvägar, som dödsats under förrättande av arbete i statens järnvägars tjänst, och till vilka änkor och barn på denna grund utgår ersättning enligt lagen den 12 mars 1886 (nr 7) angående ansvarighet för skada i följd av järnvägsdrift;

5) änkor och barn efter befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest de genom statens försorg uppbära pension eller understöd i sådan egenskap; samt

6) från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning pensionerade änkor och barn efter sådana befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilka antingen avlidit eller med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten.

Dyrtidstillägget beräknas i fall, som avses i 4), efter ersättningens belopp samt i övriga fall efter pensionen eller understödet.»

Enligt statskontorets förslag borde författningsrummet i fråga givas följande ändrade lydelse:

»1. Dyrtidstillägg enligt de i § 4 av denna kungörelse stadgade grunder utgår till

a) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa;

b) sådana pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare med familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt, vilka åtnjuta pensioner såsom efterlevande efter delägare i dövtummlärarnas pensionsanstalt eller vilkas pensioner avpassats enligt de i övergångsstadganden till kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt meddelade bestämmelser om pensionsförhållandena för förutvarande delägare i dövtummlärarnas pensionsanstalt eller efter pensionsunderlag, som antingen fastställts på grund av före den 1 juli 1926 verkställd reglering, som avses i § 5 av reglementet för statens pensionsanstalt, eller ock till beloppet begränsats på grund av i samma reglemente före nämnda dag meddelade föreskrifter om vissa maximibelopp för befattnings pensionsunderlag;

c) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

d) änkor och barn efter befattningshavare vid statens järnvägar, som dödots under förrättande av arbete i statens järnvägars tjänst, och till vilka änkor och barn på denna grund utgår ersättning enligt lagen den 12 mars 1886 (nr 7) angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift;

e) änkor och barn efter befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest de genom statens försorg uppbära pension eller understöd i sådan egenskap; samt

f) från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning pensionerade änkor och barn, efter sådana befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilka antingen avlidit eller med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten.

2. Dyrtidstillägg enligt de i § 5 av denna kungörelse stadgade grunder utgår till andra pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare med familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt än de under mom. 1 b) angivna.

3. Dyrtidstillägget beräknas i fall, som avses i mom. 1 d) efter ersättningens belopp samt i övriga fall efter pensionen eller understödet.»

Mot statskontorets förevarande förslag har jag icke funnit anledning till anmärkning i annan mån än att stadgandet i 1 b) av förslaget i fråga synes böra förtydligas på så sätt, att därav otvetydigt framgår, att samtliga pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare med familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt, vilka jämlikt § 7, mom. 2, i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) varit berättigade till pensionsförhöjning enligt de i § 3 av samma kungörelse stadgade grunder, skola komma i åtnjutande av det förmånligare

*Departements-
chefen.*

dyrtidstillägg, varom i § 4 av kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) stadgas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga förenämnda, av mig förordade ändring i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

dels ock till beredande av dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,650,000.

5:o.

[5.] Under åberopande av vad jag under punkt 2 anført, hemställer jag, att
Pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare. Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till beredande av pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 2,970,000.

6:o.

[6.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,850,000.

7:o.

[7.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 650,000.

8:o.

[8.] Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare har hittills utgått och torde jämväl hädanefter böra utgå med ett för varje pensionär eller understödstagare bestämt belopp. Vad dyrtidstilläggen åt ifrågavarande pensionärer och understödstagare angår, ber jag få hänvisa till det vid propositionen nr 131 till 1922 års
Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 februari 1922. Härav inhämtas, att dyrtidstillägget till varje pensionär utgått för år 1917 med 50 kronor, för vartdera av åren 1918 och 1919 med 175 kronor samt för vartdera av åren 1920 och 1921 med 200 kronor. Levnadskostnadsstegringen utöver 1914 års nivå utgjorde i medeltal 52 procent för år 1917, 114 procent för år 1918, 161.5 procent för år 1919, 168.7 procent för år 1920 och 146.7 procent för år 1921. För år 1922, då man räknade med en levnadskostnadsstegring av i medeltal 105 procent, blev dyrtidstillägget enligt beslut vid 1922 års riksdag bestämt till 150 kronor. Efter samma årsbelopp utgick dyrtidstillägget för första halvåret 1923.

Vid anmälan i statsrådet den 8 januari 1923 av frågan om dyrtidstillägg för budgetåret 1923—1924 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare ansåg dåvarande chefen för finansdepartementet, att en sänkning av dyrtidstilläggets belopp visserligen kunde ifrågasättas, men syntes det honom, att efter den år 1922 vidtagna rätt kraftiga nedsättningen av dyrtidstilläggen till ifrågavarande pensionärer och understödstagare någon ytterligare reduktion skäligen icke borde vidtagas för sagda budgetår. Departementschefen föreslog fördenskull, att dyrtidstillägget för dem måtte bibehållas vid ett årsbelopp av 150 kronor. Kungl. Maj:ts i anslutning till detta uttalande framlagda förslag blev av riksdagen bifallet. Jämväl för budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 utgick dyrtidstillägget med oförändrat belopp, och har någon ändring i det samma ej heller vidtagits för innevarande budgetår.

För nästkommande budgetår synes mig icke heller någon nedsättning av dyrtidstilläggen till ifrågavarande pensionärer och understödstagare skäligen kunna vidtagas.

Vad kostnaderna för dyrtidstilläggen beträffar, hava de för budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 för ändamålet anvisade anslagen utgjort respektive 1,275,000 och 1,350,000 kronor. För innevarande budgetår är anslaget med hänsyn till belastningen å det för budgetåret 1924—1925 anvisade anslaget uppfört med 1,300,000 kronor.

Enligt vad budgetredovisningen för budgetåret 1925—1926 utvisar, har belastningen å det för sagda budgetår beviljade anslaget utgjort 1,273,800 kronor. På grund härav och då kostnaderna kunna förväntas komma att ytterligare något nedgå, synes mig en nedsättning av anslaget för nästkommande budgetår kunna ske, och får jag föreslå, att detsamma begränsas till 1,250,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) för beredande av dyrtidstillägg under budgetåret 1927—1928 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av juli månad år 1927 uppnått en levnadsålder av 60 år eller däröver, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,250,000;

b) förklara, att dyrtidstillägget till varje dylik vid ingången av juli månad år 1927 till pension eller därmed jämförligt understöd från statsverket, statsunderstödd pensionsinrättning eller Vadstena krigsmanshuskassa berättigad f. d. befattningshavare skall utgå med ett belopp av 150 kronor;

c) medgiva, att dyrtidstillägget må till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

9:o.

[9.]
Allmänna
indragnings-
staten.

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten upptogs i riksstaten för budgetåret 1924—1925 med 1,850,027 kronor. För budgetåret 1925—1926 uppfördes anslaget med 1,800,001 kronor. För innevarande budgetår är anslaget upptaget med 1,887,008 kronor. De direkta utgifterna å det för förstnämnda budgetår beviljade anslaget utgjorde i runt tal 1,815,800 kronor. För budgetåret 1925—1926 belöpte sig utgifterna å anslaget till i runt tal 1,634,400 kronor. Med hänsyn till sistnämnda belastningssiffra synes mig en nedsättning av nu utgående anslagsbelopp motiverad. I betraktande särskilt av de kostnader, den vid 1925 års riksdag beslutade förtidspensioneringen av viss personal vid försvarsväsendet kommer att medföra, torde emellertid någon större minskning icke böra ske. Anslaget synes mig böra beräknas till 1,850,000 kronor med erforderlig jämkning för avjämnande av huvudtitelns slutsumma.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska *ordinarie* förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten

nu	kronor 1,887,008
med	» 37,006
till	» 1,850,002.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1—9 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Svante Ericsson.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 november 1926.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Pettersson, anför här efter:

Under elfte huvudtiteln, avdelningen civila pensionsväsendet, finnes uppfört ett ordinarie förslagsanslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete. Anslaget, som för vartdera av budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 var uppfört med ett belopp av 190,000 kronor, blev i riksstaten för innevarande budgetår höjt till 240,000 kronor.

[10.]
*Statsverket
åliggande, av
andra medel
ej utgående
ersättningar i
anledning av
olycksfall i
arbete.*

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning hava nettoutgifterna från anslaget under budgetåret 1925—1926 uppgått till 224,382 kronor.

Uti en den 28 september 1926 dagtecknad promemoria har riksförsäkringsanstalten framhållit, att ifrågavarande anslag enligt anstaltens åsikt borde för nästkommande budgetår höjas till 250,000 kronor.

Till stöd härför har anstalten anfört följande:

Från ifrågavarande anslag hade riksförsäkringsanstalten utbetalt 187,650 kronor 3 öre i skadeersättningar under budgetåret 1925—1926. Därav hade ett belopp av 186,568 kronor 67 öre utbetalts jämlikt föreskrifterna i kungörelsen den 30 november 1917 (nr 832) angående särskilda bestämmelser i fråga om tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juni 1916 å arbetare, som användas till arbete för statens räkning. Återstoden 1,081 kronor 36 öre hade utgått jämlikt föreskrifterna i kungörelsen den 10 juni 1921 (nr 410) angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor m. m.

Förutom av riksförsäkringsanstalten utgaves från detta anslag en del livräntor av statskontoret och länsstyrelser på grund av särskilda brev. Att döma av belastningssiffran för anslaget syntes dessa livräntor hava uppgått till omkring 36,700 kronor.

Av en skrivelsen bilagd tablå över utgifterna för tiden 1 juli 1922 till och med den 30 juni 1926 för bestridande av riksförsäkringsanstaltens skadeersättningar jämlikt förenämnda kungörelse den 30 november 1917 framginge, att sammanlagda utgifterna för läkarbetyg, läkarvård, sjukpenning och begravningshjälp undergått en betydande minskning. Denna vore till övervägande delen beroende på minskningen i omfattningen av de av statsverket anordnade nödhjulsarbetena. Någon mera avsevärd ytterligare ned-

gång i dessa kostnader syntes knappast vara att förvänta. Tvärtom kunde en mindre ökning förväntas i kostnaderna för sjukpenning och begravningshjälp på grund av den vid 1926 års riksdag beslutade höjningen av maximum för den arbetsförtjänst, som vid ersättningarnas bestämmande finge tagas i beräkning. Kostnaderna för invalid- och dödsfallslivräntor hade ökats, i det att utgifterna under budgetåret 1924—1925 utgjort omkring 16,500 kronor mer än för budgetåret 1923—1924. En jämförelse mellan samma utgifter under budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 visade en ökning med omkring 10,600 kronor. En fortsatt stegring av dessa kostnader vore att förutse, intill dess framdeles jämvikt inträdde mellan ersättningarna till avgående och nytillträdande livräsentetare. Även beträffande livräntor till invalider och efterlevande borde viss ökning beräknas med anledning av de vid 1926 års riksdag beslutade ändringarna i olycksfallsförsäkringslagen.

Under antagande att ifrågavarande livräntor för vardera av budgetåren 1926—1927 och 1927—1928 ökades med i genomsnitt omkring 12,500 kronor för år, att kostnaderna för sjukpenning och begravningshjälp under nämnda två budgetår komme att ökas med sammanlagt omkring 1,000 kronor samt att livräntetilläggen enligt kungörelsen den 10 juni 1921 utginge med ungefär samma belopp som förut, syntes utgifterna för riks-försäkringsanstaltens skadeersättningar för budgetåret 1927—1928 böra beräknas till i runt tal 213,500 kronor.

Om de från statskontoret och länsstyrelser utgående livräntorna beräknades till ungefär samma belopp, 36,700 kronor, som enligt vad förut angivits utbetalts under budgetåret 1925—1926, syntes nu ifrågavarande anslag för budgetåret 1927—1928 böra höjas till 250,000 kronor.

Då jag icke har något att erinra mot riks-försäkringsanstaltens beräkning av ifrågavarande anslag, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till *statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete,*

nu	kronor 240,000,
med	» 10,000
till	» 250,000.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under elfte huvudtiteln för budgetåret 1927—1928.

Ur protokollet:
Conr. Falkenberg.

Utdrag av protokoll över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 november 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMÁN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Meurling, anför:

Sedan år 1920 har å riksstaten varit uppfört ett ordinarie förslagsanslag till pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning. Anslaget, som upptagits för år 1922 med 31,000 kronor, för tiden 1 januari—30 juni 1923 med 12,000 kronor och för budgetåret 1923—1924 med 24,000 kronor, har sedermera höjts, så att detsamma under budgetåret 1924—1925 utgick med 35,000 kronor och från och med budgetåret 1925—1926 är bestämt till 50,000 kronor.

[11.]
Pensionering
av förmän och
arbetare vid
statens järn-
vägsbyggnader
samt
statens vatten-
fallsverks
byggnads-
avdelning.

Enligt vad jag inhämtat, hava utgifterna för ifrågavarande pensionering under år 1922, första halvåret 1923 samt budgetåren 1923—1926 uppgått till respektive omkring 32,700, 20,000, 50,000, 53,100 och 58,700 kronor. Anledningen till den sålunda fortgående stegringen i utgifterna är att söka däri, att antalet pensionärer alltjämt ökats. Med hänsyn härtill synes en höjning av anslaget erforderlig, och vill jag föreslå, att detsamma bestämmes till 60,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det ordinarie förslagsanslaget till pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning,	
nu	kronor 50,000
med	» 10,000
till	» 60,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under elfte huvudtiteln för budgetåret 1927—1928.

Ur protokollet:
Nils Hellenius.

Utdrag av protokoll över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 december 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Föredragande:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Almkvist.

Föredragande departementschefen anför härefter:

1:o.

[12.] *Tilläggs-
pensioner åt vissa
lärarinnor vid
de statsunder-
stödda en-
skilda läro-
anstalterna.* Genom beslut av 1909 års riksdag fingo lärarinnorna vid vissa statsunderstödda enskilda läroanstalter sina avlöningsförhållanden ordnade, och frågan om dessa lärarinnors pensionering bragtes genom beslut av 1910 års riksdag till lösning. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt sistnämnda riksdag, bland annat, att under riksstatens tionde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Kungörelse i ämnet utfärdades den 23 december 1910 (nr 145), innehållande dels av riksdagen antagna bestämmelser för tilldelande av bidrag ur nämnda förslagsanslag, dels ock av Kungl. Maj:t fastställt reglemente för den nya anstalt, lärarinnornas pensionsanstalt, som skulle övertaga uppgiften att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från åttonde huvudtitelns reservationsanslag till privatläroverk.

Då den sålunda genomförda pensionsregleringen blev ineffektiv för många lärarinnor — något äldre eller redan pensionerade lärarinnor — framlade Kungl. Maj:t för 1917 års riksdag förslag i syfte att förbättra dessa lärarinnors pensionsvillkor. Propositionen i frågan (nr 137) avsåg beredande av tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag och anvisade för ändamålet erforderligt anslag.

Genom kungörelse den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna fastställde Kungl. Maj:t de av riksdagen antagna grunderna för beredande

av tilläggs pensioner åt nämnda lärarinnor samt utfärdade närmare föreskrifter för åtnjutande av pensionerna.

Som lärarinnepensionerna i regeln utgingo med mycket blygsamma be-
lopp, bragtes pensionsfrågan ånyo på tal, och i proposition till 1921 års
riksdag (nr 288) föreslog Kungl. Maj:t ytterligare åtgärder för förbättrande
av ifrågavarande lärarinnors pensionsförhållanden. De åtgärder, som i
sådant avseende förordades, hade två syften, nämligen dels att åstadkomma
en förhöjning i de grundpensioner och tilläggs pensioner, som för det då-
varande utgingo till förutvarande lärarinnor vid statsunderstödda enskilda
läroanstalter, dels ock att bereda ökade pensioner åt de lärarinnor vid nämnda
läroanstalter, som komme att avgå med pension efter utgången av juni 1921.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget bifölls till alla delar av riks-
dagen, som för beredande av medel att bestrida härav föranledda kostnader
anvisade ett extra förslagsanslag.

De i anledning av dessa riksdagens beslut erforderliga ändrade eller nya
bestämmelser hava den 18 november 1921 meddelats genom tre kungörelser
(nr 702, 703 och 704).

Den första av dessa kungörelser innefattar ändring i vissa delar av förut
omnämnda kungörelse den 31 december 1917 och avser lärarinnor, som av-
gått från sin tjänst före utgången av juni 1921, medan den andra gäller
för dem, som avgå från och med utgången av juni 1921. Den tredje åter
innefattar vissa ändringar i 1910 års kungörelse angående pensionering av
den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

För rätt till tilläggs pension enligt kungörelsen den 31 december 1917,
som i denna del genom 1921 års kungörelse icke undergått någon ändring
av betydelse, fordras dels att vederbörande lärarinna är eller varit delägare
i lärarinnornas pensionsanstalt eller ägt rätt att ingå som delägare i denna
anstalt eller avgått med pension före den 1 januari 1911 — den dag, då
lärarinnornas pensionsanstalt trädde i verksamhet — dels att hon vid sin
avgång under minst 10 tjänstår bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läro-
anstalt, att hon enligt gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig
densamma för uppflyttning i högre lönegrad.

För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande före-
ståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar,
anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal
veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av tjänstår, som antalet vecko-
timmar utgör del av 20.

De bestämmelser i fråga om pensioner åt lärarinnor vid privatläroverk,
som antagits av riksdagen åren 1910, 1917 och 1921, äro emellertid ej till-
lämpliga på alla dylika lärarinnor. Det har nämligen funnits, och finnes
ännu, lärarinnor, som icke tillhört någon pensionskassa och redan avgått
från sin tjänst, då bestämmelserna om tilläggs pension trädde i kraft. Dessa
lärarinnor hava tydligen icke kunnat i vanlig ordning erhålla tilläggs pen-
sion. Vidare har den nyss omnämnda reduktionsregeln för beräkning av

tjänstår från tilläggspension utestängt en hel del övningslärarinnor, som i övrigt uppfylla alla förutsättningar för erhållande av sådan pension men vilkas årliga tjänstgöring ej varit eller kunnat vara tillräckligt omfattande. Åtskilliga lärarinnor av dessa båda kategorier hava emellertid genom beslut av de senare årens riksdagar erhållit rätt att kunna komma i åtnjutande av tilläggspension, ehuru de ej uppfyllde härför stadgade villkor. Alla dessa lärarinnor hava varit så gamla, att de förut omnämnda bestämmelserna ej varit på dem tillämpliga.

Vad ämneslärarinnorna beträffar, torde — med ett eller annat undantag — deras pensionsförhållanden kunna anses vara ordnade genom de härförut omnämnda besluten av Kungl. Maj:t och riksdagen. Annorledes förhåller det sig med övningslärarinnorna, vilka, vare sig deras pensionsrätt skall bedömas enligt 1917 års kungörelse med däri år 1921 gjorda ändringar eller enligt de i kungörelsen nr 703/1921 givna bestämmelserna, äro underkastade de stadganden i avseende å undervisningens omfattning — med eller utan reduktion — som jag i det föregående omnämnt. Frågan om sistberörda lärarinnors pensionsrätt har nu upptagits av skolöverstyrelsen på grund av tre ansökningar om tilläggspension, gjorda av övningslärarinnor.

I särskilda ansökningar anhöllö sånglärarinnan Anna Maria Fredrika Ljungdahl, teckningslärarinnan Hilda Gabriella Josefina Waldenström samt förra lärarinnan i teckning m. m. Hilda Carolina Carling att få komma i åtnjutande av tilläggspension, oaktat de icke uppfyllde för erhållande av dylik pension stadgade villkor.

Över ansökningarna har *skolöverstyrelsen* avgivit utlåtanden. I sitt den 26 maj 1925 dagtecknade utlåtande över lärarinnan Ljungdahls ansökning har överstyrelsen till en början påpekat, att sökanden komme att avgå först med utgången av juni 1925 och att hennes ställning i pensionshänseende således borde bedömas efter de i kungörelsen nr 703/1921 givna bestämmelserna. Efter erinran om den förut omnämnda reduktionsregeln anför överstyrelsen, att billigheten av dess tillämpning på övningslärarinnorna kunde anses tvivelaktig. Överstyrelsen hade därför för avsikt att undersöka, huruvida regeln lämpligen kunde och borde på ett eller annat sätt modifieras, och eventuellt framlägga förslag i sådant avseende. Då innan en dylik principiell undersökning blivit utförd, gällande författning på denna punkt ej borde försättas ur kraft, genom individuella dispenser, avstyrkte överstyrelsen bifall till ansökningen.

Under hänvisning till nu återgivna utlåtande har skolöverstyrelsen i utlåtande den 30 juni 1925 likaledes avstyrkt bifall till lärarinnan Waldenströms förenämnda ansökning.

Över båda dessa ansökningar har *direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt* den 17 juli 1925 yttrat sig samt anfört:

I likhet med skolöverstyrelsen anser jämväl direktionen, att det villkor i fråga om erforderligt antal tjänstår för tilläggspension samt sättet för tjänstålderns beräkning, vilket stadgas i nädiga kungörelsen den 18 no-

vember 1921 (nr 703) mom. 2: a) och c) kan särskilt för övningslärarinnor leda till resultat, som knappast kunna anses stå i överensstämmelse med billighetens krav. Det synes därför jämväl direktionen befogat att företaga en undersökning, om och i vad mån en modifiering av stadgandet bör äga rum. Då skolöverstyrelsen säger sig hava för avsikt att företaga en dylik undersökning och därefter eventuellt framlägga förslag i nämnda syfte, och då det således är möjligt att stadgandet kommer att undergå sådan ändring, att här ifrågavarande två lärarinnor bliva berättigade till tilläggspension, anser direktionen ej heller för sin del tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka, att i anledning av förevarande ansökningar vidtages någon särskild åtgärd.

Slutligen har också *statskontoret* den 15 augusti 1925 avgivit utlåtande över ansökningarna och på samma grunder som de båda föregående myndigheterna hemställt, att framställningarna icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vad beträffar förra lärarinnan Carlings ansökning, hava skolöverstyrelsen och statskontoret under anförande av samma skäl, som nyss angivits, avstyrkt densamma.

Det förebådade förslaget till nya pensionsbestämmelser för övningslärarinnor har numera avgivits av *skolöverstyrelsen* i skrivelse den 20 maj 1926.

Överstyrelsen erinrar till en början om de bestämmelser, som i förut omnämnda kungörelse nr 703/1921 avse nu berörda förhållanden och vilka lyda sålunda:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som vid utgången av juni 1921 var delägare eller som därefter blir delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, äger rätt att på sätt och under villkor, som nedan sägs, uppbära tilläggspension; och skall kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna icke tillämpas på de lärarinnor, som enligt nedan angivna bestämmelser erhålla tilläggspension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggspension inträder det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1921, med villkor dels att hon under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels ock att hon efter utgången av år 1906 tjänstgjort minst 10 år.

2. c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

Överstyrelsen påpekar vidare att den sålunda givna bestämmelsen angående det lägsta antal veckotimmar under ett läsår, som erfordras, för att detta skall räknas såsom fullt tjänstår, samt den däremot svarande regeln för reduktion till tjänstår av läsår med lägre timtal återfinnas även i kun-

görelsen nr 965/1917 och ansluta sig till vissa i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter givna bestämmelser rörande lärarinnornas pensionsanstalt. I sistnämnda kungörelse ingå *dels* bestämmelser för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, vilka bestämmelsers § 1 gäller lärarinnornas pensionsanstalt, *dels* ett i anslutning till sagda paragraf fastställt reglemente för ifrågavarande pensionsanstalt.

I likhet med skolöverstyrelsen torde jag böra här återgiva dessa bestämmelser:

§ 1, 2. Skyldighet att vara delägare i denna pensionsanstalt åligger vid sagda läroanstalter anställd

A) föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,

B) annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter. — — — — —

3. Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp B, skall bestämmas efter det antal, dock högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna över de förberedande. — — —

Reglemente för lärarinnornas pensionsanstalt § 2. Skyldighet att vara delägare i pensionsanstalten åligger, med den inskränkning som nedan i denna paragraf sägs, vid sagda läroanstalter anställd föreståndarinna, ämneslärarinna med full tjänstgöring samt annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av ifrågavarande läroanstalter.

— — — — —

Överstyrelsen anför därefter följande:

I de sålunda anförda bestämmelserna göres, kan man säga, skillnad mellan tre kategorier av lärarinnor: 1) föreståndarinnor och ämneslärarinnor med full tjänstgöring, 2) andra lärarinnor med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter, 3) alla övriga lärarinnor. Av dessa kategorier äro endast de två första delägare i pensionsanstalten.

Härvid är ingen hänsyn tagen till det förhållandet, att övningslärarinnor på grund av sina ämnens ställning ofta hava och måste hava en vida mer begränsad tjänstgöring än ämneslärarinnorna. I detta avseende skilja sig nu ifrågavarande bestämmelser såväl från de bestämmelser, som äro givna rörande lärarinnors lönetursrätt, som från dem, som äro givna rörande de enskilda läroanstalternas vikariatskassa.

De i förra avseendet gällande bestämmelserna återfinnas i kungörelsen den 21 februari 1914 (nr 28) om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. Denna kungörelse tillerkänner ålderstillägg dels åt föreståndarinnor, dels åt ämneslärarinnor med full tjänstgöring, dels åt lärarinnor med minst 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller minst 6 veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd och andra liknande slöjdarter.

Bestämmelserna angående de enskilda läroanstalternas vikariatskassa

återfinnas i reglementet för denna kassa, vilket blivit fastställt genom kungörelse den 21 februari 1914 (nr 29) och sedermera under åren 1918, 1920 och 1925 undergått vissa förändringar. Enligt § 2 i detta reglemente äger varje läroanstalt, som åtnjuter statsunderstöd såsom enskild läroanstalt ur de därför å riksstatsens åttonde huvudtitel uppförda anslagen, rättighet att ingå i kassan och avser läroanstalts delaktighet i kassan under vissa förutsättningar föreståndarinnan och bland annat alla vid anstalten anställda ämneslärarinnor och övningslärarinnor med tjänstgöring av sådan omfattning och art, att de äga rätt till lönetursberäkning för uppflyttning i högre lönegrad.

Efter denna översikt av de för nu ifrågavarande förslag betydelsefulla författningsbestämmelserna anför skolöverstyrelsen i sin skrivelse, bland annat, följande:

Det är uppenbart, att övningslärarinnorna sålunda intaga en avsevärt sämre ställning i fråga om rätt till pension, respektive tilläggspension än i fråga om rätt till tjänstårsberäkning för lönetur och till vikariatsbidrag. För att en övningslärarinna skall äga rätt till tjänstårsberäkning för lönetur och till bidrag ur vikariatskassan, fordras allenast en tjänstgöring av 4 veckotimmar i gymnastik eller 6 veckotimmar i ett eller flera andra övningsämnen. För delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt fordras för övningslärarinnor lika väl som för andra lärarinnor sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av ifrågavarande läroanstalter. För rätt till tilläggspension fordras för nu vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt, varjämte för tjänstårsberäkningen gäller den förut anförda reduktionsregeln, vilken utgår från 20 veckotimmars tjänstgöring såsom det normala minimum.

Överstyrelsen har svårt att föreställa sig, att denna ojämnhet i gällande bestämmelser är fullt genomtänkt och avsiktlig; efter allt att döma har den tillkommit därigenom, att de olika bestämmelserna utfärdats tämligen oberoende av varandra, utan att man haft full uppmärksamhet fäst vid det sammanhang, som naturligen borde råda dem emellan. Under sådana omständigheter synes det överstyrelsen, som om man borde åvägabrunga närmare överensstämmelse mellan de olika stadgandena; och synas förändringarna böra gå i den riktningen, att den skillnad mellan ämnes- och övningslärarinnor, som ligger i deras ämnens olika omfattning, och som tryckt sin prägel på de anförda bestämmelserna angående lönetursrätt och bidrag från vikariatskassan, konsekvent genomföres även i fråga om pension och tilläggspension.

Bland de förslag till ändring av ifrågavarande bestämmelser, som uppgjorts av skolöverstyrelsen, är även ett, som åsyftar ändring i de till kungörelsen 965/1917 hörande utbetalningsföreskrifterna. Dessa föreskrifter hava utfärdats av Kungl. Maj:t, och ändringsförslaget behöver således ej föreläggas riksdagen. Enahanda är förhållandet med det i kungörelsen nr 145/1910 intagna reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt.

Till sist har skolöverstyrelsen något berört de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till det framlagda förslaget. Överstyrelsen yttrar:

Att verkställa en exakt beräkning av de kostnader, de ifrågasatta förändringarna skulle åsamka staten, är icke möjligt; de båda anslag under

elfte huvudtiteln, som skulle beröras av desamma, nämligen det ordinarie anslaget Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter samt det extra anslaget Tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, äro båda enligt sakens natur förslagsanslag. För att emellertid giva någon föreställning om förändringarnas inverkan på dessa anslag har överstyrelsen uppgjort en förteckning på antalet veckotimmar för övningslärarinnor i här ifrågavarande situation under vårterminen 1925. Av denna förteckning framgår, att sammanlagda antalet sådana veckotimmar för ifrågakommande läroanstalter under nyssnämnda termin utgjorde 308 $\frac{2}{3}$. Då nu enligt § 5 och § 6 mom. 1 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt det terminliga statsbidraget till timlärarinnas pensionering utgår med 1 krona 50 öre för veckotimme, skulle ökningen i statsbidrag för nyssnämnda termin hava utgjort 463 kronor, vilket motsvarar en årskostnad av 926 kronor. Då anslaget i fråga i riksstaten för budgetåret 1925—1926 är upptaget med 68,000 kronor, skulle denna ökning uppgå till knappt 1½ procent. En liknande proportion torde kunna anses sannolik i fråga om ökningen av det andra nyssnämnda anslaget.

Jag torde böra här i ett sammanhang återgiva de förslag till ändringar i här ifrågavarande avseenden, som framlagts av skolöverstyrelsen, varvid jag utelämnar det ändringsförslag, som, enligt vad jag nyss påpekat, ej bör föreläggas riksdagen. De ifrågavarande förslagen lyda sålunda:

Kungl. kungörelsen den 23 december 1910 (nr 145) sid. 1 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

Bestämmelser för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

§ 1. *Lärarinnornas pensionsanstalt.*

2. Skyldighet att vara delägare i denna pensionsanstalt åligger vid sagda läroanstalt anställd

A) föreståndarinnan ävensom ämneslärarinnan med full tjänstgöring,

B) annan lärarinna, som i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter meddelar undervisning *antingen* sammanlagt minst 4 veckotimmar i gymnastik *eller* sammanlagt minst 6 veckotimmar i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter *eller* sammanlagt minst 10 veckotimmar, oberoende av de ämnena, i vilka undervisningen meddelas.

Föreståndarinnan eller — — — i pensionsanstalten.

Reglemente för lärarinnornas pensionsanstalt.

Om delaktighet i pensionsanstalten.

§ 2.

Skyldighet att vara delägare i pensionsanstalten åligger, med den inskränkning, som nedan i denna paragraf sägs, vid sagda läroanstalter anställd föreståndarinnan, ämneslärarinnan med full tjänstgöring samt annan lärarinna, som i klasserna över de förberedande i en eller flera av ifrågavarande läroanstalter meddelar undervisning *antingen* sammanlagt minst 4 veckotimmar i gymnastik *eller* sammanlagt minst 6 veckotimmar i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter *eller* sam-

manlagt minst 10 veckotimmar oberoende av de ämnen, i vilka undervisningen meddelas.

Föreståndarinna eller — — — år 1911.

Kungl. kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna.

Grunder för beredande av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna.

2. a) Rätt att — — — av tilläggs pensionen.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring — — — för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller minst 6 veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter, eller minst 20 veckotimmar, oberoende av ämnen, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som i annat fall, än nyss sagts, omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

Kungl. kungörelsen den 18 november 1921 (nr 703) angående tilläggs pensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av juni 1921.

Grunder för beredande av tilläggs pensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension från och med utgången av juni 1921.

2. a) Rätt att — — — 10 år.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring — — — för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller minst 6 veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter, eller minst 20 veckotimmar, oberoende av ämnen, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som i annat fall, än nyss sagts, omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. a) För varje — — — 60 år.

b) För varje — — — 270 kronor; vad sölunda stadgats gäller i fråga om övningslärarinna med en undervisning av sammanlagt 4—9 veckotimmar i gymnastik eller sammanlagt 6—9 veckotimmar i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter jämväl för tiden från och med år 1911 till och med¹

I ärendet har yttrande den 25 september 1926 avgivits av *direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt*, som förklarar sig intet hava att erinra mot skolöverstyrelsens föreliggande förslag i de delar detsamma bör underställas riksdagens prövning.

Jämväl *statskontoret* har, den 30 oktober 1926 avgivit utlåtande över fram-

¹ Här insättes dagen närmast före den, med vilken de ifrågasatta förändringarna träda i kraft.

ställningen och därvid i fråga om de förslag, som böra föreläggas riksdagen, anført följande:

I likhet med skolöverstyrelsen finner statskontoret goda skäl tala för att åt övningslärarinnor beredes ökad möjlighet att bliva delägare i lärarinnornas pensionsanstalt samt att komma i åtnjutande av tilläggspension av statsmedel.

Enligt de av skolöverstyrelsen framlagda författningsförslagen skulle övningslärarinna med full tjänstgöring bliva skyldig att vara delägare i lärarinnornas pensionsanstalt och sådan lärarinna skulle även äga rätt att för erhållande av tilläggspension räkna läsår såsom tjänstår. Emellertid bör det ej förbises, att ett flertal lärarinnor torde undervisa i såväl läsämnen som övningsämnen och att en sådan lärarinna med exempelvis 3 veckotimmars undervisning i gymnastik och 6 veckotimmars undervisning i läsämnen enligt skolöverstyrelsens förslag ej skulle bliva delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, under det att en lärarinna, som endast undervisar 4 veckotimmar i gymnastik, skulle vinna tillträde till pensionsanstalten. Vidare skulle sistnämnda lärarinna äga rätt att för erhållande av tilläggspension räkna läsår såsom tjänstår, då däremot en lärarinna med undervisningsskyldighet 3 timmar i gymnastik och 7 timmar i läsämnen endast kunde räkna ett läsår såsom ett halvt tjänstår. Inom statskontoret har uppgjorts ett yttrande bifogat förslag till författningsändringar, i vilket förslag hänsyn tagits till de lärarinnor, vilka undervisa i såväl läsämnen som övningsämnen.

I detta statskontorets förslag har ifrågasatts,

att skyldighet till delägarskap i lärarinnornas pensionsanstalt skulle åligga förutom föreståndarinna och ämneslärarinna med full tjänstgöring annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av statsunderstödda enskilda läroanstalter, varvid dock en veckotimmars undervisning i gymnastik skulle beräknas som fullgjorda $2\frac{1}{2}$ veckotimmar och en veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter skulle beräknas såsom fullgjorda $1\frac{2}{3}$ veckotimme.

Därjämte har statskontoret föreslagit, att i fråga om beräkning av tjänstetid vid bestämmande av rätt till tilläggspension bestämmelserna i kungörelserna nr 965/1917 och nr 703/1921 punkt 2 c) skulle hava följande ändrade lydelse:

e) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår, varvid dock en veckotimmars undervisning i gymnastik skall beräknas såsom fullgjorda 5 veckotimmar och en veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd eller andra liknande slöjdarter skall beräknas såsom fullgjorda $3\frac{1}{3}$ veckotimmar samt läsår, som omfattar ett mindre antal beräknade veckotimmar än 20, betraktas såsom så stor del av ett tjänstår, som antalet beräknade veckotimmar utgör del av 20.

Beträffande det förut återgivna, av skolöverstyrelsen föreslagna tillägget till mom. 3 b) av grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av juni 1921 har statskontoret föreslagit följande ändrade lydelse.

Vad sålunda stadgats gäller jämväl för tiden från och med år 1911 till och med den 30 juni 1927 i fråga om lärarinna, som före den 1 juli 1927 icke varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt men som skulle varit delägare, därest § 2 i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt från och med år 1911 haft den lydelse, samma paragraf jämlikt kungörelse denna dag erhållit.

Vidare har statskontoret i nämnda utlåtande anfört:

Statskontoret har i likhet med skolöverstyrelsen ej ansett sig böra föreslå någon övergångsbestämmelse, enligt vilken övningslärarinna, som avgått före den 1 juli 1927 — vilken dag statskontoret förutsatt, att författningsändringarna skulle träda i kraft — skulle komma i åtnjutande av tilläggspension, utan torde fråga om beredande av tilläggspension i dylika fall göras beroende av framställning i varje särskilt fall.

I detta sammanhang anser sig statskontoret böra erinra, att jämlikt i § 11 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt, såsom denna paragraf lyder enligt kungörelsen den 18 juni 1926, nr 246, jämväl lärarinna, vilken tidigare än den 1 juli det år hon uppnår 55 levnadsår avgår från sin tjänst, äger att kvarstå såsom delägare i pensionsanstalten. Härigenom blir sådan lärarinna vid uppnådda 60 levnadsår enligt gällande bestämmelser berättigad uppbära tilläggspension av statsmedel. Hon kommer visserligen härigenom i visst avseende i bättre ställning än befattningshavare i statens tjänst, vilken avgått från sin befattning, innan skyldighet härtill för honom inträtt, men då den pension, dylik lärarinna erhåller från pensionsanstalten, blir reducerad, samt tilläggspensionerna, vilka för övrigt endast utgå i förhållande till fullgjorda antal veckotimmar, äro avsedda att utgöra ett tillägg till från pensionsanstalten utgående knappt tillmätta pensioner, har statskontoret ej ansett sig böra ifrågasätta en inskränkning i den lärarinna enligt gällande bestämmelser tillkommande rätten till tilläggspension.

Skolöverstyrelsen har beräknat, att kostnaderna för genomförandet av styrelsens förslag skulle medföra obetydligt ökade kostnader. Även om genomförandet av statskontorets förslag torde innebära, att kostnaderna bliva något högre, läser dock icke på grund härav erfordras någon höjning av de under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslagen till bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter samt till tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Statskontoret vill dock i detta sammanhang framhålla, att under senare år förstnämnda anslag visat brist, under det att å sistnämnda anslag uppstått behållningar.

Med anledning av statskontorets utlåtande och där ifrågasatta ändringar i det av *skolöverstyrelsen* framlagda förslaget till nya pensionsbestämmelser har överstyrelsen i skrivelse den 29 november 1926 ånyo yttrat sig i ärendet samt anfört, bland annat, följande:

Överstyrelsen vill till en början framhålla vissa synpunkter rörande vad som enligt överstyrelsens mening motiverar den skillnad, som i åtskilliga i förevarande ärende berörda avseenden göres eller synes böra göras mellan övningsämnen och läroämnen. Sådana lärarinnor, som helt ägnat sin utbildning och sin verksamhet åt ett övningsämne eller någon grupp av varandra närstående övningsämnen, hava på grund av det ringa utrymme,

dessa ämnen intaga på skolschemat, i många fall, särskilt å orter med endast en mindre skola av här ifrågavarande slag, vida mer begränsade möjligheter än lärarinnor i läroämnena i fråga om omfattningen av den anställning, de kunna vinna. Därför har man i fråga om dem begärt mindre omfattande minimitjänstgöring såsom förutsättning för rätt till tjänstårsberäkning för lönetur och till vikariatsbidrag än i fråga om ämneslärarinnor. Överstyrelsens förslag avser nu att konsekvent tillämpa samma tankegång på rätten till pension och tilläggspension. Men denna tankegång är icke tillämplig på lärarinnor, som dela sin tjänstgöring mellan övningsämnen och läroämnena. För dessa kan det icke gärna vara svårare att komma upp till den nu föreskrivna minimitjänstgöringen av tio veckotimmar än för sådana lärarinnor, som helt ägna sig åt läroämnena; tvärtom torde det i åtskilliga fall vara lättare.

En sådan evalvering av övningstimmar till lästimmar, som statskontoret på sin sida föreslår, synes svår att rationellt motivera på annat sätt, än att en övningstimme skulle ur statsnyttans synpunkt vara så mycket mera värdefull än en lästimme, som de föreslagna reduktionstalen angiva. Detta torde väl emellertid knappast vara statskontorets mening. Härtill kommer, att ett genomförande av statskontorets förslag icke vore ägnat att avagabringa önskvärd likformighet mellan de bestämmelser, som gälla rörande å ena sidan lönetursberäkning och vikariatsersättning, å andra sidan pension och tilläggspension. Överstyrelsen tillåter sig fördenskull vidhålla sitt förslag till ändringar i nämnda kungörelser.

Beträffande statskontorets uttalande om skolöverstyrelsens förslag till ändring av punkt 3 b i kungörelsen nr 703/1921 anför överstyrelsen:

Vad beträffar statskontorets avvikande förslag i fråga om viss utsträckning av de i punkt 3 b av kungörelsen nr 703/1921 ingående undantagsbestämmelserna, synes detsamma utgå från den förutsättningen, att en hithörande lärarinna:s ställning i nu ifrågavarande avseenden skulle vara likformig under hela tiden från och med den 1 januari 1911 till och med den 30 juni 1927 och att följaktligen hela denna tid skulle kunna enhetligt bedömas för varje särskild lärarinna. Detta är emellertid icke förhållandet. En lärarinna:s ställning kan växla från år till år av ifrågavarande tidsperiod, och varje år måste följaktligen bedömas särskilt för sig. För dylika säkerligen allt annat än ovanliga fall skulle statskontorets förslag icke lämna någon ledning. Överstyrelsen måste fördenskull även på denna punkt vidhålla sitt förslag.

Departements-
chefen.

Den utredning, som förebragts av skolöverstyrelsen, visar enligt min mening, att en ändring i de nuvarande förhållandena i fråga om övningslärarinnors pensionsrätt är i hög grad önskvärd och befogad. Vid flerfaldiga tillfällen har tidigare — i samband med anmälan inför Kungl. Maj:t av ansökningar om rätt att åtnjuta tilläggspension — framhållits, att det är obilligt och omöjligt att ställa samma fordringar på omfattningen av övningslärarinnors tjänstgöring som på ämneslärarinnors. Jag ber få här ånyo starkt framhålla detta förhållande. Det borde vara obehövt att påpeka, det övningsämnena vid alla s. k. teoretiska skolor alltid intagit och alltjämt intaga en kvantitativt mycket mindre framträdande plats än läsåmnena, och det är ju då självklart, att övningsämnenas lärarinnor i många fall helt enkelt ej *kunna* nå upp till en veckotjänstgöring av den nu föreskrivna

minimiomfattningen, 10 veckotimmar. Visserligen förekommer det under stundom, att undervisning i övningsämnen förenas med undervisning i läsåmnen hos samma lärarinna, men det är uppenbart, att detta långt ifrån kan vara regel. Och en dylik åtgärd är för övrigt, om man ser saken principiellt och allmänt, enligt min mening knappast förenlig med den omsorg, som bör visas de ur många synpunkter mycket viktiga övningsämnena. Så mycket skarpare framträder då det missförhållande, som föranletts av de nuvarande bestämmelserna i förevarande hänseende.

Jag är således fullt ense med skolöverstyrelsen om det stora behovet av ändring i dessa bestämmelser, och jag finner det av överstyrelsen framlagda förslaget ägnat att i det hela undanröja de olägenheter, som nu föreligga i förevarande hänseende.

Detta förslag går, såsom framgår av skolöverstyrelsens skrivelse, ut därpå, att för skyldighet för övningslärarinnor att vara delaktiga i lärarinnornas pensionsanstalt skulle liksom för ämneslärarinnor stadgas en viss minimitjänstgöring, vilken föreslagits till samma omfattning, som nu är stadgad i fråga om övningslärarinnas rätt till tjänstårsberäkning för uppflyttning i högre lönegrad och som jämväl återfinnes i bestämmelserna om de enskilda läroanstalternas vikariatskassa. Överstyrelsen har framhållit lämpligheten av att enhetlighet i nu berörda hänseende vunnas i fråga om lönetursrätt, rätt till delaktighet i vikariatskassan eller, riktigare, rätt att åtnjuta vikariatsersättning samt pensionsrätt. Detta skulle ernås genom antagande av överstyrelsens förslag, och jag finner häri ett skäl att föredraga överstyrelsens förslag framför statskontorets, vilket ej skulle medföra dylik enhetlighet. Även vad överstyrelsen i sitt senare utlåtande i övrigt anfört som skäl för sitt förslag i förevarande hänseende synes mig värt beaktande. Jag vill tillägga, att den olikhet, som hittills förefunnits i de tre nyss angivna avseendena, efter allt att döma ej är avsiktlig utan beroende på att bestämmelserna tillkommit på skilda tider och i helt olika sammanhang.

Jag torde böra ytterligare framhålla, att, enligt vad den gjorda utredningen visar, förslagets genomförande skulle medföra en mycket ringa kostnad, en omständighet, som också synes mig tala för bifall till framställningen. Jag tillstyrker alltså proposition till riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. De ifrågasatta författningsändringarna böra träda i kraft den 1 juli 1927.

I samband härmed ber jag få något beröra frågan om storleken av det anslag, som kan anses erforderligt för beredande under budgetåret 1927—1928 av tilläggspensioner åt såväl ämnes- som övningslärarinnor. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 behandlat denna fråga.

Erinras må att för ifrågavarande ändamål alltsedan 1918 utgått ett extra förslagsanslag, som för budgetåret 1926—1927 bestämts till 268,500 kronor. Rörande anslagets storlek för budgetåret 1927—1928 har skolöverstyrelsen anfört, bland annat, följande:

Vad angår det för budgetåret 1927—1928 erforderliga beloppet, får överstyrelsen hänvisa dels till den på sid. 25 i propositionen nr 137 till 1917 års riksdag intagna tabell, dels till sid. 15 f. av propositionen nr 288 till 1921 års riksdag. De på dessa båda ställen införda kostnadsberäkningar hava år efter år lagts till grund för beräkningen av de belopp, som blivit av Kungl. Maj:t begärda och av riksdagen beviljade för ifrågavarande ändamål. I vad mån beräkningarna motsvarat det verkliga behovet, framgår därav, att för budgetåret 1923—1924 av riksdagen beviljats 180,000 kronor och enligt budgetredovisningen tagits i anspråk 158,000 kronor samt för budgetåret 1924—1925 av riksdagen beviljats 211,000 kronor och enligt samma källa tagits i anspråk 177,000 kronor. Att det verkliga behovet så pass mycket understiger det beräknade, torde åtminstone delvis bero därpå, att beräkningen utgått därifrån att samtliga lärarinnor skulle avgå vid pensionsålderns uppnående, men i verkligheten åtskilliga lärarinnor med vederbörligt medgivande kvarstått i tjänst längre eller kortare tid efter pensionsålderns uppnående. I anslutning till de nyssnämnda kostnadsberäkningarna skulle för tilläggspensioner enligt de av 1917 års riksdag godkända grunder kunna beräknas en ungefärlig kostnad av för år 1927 81,850 kronor och för år 1928 81,800 kronor samt enligt de av 1921 års riksdag godkända grunder en ungefärlig merkostnad av för år 1927 200,000 kronor och för år 1928 230,000 kronor. Med ledning av dessa belopp torde sammanlagda behovet för budgetåret 1927—1928 kunna beräknas till omkring 296,825 kronor.

Toges därjämte hänsyn dels till det av överstyrelsen framlagda förslaget om pension och tilläggspension åt övningslärarinnor, dels ock till de av 1925 års riksdag beslutade skärpta bestämmelserna om lärarinnas avgång vid pensionsålderns uppnående, borde anslaget avrundas till 300,000 kronor.

Jag har redan framhållit, att realiserandet av det nyss omnämnda förslaget rörande övningslärarinnornas pensionering skulle mycket obetydligt inverka på anslagsbehovet. Vad detta beträffar, har, såsom överstyrelsen omnämner, överskott under de senare åren uppstått. Vid sådant förhållande torde det ej vara erforderligt att beräkna någon förhöjning av anslaget för budgetåret 1927—1928 utan detsamma kunna upptagas med enahanda belopp som för nu löpande budgetår, eller med 268,500 kronor.

Jag har i det föregående återgivit ett yttrande av statskontoret av innehåll, att någon övergångsbestämmelse ej erfordrades, enligt vilken övningslärarinna, som avgått före den 1 juli 1927 — den dag då författningsändringarna förutsattes skola träda i kraft — skulle komma i åtnjutande av tilläggspension, utan att fråga om beredande av tilläggspension i dylika fall borde göras beroende av framställning i varje särskilt fall. Jag har likaledes omnämnt de tre framställningar om tilläggspension, som varit den närmaste anledningen till skolöverstyrelsens nyssberörda förslag. Då de lärarinnor, som gjort nämnda framställningar, alla avgått före den 1 juli 1927, torde förslag böra avlätas till riksdagen om medgivande för dem att komma i åtnjutande av tilläggspension.

Jag ber härvid få lämna några kortfattade upplysningar rörande nämnda lärarinnor.

Sånglärarinnan *Anna Maria Fredrika Ljungdahl* är född den 8 juli 1862 och skulle enligt i ansökningen lämnad uppgift avgå från sin tjänst vid Ystads högre läroverk för flickor med utgången av vårterminen 1925. Hon har tjänstgjort under sammanlagt 26 läsår men haft undervisning i sådan omfattning, att enligt nu gällande reduktionsregel antalet av henne bestridda tjänstår skulle uppgå till blott $8\frac{9}{20}$.

Teckningslärarinnan *Hilda Gabriella Josefina Waldenström*, född den 12 maj 1863, har tjänstgjort under 23 läsår, reducerade enligt gällande bestämmelser till $9\frac{1}{20}$ tjänstår. Hon skulle enligt uppgift avgå ur tjänst vid slutet av vårterminen 1925.

Lärarinnan *Hilda Carolina Carling*, född den 15 augusti 1865, har under läsåren 1901—1918 varit anställd såsom lärarinna i slöjd, teckning och modellering samt välskrivning vid Göteborgs högre samskola. Hon avgick ur tjänst vid slutet av vårterminen 1918. Reducerad enligt gällande regler skulle hennes tjänstgöring omfattat tillhoppa $8\frac{2}{20}$ tjänstår.

Ingendera fyller således bestämmelsen att hava tjänstgjort minst 10 år, beräknade på det sätt vederbörande författningar nu stadga. Däremot har deras tjänstanställning varat långt mer än 10 läsår. Avginge de efter den 1 juli 1927, skulle de, under förutsättning att de nyss föreslagna ändringarna i nuvarande pensionsbestämmelser vore genomförda, vara berättigade att erhålla tilläggspension. Då nu inga övergångsbestämmelser ifrågasättas, böra dessa lärarinnor genom särskilt beslut av riksdagen erhålla nämnda förmån. Rätten för lärarinnorna att åtnjuta pension bör, i anslutning till vad riksdagen förut i liknande fall medgivit, inträda med ingången av år 1927.

Givetvis är det att förmoda, att de tre nu omnämnda lärarinnorna icke äro de enda, som befinna sig i en belägenhet i avseende på pensionsrätt, sådan som nu angivits, och man torde därför kunna vänta, att ytterligare ansökningar av dylik art komma att göras. Då i händelse av riksdagens bifall till nu omförmälda ändringsförslag de grunder, efter vilka dylika ansökningar borde bedömas, skulle bliva i väsentliga avseenden fixerade, anser jag mig kunna sätta i fråga, om beviljandet av tilläggspension verkligen skulle behöva i varje särskilt sådant fall göras till föremål för riksdagens prövning. Enligt mitt förmenande skulle det kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att efter vederbörande myndigheters hörande fatta slutligt beslut i dylika frågor. Någon olägenhet härav kan jag för min del icke finna. Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela beslut om utgående av tilläggspension åt övningslärarinna, som avgått från sin tjänst före den 1 juli 1927, därvid de grunder för utgående av dylik pension, som må komma att gälla för övningslärarinnor, vilka avgå ur tjänst efter den 1 juli 1927, skola äga motsvarande tillämpning.

Hemställan. Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels besluta

A) att de i kungörelse den 23 december 1910 (nr 145, sid. 1) angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter intagna, av riksdagen godkända bestämmelser för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter skola från och med den 1 juli 1927 i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

§ 1. *Lärarinnornas pensionsanstalt.*

2. Skyldighet att vara delägare i denna pensionsanstalt åligger vid sagda läroanstalter anställd

A) Föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,

B) Annan lärarinna, som i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter meddelar undervisning antingen sammanlagt minst 4 veckotimmar i gymnastik eller sammanlagt minst 6 veckotimmar i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd och andra liknande slöjdarter eller sammanlagt minst 10 veckotimmar, oberoende av de ämnen, i vilka undervisningen meddelas.

Föreståndarinna eller — — — i pensionsanstalten.

B) att de i kungörelse den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna intagna, av riksdagen godkända grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna skola från och med den 1 juli 1927 i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

2. a) Rätt att — — — av tilläggspensionen.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring — — — för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller minst 6 veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd och andra liknande slöjdarter, eller minst 20 veckotimmar

oberoende av ämnen, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som i annat fall, än nyss sagts, omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20;

C) att kungörelsen den 18 november 1921 (nr 703) angående tilläggspensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av juni 1921, skall från och med den 1 juli 1927 i nedan intagna delar hava följande ändrade lydelse:

Grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension efter utgången av juni 1921,

2. a) Rätt att — — — 10 år.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring — — — för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller minst 6 veckotimmars undervisning i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd och andra liknande slöjdarter, eller minst 20 veckotimmar oberoende av ämnen, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som i annat fall, än nyss sagts, omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. a) För varje — — — 60 år.

b) För varje — — — 270 kronor; skolande vad sålunda stadgats gälla jämväl för tiden från och med år 1911 till och med den 30 juni 1927 i fråga om övningslärarinna med en undervisning av sammanlagt 4—9 veckotimmar i gymnastik eller sammanlagt 6—9 veckotimmar i ett eller flera av ämnena välskrivning, teckning, musik, huslig ekonomi, kvinnligt handarbete, träslöjd och andra liknande slöjdarter.

dels för beredande enligt av riksdagen godkända grunder av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag av kronor 268,500,

dels medgiva, att vid prövning av frågan om tilläggspension åt envar av förra lärarinnorna Anna

Maria Fredrika Ljungdahl, Hilda Gabriella Josefina Waldenström och Hilda Carolina Carling de i det föregående föreslagna grunder må äga motsvarande tillämpning;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande i tillämpliga delar av samma grunder pröva och avgöra ansökningar om tilläggspension åt sådana lärarinnor i övningsämnen vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, vilka avgått från sin tjänst före den 1 juli 1927.

2:o.

[13.] I riksstaten för budgetåret 1926—1927 finnas uppförda, dels ett ordinarie anslag till bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering å 5,310,000 kronor, dels ock ett ordinarie förslagsanslag till pensionsavgifter till statens pensionsanstalt å 3,255,000 kronor.

*Pensions-
avgifter till
statens pen-
sionsanstalt.*

Redan till 1924 års riksdag ifrågasattes framställning om en höjning av förstberörda anslag men förklarade dåvarande departementschefen i sitt vid statsverkspropositionen till nämnda riksdag, elfte huvudtiteln, fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, bilaga 3, sid. 26, att då ett uppskov härmed icke syntes medföra några avsevärda olägenheter, han av statsfinansiella skäl icke ansåge sig böra då föreslå en sådan ökning i anslagets belopp.

Det är ostridigt att de belopp, med vilka ifrågavarande anslag äro uppförda i riksstaten för budgetåret 1926—1927, äro otillräckliga för de med anslagen avsedda ändamålen. Då frågan om höjning av anslagen icke syntes böra längre undanskjutas anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1926 statens pensionsanstalt att verkställa och före den 1 november 1926 till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande de belopp, med vilka ifrågavarande båda anslag borde uppföras i riksstaten för budgetåret 1927—1928.

I skrivelse den 16 oktober 1926 anförde pensionsanstalten följande:

Det synes ej möjligt att inom förelagd tid medhinna nämnda utredning vilken är synnerligen omfattande och därtill fördröjts därigenom att en del huvudmän, oaktat upprepade påminnelser, ännu underlåtit att inkomma med infordrade uppgifter.

En försäkringsteknisk utredning, som verkställdes med hänsyn till ställningen den 1 januari 1923, gav vid handen att anslaget till bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering, behövde ökas med 842,000 kronor till 6,152,000 kronor. Någon höjning av anslaget vidtogs dock ej i anledning av denna utredning. Det synes kunna antagas, att anslaget numera behöver ökas med omkring 1,290,000 kronor till omkring 6,600,000 kronor. Förslagsanslaget till pensionsavgifter har allt från 1921 överskridits och utgick för senaste budgetår med 3,896,399 kronor. Det synes kunna beräknas, att dess ursprungliga belopp 3,255,000 kronor bör ökas med omkring 845,000 kronor till omkring 4,100,000 kronor. Den faktiska ökningen av detta an-

slag skulle således bliva omkring 203,000 kronor. Å andra sidan skulle det för budgetåret 1926—1927 uppförda extra förslagsanslaget till bidrag till kostnaderna för pensionering av vissa i statens pensionsanstalt inordnade grupper av befattningshavare å 43,000 kronor (XI A 20) kunna ur riksstaten uteslutas.

Då bearbetningen av det statistiska materialet och verkställande av därpå grundade beräkningar till ernående av de slutgiltiga siffrorna torde taga ytterligare tid i anspråk hemställer pensionsanstalten om uppskov med utredningens avgivande till den 1 december 1926.

Genom beslut den 29 oktober 1926 medgav Kungl. Maj:t pensionsanstalten det begärda anståndet. Den begärda utredningen har ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t.

Vad först beträffar anslaget till bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering, *Departements-*
chefen. erfordras ytterligare utredning rörande storleken av det belopp, varmed detta anslag bör höjas, och då frågan härom är av rätt invecklad beskaffenhet, synes det vara föga sannolikt att utredningen skall hinna avslutas i så god tid att framställning i ämnet skall hinna avlåtast till 1927 års riksdag. Då därtill kommer, att anstaltens verksamhet givetvis kan uppehållas även utan anslagshöjning, anser jag mig icke för närvarande böra framlägga något förslag i ämnet utan torde därmed få anstå till ett kommande år. För budgetåret 1927—1928 lär alltså detta anslag böra bibehållas vid oförändrat belopp 5,310,000 kronor.

Vidkommande anslaget till pensionsavgifter till statens pensionsanstalt, vilket anslag har karaktären av förslagsanslag, har detta under flera år betydligt överskridits till följd av att sedan anslagets belopp sista gången, nämligen vid 1921 års riksdag, bestämdes, allt flera nya kategorier av befattningshavare vunnit delaktighet i anstalten. För budgetåret 1924—1925 uppgingo utgifterna från anslaget till 3,677,696 kronor och för budgetåret 1925—1926 till 3,896,399 kronor. Pensionsanstalten har nu beräknat den erforderliga förhöjningen av detta anslag till omkring 845,000 kronor, varigenom anslaget alltså skulle komma att höjas från nu 3,255,000 kronor till 4,100,000 kronor. Härvid har anstalten tagit i beräkning jämväl den ökning av anslaget, som är behövlig på grund av att genom beslut av 1926 års riksdag vissa nya grupper av befattningshavare inordnades i anstalten. I följd härav skulle, med nyss angivna anslagshöjning, det år 1926 i riksstaten upptagna extra förslagsanslaget till bidrag till kostnaderna för pensionering av vissa i statens pensionsanstalt inordnade grupper av befattningshavare å 43,000 kronor icke längre bliva erforderligt.

Mot anstaltens beräkningar i sistberörda avseende har jag intet att erinra. Någon anledning att längre undanskjuta denna anslagsökning synes mig ej heller föreligga.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

Elfte huvudtiteln: bil. 4.

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till pensions-
avgifter till statens pensionsanstalt

nu	kronor 3,255,000
med	» 845,000
till	» 4,100,000.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 1:o och 2:o här ovan upptagna ärenden hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla och förordna, att utdrag av detta protokoll skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel för budgetåret 1927—1928.

Ur protokollet:
Gustaf Breitholz.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 december 1926.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Hamrin, anhåller att få underställa Kungl.
Maj:ts prövning frågan om reglerandet av vissa utgifter under riksstatens
elfte huvudtitel för budgetåret 1927—1928, avseende handelsdepartementet,
och anför härvid följande:

1:o och 2:o.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren
1910—1922 samt budgetåren 1923—1924, 1924—1925, 1925—1926 och 1926
—1927 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt
beviljat ett extra förslagsanslag å 31,000 kronor. Å riksstaten för tiden
1 januari—30 juni 1923 var för enahanda ändamål anvisat ett anslag å
15,500 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i an-
staltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke äro fartygsbefälhavare,
styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor för år.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen
därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första klas-
serna av handelsflottans pensionsanstalt för vart och ett av åren 1913—
1922 samt budgetåren 1923—1924, 1924—1925, 1925—1926 och 1926—1927
beviljat ett extra anslag av likaledes 31,000 kronor. För tiden 1 januari—
30 juni 1923 var anslaget uppfört med ett belopp av 15,500 kronor. Ända-
målet med förevarande anslag har varit att medelst genom detsamma åstad-
kommet ökat antal pensioner inom dessa klasser för vederbörande nedbringa
väntetiden för pensions erhållande.

Vid föredragning den 30 april 1926 av riksdagens skrivelse den 6 mars
1926, nr 11 A, däri riksdagen anmält sitt beslut rörande omförmälda två
anslag, i vad angick budgetåret 1926—1927, förordnade Kungl. Maj:t, vid-
kommande det förstnämnda anslaget, att direktionen över handelsflottans
pensionsanstalt skulle äga att till envar, som i enlighet med bestämmel-
sorna i reglementet för anstalten och direktionens därå grundade beslut
komme att för senare halvåret 1926 och första halvåret 1927 eller någon

[14.]
*Förbättring
av pensione-
ringen från
handels-
flottans pen-
sionsanstalt
m. m.*

del av dessa tidsperioder uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter trettio kronor, för år räknat.

Beträffande det till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser för budgetåret 1926—1927 beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t samma dag,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å den tid, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve.

I skrivelse den 30 augusti 1926 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av extra anslagsmedel för enahanda ändamål, i vad anginge budgetåret 1927—1928, med samma belopp, som beviljats senast för löpande budgetår.

Departements-
chefen.

Då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för budgetåret 1927—1928, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1927—1928 under elfte huvudtiteln anvisa

dels till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ett *extra* förslagsanslag av..... kronor 31,000,

dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt ett *extra* anslag av kronor 31,000.

3:o.

[15.]
Tilläggs-
pensioner under
år 1927 åt
pensions-
tagarna vid
handels-
flottans pen-
sionsanstalt.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1919—1922 för beredande av tilläggs-pensioner åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat anvisat ett förslagsanslag av 106,000 kronor. För beredande under åren 1923—1926 av dylika pensioner har å riksstaten för ett vart av budgetåren 1923—1924, 1924—1925, 1925—1926 och 1926—1927 anvisats anslag till enahanda belopp.

Vid föredragning den 30 april 1926 av riksdagens skrivelse den 6 mars 1926, nr 11 A, däri riksdagen anmält sitt beslut i fråga om tilläggspensioner under samma år, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till envar, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för anstalten och direktionens därå grundade beslut under år 1926 eller någon del därav uppbure pension från anstalten, utbetala tilläggspension med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, därvid skulle iakttagas, att tilläggspensionerna skulle till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskreve i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

I sin förutnämnda skrivelse den 30 augusti 1926 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av tilläggspensioner jämväl för år 1927 till pensionstagarna vid anstalten samt för ändamålet hos riksdagen begära anvisande av medel till samma belopp som för år 1926 eller 106,000 kronor.

Då tilläggspensioner torde böra beredas även för år 1927, tillstyrker jag, att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 medel för ändamålet ställas till förfogande. Någon ändring i tilläggspensionernas belopp eller i grunderna för desammas utgående ifrågasätter jag ej. Departements-
chefen.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

för beredande under år 1927 av tilläggspensioner åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt å riksstaten för budgetåret 1927—1928 under elfte huvudtiteln anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 106,000, förklara, att tilläggspensionerna skola till pensionstagarna utgå med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, samt

medgiva, att tilläggspensionerna må till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskriver i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

4:o.

[16.]
*Bidrag till
 bestridande av
 förvaltnings-
 kostnaderna
 vid handels-
 flottans pen-
 sionsanstalt.*

Vid handelsflottans pensionsanstalt äro sedan år 1907 anställda en kamrerare och sekreterare, en kanslist och en vaktmästare. Enligt den nämnda år fastställda avlöningsstaten för befattningshavarna hos anstalten utgingo följande arvoden, nämligen till kamreraren och sekreteraren 2,500 kronor, till kanslisten 1,000 kronor samt till vaktmästaren 600 kronor, allt för år räknat. Dessa arvoden liksom kostnaderna i övrigt för anstaltens förvaltning hava bestritts ur anstaltens s. k. förvaltningskostnadsfond.

För åren 1917—1923 hava genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t ifrågasvarande arvoden undergått höjningar, vilka närmare framgå av statsrådsprotokollet till 1923 års statsverksproposition i förevarande del. Efter det att arvoden till ifrågasvarande befattningshavare utgått under åren 1921 och 1922 med respektive 4,000, 1,700 och 1,100 kronor samt för första halvåret 1923 med hälften av angivna belopp, sänktes arvoden för senare hälften av sistnämnda år till respektive 3,300, 1,400 och 850 kronor för år eller till samma belopp, som utgått för åren 1919 och 1920. Med enahanda belopp hava arvoden utgått även för åren 1924, 1925 och 1926.

Jämte de medel, som allt sedan år 1920 av riksdagen beviljats för möjliggörande av berörda arvodesförhöjningar till personalen vid pensionsanstalten — i den mån desamma ej kunnat bestridas av anstalten själv — har från och med år 1922 jämväl beviljats ett bidrag av 600 kronor för täckande av höjd hyreskostnad för anstalten.

I sin förutnämnda skrivelse den 30 augusti 1926 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om anvisande åt pensionsanstalten av medel för år 1927 med ett belopp av 1,600 kronor, därav 1,000 kronor såsom bidrag till beredande av arvoden med enahanda belopp som för åren 1924—1926 åt anstaltens befattningshavare och återstoden, 600 kronor, såsom bidrag till anstaltens hyreskostnad.

*Departements-
 chefen.*

Mot direktionens ifrågasvarande framställning, vilken avser anvisande åt pensionsanstalten av medel för år 1927 till enahanda belopp, som senast för år 1926 utgått såsom bidrag till arvoden åt anstaltens personal och till täckande av dess hyreskostnad, har jag icke någon erinran att göra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande under år 1927, i enlighet med vad av mig förordats, av förvaltningskostnader vid handelsflottans pensionsanstalt å riksstaten för budgetåret 1927—1928 under elfte huvudtiteln anvisa ett *extra* anslag av kronor 1,600.

5:o.

I en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 117, föreslog Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, riksdagen att dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, dels ock, vid bifall därtill, för beredande av sådan ersättning, som i berörda författningsförslag avsåges, å riksstaten för budgetåret 1923—1924 under elfte huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor.

[17.]
Ersättning av
statsmedel för
skada till följd
av olycksfall,
som för-
orsakats av
krigsförhål-
landena under
1914—1919
års världs-
krig.

Ovannämnda författningsförslag, som i huvudsak grundade sig på ett av marinförvaltningen, riksförsäkringsanstalten och kommerskollegium den 17 januari 1922 avgivet betänkande i ämnet, åsyftade beredande genom statens försorg och på dess bekostnad av ersättning, huvudsakligen i form av livräntor, dels åt personer, vilka under arbete för statens räkning eller eljest å svenskt fartyg eller för oskadliggörande inom svenskt område av mina eller annat krigsredskap skadats till följd av olycksfall, förorsakat av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, dels ock, om olycksfallet medfört döden, åt deras efterlevande.

Sedan riksdagen i skrivelse den 15 maj 1923, nr 171, anmält, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, utfärdade Kungl. Maj:t den 1 juni 1923, i överensstämmelse med riksdagens beslut, förordning i ämnet (nr 138), varjämte Kungl. Maj:t i kungörelse samma dag (nr 139) meddelade närmare föreskrifter för förordningens tillämpning.

Även för vartdera av budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 har för ifrågavarande ändamål anvisats ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor. För budgetåret 1926—1927 har anvisats ett dylikt anslag å 100,000 kronor.

I 2 § 2 mom. c) av berörda förordning stadgades ursprungligen, att, om i förordningen avsett olycksfall medfört den skadades död, i ersättning skulle utgivas till den avlidnes fader eller moder, adoptivfader eller adoptivmoder eller, om båda föräldrarna eller adoptivföräldrarna levde, till båda gemensamt, därest de varit av den avlidnes arbete *huvudsakligen beroende* och annan till livränta berättigad ej funnes, en livränta å ett årligt belopp av 600 kronor.

I skrivelse den 30 maj 1924, nr 218, anmälde emellertid riksdagen, att riksdagen i anledning av en inom riksdagen väckt motion — i vilken framhållits, att till följd av ovannämnda författningsbestämmelses lydelse ett mycket stort antal i och för sig behjärtansvärda ansökningar om livränta måst avvisas — för sin del antagit förslag till förordning om ändrad lydelse av ifrågavarande författningsrum av sådan innebörd, att förberörda livräntebelopp skulle utgå i de fall, där föräldrarna eller adoptivföräldrarna

varit av den avlidnes arbete *beroende*. Förslaget skulle enligt sin avfattning tillämpas retroaktivt, så att livräntebelopp, som komme att utdömas på grund av författningsrummets nya lydelse, utginge från och med den dag, då huvudförfattningen trätt i kraft, eller den 1 juli 1923.

I överensstämmelse med riksdagens ifrågavarande beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 13 juni 1924 förordning i ämnet (nr 199). I samband därmed anbefalldes riksförsäkringsanstalten — jämväl i enlighet med vad av riksdagen i dylikt avseende uttalats — att till förnyad behandling upptaga de framställningar om ersättning av nu avsett slag, vilka på grund av förevarande författningsrums ursprungliga lydelse blivit av anstalten avslagna, däribland även sådana, som sedermera blivit av försäkringsrådet prövade.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu riksförsäkringsanstalten hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte å riksstaten för budgetåret 1927—1928 upptagas ett extra förslagsanslag till enahanda belopp som det för löpande budgetår beviljade. Till stöd härför anför anstalten — efter att bland annat hava erinrat hurusom på grund av träffade överenskommelser ersättning i enlighet med de i förordningen för ersättning till svensk medborgare eller hans efterlevande stadgade grunder numera utgives jämväl till dansk medborgare eller hans efterlevande och till efterlevande efter norsk medborgare — följande:

»Under budgetåret 1925—1926 har riksförsäkringsanstalten för ifrågavarande ändamål utbetalt 127,279 kronor. Av detta belopp utgör en icke obetydlig del retroaktiva ersättningar avseende tidigare år.

Ärliga beloppet av nu utgående livräntor uppgår till omkring 99,000 kronor. Nya ansökningar om ersättning torde icke i nämnvärd omfattning vara att förvänta, och någon utbetalning av retroaktivbelopp lär knappast komma att ske under budgetåret 1927—1928.

På grund av det anförda anser riksförsäkringsanstalten, att kostnaderna för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1927—1928 icke torde komma att överstiga 100,000 kronor. Riksförsäkringsanstalten hemställer alltså, att ifrågavarande extra förslagsanslag för budgetåret 1927—1928 upptages till 100,000 kronor.»

Departements-
chefen.

Mot riksförsäkringsanstaltens ifrågavarande framställning har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ersättning, varom stadgas i förordningen den 1 juni 1923 (nr 138) angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, med däri genom förordning den 13 juni 1924 (nr 199) gjord ändring, för budgetåret 1927—1928 under elfte huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av ————— kronor 100,000.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1—5 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel.

Ur protokollet:

Elin Rydeberg.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 december 1926.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:

1:o.

[18.]
*Bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl
med veder-
likar vid
armén.*

Enligt skrivelse den 13 juni 1883 (nr 59) beviljade nämnda års riksdag ett årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 ½ procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka enligt gällande stadganden kunde läggas till grund för bestämmande av fyllnadspension.

Uti brev den 29 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att vid bestämmande av pension enligt gällande pensioneringsgrunder för beställningshavare, å vilken den av riksdagen jämlikt skrivelse den 16 juni 1921 (nr 351) beslutade lönereglering vunnit tillämpning, skulle så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat.

Bidraget till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén har i enlighet därmed från och med år 1922 beräknats på grundval av 1921 års stater, och har bidraget i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptagits med 136,411 kronor.

Vidare skall enligt § 25 av förordningen den 5 november 1915 (nr 518) angående arméns reservstater för sådan delägare i arméns nya änke- och pupillkassa, som övergått på reservstat, utgå statsbidrag med samma belopp som vid tiden närmast före övergången.

På grund av sistberörda bestämmelse har såsom ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1924—30 juni 1925 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén för budgetåret 1926—1927 anvisats ett extra anslag av 6,663 kronor.

Genom kungörelse den 18 juni 1926 (nr 253) har Kungl. Maj:t överensstämmelse med riksdagens i skrivelse den 5 maj 1926 (nr 185) meddelade beslut förordnat, att i avseende å den militära pensioneringens provisoriska ordnande skall tillsvidare från och med den 1 juli 1926 gälla, bland annat, att vid bestämmande av pension och fyllnadspension för beställningshavare,

å vilken avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen är tillämpligt, skall så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat, med iakttagande av att beställningshavare, vilken avgår från beställning, som före ingången av år 1922 var uppdelad på skilda löneklasser, eller från beställning, med vilken enligt nämnda stat var förenad rätt till ålderstillägg, skall anses hava vid avgången tillhört högsta löneklass, respektive åtnjutit högsta ålderstillägg; samt

att personal, som från armén eller marinen övergår till flygvapnet, skall kvarstå såsom delägare i arméns pensionskassa respektive flottans pensionskassa, ävensom att i avseende å annan personal, som erhåller beställning vid flygvapnet, skola tillämpas de för arméns personal gällande pensioneringsgrunder.

I kungörelse den 23 oktober 1925 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande arméns och marinens övergångsstater har föreskrivits, bland annat, att i fråga om till övergångsstat överflyttad beställningshavares rätt till pension samt skyldighet att avgå från beställning de för motsvarande personal å aktiv stat meddelade bestämmelser skola lända till efterrättelse.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 september 1926 anført, att för arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt de från armén till kustartilleriet och flygvapnet överflyttade, vid delaktighet i arméns nya änkekassa fortfarande bibehållna löntagare, totalbeloppet av de avlöningsförmåner, som kunde läggas till grund för uträknande av statsbidraget till sagda kassa för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928, uppginge beträffande personal å aktiv stat till 7,950,820 kronor och beträffande personal å övergångsstat till 1,595,180 kronor, eller sammanlagt till 9,546,000 kronor, varå 1 $\frac{1}{2}$ procent utgjorde 143,190 kronor.

Enligt omförmälda bestämmelse i § 25 av förordningen den 5 november 1915 angående arméns reservstater hade vidare nya änke- och pupillkassan den 30 juni 1926 en statsbidragsfordran för till beställning å reservstat överflyttad personal av 5,986 kronor 43 öre.

Då på grund av nyssberörda bestämmelse i kungörelsen den 18 juni 1926 statsbidraget från och med den 1 juli 1926 för de befattningshavare, vilkas beställningar enligt 1921 års stater varit uppdelade på skilda löneklasser, måste beräknas efter löner i högsta löneklass, hade nya änkekassan för budgetåret 1926—1927 en statsbidragsersättning att fordra. Denna utgjorde för den aktiva personalen 7,856 kronor 40 öre och för personalen å övergångsstat 1,660 kronor 80 öre, eller tillhopa 9,517 kronor 20 öre.

På grund av vad sålunda anförts hemställde direktionen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 dels upptaga ordinarie anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén med 143,190 kronor, dels ock till

förstärkande av arméns nya änkekassas statsbidrag anvisa för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 ett belopp av 5,986 kronor 43 öre och för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 ett belopp av 9,517 kronor 20 öre.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningens civila departement* instämt i denna hemställan.

Direktionens över arméns pensionskassa ifrågavarande hemställan anser jag mig böra tillstyrka. De belopp, som avse förstärkande av arméns nya änkekassas statsbidrag för tiden 1 juli 1925—30 juni 1927, torde böra sammanslås till ett anslag, vilket alltså bör upptagas med $(5,986:43 + 9,517:20 =)$, i helt krontal, 15,504 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja *ordinarie* anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén

nu	kronor 186,411
med	» 6,779
till	» 143,190,

dels ock till ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1925—30 juni 1927 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 15,504.

2:o.

[19.]
Arméns pen-
sionskassas
egen pensione-
ring m. m.

Under en följd av år har riksdagen beviljat ett extra förslagsanslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. Ifrågavarande anslag är för budgetåret 1926—1927 upptaget med 3,800,000 kronor. Liksom tidigare varit fallet, är pensionskassan tillförbunden att till gengäld under angivna budgetår avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 september 1926 har *direktionen över arméns pensionskassa* hemställt, att jämväl för budgetåret 1927—1928 måtte för här ifrågavarande ändamål anvisas ett anslag av 3,800,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet utlåtande instämt i denna hemställan.

Med tillstyrkande av berörda förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 3,800,000 att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för nämnda budgetår densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

3:o.

Ordinarie förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 470,000 kronor.

Bestämmelser angående ifrågavarande förhöjning i gratialen äro meddelade i kungörelse den 20 augusti 1919 (nr 539).

[20.]
Ytterligare
förhöjning i
gratialen åt
avskedat
manskap.

Då enligt den av särskilda sakkunniga verkställda utredning, som låg till grund för beslutet om berörda förhöjning i gratialen, medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål under åren 1927 och 1928 uppskattats till 564,000 kronor respektive 575,900 kronor, skulle för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 beräknas halva summan av nämnda årsbehov eller $\left(\frac{564,000 + 575,900}{2} = \right)$

569,950 kronor, vilket belopp, såsom varande maximibelopp, dock torde kunna avrundas nedåt till 560,000 kronor. Från detta belopp bör emellertid — med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 24 februari 1922, varigenom föreskrivits, att räntan av indelningsverkets besparingsfond skulle överföras till förevarande anslag — dragas beloppet av de räntemedel, som beräknas komma att under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 inflyta av nämnda fond, i runt tal 70,000 kronor, vadan anslaget torde böra för budgetåret 1927—1928 uppföras med $(560,000 - 70,000 =)$ 490,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja *ordinarie* förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap

nu	kronor 470,000,
med	» 20,000,
till	» 490,000.

4:o.

Från och med år 1909 har å riksstaten varit uppfört ett ordinarie anslag för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond, vilket beräknas efter $1 \frac{1}{2}$ procent å summan av de avlöningsförmåner, som enligt gällande stadganden

[21.]
Bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond.

läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan, dock efter avdrag av det till gratialfonden utgående ordinarie anslaget å 16,650 kronor till ersättning för minskade inkomster för pensionskassans gratialfond.

Uti brev den 29 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att vid bestämmande av pension enligt gällande pensioneringsgrunder för beställningshavare, å vilken den av riksdagen jämlikt skrivelse den 16 juni 1921 (nr 351) beslutade lönereglering vunnit tillämpning, skulle så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat.

Bidraget har i enlighet därmed från och med år 1922 beräknats på grundval av 1921 års stater. I riksstaten för innevarande budgetår har bidraget upptagits med 45,081 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 augusti 1926 meddelat, att beloppet av de avlöningsförmåner enligt för år 1921 gällande stater, som kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, uppginge till 4,096,247 kronor, varå 1 $\frac{1}{2}$ procent utgjorde 61,443 kronor 70 öre, samt, hemställt, att jämväl för budgetåret 1927—1928 måtte få utgå bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.

Marinförvaltningen har i avgivet yttrande förklarat sig icke hava något att erinra mot direktionens framställning.

Sedermera har *direktionen över flottans pensionskassa* uti skrivelse den 27 november 1926 erinrat, att Kungl. Maj:t uti kungörelse den 18 juni 1926 (nr 253) med vissa bestämmelser i avseende å den militära pensioneringens provisoriska ordnande förordnat, att tillsvidare från och med den 1 juli 1926 skulle gälla, bland annat, att vid bestämmande av pension och fyllnadspension för beställningshavare, å vilken avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen vore tillämpligt, skulle så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat, med iakttagande av att beställningshavare, vilken avginge från beställning, som före ingången av år 1922 varit uppdelad på skilda löneklasser, eller från beställning, med vilken enligt nämnda stat varit förenad rätt till ålderstillägg, skulle anses hava vid avgången tillhört högsta löneklass, respektive åtnjutit högsta ålderstillägg. Med tillämpning av dessa bestämmelser hade till grund för beräkandet av anslaget till bidrag till flottans pensionskassas gratialfond för innevarande budgetår bort läggas ett sammanlagt högre avlöningsbelopp än som i sådant hänseende upptagits, nämligen 4,206,895 kronor, varå 1 $\frac{1}{2}$ procent utgjorde 63,103 kronor 43 öre. Efter avdrag av ordinarie ersättnings-

anslaget till gratialfonden för mistade inkomster 16,650 kronor återstode 46,453 kronor 43 öre. Emellertid hade för ändamålet allenast beviljats 45,081 kronor. I anledning härav hemställde direktionen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra anslag av 1,372 kronor 43 öre till förstärkande av anslaget till flottans pensionskassas gratialfond för budgetåret 1926—1927.

Såsom bidrag till flottans pensionskassas gratialfond för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 torde böra upptagas ett belopp av (61,443: 70 — 16,650: — =) 44,793 kronor 70 öre eller, i helt krontal, 44,794 kronor, varjämte såsom ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 synes böra anvisas ett belopp av, i helt krontal 1,373 kronor. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels minska ordinarie anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu	kronor 45,081
med	» 287
till	» 44,794,

dels ock till ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 till flottans pensionskassas gratialfond för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra

anslag av kronor 1,373.

5:o.

Kostnaderna för ersättning enligt förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, bestridas dels av beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond, dels ock av ett för ändamålet i riksstaten uppfört ordinarie anslag, för budgetåret 1926—1927 upptaget med ett belopp av 252,000 kronor.

Förslag till ändrade bestämmelser angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, torde komma att föreläggas 1927 års riksdag.

Därest berörda förslag vinner riksdagens bifall och detsamma kommer att träda i kraft den 1 januari 1928, har man, enligt av riksförsäkringsanstalten verkställd approximativ uppskattning, att räkna med en utgiftsökning under förevarande anslag för nästkommande budgetår av omkring 125,000 kronor.

På grund härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan komma att avlätas till riksdagen, tillsvidare beräkna ordinarie anslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, till kronor 377,000

[22.]

Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

6:o.

[23.] Förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. För åren 1918—1920 medgav riksdagen en provisorisk höjning med 50 procent av de enligt förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, utgående ersättningsbeloppen.

Kostnaderna för nämnda förhöjning utgingo under år 1918 i enlighet med riksdagens beslut från beväringsskapsinvalid- och pensionsfond. Emellertid måste till följd härav fondens kapitaltillgångar tagas i anspråk. Då ett fortgående på denna väg icke syntes lämpligt, anvisade riksdagen, uppå därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, för ifrågavarande ändamål å tilläggsstat för vart och ett av åren 1919 och 1920 ett förslagsanslag av 175,000 kronor.

Genom förordning den 4 juni 1920 (nr 305) gjordes sådan ändring i förordningen den 18 juni 1909, att i de fall, *då skadan uppkommit efter 1921 års ingång*, de enligt 1909 års förordning utgående ersättningsbeloppen fördubblades. Härav föranledda ökade kostnader bestridas av i nästföregående punkt omförmälda i riksstaten upptagna ordinarie anslag.

Beträffande sådana fall, *då skadan uppkommit före 1921 års ingång*, har riksdagen enligt särskilda beslut medgivit, att ersättningen enligt förordningen den 18 juni 1909 finge förhöjas, för tiden 1 januari 1921—30 juni 1923 med 50 procent samt för tiden 1 juli 1923—30 juni 1925 med 100 procent, ävensom anvisat medel till bestridande av härav föranledda kostnader.

Efter därom av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav 1925 års riksdag en stadigvarande förhöjning från och med den 1 juli 1925 å 100 procent av ersättningen i sistberörda fall samt anvisade för bestridande av härav föranledda kostnader för budgetåret 1925—1926 ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 18 juni 1925 kungörelse (nr 268) angående höjning av ersättning, som utgår jämlikt ovanberörda förordning den 18 juni 1909.

Jämväl för budgetåret 1926—1927 har för ifrågavarande ändamål anvisats anslag av 150,000 kronor.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1926 har *riksförsäkringsanstalten* anmält, att för berörda ändamål utgivits, under budgetåret 1923—1924 200,959 kronor, under budgetåret 1924—1925 188,498 kronor och under budgetåret 1925—1926 167,599 kronor. Genom den årliga avgången av livräntetagare uppkomme givetvis en fortgående minskning av kostnaderna, men med hänsyn till nyss anförda siffror syntes det knappast tillrädligt att för budgetåret 1927—1928 räkna med mindre kostnad för detta ändamål än 150,000 kronor. Riksförsäkringsanstalten hemställde därför, att Kungl. Maj:t

måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor för bestridande av kostnaderna för förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Statskontoret har uti avgivet utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till riks försäkringsanstaltens förevarande framställning.

Då även jag anser mig böra biträda riks försäkringsanstaltens förslag, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 268) utav förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 150,000.

7:o.

Från och med år 1919 har riksdagen årligen anvisat särskilda anslag till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen. För budgetåret 1926—1927 anvisade sålunda 1926 års riksdag till beredande av dylik förmån i enlighet med de i kungörelserna den 20 respektive den 29 augusti 1919 (nr 538 och 569) samt den 9 och den 15 juni 1922 (nr 335 och 336) angivna grunder ett extra förslagsanslag av 1,470,000 kronor. Härjämte förklarade riksdagen, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med de i kungörelsen den 15 juni 1922 angivna grunder tilldela personal, som under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

[24.]
Pensionsför-
bättring åt
viss personal
vid armén och
marinen.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 september 1926 har *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att utgifterna till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén för budgetåret 1927—1928 beräknats komma att uppgå till 1,350,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet utlåtande meddelat, att departementet icke hade något att erinra mot den av *direktionen* verkställda beräkningen av ifrågakvarande anslag.

Vidare har *direktionen över flottans pensionskassa* uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 augusti 1926 meddelat, att marinens medelsbehov under förevarande anslag för budgetåret 1927—1928 beräknats till 310,000 kronor.

Marinförvaltningen har i avgivet utlåtande förkarat sig icke hava något att erinra mot den av direktionen över flottans pensionkassa verkställda anslagsberäkningen.

Då något förslag till definitiv pensionsreglering, avseende militär personal, som före utgången av budgetåret 1927—1928 avgår ur tjänst, icke lär komma att föreläggas 1927 års riksdag, torde medel böra äskas för beredande under sagda budgetår av pensionsförbättring enligt förenämnda pensioneringsgrunder icke blott åt den personal vid armén och marinen, som redan fått sig dylik förmån tillförsäkrad för sin återstående livstid, utan även åt armén och marinen tillhörande personal, vilken under samma budgetår avgår från tjänsten.

På grund härav och då jag i fråga om storleken av det för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet anser mig böra utgå från de av direktionerna över arméns och flottans pensionskassor gjorda beräkningarna, torde till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen för budgetåret 1927—1928 böra anvisas ett belopp av (1,350,000 + 310,000 =) 1,660,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen i enlighet med de i kungörelserna den 20 respektive den 29 augusti 1919 (nr 538 och 569) samt den 9 och den 15 juni 1922 (nr 335 och 336) angivna grunder för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag

av kronor 1,660,000,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet må i enlighet med de i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 336) angivna grunder tilldela personal, som under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 avgår från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

8:o.

[25.]

Uti skrivelse den 2 maj 1924, nr 11 A, anmälde riksdagen, att riksdagen i anledning av en inom densamma väckt motion dels tillerkänt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av det år, för vilket pensionstillägg utginge, uppnått en levnadsålder av 67 år eller däröver och som styrkt sig vara i behövande omständigheter, ett pensionstillägg tillsvidare av 50 kronor för år räknat, dels ock för detta ändamål för budgetåret 1924—1925 anvisat ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor.

Pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 20 juni 1924 kungörelse (nr 283) angående pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

I riksstaten för budgetåret 1926—1927 har för beredande av pensions-tillägg åt här ifrågavarande personal upptagits ett belopp av 171,000 kronor.

Jämväl för budgetåret 1927—1928 synas medel böra anvisas till beredande av pensionstillägg enligt omförmälda grunder åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare. Med ledning av från vederbörande myndigheter inkomna uppgifter torde det för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet böra bestämmas till 261,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare i enlighet med de i kungörelsen den 20 juni 1924 (nr 283) angivna grunder för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 261,000.

Vad departementschefen i de under punkterna 1:o—8:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar, att utdrag av statsrådsprotokollet rörande dessa ärenden skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel.

Ur protokollet.

A. Broberg.

Oförutsedda utgifter.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Lyberg, anför efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, försvars- och jordbruksdepartementen:

För bestridande av oförutsedda utgifter har riksdagen å riksstaterna för budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar vid sidan av huvudtitlarna uppfört förslagsanslag å respektive 1,703,622 kronor och 1,000,047 kronor att stå till Kungl. Maj:ts förfogande

dels för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild, specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

dels ock för bestridande av utgifter å inkomsttiteln »Diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

Enligt Kungl. Maj:ts särskilda härefter angivna beslut hava under år 1926 följande utgifter anvisats att utgå

å justitiedepartementets föredragning:

Till bestridande av vissa utgifter för undersökning av
gränsen mellan Sverige och Finland ($\frac{11}{6}$ 1926)..... kronor 37,066: 98

å försvarsdepartementets föredragning:

Till bestridande av vissa utgifter för reparation av en
undervattensbåt ($\frac{7}{10}$ 1926), högst » 14,300: —

Oförutsedda utgifter.

å finansdepartementets föredragning:

Till bidrag för täckande av kostnaderna för Hans Kungl. Höghet Kronprinsens och Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessans besök i Amerika ($\frac{26}{3}$ 1926, enligt riksdagens medgivande i skrivelse nr 100) kronor 50,000: =

å jordbruksdepartementets föredragning:

Till avveckling av bränslekommissionens verksamhet ($\frac{7}{5}$ 1926, enligt riksdagens medgivande i skrivelse nr 173),
högst » 1,000,000: —

Summa högst kronor 1,101,366: 98.

I enlighet med de grunder som fastställdes av 1923 års riksdag skall det belopp, varmed utgifterna för restitutioner å äldre inkomstitlar kunna överstiga tillgången å diverseinkomstiteln, avföras å anslaget för oförutsedda utgifter. För budgetåret 1923—1924 täcktes sålunda en brist i diverseinkomstiteln å omkring 3.1 miljoner kronor av nämnda anslag. Där- emot lämnade sagda inkomstitel betydande behållningar för budgetåren 1924—1925 och 1925—1926. Ej heller för innevarande budgetår torde anslaget till oförutsedda utgifter behöva tagas i anspråk för restitutioner.

Vidkommande medelsbehovet å anslaget under statsregleringsperioden 1927—1928 synes mig anslaget även för denna budgetperiod kunna begränsas till omkring 1 miljon kronor och i budgetförslaget uppföras med 1,000,013 kronor, varigenom balans erhålles mellan riksstatsens inkomst- sida och dess utgiftssida.

För dispositionen av anslaget böra de för innevarande budgetår stadgade villkoren gälla.

På grund av vad sålunda anförts får jag nu hemställa,

dels att genom utdrag av statsrådsprotokollet i detta ärende anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t, enligt vad förut sagts, under år 1926 anvisat till utgående från ifrågavarande anslag,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för oförutsedda utgifter vid sidan av huvudtitlarna å riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföra ett förslagsanslag av kronor 1,000,013, att stå till Kungl. Maj:ts disposition

a) för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel, att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

b) för bestridande av utgifter å inkomstiteln »Diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Svante Ericsson.

Riksdags- och revisionskostnader m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anmäler härefter frågan
om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader
m. m. samt anför därvid följande:

I en till mig ställd skrivelse den 4 november 1926 med förslagsberäk-
ningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 juli
1927—30 juni 1928 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat anslagen
till riksdags- och revisionskostnader m. m. för sagda tidsperiod till samman-
lagt 4,300,000 kronor. I denna summa ingå anslag till härefter angivna
belopp, varvid till jämförelse upptagits motsvarande anslag för innevarande
budgetår, tillhopa 4,283,000 kronor:

	Riksstaten för budgetåret 1926—1927 Kr.	Riksgäldsfull- mäktiges beräkning för budgetåret 1927—1928 Kr.
Riksdags- och revisionskostnader samt kostna- der för riksdagens hus, <i>förslagsanslag</i>	3,300,000	3,300,000
Avlöningar och pensioner m. m. vid riksgälds- och riksdagsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	470,000	475,000
Riksdagsbiblioteket:		
Avlöningar, arvoden m. m., vikariatsersätt- ningar och expenser, <i>förslagsanslag</i>	55,000	57,000
Riksdagsbibliotekets komplettering och ut- vidgning, <i>reservationsanslag</i>	18,000	18,000
Kostnader för tryckning av katalog, <i>reserva- tionsanslag</i>	—	10,000
Kontorsexpenser, inlösningsprovisioner och andra omkostnader för statsskulden, <i>förslagsanslag</i>	300,000	300,000

	Riksstaten för budgetåret 1926—1927	Riksgäldsfull- maktiges beräkning för budgetåret 1927—1928
	Kr.	Kr.
Avlöningar, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>	70,000	70,000
Avlöningar, resekostnader och expenser för militieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>	70,000	70,000
Summa	4,283,000	4,300,000.

Anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus har varit i riksstaten uppfört med 3,300,000 kronor från och med budgetåret 1923—1924. De direkta utgifterna från anslaget hava belöpt sig till följande belopp, nämligen: 3,132,032 kronor 84 öre för budgetåret 1923—1924, 3,209,045 kronor 89 öre för budgetåret 1924—1925 och 3,396,565 kronor 37 öre för budgetåret 1925—1926. Då emellertid anslaget tillförts uppbördsmedel, utgörande för nämnda budgetår respektive 11,004 kronor 89 öre, 14,707 kronor 96 öre samt 25,990 kronor 22 öre, hava netto-utgifterna för ändamålet belöpt sig till respektive 3,121,027 kronor 95 öre, 3,194,337 kronor 93 öre samt 3,370,575 kronor 15 öre.

Enligt riksgäldskontorets årsbok för budgetåret 1925—1926 hava netto-utgifterna från ifrågavarande anslag under de tre sistförflutna budgetåren fördelats på härnäst angivna poster sålunda:

	Budgetåret 1923—1924 Kr.	Budgetåret 1924—1925 Kr.	Budgetåret 1925—1926 Kr.
Riksdags- och revisionskostnader:			
Riksdagsmannaarvoden	1,650,212: —	1,649,976: —	1,648,812: —
Resekostnadsersättning åt riksdagens ledamöter	109,578: 93	103,043: 03	99,197: 14
Avlöning åt riksdagens personal	564,839: 42	556,071: 51	551,016: 88
Tryckpapper, trycknings- och häftningskostnader	464,242: 04	519,550: 44	551,570: 25
Övriga kostnader för riksdagen	120,295: 15	106,116: 91	269,205: 92
Kostnader för statsrevisionen	86,344: 24	149,052: 23	117,984: 70
Kostnader för riksdagens hus	125,516: 17	110,527: 81	132,788: 26
Summa	3,121,027: 95	3,194,337: 93	3,370,575: 15.

Härtill må erinras, att under hösten 1924 avhölls en särskild statsrevisionsförrättning beträffande första halvåret 1923, för vilken utgifterna belöpte sig till 68,724 kronor 71 öre; kostnaderna i övrigt för statsrevisionen under budgetåret 1924—1925 uppgingo alltså till 80,327 kronor 52 öre. Den från

och med år 1925 utsträckta tiden för statsrevisionens sammanträden har givetvis föranlett ökade utgifter. Vidare bör framhållas, att för budgetåret 1925—1926 ingingo bland »Övriga kostnader för riksdagen» utgifter för 1925 års allmänna kyrkomöte med 122,316 kronor 55 öre. Om kostnaderna för nämnda revisionsförrättning och kyrkomöte frånräknas, skulle sammanlagda utgifterna under anslaget för budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 hava uppgått till respektive 3,125,613 kronor 22 öre och 3,248,258 kronor 60 öre.

Såsom framgår av den lämnade sammanställningen är ökningen av utgifterna från förevarande anslag under de tre sistförflutna budgetåren att i särskild grad tillskriva den omständigheten, att utgifterna för tryckpapper samt för tryckning och häftning under samma tid undergått en synnerligen stark stegring. Från förevarande anslag bestridas bland annat kostnaderna för statsverkspropositionen och Kungl. Maj:ts övriga propositioner till riksdagen utom såvitt angår korrigeringskostnader m. m., vilka utgå från vederbörande huvudtitels anslag till tryckningskostnader. Kostnaderna för propositionstrycket utgöra en icke obetydlig del av ifrågavarande utgifter från detta anslag. Då man numera inriktat sig på begränsning av nämnda kostnader, synes det kunna förväntas, att ökningen av dessa utgifter avstannar och måhända förbytes i nedgång. Under sådana förhållanden och då man för detta anslag torde i fortsättningen liksom hittills hava att påräkna ett mindre belopp i uppbördsmedel, synes mig anslaget, även med iakttagande av nödig försiktighet, för nästkommande budgetår icke behöva beräknas högre än till 3,250,000 kronor.

I övrigt har jag intet att erinra mot fullmäktiges beräkningar av anslag under förevarande huvudtitel, vars slutsumma enligt mitt förslag alltså skulle bliva 4,250,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett belopp av förslagsvis kronor 4,250,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Svante Ericsson.

Räntor å statsskulden m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anmäler härefter frågan om anvisande av anslag å riksstaten till betalning av räntor å statsskulden m. m. samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 4 november 1926 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat räntor å statsskulden m. m. till sammanlagt 86,515,080 kronor, därav till räntor å de fonderade statslånen 77,514,540 kronor och till räntor å övrig statsskuld m. m. 9,000,540 kronor.

Uti det till räntor å övrig statsskuld m. m. upptagna beloppet ingår ett till 5,000,000 kronor beräknat förslagsanslag till ränta å medgiven och beräknad, ännu icke verkställd upplåning. Från detta anslag skulle bestridas bland annat ränta å ny upplåning. Därvid har beräknats, att för tillgodoseende av riksgäldskontorets medelsbehov under budgetåret ny upplåning vore erforderlig å minst 60,000,000 kronor, medförande en ökning av räntekostnaden under budgetåret med omkring 3,000,000 kronor.

Vid framläggande av förslagsberäkningen beträffande anslagen under denna huvudtitel för budgetåret 1926—1927 upptogo fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes ett belopp av omkring 3,000,000 kronor för ränta å ny upplåning. I huvudsak på den grund, att upplåningen förutsattes icke behöva äga rum förrän under hösten 1926, ansåg dåvarande chefen för finansdepartementet, att anslagsposten borde kunna nedsättas med 1,600,000 kronor. I enlighet härmed blev i riksstaten för innevarande budgetår anslaget ifråga beräknat av Kungl. Maj:t och riksdagen. Sedermera har det visat sig, att icke heller under senare delen av år 1926 någon ny fast upplåning behövt verkställas. Det är under sådana förhållanden anledning antaga, att ett belopp av ungefär 1,500,000 kronor kommer att

vid innevarande budgetårs utgång tillflyta kassafonden från ifrågavarande anslag. Ehuru, vad angår fullmäktiges beräkning för budgetåret 1927—1928, det icke torde vara uteslutet, att den ifrågasatta nya upplåningen skall kunna uppskjutas till efter den 1 juli 1927, har jag, då förhållandena i år synas ligga något annorlunda än i fjol, icke velat frånga fullmäktiges förslagsberäkning.

Från förevarande anslag bestrides jämväl diskont å riksgäldskontorets växlar, av fullmäktige för budgetåret 1927—1928 beräknad till 250,000 kronor. Motsvarande kostnader utgjorde för budgetåret 1925—1926 omkring 110,000 kronor, och den vid budgetårets utgång befintliga växel-skulden uppgick allenast till 2,495,000 kronor. Med beaktande härav och då jag, i likhet med fullmäktige, beräknat nyssberörda anslagspost med utgångspunkt från att ny fast upplåning verkställes redan under första halv-året 1927, synes ifrågavarande anslagspost icke behöva beräknas högre än till 100,000 kronor.

Det sammanlagda anslagsbeloppet till ränta å medgiven och beräknad, ännu icke verkställd upplåning skulle alltså komma att för budgetåret 1927—1928 utgöra 4,850,000 kronor och torde för avjämning av huvud-titelns slutsumma i riksstatsförslaget böra upptagas med 4,850,020 kronor.

I övrigt har jag intet att erinra mot fullmäktiges ifrågavarande beräkningar.

Sammanlagda beloppet av de under förevarande huvudtitel upptagna anslagen skulle således bliva 86,365,100 kronor, därav till räntor å de fonderade statslånen 77,514,540 kronor och till räntor å övrig statsskuld m. m. 8,850,560 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för betalning av räntor å statsskulden m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett belopp av förslagsvis kronor 86,365,100.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Svante Ericsson.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden
THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN,
HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anmäler härefter de
frågor, som beröra regleringen av statens utgifter för kapitalökning.

Föredraganden anför:

I. Statens affärsverksamhet. Då chefen för finansdepartementet den
7 januari 1926 anmälde de frågor, som berörde regleringen för budgetåret
1926—1927 av statens utgifter för kapitalökning, upptog han till en början
spörsmålet om vissa allmänna grunder för finansieringen av statens pro-
duktiva företag. Beträffande den närmare redogörelsen för dessa riktlinjer
tillåter jag mig att hänvisa till fjolårets statsverksproposition »Utgifter
för kapitalökning», sid. 1—12. Det torde vara nog att här helt all-
mänt erinra, att frågan, huruvida och i vad mån lånemedel böra komma
till användning för kapitalökning vid nämnda företag, ansågs böra göras
beroende på möjligheterna att erhålla förräntning av investerat kapital.
Jämväl vid äskande av kapitalökningsanslag för statens affärsverksamhet
för budgetåret 1927—1928 böra sagda allmänna grunder vinna tillämp-
ning.

På föredragning av cheferna för kommunikations- och jordbruksdeparte-
menten har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen
av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollen över
kommunikations- och jordbruksärenden (se *bil. 1 och 3*) närmare förmäles.
Med tillämpning av nyssnämnda, för innevarande budgetår uppställda
grunder torde av andra statsinkomster än lånemedel böra täckas följande
belopp, nämligen 1,600,000 kronor för fortsättande av arbetena å inlands-

banan mellan Volgsjön och Gällivare samt 1,500,000 kronor till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele eller tillhopa 3,100,000 kronor.

Med åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att samtliga i *bil. 1 och 3* angivna anslagsbelopp för statens affärsverksamhet, med undantag av 1,600,000 kronor till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare samt 1,500,000 kronor till statsbanan Hällnäs—Stensele, må utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet kronor 20,125,500 av de för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till statens affärsverksamhet ett belopp av » 17,025,500 bestridas av lånemedel.

II. Statens utlåningsfonder. Då chefen för finansdepartementet i fjolårets statsverksproposition anmälde frågan om finansieringen av statens produktiva företag, lämnade han, vidkommande statens utlåningsfonder, en sammanställning rörande utlåningsfondernas ekonomiska förhållanden under budgetåret 1924—1925. Denna sammanställning var i huvudsak grundad å uppgifter, som erhållits från statskontorets fondbyrå och från riksgäldskontoret. Den upptog för varje fond det under budgetåret i medeltal disponerade kapitalet, överskottet å lånerörelsen såväl till beloppet som i procent av det disponerade kapitalet, beloppet av den räntebrist, varmed man på grund av för låg utlåningsränta hade att räkna, därvid man utgått från att staten vid inlåning finge betala 5 procents ränta, samt slutligen den del av kapitalet, som på nyssnämnda grund kunde anses vara oförräntad. Det i medeltal disponerade kapitalet omfattade kontant behållning och utlånta medel men icke debiterade ej förfallna räntor. I sammanställningen voro ej medtagna sådana fonder, varifrån utlämnades räntefria lån.

Av sammanställningen framgick, att de däri upptagna utlåningsfonderna under budgetåret 1924—1925 i medeltal disponerat ett kapital av tillhopa 266.5 miljoner kronor, att överskotten uppgått till sammanlagt 9.64 miljoner kronor (3.62 procent), att de fonder, för vilka brist i förräntningen uppstått, i medeltal disponerat ett kapital av tillhopa 256.6 miljoner kronor, att överskotten å sistnämnda fonder uppgått till sammanlagt 9.14 miljoner kronor (3.56 procent), att den totala bristen i dessa fonders förräntning beräknats till 3.69 miljoner kronor samt att av hela kapitalet å samma fonder ett belopp av 73.8 miljoner kronor i följd härav blivit oförräntat. I detta sammanhang påpekades ock, att vissa smärre kapitalförluster uppstått för en del utlåningsfonder.

I sammanställningen hade, såsom nämnts, förräntningsbristen beräknats under antagande av en inlåningsränta om 5 procent. I själva verket var det i utlåningsfonderna nedlagda lånekapitalet upplånat till en något lägre ränta. Jämfördes överskottet med denna ränta, komme förräntningsbristen att stanna något under vad på grundval av sammanställningen beräknats. Mot räntebristen svarande belopp vore att betrakta såsom statsbidrag till de ändamål, som utlåningsfonderna voro avsedda att tillgodose.

Av det kapital, som var placerat i lånefonder med lägre förräntning än 5 procent, hade alltså för budgetåret 1924—1925 ett belopp av ej mindre än 73.8 miljoner kronor beräknats vara oförräntat. Härtill kom det kapital, som var nedlagt i fonden för räntefria studielån, dräneringsfonden och lånefonden för inköp av ädla avelsston, med ett belopp av 9.8 miljoner kronor. Då lånen från dessa tre fonder äro räntefria, finge hela kapitalet anses vara oförräntat. I totalbeloppet, 83.6 miljoner kronor, inginge emellertid en summa av 8.0 miljoner kronor, som motsvarades av andra statsinkomster än lånemedel. Återstoden, 75.6 miljoner kronor, utgjordes av lånemedel. Då det måste anses vara en ur statsfinansiell synpunkt önskvärd åtgärd att åvägabringa snabbare amortering av dessa lån än den som vunnes genom den vanliga avbetalningen å statsskulden, framlades förslag till en anordning i syfte att förbereda en dylik amortering. Detta förslag, som i huvudsak vann riksdagens bifall, innebar en sådan förändrad disposition av statsverkets inkomster å rusdrycksmedelstitlarna, att fonden för statsskuldens amortering kommer att tillföras ett särskilt tillskott från nämnda inkomsttitlar.

Till fullföljande av den sålunda verkställda uppskattningen av den icke räntabla delen av utlåningsfonderna ber jag att till belysning av resultatet av statens utlåningsrörelse till en början få återgiva en sammanställning rörande utlåningsfondernas ekonomiska förhållanden under budgetåret 1925—1926. Denna sammanställning avser samma fonder som fjolårets med tillägg av den nyinrättade luftfartslånefonden.

Utgifter för kapitalökning.

Utlåningsfond	Under budget- året i medeltal disponerat kapital kronor	Överskott å rörelsen		Brist i förränt- ningen kronor	Oförräntat kapital kronor
		kronor	%		
Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	2,514,222	127,335	5.06	—	—
Lånefonden för bekämpande av arbetslös- heten bland stenarbetare	268,608	2,273	0.85	11,157	223,140
Allmänna järnvägslånefonden	56,661,781	2,559,843	4.52	273,246	5,464,920
Bibanelånefonden	11,532,100	360,721	3.13	215,884	4,317,680
Vattenkraftslånefonden	6,422,055	310,628	4.84	10,474	209,480
Allmänna byggnadslånefonden	824,236	28,194	3.42	13,017	260,340
Luftfartslånefonden	472,222	23,037	4.88	574	11,480
Odlingslånefonden	26,779,802	500,000	1.87	838,990	16,779,800
Egnahemslånefonden	136,865,462	4,755,955	3.47	2,087,318	41,746,360
Fiskerilånefonden	4,823,994	110,970	2.30	130,229	2,604,580
Norrländska nyodlingsfonden	2,811,208	56,467	2.01	84,093	1,681,860
Jordförmedlingsfonden	1,560,899	62,731	4.02	15,313	306,260
Täckdikningslånefonden	3,583,214	97,481	2.72	81,679	1,633,580
Allmänna nyodlingsfonden	1,208,888	10,837	0.90	49,607	992,140
Norrländska andelsmejerifonden	203,778	9,626	4.72	562	11,240
Kraftledningslånefonden	11,797,347	587,646	4.98	2,221	44,420
Gödselvärdslånefonden	1,350,071	37,000	2.74	30,503	610,060
Lånefonden för mindre linberednings- anstalter	150,000	4,956	3.30	2,544	50,880
Norrbottnens nybyggeslånefond	90,000	1,661	1.85	2,839	56,780
Lånefonden för inköp av renar	6,000	45	0.75	255	5,100
Kolonisternas kreaturslånefond	50,000	1,150	2.30	1,350	27,000
Hantverkslånefonden	300,000	11,746	3.92	3,254	65,080
Rederilånefonden	18,631,107	713,709	3.83	217,846	4,356,920
Torvindustrilånefonden	5,119,276	186,146	3.64	69,817	1,396,340

Av sammanställningen framgår, att de däri upptagna utlåningsfonderna under budgetåret 1925—1926 i medeltal disponerat ett kapital av tillhoppa 294.0 miljoner kronor, att överskottet uppgått till sammanlagt 10.56 miljoner kronor (3.59 procent), att de fonder, för vilka brist i förräntningen uppstått, i medeltal disponerat ett kapital av 291.5 miljoner kronor, att överskotten å sistnämnda fonder uppgått till sammanlagt 10.43 miljoner kronor (3.58 procent), att den totala bristen i dessa fonders förräntning beräknats till 4.14 miljoner kronor samt att av hela kapitalet å samma fonder ett belopp av 82.9 miljoner kronor i följd härav blivit oförräntat. Vid en jämförelse med fjolårets motsvarande beräkningar framträder sålunda en ökning av ifrågavarande oförräntade kapitalbelopp från 73.8 till 82.9 miljoner kronor. Denna ökning bör emellertid ses mot bakgrunden av

stegringen av det i medeltal för samma fonder disponerade kapitalet, nämligen från 256.6 till 291.3 miljoner kronor, därvid befinnes, att den oförräntade andelen av medelkapitalet nedgått från 28.8 till 28.4 procent.

Till nämnda kapitalbelopp av 82.9 miljoner kronor, som sålunda beräknats vara oförräntat, kommer det kapital, som är nedlagt i fonden för räntefria studielån, dräneringsfonden och lånefonden för inköp av ädla avelsston, med ett belopp av 7.4 miljoner kronor. Då lånen från dessa tre fonder äro räntefria, får man anse hela kapitalet vara oförräntat. I totalbeloppet, 90.3 miljoner kronor, ingår emellertid en summa av 11.2 miljoner kronor, som motsvaras av andra statsinkomster än lånemedel. Återstoden, 79.1 miljoner kronor, utgöres av lånemedel.

Enligt fjolårets statsverksproposition erinrade chefen för finansdepartementet i nyssnämnda sammanhang, att ända tills för ett par år sedan medel till alla kapitalökningar för statens utlåningsfonder bereddades genom upplåning. Under de två senaste åren hade man emellertid utgått från en approximativ beräkning av kapitalets förräntningsmöjligheter samt med hänsyn därtill bestämt uppdelningen av kapitalökningsanslagen på lånemedel och andra statsinkomster. Dessa möjligheter kunde icke fastställas med ledning enbart av den hittillsvarande faktiska förräntningen. På grund av de ändringar i lånevillkoren, som tid efter annan genomförts, rådde ofta stor skiljaktighet i förräntningen beträffande å ena sidan det redan disponerade kapitalet, som delvis vore utlånat efter äldre lånebestämmelser, och å andra sidan det kapital, som vore avsett att nytillföras fonden och som helt utlånades på de nya villkoren. För det nya kapitalet borde man därför utgå från den förräntning, som kunde förväntas på grund av numera gällande bestämmelser och därefter beräkna förräntningskvoten. Av kapitalökningsanslagen borde endast så stor del som motsvarade denna kvot anvisas att utgå av lånemedel. Vid beräkningen av förräntningskvoten beträffande de kapitalökningsanslag, som äskades för budgetåret 1926—1927, hade antagits, att det nya kapitalet skulle allt framgent vara utlånat mot de för nämnda budgetår gällande bestämmelser. För budgetåret 1926—1927 föreslogs kapitalökning för vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, fonden för räntefria studielån, statens avdikningslånefond (förut benämnd odlingslånefonden), egnahemslånefonden och kraftledningslånefonden, därvid anslagsbeloppens täckande fördelades mellan lånemedel och andra statsinkomster i enlighet med angivna normer.

I sin skrivelse den 17 februari 1926, nr 28, uttalade riksdagen, att riksdagen i likhet med departementschefen funnit det önskligt, att en snabbare avbetalning av den oförräntade delen av det i utlåningsfonderna nedlagda lånekapitalet kunde äga rum. I avseende å sättet för tillförandet av nytt kapital till lånefonderna borde likvisst erinras, hurusom under de senaste åren, till undvikande av fortsatta förräntningsunderskott, lånemedel anlåtats allenast i den mån avkastning å upplånta medel beräknats kunna erhållas, medan återstoden utgått av skattemedel och därmed jämförliga statsin-

komster. Enligt vad av departementschefen omnämnts, hade vissa smärre kapitalförluster uppstått för en del utlåningsfonder. Det syntes riksdagen önskvärt, att i sammanhang med de övriga åtgärder, som vidtagits för vinnande av klarhet rörande de olika utlåningsfondernas allmänna ställning och förräntningsmöjligheter, en utredning komme till stånd i fråga om storleken av dessa förluster samt om och i vad mån ersättning för de avskrivningar i vederbörande fonders räkenskaper, som på grund härav kunde hava gjorts, borde genom anslag å riksstaten beredas.

Den av riksdagen sålunda ifrågasatta utredningen har jag för avsikt att inom den närmaste framtiden igångsätta.

Kungl. Maj:t har förut på föredragning av cheferna för kommunika-tions-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen fattat beslut (se *bil. 1, 2 och 3*) om äskande av anslag för budgetåret 1927—1928 till kapitalökning för följande utlåningsfonder, nämligen bibanelånefonden, vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, fonden för räntefria studielån, statens avdikningslånefond, egnahemslånefonden och kraftledningslånefonden. Med tillämpning av de i det föregående omförmälda normer ter sig den erforderliga kapitalökningens finansiering på sätt framgår av följande sammanställning:

Utlåningsfond	Utlånings-ränta ¹ %	Förränt-ningskvot (avrundad)	Kapitalökning 1927—1928		
			Av lånemedel	Av andrastats- inkomster	Summa
Bibanelånefonden	5.0	50	1,500,000	1,500,000	3,000,000
Vattenkraftslånefonden	5.0	100	300,000	—	300,000
Luftfartslånefonden	5.0	100	300,000	—	300,000
Fonden för räntefria studielån	—	—	—	350,000	350,000
Statens avdikningslånefond	3.6	65	650,000	350,000	1,000,000
Egnahemslånefonden	4.0	80	4,800,000	1,200,000	6,000,000
	4.75				
Kraftledningslånefonden	5.0	100	1,200,000	—	1,200,000
			8,750,000	3,400,000	12,150,000

¹ Övriga lånevillkor i huvudsak:

bibanelånefonden: en tredjedel av statsunderstöd utlämnas utan återbetalningsskyldighet; två tredjedelar utlämnas såsom lån med konstant annuitet av 5.4 procent; högst fyra räntefria år, *vattenkraftslånefonden*: 3 amorteringsfria år; amorteringstid högst 40 år; konstant annuitet, *luftfartslånefonden*: amortering efter Kungl. Maj:ts bestämmande,

statens avdikningslånefond: 3 räntefria år; de följande 3 årens räntor läggas till kapitalet; 6 amorteringsfria år; amortering av kapitalet jämte 3 års räntor; annuitet 6 procent,

egnahemslånefonden: amorteringsdel och stående del, som äro lika stora; 6 amorteringsfria år med ränta efter 4 procent; annuitet å amorteringsdelen 6 procent beträffande lån för jordbrukslägenhet och 7 procent beträffande lån för bostadslägenhet; under amorteringstiden utgår ränta efter 4 $\frac{1}{4}$ procent å hela lånet; den stående delen skall vara gulden inom 5 år från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras; förvaltningsbidrag utgår med $\frac{1}{2}$ procent av återstående kapitalskuld,

kraftledningslånefonden: 2 amorteringsfria år; amorteringstid högst 18 (30) år; konstant annuitet.

För täckande av de sålunda föreslagna kapitalökningarna böra alltså tillhopa 3,400,000 kronor utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört beträffande sättet för täckandet av ifrågavarande anslag, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att samtliga berörda anslagsbelopp, med undantag av
1,500,000 kronor till bibanelånefonden, hela anslaget å
350,000 kronor till fonden för räntefria studielån samt
350,000 kronor till statens avdikningslånefond och
1,200,000 kronor till egnahemslånefonden, må utgå av
lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda be-
loppet kronor 12,150,000
av anslagen för budgetåret 1927—1928 till statens ut-
låningsfonder ett belopp av » 8,750,000
bestridas av lånemedel.

III. Låneunderstöd. Närbesläktad med utlåningsfonderna är den av riksgäldskontoret förvaltrade fonden för låneunderstöd. I samband med anmälan i fjolårets statsverksproposition, på sätt förut omförmäls, av frågan om finansieringen av statens produktiva företag omnämnde chefen för finansdepartementet, att denna fond under budgetåret 1924—1925 disponerade ett kapital av i medeltal 3,240,030 kronor, därav räntebärande 1,546,250 kronor och räntefritt 1,693,780 kronor. Överskottet utgjorde 76,878 kronor och uppgick alltså till 2.37 procent av det disponerade medelkapitalet. Bristen i förräntningen belöpte sig till 85,123 kronor, och det oförräntade kapitalbeloppet kunde sålunda beräknas hava utgjort i runt tal 1.7 miljoner kronor. I anslutning härtill uttalade departementschefen, att de medel, som placerades i fonden för låneunderstöd, emellertid icke utlånades under sådana förhållanden, att man kunde såsom vid statens utlåningsfonder räkna med en bestämd förräntningskvot för kapitalet. Sedan kapitalet efter lånetidens utgång återgäldats, stode detsamma nämligen till statens fria disposition. I betraktande härav syntes det icke vara oberättigat, att anslagen till låneunderstöd i allmänhet anvisades att utgå av lånemedel.

Enligt införskaffade uppgifter disponerade fonden för låneunderstöd under budgetåret 1925—1926 ett kapital av i medeltal 11,473,950 kronor, därav räntebärande 1,609,600 kronor och räntefritt 9,864,350 kronor. I sistnämnda belopp ingå 8,006,916 kronor, utgörande av Ostkustbanans aktiebolag disponerat belopp, å vilket räntefrihet åtnjutes under tre år från lyftningsdagarna. Överskottet utgjorde 80,514 kronor och uppgick alltså till 0.70 procent av det disponerade medelkapitalet. Av nämnda över-

skott utgöra 75,000 kronor ränta å lån till Svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen. Bristen i förräntningen belöpte sig till 493,183 kronor, och det oförräntade kapitalbeloppet kan sålunda beräknas hava utgjort i runt tal 9.86 miljoner kronor.

Kungl. Maj:t har förut på föredragning av cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen (se *bil. 1 och 3*) fattat beslut om anslag för budgetåret 1927—1928 till låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag å 782,180 kronor samt åt kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå å 14,000 kronor. Utan att i nu förevarande sammanhang taga ställning till frågan, huruvida anslag till låneunderstöd bör, när förräntningen icke kan väntas bli tillfredsställande, delvis bestridas av andra statsinkomster än lånemedel, synes mig i varje fall, när det gäller utlämnande av räntefria lån, anslaget till låneunderstödet böra anvisas att i sin helhet utgå av andra statsinkomster än lånemedel. I enlighet härmed bör anslaget till låneunderstöd åt kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, vilket skall utlämnas i form av räntefritt lån, till fullo täckas av andra statsinkomster än lånemedel. Däremot torde anslaget till Ostkustbanans aktiebolag böra bestridas av lånemedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av nämnda anslag till låneunderstöd det för lån till Ostkustbanans aktiebolag avsedda anslaget å 782,180 kronor må utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda anslagsbeloppet för budgetåret 1927—1928 till låneunderstöd kronor 796,180
ett belopp av » 782,180
bestridas av lånemedel.

[1.] **IV. Avbetalning å statsskulden.** I skrivelse den 4 november 1926 hava fullmäktige i riksgäldskontoret meddelat mig en beräkning av utbetalningar under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 för avbetalning å statsskulden, vilken beräkning slutar å ett sammanlagt belopp av 8,640,540 kronor. I denna summa ingå 1,000,000 kronor för avsättning till fonden för statsskuldens amortering, 7,342,000 kronor för amortering av fonderade statslån samt 298,540 kronor för avbetalning å lån, som av staten övertagits. Mot fullmäktiges ifrågavarande beräkningar har jag intet att erinra.

Enligt 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, sådant nämnda författningsrum lyder enligt förordning den 28 maj 1926 (nr 135), skall emellertid under statsregleringsåret 1927—1928 för statsskuldens amortering jämväl användas den del av de i samma paragraf omförmälda inkomster av rusdrycksmedel, som efter viss avsättning till rusdrycksmedelsfonden må överstiga 83 miljoner kronor.

Någon beräkning av anslag för denna avsättning till amorteringsfonden har icke verkställts av riksgäldsfullmäktige. Sagda inkomster hava för budgetåret 1927—1928 beräknats till ett sammanlagt behållet belopp av 90.5 miljoner kronor. Under nästföljande punkt kommer jag att göra hemställan om äskande av anslag för budgetåret 1927—1928 för avsättning till rusdrycksmedelsfonden från nämnda inkomsttitlar med 1.9 miljoner kronor. För ytterligare avsättning till fonden för statsskuldens amortering torde därför i budgetförslaget böra uppföras ett förslagsanslag å 5.6 miljoner kronor jämte det av fullmäktige i riksgäldskontoret upptagna bestämda anslaget.

Det sammanlagda anslagsbeloppet för avbetalning å statsskulden skulle alltså komma att uppgå till 14,240,540 kronor. För totalsummans avrundning till jämnt hundratal kronor torde det för amortering av 1886 års 3 $\frac{1}{2}$ procents lån upptagna beloppet av 761,340 kronor få höjas med 60 kronor.

Med anledning härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avbetalning å statsskulden för budgetåret 1927—1928 anvisa ett belopp av

förslagsvis kronor 14,240,600,

därav ett förslagsanslag å 5,600,000 kronor för ytterligare avsättning till fonden för statsskuldens amortering enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

[2.] **V. Statsverkets fond av rusdrycksmedel.** Enligt 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, sådant nämnda författningsrum lyder enligt förordning den 28 maj 1926 (nr 135), skall av statsverkets behållna inkomster av rusdrycksmedel för varje statsregleringsår till nämnda fond avsättas så stort belopp, att detta, jämte till fonden för samma tid enligt 4 § i förordningen lagd ränteavkastning, uppgår till 5 miljoner kronor. Ränteavkastningen av rusdrycksmedelsfonden har vid behandlingen av inkomsterna för budgetåret 1927—1928 beräknats till 3.1 miljoner kronor. Den i förstnämnda författningsrum föreskrivna avsättningen från rusdrycksmedelstitlarna skall alltså beräknas till 1.9 miljon kronor. Då de summor, som i nämnda avseenden skola tillföras rusdrycksmedelsfonden, äro beroende av storleken av de belopp, varmed inkomsterna verkligen inflyta, böra de för avsättningarna till fonden erforderliga anslagen å utgiftssidan erhålla karaktären av förslagsanslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1927—1928 anvisa

Utgifter för kapitalökning.

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslagsanslag
av kronor 1,900,000,
dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslagsanslag av ... kronor 3,100,000.

*Kreditkassans
verksamhet.*

[3.] VI. Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. På Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 149 till 1922 års riksdag beslutade riksdagen enligt skrivelse den 31 mars 1922, nr 78, att såsom garantifond åt ett aktiebolag med uppgift att bereda stöd åt inhemska banker finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas ett belopp av 50 miljoner kronor i 5 procents obligationer, utgivna av svenska staten.

Genom beslut den 31 mars 1922 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för finansdepartementet att med Stockholms Enskilda Bank med flera bankbolag träffa samt teckna överenskommelse rörande bildandet av det sålunda avsedda aktiebolaget.

Det aktiebolag, benämnt aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, som sålunda bildades jämlikt ett mellan svenska staten, å ena, samt ett antal banker, å andra sidan, upprättat, den 6 april 1922 dagtecknat kontrakt, har i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade direktiv för bolagets verksamhet att lämna stöd åt kreditanstalt, som i anledning av annan kreditanstalts iråkade eller befarade insolvens bildats för övertagande av den senare anstaltens förbindelser, dock under förutsättning att bolagets styrelse finner tillfredsställande garanti förefinnas för anstaltens soliditet.

I enlighet med de grunder, på vilka propositionen i ämnet vilade, begränsades bolagets rätt att utlåna eller ikläda sig förbindelser till ett belopp motsvarande förutnämnda garantifond och bolagets aktiekapital, 5 miljoner kronor, eller tillhoppa 55 miljoner kronor.

Sedan efter framställning från fullmäktige i riksbanken 1923 års riksdag enligt skrivelse den 27 februari 1923, nr 30, beslutat, att totalbeloppet av Kreditkassans förpliktelser finge uppgå till högst dubbla summan av kassans fonder, samt att kassan finge, när sådant visade sig oundgängligen nödvändigt, medverka vid rekonstruktion av kreditanstalter även genom lån till avlyftande av kreditanstalts engagemang, har i enlighet härmed det belopp, kassan må äga utlåna eller ikläda sig förbindelser för, bestämts till 110 miljoner kronor.

Nyssnämnda avtal av den 6 april 1922, som ligger till grund för Kreditkassans bildande, förutsätter, att kassans verksamhet skall upphöra med utgången av år 1927, vid vilken tidpunkt kassans engagemang sålunda borde vara avvecklade. På sätt framgår av nästlidet års statsverksproposition, under »Utgifter för kapitalökning» sid. 24, uttalade emellertid dåvarande chefen för finansdepartementet, att de engagemang kassan iklätt

sig vore av den omfattning, att en avveckling vid sagda tid icke torde kunna ske, utan att det syntes honom ofrånkomligt, att den verksamhet kassan utövat i någon form fortsattes. I fråga om sättet, varpå detta borde ske, var departementschefen dock då icke beredd att framlägga förslag.

I anslutning härtill uttalade ock 1926 års riksdag i sin skrivelse nr 189 av den 4 maj 1926, att, om än med hänsyn till ingångna kapitalengagemang det icke torde visa sig möjligt att inom den angivna tiden helt avveckla Kreditkassans verksamhet, riksdagen dock utginge ifrån, att kassan icke därefter ikläddes nya engagemang av beskaffenhet att kunna medföra ökad risk för staten, med mindre riksdagens medgivande först inhämtades.

I en till mig ingiven, den 4 december 1926 dagtecknad promemoria har nu kassans styrelse — med förmälan att, sedan innehållet i riksdagens berörda skrivelse blivit för kassan känt, densamma icke ikläts något nytt engagemang — såsom sin uppfattning meddelat, att, enligt vad styrelsen kunde finna, en avveckling till 1927 års utgång måste anses utesluten. Styrelsen har för den skull hemställt om åtgärd för att kassan må kunna efter utgången av nämnda år fortsätta sin nuvarande verksamhet. Till stöd för denna hemställan samt beträffande kassans ställning för närvarande ävensom angående formen för den fortsatta verksamheten har styrelsen — med anknytning till sitt uttalande att en avveckling redan med utgången av innevarande år icke är möjlig — anført i huvudsak följande:

»Detta förhållande har sin orsak — fränsett i den under den nu förflutna tidsperioden rådande depressionen inom näringslivet, som starkt påverkat de rekonstruerade bankernas avkastningsmöjligheter och i hög grad försvårat realiserandet av övertagna industriengagemang — förnämligast däri, att kassans verksamhet kommit att bliva av en väsentligt större omfattning och även delvis av annan art än från början varit avsett. I sådant hänseende får styrelsen erinra dels att, medan vid kassans tillkomst summan av kassans förbindelser ansågs kunna begränsas till 55 miljoner kronor, detta belopp med stöd av 1923 års riksdags beslut blivit fördubblat, dels ock att, under det att kassan ursprungligen haft att vid bankrekonstruktioner lämna stöd genom garanterande av teckning av för rekonstruktionerna erforderligt aktiekapital eller genom beläning åt enskilda av aktier i det rekonstruerade företaget, kassan sedermera bemyndigats att medverka vid rekonstruktion av bankbolag även genom att lämna lån till avlyftande av engagemang.

I överensstämmelse med sålunda eller eljest givna bestämmelser och föreskrifter har kassan medverkat vid rekonstruktion av

I. följande banker:

1. Sydsvenska kreditaktiebolaget genom ställande av garanti för inbetalning av aktier, som tecknats i ett för övertagande av sagda banks rörelse bildat bankaktiebolag;

2. Smålands enskilda bank dels genom beläning av bevis om tillskott till bankens grundfond och dels sedermera genom övertagande av engagemang;

3. Wermlands enskilda bank dels genom belåning av bevis om tillskott till bankens grundfond och dels genom övertagande av engagemang;

4. Aktiebolaget Svenska lantmännens bank dels på enahanda sätt som beträffande Sydsvenska kreditaktiebolaget dels ock genom övertagande av engagemang;

5. Aktiebolaget Nordiska handelsbanken på enahanda sätt som beträffande Svenska lantmännens bank samt

6. Aktiebolaget Jämtlands folkbank genom belåning av bevis om tillskott till bankens grundfond.

II. följande sparbanker:

Väckelsångs sockens sparbank,

Sevede härads sparbank,

Östergötlands läns sparbank,

Lysviks sparbank och

Ekshärads sparbank

för samtliga genom beviljande av lån till tecknare av tillskott till sparbankens säkerhetsfond.

Av de vid dessa rekonstruktioner ingångna förbindelser hava avvecklats en del av de från Wermlands enskilda bank och i huvudsak de från aktiebolaget Svenska lantmännens bank vid dessa bankers rekonstruktion övertagna engagemang, ävensom till någon mindre del de lån mot aktier, som utlämnats i samband med rekonstruktion av Sydsvenska kreditaktiebolaget och aktiebolaget Svenska lantmännens bank. I stället för de avvecklade engagemangen från aktiebolaget Svenska lantmännens bank hava emellertid tillkommit engagemang härflytande från aktiebolaget Nordiska handelsbanken.

Kassans förbindelser belöpa sig nu till sammanlagt kronor 109,724,843: 78, fördelade sig på sätt härvid fogade tablå per den 15 november 1926 utvisar.

Såsom av tablåen torde framgå svara mot Kreditkassans skulder och övriga förbindelser i huvudsak fordringar dels mot aktier eller tillskottsbevis i rekonstruerade banker, dels mot aktier eller andra värdehandlingar, vilkas förekomst i kassan sammanhänger med övertagandet av bankengagemang.

Beträffande först fordringarna mot tillskottsbevis, vartill bör räknas en bankfordran som fått träda i stället för en fordran mot tillskottsbevis, är en avveckling därav före 1927 års utgång icke möjlig. Dessa fordringar skola nämligen efter hand gäldas förmedelst den avkastning, som faller från vederbörande bank. På grund av omständigheter, som ovan berörts, har emellertid avkastningen i de förevarande fallen hittills måst användas eller reserveras för bankens fortsatta konsolidering, vadan någon avbetalning ännu ej kunnat göras. Dessa fordringars avveckling måste i varje fall, även sedan återbetalning påbörjats, enligt sakens natur bliva långsam. Men är det styrelsens uppfattning att, därest icke nu oförutsebara omständigheter inträffa, vilka menligt inverka på bankrörelsens avkastning, eller andra förhållanden uppkomma, som föranleda ändring i nu gällande amorteringsplan, fordringarna skola komma att inflyta.

Fordringarna mot aktier i rekonstruerade banker kunna för närvarande i stort sett avvecklas endast förmedelst realisation av aktiehypoteket. Men om över huvud, med hänsyn till de stora aktieposter det här gäller, en realisation före 1927 års utgång är möjlig, kan den i allt fall icke ske utan betydande förlust. Ehuru väl styrelsen på grund av den korta tid, under vilken styrelsen varit i tillfälle att följa en del av dessa engagemang, icke om dem kan göra något uttalande, hyser styrelsen emellertid den förhopp-

ningen att, därest konsolideringsarbetet inom de hithörande bankerna ostört får fortgå och inga nu oförutsebara händelser inträffa, även dessa fordringar så småningom skola inflyta.

Vidkommande de icke redan avvecklade fordringarna mot andra slag av aktier än bankaktier gäller i fråga om deras realiserande vad nyss är sagt, ehuru väl utsikterna till full betalning såsom i högre grad beroende av konjunkturutvecklingen här äro mera ovissa. Därtill kommer att en av dessa fordringar är bunden på längre tid.

Vad så slutligen angår andra fordringar och kassans övriga, härövan ej särskilt berörda tillgångar arbetar styrelsen för en avveckling. En del av dessa engagemang äro under innevarande år avvecklade med förlust, vilket kommer att framgå av det förestående bokslutet. Det är emellertid styrelsens mening, att avvecklingen av övriga engagemang icke bör forceras, på det att eventuellt ytterligare uppkommande förluster måtte i möjligaste mån begränsas.

Om sålunda det får anses givet, att den av Kreditkassan utövade verksamheten icke i sin helhet kan och ej heller lämpligen bör upphöra vid nästkommande års utgång, framställer sig till besvarande den av departementschefen i ovanomförmälda kungl. proposition berörda frågan, huruvida någon annan form för denna verksamhet än den hittillsvarande bör sökas. För sin del anser styrelsen, att så icke är förhållandet. Frånsett att verksamhetens beskaffenhet är sådan, att densamma lämpligast bör handhavas av ett särskilt organ, så ser styrelsen en bestämd fördel i att detta utgöres av ett aktiebolag, däri andra banker äro delägare. Härigenom torde nämligen möjligheterna till en lycklig avveckling av vissa engagemang kunna befordras. I detta sammanhang får styrelsen meddela, att, enligt vad densamma har anledning antaga, från de nuvarande delägarnas i kassan sida hinder icke torde möta mot en prolongation av kassan på oförändrade grunder.

Enligt styrelsens mening bör alltså kassans verksamhet tillsvidare få fortgå under samma former som hittills. — Därest det skulle befinnas önskvärt att fastställa någon tid, inom vilken kassans ytterligare fortbestånd skall prövas, tillåter sig styrelsen föreslå utgången av år 1932. Även om verksamheten av ovan antydda skäl icke heller vid denna tid kan vara avslutad, torde man dock då med större klarhet kunna bedöma läget. Möjligt är även att endast sådana förbindelser då återstå, vilkas avveckling sker automatiskt och som i så fall skulle kunna för administrerande överlämnas till någon myndighet.»

Vid styrelsens promemoria finnes fogad följande däri åberopade tablå rörande ställningen den 15 november 1926 med tillhörande specifikation:

Ställningen den 15 november 1926.

Tillgångar:

Bankräkningar	kronor	5,187,646: 69
Kassabehållning	»	446: 73
Utlämnade lån enligt specifikation	»	100,600,559: 34
Främmande aktier	»	1,354,273: 03
Osäkra fordringars konto	»	34,834: 01
Intresse konto	»	1,376,783: 12
Omkostnads konto	»	18,916: 67
Vinst- och förlust konto, saldo pr ³¹ / ₁₂ 1925	»	6,151,383: 99
		Kronor 114,724,843: 78.

Skulder:

Aktiekapitalet	kronor	5,000,000: —
Riksgäldskontoret	kronor	50,000,000: —
Sveriges Riksbank, upptaget lån »		4,890,000: —
Egna accepters konto	»	39,371,680: —
Insatta medel	»	15,463,163: 78
	»	109,724,843: 78
	Kronor	114,724,843: 78.

Bolagets förbindelser uppgå alltså till kronor 109,724,843: 78.

Specifikation å i samband med rekonstruktion av följande banker utlämnade lån:

<i>Aktiebolaget Sydsvenska Banken</i>			
mot bankens aktier	kronor	14,004,934: 60	
<i>Smålands Enskilda Bank</i>			
mot tillskottsbevis till bankens grundfond, resp.			
övertagna engagemang	»	6,871,680: —	
<i>Wermlands Enskilda Bank</i>			
mot tillskottsbevis till bankens			
grundfond	kronor	12,409,263: 33	
mot övertagna engagemang,			
aktier	»	19,500,000: —	
mot övertagna engagemang,			
andra	»	6,389,525: 32	
	»	38,298,788: 65	
<i>Aktiebolaget Jordbrukarbanken</i>			
mot bankens aktier	kronor	4,950,759: 14	
» övertagna engagemang	»	3,782,522: 15	
	»	8,733,281: 29	
<i>Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank</i>			
mot bankens aktier	kronor	9,991,400: —	
» övertagna engagemang,			
mot aktier	»	8,920,475: —	
» övertagna engagemang,			
mot andra hypotek	»	10,340,000: —	
	kronor	29,251,875: —	
<i>Aktiebolaget Jämtlands Folkbank</i>			
mot tillskottsbevis till bankens grundfond	»	3,000,000: —	
<i>Sparbankslån</i>	»	440,000: —	
	Kronor	100,600,559: 54.	

Sammandrag av beloppen av utlämnade lån och för inköpta aktier erlagda belopp.

Aktiebolaget Sydsvenska Banken	kronor	15,353,907: 63
Smålands Enskilda Bank	»	6,871,680: —
Wermlands Enskilda Bank	»	38,298,788: 65
Aktiebolaget Jordbrukarbanken	»	8,738,581: 29
Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank	»	29,251,875: —
Aktiebolaget Jämtlands Folkbank	»	3,000,000: —
Sparbankslån	»	440,000: —
	Kronor	101,954,832: 57.

I likhet med vad dåvarande chefen för finansdepartementet i fjolårets statsverksproposition uttalade samt 1926 års riksdag och nu senast styrelsen för Kreditkassan gjort gällande, anser även jag, att den verksamhet, som omhänderhaves av Kreditkassan icke kan avvecklas med innevarande års utgång. Också därutinnan delar jag styrelsens mening, att den hitillsvarande formen för verksamhetens bedrivande bör bibehållas även vid avvecklingen av kassans engagemang. Åt nuvarande avtal mellan svenska staten, å ena, samt vissa banker, å andra sidan, torde alltså böra förlänas fortsatt giltighet. Enligt meddelande från Kreditkassans ledning hava bankerna förklarat sig icke hava något att häremot erinra. Att, på sätt styrelsen ifrågasatt, nu fastställa tiden för kassans fortbestånd till 1932 års slut synes mig dock icke av behovet påkallat, utan har jag under övervägande, huruvida man icke borde stanna för en kortare tid för avvecklingen. Därest från riksdagens sida invändning icke framställes mot en förlängning, är det min avsikt att senare underställa frågan härom Kungl. Maj:ts prövning.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag beslöt nästlidet års riksdag, att till mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 en särskild fond skulle inrättas. Till kapitalökning för denna fond, som skulle förvaltas av riksgäldskontoret för att i sinom tid användas i enlighet med de närmare bestämmelser, som kunde varda i sådant hänseende meddelade, anvisade riksdagen för budgetåret 1926—1927 ett anslag av 8 miljoner kronor, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

*Avsättning till
fonden för
mötande av
förluster å
Kreditkassan.*

Nämnda belopp, 8 miljoner kronor, svarade mot storleken av de förluster, som vid tiden för statsverkspropositionens framläggande ansågos fullt konstaterade. På sätt framgår av styrelsens nyss återgivna promemoria av den 4 december 1926, hava också under det gångna året förluster på en del engagemang uppstått, varjämte ytterligare förluster äro att förvänta. De nya förluster, som vid årsskiftet 1926—1927 fullt konstaterats, kunna enligt mig numera från styrelsen lämnat meddelande uppskattas till omkring 7 miljoner kronor. Ett häremot svarande belopp torde böra äskas av riksdagen på riksstaten för nästkommande budgetår för avsättning till omförmälda fond. Självfallet är, att jämväl det sålunda ifrågasatta kapitalökningsanslaget bör täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1927—1928 anvisa ett anslag av kronor 7,000,000.

[4.] VII. Återbetalning av tillfälliga lånemedel. Å tilläggsstaten för år 1918 anvisade riksdagen under fjärde huvudtiteln såsom förslagsanslag,

Utgifter för kapitalökning.

högst, att utgå av tillfälliga lånemedel ett belopp av 15,801,832 kronor till täckande av förskjutna kostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén. Anslagsbeloppet har i sin helhet utbetalts av riksgäldskontoret till arméförvaltningen. Under år 1926 hava till riksgäldskontoret återbetalts 46,137 kronor 97 öre, vilket belopp, avrundat till 46,138 kronor, torde böra uppföras å såväl inkomst- som utgiftssidan i riksstaten för nästa budgetperiod.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av lånemedel, till återbetalning av under fjärde huvudtiteln å tilläggsstaten för år 1918 anvisat anslag till täckande av förskjutna kostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén uppföra ett anslag å kronor 46,138.

Å det under titeln »Statens utlåningsfonder» å riksstaten för år 1918 anvisade reservationsanslaget till täckdikningslånefonden finnes en behållning av 6,940,000 kronor, vilken huvudsakligen uppkommit genom de kapitalmedel, som överförts från dräneringsfonden. Kapitalökningsanslagen till sistberörda fond hava anvisats av tillfälliga lånemedel. Riksräkenskapsverket har på anförda skäl föreslagit, att 6,000,000 kronor av nämnda reservation måtte upptagas i riksstaten såsom återbetalning av tillfälliga lånemedel.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet har jag funnit mig böra föreslå, att ifrågavarande anslag till återbetalning av tillfälliga lånemedel uppföres med endast 5,000,000 kronor, vilket belopp torde böra upptagas å såväl inkomst- som utgiftssidan å riksstaten för budgetåret 1927—1928.

På grund av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av lånemedel, till återbetalning av under titeln »Statens utlåningsfonder» anvisade och till täckdikningslånefonden överförda anslag uppföra ett anslag å kronor 5,000,000.

Under titeln »Låneunderstöd» har riksdagen å följande riksstat och tilläggsstater beviljat härefter angivna anslag, att utgå av tillfälliga lånemedel:

Å tilläggsstaten för år 1919:

Lån till Svenska diakonissällskapet för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare, *reservationsanslag* kronor 65,000

Å tilläggsstaten för år 1921:

Lån till allmänna barnhuset i Stockholm, *förslagsanslag*, högst » 740,000

Å riksstaten för budgetåret 1923—1924:

Tillfällig försträckning till fullbordande av akademiska sjukhusets i Uppsala ny- och ombyggnad, *reservationsanslag* » 600,000.

Av det förstnämnda anslagsbeloppet till lån till Svenska diakonissällskapet för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare hava 39,000 kronor av riksgäldskontoret utbetalts. Det återstående beloppet, 26,000 kronor, kommer enligt skrivelse från styrelsen för Svenska diakonissällskapet till riksräkenskapsverket icke att tagas i anspråk för det med anslaget avsedda ändamålet.

Vad angår det anvisade beloppet, 740,000 kronor, till lån till allmänna barnhuset i Stockholm, har berörda anslag, som i sin helhet utbetalts av riksgäldskontoret, under år 1926 återbetalts till nämnda ämbetsverk.

Beträffande slutligen det å riksstaten för budgetåret 1923—1924 anvisade anslagsbeloppet, 600,000 kronor, till tillfällig försträckning till fullbordande av akademiska sjukhusets i Uppsala ny- och ombyggnad har berörda anslagsbelopp, som till fullo utbetalts av riksgäldskontoret, under år 1926 återlevererats till nämnda ämbetsverk.

I likhet med tidigare återbetalningar av anslag, som anvisats att utgå av tillfälliga lånemedel, torde nu omförmälda återbetalta anslagsbelopp böra uppföras i budgeten för 1927—1928 å såväl inkomst- som utgifts-sidan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av lånemedel, uppföra härefter angivna anslag till återbetalning av följande under titeln »Låneunderstöd» anvisade anslag:

Å tilläggsstaten för år 1919:

Lån till Svenska diakonissällskapet för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare kronor 26,000

Utgifter för kapitalökning.

Å tilläggsstaten för år 1921:

Lån till allmänna barnhuset i Stockholm kronor 740,000

Å riksstaten för budgetåret 1923—1924:

Tillfällig försträckning till fullbordande av akademiska sjukhusets i Uppsala ny- och ombyggnad » 600,000.

Å tilläggsstaten för år 1918 har riksdagen under titeln »Förslag till statsverket», att utgå av tillfälliga lånemedel, anvisat såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 16,060,445 kronor till täckande av förskjutna kostnader för anskaffande av vissa slag av förnödenheter. Anslagsbeloppet har i sin helhet utbetalts av riksgäldskontoret till arméförvaltningen. Såsom framgår av 1926 års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning (Återbetalning av lånemedel) har ännu icke täckts ett belopp av 674,833 kronor 90 öre, utgörande anskaffningskostnader för ett resterande reservlager chilesalpeter. Sedan ifrågavarande chilesalpeterlager numera, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut, försålts, och vid försäljningen influtit 343,061 kronor 42 öre, vilket belopp under år 1926 inlevererats till riksgäldskontoret, återstår att täcka ett belopp av 331,772 kronor 48 öre. Hela det förberörda beloppet, 674,833 kronor 90 öre, torde nu böra uppföras å riksstaten för budgetåret 1927—1928. Därvid torde det till riksgäldskontoret inlevererade beloppet, avrundat till 343,061 kronor, böra utgå av lånemedel och upptagas å såväl inkomst- som utgiftssidan i riksstaten för nästa budgetår, medan resterande beloppet, avrundat till 331,773 kronor, torde böra bestridas av andra statsinkomster än lånemedel.

På grund av vad sålunda blivit anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning till återbetalning av under titeln »Förslag till statsverket» å tilläggsstaten för år 1918 anvisat anslag till täckande av förskjutna kostnader för anskaffande av vissa slag av förnödenheter uppföra ett anslag å kronor 674,834, därav att täckas av lånemedel » 343,061 och att täckas av andra statsinkomster än lånemedel » 331,773.

Å tilläggsstaten för år 1921 har riksdagen under titeln »Varukredit» anvisat såsom reservationsanslag, att utgå av tillfälliga lånemedel, ett be-

lopp av 10,000,000 kronor till varukredit åt vissa nödlidande länder. Anslagsbeloppet har i sin helhet utbetalts av riksgäldskontoret. Den 30 december 1925 hava till riksgäldskontoret återbetalts 492,835 kronor, vilket belopp torde få uppföras å båda sidorna i riksstaten för nästa budgetår.

På grund av vad sålunda blivit anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av lånemedel, till återbetalning av under titeln »Varukredit» å tilläggsstaten för år 1918 anvisat anslag till varukredit åt vissa nödlidande länder uppföra ett anslag å kronor 492,835.

Slutligen hemställer jag, att en förteckning över de för budgetåret 1927—1928 ifrågasatta utgifterna för kapitalökning måtte få såsom *bil. 4* fogas vid statsrådsprotokollet.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Svante Ericsson.

Bilaga 1.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Meurling anmäler frågan om de **anslag till utgifter för kapitalökning**, som ansetts böra för de under departementet lydande affärsdrivande verk och utlåningsfonder m. m. underställas 1927 års riksdag, samt anför därvid:

Statens affärsverksamhet.

De affärsdrivande verkens styrelser hava i stort sett sökt begränsa sina anslagsäskanden i fråga om utgifter för kapitalökning för budgetåret 1927—1928. Med hänsyn till det rådande ekonomiska läget hava ändock nedsättningar måst vidtagas i de framlagda äskandena. Dessa hava härmed kunnat nedbringas i sådan omfattning, att summan av de nya anslag, som för de affärsdrivande verkens del skulle behöva begäras av riksdagen, utgör 20,077,000 kronor. Detta belopp fördelar sig på de olika verken på sätt framgår av följande tabell, därvid för jämförelse jämväl medtagits de belopp, som beviljats för ändamålet å riksstaten för budgetåret 1926—1927:

	Riksstat budgetåret 1926—1927 Kronor	Budgetåret 1927—1928 Kronor
Postverket	847,000	825,000
Telegrafverket	15,365,000	9,347,000
Statens järnvägar	13,009,000	8,305,000
Statens vattenfallsverk	4,170,000	1,600,000
Summa	33,391,000	20,077,000
Härav att utgå av lånemedel	23,376,700	16,977,000
av andra statsinkomster	10,014,300	3,100,000

Som avsättning till statens under departementet hörande lånefonder skulle äskas sammanlagt 3,600,000 kronor, varav 2,100,000 kronor av lånemedel och 1,500,000 kronor av andra statsinkomster, mot för innevarande budgetår beviljade 1,000,000 kronor av lånemedel.

Slutligen skulle under rubriken »Låneunderstöd» såsom lån till Ostkustbanans aktiebolag äskas ett belopp av 782,180 kronor. För innevarande budgetår hava för samma ändamål anvisats 5,216,000 kronor.

I detta sammanhang får jag meddela, att, på sätt chefen för finansdepartementet förut denna dag vid behandlingen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor erinrat, särskilda sakkunniga framlagt av nästlidet års riksdag begärd utredning beträffande fullmäktigssystemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken. Med anledning härav kommer jag senare denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att, vad angår de under kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verken, avlåta särskild proposition i ämnet till riksdagen.

Innan jag övergår till att behandla de olika anslagsäskandena, anhåller jag att få meddela, att vissa till de affärsdrivande verkens förfogande ställda kapitalökningsanslag eller delar därav icke längre äro behövliga för de ursprungliga ändamålen. Så har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 22 september 1926 med anslagsäskanden till 1927 års riksdag, på sätt närmare omförmäles i det följande under rubriken »Statens järnvägar», anmält dylika besparade anslagsmedel om tillhoppa 1,325,000 kronor samt hemställt, att nämnda belopp måtte få tagas i anspråk för nya arbeten vid statens järnvägar. Härtill kommer en besparing om 392,000 kronor å det av riksdagen på tilläggsstat för år 1919 beviljade anslag å 1,500,000 kronor för förvärv av vissa för bangårdsanordningar m. m. i Göteborg erforderliga markområden. Kungl. Maj:t föreslog i proposition nr 151 till nästlidet års riksdag, att berörda belopp, 392,000 kronor, skulle användas för påbörjande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken, men vann detta förslag ej riksdagens bifall. Slutligen äro, enligt vad järnvägsstyrelsen sedermera meddelat, av det å tilläggsstat för år 1921 anvisade anslaget å 245,000 kronor till anläggningar vid kol- och vattenstationer ett belopp av 220,000 kronor samt av de för åren 1920—1922 anvisade anslagen om tillhoppa 6,500,000 kronor för inventarier ett belopp av 4,000,000 kronor obehövliga för de ursprungliga ändamålen.

Vidare har telegrafstyrelsen i skrivelse den 25 augusti 1926 med anslagsäskanden till 1927 års riksdag anmält besparingar å beviljade anslag till belopp av sammanlagt 800,000 kronor. Å de av 1920 och 1923 års riksdagar beviljade medel om tillhoppa 3,750,000 kronor för anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater finnes nämligen ett överskott å i runt tal 500,000 kronor och å vissa för telegrafverket disponerade delar av de av 1920 års riksdag anvisade anslag om tillhoppa 17,500,000 kronor till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid kommunikationsverken hava uppkommit besparingar om tillhoppa 283,092 kronor. Återstoden av berörda belopp, 800,000 kronor, eller 16,908 kronor utgöres av överskott å det för år 1918

anvisade anslaget å 2,475,000 kronor för inköp och bebyggande av fastigheter vid telegrafverket. Oberäknat besparingarna å nyssnämnda bostadsanslag uppgå alltså de av telegrafstyrelsen anmälda disponibla besparingarna till 516,908 kronor. Slutligen hava, enligt vad jag inhämtat, å de för postverket och statens vattenfallsverk disponerade delarna av bostadsanslagen för kommunikationsverken uppkommit besparingar om respektive 33,306 kronor och 125,250 kronor. Efter avdrag av ett belopp av 100,000 kronor, som Kungl. Maj:t den 7 september 1923 anvisat för bostadsbyggnader av standardtyp vid postverket att utgå av tillgängliga besparingar å redan disponerade delar av bostadsanslagen, skulle alltså återstående besparingar å disponerade delar av bostadsanslagen uppgå till 341,648 kronor.

Vidkommande besparingarna å bostadsanslagen må vidare anmärkas, *dels* att 1922 års riksdag lämnade utan erinran ett i proposition nr 12 gjort uttalande, att det syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida de besparingar, som eventuellt kunde uppkomma å då redan disponerade delar av bostadsanslagen, skulle användas till bostadsbygge för vederbörande verks räkning eller komma till användning för nödhjälpsarbeten vid verken, *dels ock* att besparingarna å de för statens järnvägar disponerade delarna av bostadsanslagen såsom obehövliga för något av nyss angivna ändamål genom beslut av 1925 års riksdag tagits i anspråk för nya arbeten vid nämnda järnvägar. Ej heller ovan angivna besparingar å de för post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk disponerade delarna av bostadsanslagen torde numera behöva reserveras för ytterligare bostadsbyggen eller för nödhjälpsarbeten vid respektive verk.

Slutligen får jag meddela, att, på sätt jag kommer att närmare utveckla under rubriken »Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk», av de medel, som återstå oförbrukade å de för nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken disponibla kapitalökningsanslagen, ett belopp av 2,300,000 kronor torde kunna användas för annat ändamål.

Vad beträffar användningen av sålunda disponibla anslagsmedel, tillhoppa 9,095,556 kronor, vilka samtliga utgått av lånemedel, har på sätt förut denna dag omförmäls i statsrådsprotokollet över finansärenden chefen för finansdepartementet föreslagit Kungl. Maj:t att taga sagda belopp i anspråk för nästkommande budgetår, och har av beloppet i det framlagda förslaget till riksstat på inkomstsidan upptagits under rubriken »Fasta lånemedel, i anspråk tagna reservationer» 8,186,648 kronor och under rubriken »Fasta lånemedel, återbetalningar» återstående 908,908 kronor. Jag kommer därför i det följande att hemställa, att samtliga för verken erforderliga medel anvisas såsom nya anslag.

Postverket.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande postverket för budgetåret 1927—1928. Styrelsen behandlar därvid till en början frågan om anslag för

1. Inköp av inventarier.

[1.] För inköp av inventarier hava för budgetåren 1924—1927 anvisats respektive 500,000, 700,000 och 750,000 kronor.

Generalpoststyrelsen hemställer nu om beviljande för ändamålet av ett anslag om 700,000 kronor för budgetåret 1927—1928. Styrelsen anför därvid huvudsakligen följande:

Medan vid ingången av budgetåren 1924—1925 och 1925—1926 kunnat till inventarieanslaget från nästföregående budgetårs anslag för ändamålet överföras odisponerade anslagsmedel till så stora belopp som 327,000 respektive 207,000 kronor, fanns vid ingången av budgetåret 1926—1927 ingen dylik besparing att överföra. Ej heller kunde det väntas, att under sistnämnda budgetår något belopp skulle bli besparat för att överföras till budgetåret 1927—1928. Därest icke med tillämpning av de genom kungl. brevet den 19 mars 1926 meddelade nya bestämmelserna om postverkets förnyelsefond medel i större utsträckning än förut kunde tagas ur fonden för ersättningsanskaffningar i utrangerade inventariers ställe, hade svårligen utgifterna kunnat hållas inom ramen av tillgängligt anslagsbelopp.

Vad beträffade behovet av inventarier under budgetåret 1927—1928, ville styrelsen till en början framhålla omöjligheten av att så lång tid i förväg, som här vore förhållandet, i detalj angiva vad som i inventarieväg kunde komma att erfordras under sagda budgetår. I en del avseenden läte sig en i allt väsentligt riktig kalkyl verkställas med ledning av den vanliga årsanskaffningen av inventarier under tidigare år; i andra avseenden åter, där anskaffning vore beroende av resultatet av utredningar eller av framkommande krav, vilka det ur ekonomiska och andra synpunkter vore angeläget att kunna efterkomma, eller av trafikens stegring m. m., vore det givetvis vanskligare att framlägga något detaljerat anskaffningsprogram. Vad särskilt trafikökningen anginge, vore det ju ofrånkomligt, att denna föranledde utökning av redan befintlig inventariestock. Såsom närmast ansvarig för postverkets skötsel kunde emellertid styrelsen icke undgå att framhålla nödvändigheten av att inventarieanslaget bestämdes till sådant belopp, att postverket icke hindrades från att tillgodogöra sig arbetsbesparande maskiner och andra hjälpmedel, varigenom verkets driftkostnader kunde nedbringas, postarbetet underlättas och allmänhetens berättigade krav på ett snabbt, bekvämt och effektivt betjänande efterkommas. Det vore med andra ord oundgängligen erforderligt, att styrelsen hade en viss marginal att röra sig inom, då det gällde inventarieanskaffning. I sådant hänse-

de finge styrelsen även åberopa och ytterligare understryka 1925 års riksdags uttalande vid behandling av frågan om postverkets inventarieanslag. I detta uttalande framhöll riksdagen vikten av att tillräckliga anslag beviljades för anskaffning av de nya mekaniska hjälpmedel av olika slag, som med teknikens fortskridande utveckling numera erfordrades för ett rationellt bedrivande av poströrelsen inom dess skilda grenar.

För budgetåret 1927—1928 hade styrelsen ansett sig kunna begränsa inventarieanskaffningen i sådan utsträckning, att anslagsäskandet kunnat stanna vid ett belopp av 700,000 kronor. Därvid hade styrelsen räknat med att postverkets förnyelsefond i full utsträckning användes för sådana anskaffningar, som i de nya bestämmelserna avsåges, för tiden från och med den 1 juli 1926.

Till utredning angående behovet av det begärda anslaget anför styrelsen i huvudsak:

För *centralupphandlingen*, som omfattade sådana artiklar, för vilka ett centraliserat upphandlingsförfarande visat sig medföra ekonomisk fördel för verket, såsom skriv- och räknemaskiner, kassaförvaringsrum, vissa möbler (skåp, fack, stolar och dylikt), velocipeder, vågar m. m., hade genom förnyelsefondens användning ansetts kunna beräknas lägre belopp än tidigare eller 55,000 kronor. Å andra sidan vore det emellertid nödvändigt, att beloppet icke sattes så snävt, att styrelsen av brist på medel hindrades från att, för erhållande av så förmånliga priser som möjligt, välja den lämpligaste tidpunkten för de olika upphandlingarna.

Det för upphandlingen genom *distrikts- och lokalförvaltningarna* erforderliga beloppet, 155,000 kronor, vore avsett för anskaffning av en del inventarier, som icke tillhandahölles centralt och icke heller tillverkades av postverkets verkstad. Beloppet grundade sig på från postdirektionerna infordrade detaljerade förslag. Anskaffningarna omfattade vissa möbler, amerikanska fack, vissa transportåkdon, såsom källkar och kärror m. m., erforderliga huvudsakligen på grund av inrättande av nya postkontor och postexpeditioner samt utökning av postkontorslokaler.

För *postgironrörelsen* ansåge styrelsen krävas ett belopp av 100,000 kronor. Enligt verkställd utredning vore detta belopp nödvändigt för mötande av de ökade krav på inköp av räkn- och bokföringsmaskiner, kontors- och arkivmöbler m. m., som betingades av sagda rörelsegrens emotsedda utveckling.

För utökning av maskinuppsättningen vid *postverkets verkstad, blankettryckeri med bokbinderi samt frimärkstryckeri* hade styrelsen icke velat ifrågasätta ett större belopp än sammanlagt 30,000 kronor för alla anläggningarna. Den anskaffning för särskilt blankettryckeriets räkning av en del moderna maskiner i förslitna eller föråldrade maskiners ställe, vilken kunde finnas nödvändig för företagens ekonomiska skötsel, borde i enlighet med bestämmelserna om förnyelsefonden belasta sagda fond.

För *tillverkningen av inventarier å postverkets verkstad* hade vid tidigare tillfällen redogjorts. Under budgetåret 1927—1928 beräknade styrelsen, att tillverkningen skulle omfatta bland annat ett tiotal brevstämpningsmaskiner, diverse transportanordningar och automatiska brevhissar till postkontor, som därav vore i behov, frimärksautomater, vissa kassaförvaringsrum m. m. Det belopp, 65,000 kronor, som upptoges för verkstadens inventarietillverkning, stode i intimt samband med kostnadsbeloppen för centralupphandlingen samt för inventarieinköpen för distrikts- och lokalförvaltningarna. Därest omfattningen av verkstadens tillverkning bleve en annan än den nu beräknade, komme detta att medföra, att ökning eller minskning inträdde i de belopp, som disponerades för övriga upphandlingar.

För anskaffning av *adresserings- och frankeringsmaskiner* borde även reserveras visst belopp. Av de förstnämnda maskinerna vore några redan nu i användning inom postverket. Vidkommande de senare maskinerna hade styrelsen nyligen beslutat inköp av två maskiner av olika fabrikat för att på försök användas vid vissa postkontor. Därest det visade sig, att frankeringsmaskiner underlättade arbete eller kontroll, vore det givetvis angeläget, att medel funnes tillgängliga för anskaffning av ytterligare dylika maskiner. För hjälpmedel av de båda här ifrågavarande slagen hade emellertid styrelsen icke upptagit större belopp än 35,000 kronor.

Beträffande den av postverket bedrivna *trafiken med automobilomnibusar, avsedda för personbefordran och postforsling*, må erinras, att generalpoststyrelsen genom kungl. brev den 9 april 1926 erhållit bemyndigande att anordna postdiligenstrafik å följande nya linjer utöver de i nästlidet års statsverksproposition omförmälda, nämligen Kiruna—Vittangi—Karesuando, Morjärv—Kalix eller Morjärv—Töre, Råneå—Niemisel—Gunnarsbyn, Boden—Harads, Piteå—Skellefteå, Ramsele—Backe, Ramsele—Strömsund och Sundsvall—Bispgården—Ragunda, samtliga i Norrland.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har generalpoststyrelsen lämnat föreskriven redogörelse för den sedan den 1 september 1925 bedrivna postdiligenstrafiken ävensom förslag till plan för dylik trafik under år 1927. Nu ifrågavarande skrivelse innehåller i huvudsak följande:

Av de av Kungl. Maj:t medgivna linjerna bedreves postdiligenstrafiken å linjerna Luleå—Kalix, Jörn—Arvidsjaur—Arjeplog, Bastuträsk—Malåträsk, Lycksele—Storuman, Umeå—Robertsfors—Änåset—Skellefteå, Umeå—Nordmaling—Nyåker—Bjurholm, Anundsjö—Åsele—Dorotea, Norrfors—Åsele, Hoting—Norråker, Lövberga—Gäddede, Sollefteå—Helgum—Ramsele—Backe, Östersund—Stugun—Borglunda—Ragunda, Ånge—Östavall—Röjan, Röjan—Hede—Funäsdalen—Fjällnäs (Funäsdalen—Fjällnäs endast under sommarmånaderna) och Umeå—Vännäs (endast under sommarmånaderna), samtliga i Norrland, ävensom Limesforsen—Särna i Dalarna och Råda—Ekshärad—Sysslebäck—Klaråsen i Värmland.

Postdiligenstrafiken hade under redogörelseåret förlupit tillfredsställande. Diligenserna hade framförts sammanlagt 1,113,086 km., därvid släpvagn eller släde medförts 291,426 km. Härtill komme cirka 17,000 km. extra snöplogningsturer å de linjer, där postverket ombesörjt vinterväghållning.

De utomordentligt svåra snöförhållandena under den sist förflutna vintern hade naturligtvis rest hinder, vilka understundom varit oöverkomliga. På samtliga linjer hade trafiken emellertid i stort sett kunnat regelbundet bedrivas med undantag av sträckan Änåset—Skellefteå av linjen Umeå—Skellefteå, där på grund av försummat underhåll från de vinterväghållningsskyldigas sida trafiken måst helt inställas under tiden 18 december 1925—3 mars 1926, sträckan Lövberga—Änåset av linjen Lövberga—Gäddede, där det under större delen av januari, hela februari samt första delen av mars månad visade sig omöjligt att bedriva trafik, linjerna Luleå—Kalix, Lycksele—Storuman, Hoting—Norråker och Jörn—Arvidsjaur, där svåra snöstormar i mitten av mars månad 1926 föranledde trafikens inställande under ungefär en vecka, samt sträckan Röjan—Hedeviken av linjen Röjan—Funäsdalen, där trafiken måste inställas 4 turer i följd under sista delen av december månad 1925. I övrigt hade trafiken endast undantagsvis för en eller annan dag måst inställas å hel linje eller viss sträcka. De besvärliga snöförhållandena hade givetvis också

föranlett förseningar i större omfattning under den gångna vintern än eljest brukat vara fallet. På de linjer, där postverket ombesörjt vinterväghållningen, hade trafiken, på få undantag när, kunnat regelbundet uppehållas. Om man bortsåg från ovan omförmälda större rubbningar — tillsammans 25,388 inställda diligenskilometer — motsvarade övriga antal inställda turer endast 6,713 diligenskilometer eller 0.59 % av det antal diligenskilometer 1,145,187, vilket rätteligen borde hava kommit till utförande.

Det vore uppenbart, att den svåra vintern även övat inverkan på driftkostnaderna. Dessa, som för tiden till och med den 30 juni 1925 beräknades till 63.4 öre per diligenskilometer, hade också stigit till 64.8 öre per diligenskilometer. Häruti inginge icke kostnaderna för ovan angivna extra snöplogningsturer, för vilka beräknades en kostnad av ungefär en krona per kilometer.

Beträffande det ekonomiska resultatet av postdiligenstrafiken hänvisades till bifogade tabeller, av vilka framginge, att under budgetåret 1925—1926 på samtliga linjer utgifterna — däri inberäknats jämväl kostnader för automobilernas underhåll och reparation, ränta och amortering å i fordonen nedlagt kapital, beräknad administrationskostnad, extra postföring vid maskinskador och trafikförbud för automobil, ävensom försäkrings- m. fl. avgifter — uppgått till 721,383 kronor och inkomsterna av passageraravgifter till 347,517 kronor. Härtill komme emellertid det belopp, som postverket beräknades hava samtidigt å dessa linjer inbesparat i kostnader för posttransporter. Med hänsyn till den avsevärda förbättring i postbefordringen, som diligenspostföringen innebure i förhållande till den förutvarande postföringen, samt de förmåner i avseende å samfärdseln i allmänhet, som postdiligenstrafiken särskilt vintertid medförde i de på kommunikationer vanlottade trakter, varigenom diligenslinjerna i allmänhet ledde, ansåge sig styrelsen skäligen kunna värdesätta postföringsstationerna något högre än vid det tidigare postbefordringssättet eller till i genomsnitt 35 öre för diligenskilometer. Den enligt denna beräkningsgrund uppskattade besparingen i kostnader för posttransporter å ifrågavarande linjer utgjorde 388,813 kronor. Med inräknande bland inkomsterna av detta belopp utvisade diligenstrafiken ett överskott av 14,947 kronor.

Av de utav Kungl. Maj:t medgivna, ännu icke trafikerade postdiligenslinjerna hade styrelsen efter samråd med vederbörande länsstyrelser för avsikt att anordna trafik under oktober 1926 å linjerna Föllinge—Munkflohögen med sidolinjer till Valsjön och till Laxsjö. Morjärv—Överkalix—Gyljen och Övertorneå—Korpilombolo—Tärendö—Pajala samt under år 1927 å linjerna Övertorneå—Pello—Pajala, Boden—Harads, Kaxås—Krokom, Kaxås—Alsen—Nälden och Sundsvall—Bispgården—Ragunda. När trafik borde komma till stånd å återstående av Kungl. Maj:t medgivna linjer, syntes få bero på ytterligare utredning.

Av uppkomna förslag till anordnande av andra diligenslinjer än de redan av Kungl. Maj:t medgivna hade styrelsen för närvarande icke ansett sig böra upptaga flera än två, nämligen linjerna Ljusdal—Sveg—Lillhärdal och Svenstavik—Mattmar, och hemställde styrelsen på anförda skäl om bemyndigande att få anordna postdiligenstrafik å dessa linjer.

För diligenstrafiken funnes för närvarande 35 autobiler, därav 14 av den äldsta typen, 15 av en nyare kraftigare typ samt 6 något mindre vagnar, vilka dock hade samma motorstyrka som den nyssnämnda nyare typen. Anskaffningskostnaden för samtliga autobiler med tillhörande inventarier och släpvagnar utgjorde sammanlagt 806,747 kronor. För den utvidgning av diligensstrafiken, som, på sätt ovan angivits, närmast vore avsedd att vidtagas, komme sex nya autobiler att levereras under loppet av september månad 1926. Av för budgetåret 1926—1927 beviljat belopp torde medel för anskaffande av yt-

terligare två diligenser kunna disponeras. Med hänsyn till önskvärdheten av att begränsa utgifterna för inventarieinköp ansåge styrelsen, att utvecklingen av trafiken under det närmaste året icke borde ske i större omfattning än att ytterligare fyra automobiler med tillhörande utrustning skulle bli tillfyllest.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 med anslagsäskanden för budgetåret 1927—1928 har styrelsen jämväl för berörda fyra automobilomnibuser för nämnda budgetår beräknat ett belopp av omkring 130,000 kronor. Härtill anser styrelsen böra komma ett belopp av sammanlagt 120,000 kronor för inköp av vanliga automobiler för landsvägspostföring och utökning av den automobilpark, som begagnas för posttransporter inom postkontorsområdena, samt för anskaffande av ytterligare motorcyklar och elektriska plattformsvagnar.

Slutligen yttrar styrelsen i sistberörda skrivelse den 31 augusti 1926:

Såsom läge i sakens natur vore det nödvändigt, att något belopp funnes tillgängligt för mötande av nu icke förutsedda inventarieanskaffningar ävensom såsom marginal mot eventuella prisförhöjningar. Enligt styrelsens förmenande vore det önskvärt, att för nu ifrågavarande ändamål funnes ett ej alltför obetydligt belopp beviljat. Enär styrelsen emellertid inriktat sig på att vidtaga alla de begränsningar i sitt anslagsäskande, som styrelsen utan åsidosättande av kravet på postverkets rationella skötsel ansåge sig kunna göra, hade styrelsen vid sitt anslagsäskande för oförutsedda utgifter icke beräknat högre belopp än 10,000 kronor.

Departementschefen. Styrelsens anslagsäskande avser i huvudsak dels tillgodoseende av det inventariebehov, som sammanhänger med poströrelsens normala utveckling, och dels anskaffande av maskiner och andra mekaniska hjälpmedel, som möjliggöra ett ändamålsenligare bedrivande av poströrelsen och driftkostnadernas nedbringande. Vad särskilt angår den av styrelsen anordnade postdiligenstrafiken, synes densamma hava bedrivits på ett sätt och med ett ekonomiskt resultat, som i betraktande av de nästliden vinter flerstädes i Norrland rådande svåra snöförhållandena kan anses tillfredsställande, om än därigenom någon minskning i postföringskostnaderna icke kunnat vinnas. Beträffande styrelsens ovanberörda framställning om inrättande av postdiligenstrafik å ytterligare två linjer hade Kungl. Maj:t ännu i december 1926 icke meddelat beslut.

I olikhet med vad fallet varit närmast föregående år förefanns vid ingången av budgetåret 1926—1927 icke någon reservation å inventarieanslaget. Då på grund härav och med hänsyn till beräknade utgifter från anslaget någon besparing därå icke läser kunna påräknas vid ingången av nästkommande budgetår, finner jag mig icke böra ifrågasätta någon nedsättning i det av styrelsen äskade beloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *inköp av inventarier för postverkets behov* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 700,000.

2. Ombyggnad av centralposthuset i Stockholm.

[2.] 1914 års tidigare riksdag beviljade ett anslag av 960,000 kronor för uppförande av en tillbyggnad å den då ännu icke för centralpostkontoret disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar i den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter. Därefter anvisade 1916 års riksdag för genomförande av vissa ändringar i planen för ifrågavarande byggnadsarbete ett anslag av 50,000 kronor. Med berörda till- och ombyggnad avsågs, att centralpostkontorets paket- och tidningsavdelningar skulle erhålla nya, rymliga lokaler i tillbyggnaden, varjämte tidningsavdelningen skulle behålla en del av sina dåvarande rum, medan avgående avdelningen med korsbandsexpeditionen och ankommande avdelningen med brevbärarexpeditionen skulle vinna ökat utrymme dels genom övertagande av de bortflyttande avdelningarnas lokaler, dels ock genom vissa ombyggnadsarbeten å posthuset.

I enlighet med planen togs tillbyggnaden år 1917 i anspråk av paket- och tidningsavdelningarna. Kostnaderna för *tillbyggnaden* uppgingo till 785,269 kronor 26 öre, vadan för *ombyggnaden* återstodo omkring 225,000 kronor. Då emellertid enligt förnyade kostnadsberäkningar beloppet visade sig otillräckligt för detta arbetes fullföljande, hemställde generalpoststyrelsen i skrivelse den 25 oktober 1918 om ytterligare 300,000 kronor för ändamålet, och anvisade riksdagen härav för år 1920 100,000 kronor.

De kostnadsberäkningar, som lågo till grund för besluten om berörda ombyggnadsarbeten, avsågo överbyggande av södra delen av posthusgården närmast Vasagatan samt därav förorsakade ändringsarbeten inom den *ankommande* avdelningen i syfte att bereda utrymme för den länge önskade centraliseringen av brevbäringen inom Stockholm. Då emellertid den växande rörelsen inom den *avgående* avdelningen gjorde behovet av större och mera sammanhängande utrymmen inom denna avdelnings lokaler alltmera trängande, hemställde generalpoststyrelsen i skrivelse den 15 oktober 1919 om anslag jämväl för ändringsarbeten inom sistnämnda avdelning. Dessa ändringsarbeten inneburo huvudsakligen överbyggande av en inom avdelningens lokaler befintlig ljusgård ävensom borttagande i största möjliga utsträckning av skiljeväggar samt dessas ersättande med bärpelare. Med bifall härtill beviljade riksdagen för samtliga ombyggnadsarbeten för år 1921 250,000 kronor och för år 1922 162,000 kronor. För omförmälda ombyggnad av centralposthuset stodo alltså i runt tal 737,000 kronor till postverkets förfogande.

Den förändring i de allmänna konjunkturerna med åtföljande nedgång i posttrafiken, som inträdde vid den tid, då de planerade ombyggnadsarbetena beräknats skola igångsättas, gjorde emellertid, att generalpoststyrelsen lät utföra allenast de omändringsarbeten, som voro allra mest trängande. Utgifterna för dessa arbeten uppgingo till endast omkring 14,000 kronor. Sedan styrelsen anmält, att styrelsen med hänsyn till rådande förhållanden hade under utredning lämpligheten av att tills vidare uppskjuta övriga omändringsarbeten,

förklarade Kungl. Maj:t den 16 september 1921, att med oförmålda ombyggnadsföretag skulle tills vidare anstå ävensom att Kungl. Maj:t ville framdeles, på anmälan av styrelsen, upptaga frågan om företagets utförande till vidare prövning.

Med den stegring av posttrafiken, som snart åter inträdde, blev frågan om ett ändamålsenligare ordnande av postverkets lokalförhållanden ånyo aktuell. I skrivelse den 28 augusti 1923 framlade generalpoststyrelsen en i väsentliga delar ändrad plan för lösning av några av de frågor, vilka behandlats i samband med centralpostkontorets om- och tillbyggnad. Till följd av de beslut, som statsmakterna år 1923 fattat rörande bangårdsförhållandena i Stockholm, hade det nämligen visat sig möjligt att åter upptaga den tidigare framförda tanken att genom uppförande å centralstationens område av en större postbyggnad befria centralpostkontoret från den huvudsakliga expeditionen av den skrymmande paket-, korsbands- och tidningsposten och därigenom åstadkomma driftkostnadsbesparingar, särskilt beträffande de dryga transportkostnaderna. Med bifall till Kungl. Maj:ts i anledning av generalpoststyrelsens förslag avlåtna propositioner i ämnet har riksdagen åren 1924 och 1925 medgivit, att för uppförande av ett dylikt bangårdspostkontor i Stockholm finge av ovan oförmålda, för ombyggnad av centralposthuset anvisade men ej i anspråk tagna medel om 737,000 kronor användas tillhopa 674,000 kronor.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att berörda bangårdspostkontor beräknades kunna tagas i bruk mot slutet av år 1926 samt att sålunda tidpunkten nu vore inne att bringa frågan om utvidgade och förbättrade lokaler för centralpostkontoret till sin lösning. Styrelsen anför härom till en början:

»Ett av de problem, vilka man avsett att lösa genom de år 1913 planerade ombyggnadsarbetena, var frågan om brevbäringens ordnande i Stockholm. Styrelsen ansåg vid denna tid, att en centralisering av brevbäringen i Stockholm borde företagas. Huvudstadens allt kraftigare utveckling, i all synnerhet den livliga byggnadsverksamheten i stadens ytterområden, har emellertid föranlett styrelsen att ännu en gång överväga nämnda spörsmål. Styrelsen har därvid kommit till den uppfattningen, att befolkningsmängden inom och arealen av det område, som skulle betjänas från centralpostkontoret vid en centraliserad brevbäring, numera äro så stora, att några väsentligare fördelar av projektets genomförande icke längre stå att vinna. Den besparing i transportkostnader och i någon mån av ledningskrafter å brevbäriererna, som skulle vinnas vid en centralisering, uppväges nämligen mer än väl av kostnaderna för brevbärarnas transport till ytterdistrikten samt den del av deras arbetstid, som faller under tiden för sagda transporter. Då därjämte på grund av poströrelsens ökning kraven på lokaler inom centralposthuset för andra ändamål numera måste ställas väsentligt större än vid den tidpunkt, då det första ombyggnadsförslaget uppgjordes, har styrelsen ansett sig böra uppgiva planerna på den genomgående centralisering av brevbäringen i Stockholm norr om Slussen, som tidigare varit påtänkt. De huvudsakliga fördelarna av nämnda centralisering har styrelsen i stället sökt vinna genom ett sammanförande av brevbäriererna å de två brevbärarkontoren å Östermalm, Stockholm 5 (postutdelningsområdet Stockholm Ö.) och Stockholm 14 (postutdelningsområdet Stockholm Ö. Dj.) till postkontoret Stockholm 5, vilket erhåller en för det sammanslagna området

lämpligare förläggning, samt genom en reglering av de olika brevbärarkonto-rens utdelningsområden.

Efter bangårdspostkontorets tagande i bruk kvarbliva i centralposthuset postkontorets Stockholm 1 ankommande och avgående brevavdelningar, med undantag av korsbandsexpeditionen, varjämte utlämning av postförskottspaket samt inlämning av paket och korsband, i den mån den icke är att betrakta såsom massinlämning, kommer att äga rum därstädes. Ifrågavarande brevavdelningar disponera fortfarande i stort sett samma utrymmen, som tilldelades dem vid inflyttningen i det nya centralposthuset år 1903. Till- och ombyggnadsplanerna hava visserligen hela tiden tagit sikte på att bereda även dessa avdelningar tillräckliga lokaler, men de utrymmen, som utvunnits och frigjorts genom tillbyggnaden, hava ända tills nu måst tagas i anspråk för behandlingen av det mera skrymmande postgodset — tidningar, korsband och paket — och då ombyggnaden av ovan angivna skäl ännu icke kommit till stånd, har följden blivit, att brevavdelningarna fått åtnöjas med lokaler, vilka redan år 1913 konstaterades vara för trånga. För belysande av utvecklingen utav brevpостens omfattning och den därmed sammanhängande penningomsättningen vid postkontoret Stockholm 1 tillåter styrelsen sig hänvisa till nedanstående statistik, avseende avgångna försändelser för åren 1904, det första året efter inflyttandet i de nuvarande lokalerna, 1912, det år vars statistik återopades i styrelsens första framställning om utvidgning av centralposthuset, och 1925:

Försändelseslag	1904	1912	1925	Ökning (+) eller minskning (-) i procent		
				1904-1912	1912-1925	1904-1925
Vanliga brev och brevkort . . .	14,526,200	18,579,860	25,310,964	+ 28.5	+ 36.2	+ 74.3
Rekommenderade försändelser ¹ . .	188,708	227,172	374,884	+ 20.3	+ 65	+ 98.7
Assurerade brevårsändelser . . .	42,622	17,761	25,450	- 58.3	+ 43.3	- 40.2
Postanvisningar	138,769	305,755	645,101	+ 120.3	+ 111	+ 364.9

Trångboddheten inom brevavdelningarna, vilken hittills varit mest kännbar beträffande utrymmena bakom disken, har på grund av stegrad trafik och nytillkomna rörelsegränar under de senaste åren även gjort sig gällande beträffande utrymmena uti stora expeditionshallen, där antalet kassaplatser redan är otillräckligt och de för allmänheten upplåtna utrymmena allt för knappa och i övrigt otillfredsställande. Under de tider av dagen, då stora poster nyss anlänt eller just skola avgå, blir trängseln i hallen ofta högst besvärande, helst hallen icke är tillräckligt överskådlig för att medge korrespondenterna att genast orientera sig. Såväl antalet kassaplatser som allmänhetens skrivplatser måste ökas, men samtidigt fordras, att hallens mittparti befrias från dessa senare, så att man där erhåller större fritt golvutrymme och fri översikt, varförutan trängsel och dröjsmål för korrespondenterna icke kunna undvikas. Nytt utrymme för ökat antal skrivplatser och ökat antal kassaplatser kan givetvis ej erhållas utan att hallen själv utvidgas. Med utökning av centralpostkontorets expeditionshall kan enligt styrelsens mening ej längre anstå, då den nuvarande hallens alla möjligheter redan tillvaratagits, utan att man kunnat undvika täta klagomål över lång väntan i köerna vid disken och trängsel vid skrivplatserna liksom ute i hallen för övrigt. Då utvidgningen av hallen måste äga rum på bekostnad av avdelningarnas inre expeditionsutrymmen, måste dessa i motsvarande mån ökas utöver den utvidgning, som eljest av andra

¹ De rekommenderade försändelserna äro inräknade även bland vanliga brev och brevkort.

skäl är nödvändig att vidtaga. Lokalerna skola icke endast erbjuda tillräckliga golvutrymmen för expeditiönsarbetenas fullgörande. För ernående av bästa möjliga arbetsledning och arbetsfördelning eller med andra ord bästa möjliga ekonomisering med den mänskliga arbetskraften är det av minst lika stor vikt, att utrymmena gruppera sig och kunna disponeras på lämpligt sätt. Ur denna synpunkt måste bland annat ställas krav på i möjligaste mån sammanhängande lokaler för varje avdelning. I centralpostkontorets perifera delar bliva väl genom överflyttandet till bangårdspostkontoret av inrikes paket- och tidningsavdelningarna vissa utrymmen frigjorda, men dessa kunna icke lämpligen komma i fråga för beredande av utvidgade lokaler åt avgående och ankommande brevavdelningarna, utan böra dylika beredas inom den äldre delen av centralposthuset i så nära anslutning till hallen som möjligt. Nämda frigjorda utrymmen, belägna i huslängan åt Klara Norra Kyrkogata, behöva för övrigt tagas i anspråk för andra verksamhetsgrenar, vilka äro i trängande behov av att få sina lokalfrågor lösta, därvid i främsta rummet måste tillgodoses de av postsparbankens och postgirokontorets kraftiga utveckling med nödvändighet föranledda ökade lokalbehov.»

Beträffande de åtgärder, som skulle erfordras för tillgodoseende av ankommande och avgående avdelningarnas behov av större utrymmen, anför styrelsen:

»Styrelsen har uppdragit åt professorn E. Lallerstedt att, med hänsynstagande såväl till de i det föregående skisserade krav på lokalutrymmen, vilka ur den praktiska posttjänstens synpunkt måste tillgodoses, som även till centralposthuset såsom byggnadsverk, uppgöra förslagsritningar och kostnadsberäkning för erforderliga ombyggnads- och omändringsarbeten inom sagda posthus.

Uti det av professor Lallerstedt avgivna förslaget hava enligt styrelsens åsikt bägge ovan nämnda synpunkter tillgodosetts på ett tillfredsställande sätt och det föreliggande spörsmålet lösts inom en ekonomisk byggnadsplan.

För de viktigaste delarna uti ombyggnadsplanen, så som densamma utformats i detta förslag, skall styrelsen här nedan närmare redogöra.

Stora expeditionshallen skulle utökas på sätt närmare framgår av förslagsritningarna med ett golvutrymme av cirka 75 kvadratmeter från vardera av avgående och ankommande avdelningarna. I den nya T-formade hallen kan beredas plats för minst ett tiotal flera kassaplatser än för närvarande. Skrivplatser för allmänheten skulle anordnas längs hallens västra vägg, varigenom den erforderliga utökningen av antalet dylika platser kan ernås, och desamma erhålla en lämpligare placering. Såsom ovan framhållits, hava nämligen de för närvarande i hallens mitt uppställda pulpeter visat sig dels otillräckliga till antalet, dels ock alltför mycket inkräkta på det för korrespondenterna avsedda utrymmet. Genom borttagande av sagda pulpeter vinnes därjämte, att hallen blir rymligare samt att dess monumentala karaktär mera kommer till sin rätt.

Argående brevavdelningen skulle, såsom ovan nämnts, mista ett väsentligt utrymme genom utökningen av expeditionshallen. Avdelningens lokaler äro emellertid redan dessförinnan synnerligen trånga. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang hänvisa till statsutskottets utlåtande nr 60 A vid 1920 års riksdag. Utskottet anförde däri bland annat: 'Att lokalförhållandena å den avgående avdelningen å centralposthuset äro mindre tillfredsställande i sitt nuvarande skick framgår av den i ärendet lämnade utredningen och har ytterligare bestyrkts vid av utskottet avlagt besök därstädes. De nuvarande lokalerna äro olämpliga dels därigenom, att de i viss mån sonderdelas av en ljusgård och dels på grund av en till följd av rörelsens utveckling numera otjänlig

rumssindelning. För att arbetet inom avdelningen skall kunna bedrivas på ändamålsenligt sätt, är det, såsom av departementschefen framhållits, av stor betydelse att erhålla ett i möjligaste mån sammanhängande utrymme inom lokalen.

Enligt det föreliggande förslaget skulle den inom avgående brevavdelningen belägna ljusgården överbyggas, något som redan vid centralposthusets byggande förutsågs skola äga rum i händelse av behov utav utökade lokaler. Skiljeväggar och bärmurar skulle dessutom i viss utsträckning borttagas och ersättas med pelare. I detta avseende har styrelsen låtit sig angeläget vara tillse, att dylika jämförelsevis kostsamma och omfattande arbeten endast skulle tillgripas, där andra utvägar icke stå till buds för att inom byggnaden utvinna de arbetsutrymmen, varav man är i oavvisligt behov. Förändringarna enligt nu föreliggande förslag bliva därför väsentligt mindre omfattande och följaktligen mindre kostbara än de förändringar, som avsetts skola verkställas enligt 1919 års ombyggnadsplan.

Utom de expeditiionsutrymmen, som på så sätt skulle utvinnas, vore det avsett att för behandlingen av avgående post taga i anspråk korsbandsexpeditiions förutvarande lokaler samt de utrymmen, som förut disponerats för överpostmästarens expedition.

I rummen åt Vasagatan och Bryggaregatan närmast Vasagatan skulle beredas utrymme för erforderliga *kansli*lokaler.

Ankommande avdelningen med därtill hörande *brevbärarexpedition* skulle, såsom ovan nämnts, ävenledes få mista cirka 75 kvadratmeters golvyta genom utvidgningen av stora hallen. De utrymmen avdelningen förfogar över visades emellertid, även de, redan år 1913 vara för trånga. Den i källarvåningen belägna mindre brevbeararsalen, vilken från början avsetts att användas allenast såsom reservutrymme vid extra-ordinära tillfällen — jul, nyår o. s. v. — men senare fått tillgripas såsom ordinarie brevbeararsal, måste dessutom betecknas icke blott såsom mindervärdig ur arbetssynpunkt utan såsom ur hygienisk synpunkt alldeles olämplig. Som liggande i källarvåning har den en takhöjd, vilken icke kan vara tillräcklig för en lokal, där ett större antal personer skall arbeta samtidigt, och därtill försvåras varje arbete i lokalen av dess undermåliga ljusförhållanden. Det är ett av styrelsens främsta önskemål att vid ombyggnaden kunna i detta fall åstadkomma bättre lokaler, så att nämnda brevbeararsal icke längre behöver användas såsom sådan.

Utvidgning av ankommande avdelningens lokaler erhålles till en del genom överbyggnad av södra ljusgården. Övriga erforderliga utrymmen skulle erhållas sålunda: Västra inkörsporten åt Mästersamuelsgatan igenbygges. Det sålunda utvunna utrymmet jämte de på ömse sidor om porten belägna rummen sammanslås med nuvarande brevbeararsalen till en stor brevbeararhall. Bottenvåningen i den på gården inskjutande flygeln övertages av avdelningen liksom även södra delen av den mellan denna flygel och huvudbyggnaden åt Vasagatan belägna gården, som till första våningens höjd överbygges och golvlägges i plan med avdelningens övriga lokaler.

Genom det föreliggande förslaget anser sig styrelsen hava vunnit icke blott tillräckliga utrymmen för ifrågavarande ändamål utan även lyckats åstadkomma en eftersträfvansvärd koncentration och en posttekniskt synnerligen ändamålsenlig gruppering av avdelningens olika arbetsplatser, vilket kommer att underlätta arbetet och därigenom möjliggöra besparing av personal.

I de inre delarna av byggnaden erhållas behövliga lokaler för redogörare och andra tjänstemän.

Avdelningen för s. k. amerikanska fack i södra vestibulen åt Vasagatan utvidgas väsentligt.»

I fråga om kostnaderna för de ifrågasatta ombyggnads- och ändringsarbetena samt sättet för dessa kostnaders täckande anför styrelsen:

»Då styrelsen genom sin skrivelse den 2 februari 1925 framlade den slutgiltiga planen för bangårdspostkontoret, anmälde styrelsen samtidigt, att det efter nämnda byggnads uppförande återstående belopp av för till- och ombyggnad av centralposthuset anslagna medel icke kunde bli »fullt tillräckligt för de omändringsarbeten, som efter bangårdspostkontorets tagande i anspråk bli »ofrånkomliga för ändrad användning av lösgjorda lokaler i centralposthuset», men styrelsen ansåg då, att något särskilt anslagsbelopp icke behöfve anvisas för ändamålet. »Erforderligt belopp», skrev styrelsen, »kan nämligen utan olägenhet tagas ur postverkets förnyelsefond, som härför disponerar tillräckliga medel, och vilket tillvägagångssätt ej heller innebär något avsteg från principen för förnyelsefondens användning».

Enligt de av professor Lallerstedt uppgjorda kostnadsberäkningarna skulle ombyggnadsarbetena draga en kostnad av sammanlagt 473,000 kronor.

Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att såväl önskvärda underhållsarbeten som arbeten, avseende att åstadkomma önskvärda förbättringar inom centralpostkontorets lokaler, under en lång följd av år undanskjutits. Det har nämligen helt naturligt ansetts fördelaktigare ur ekonomisk synpunkt att utföra sådana arbeten i samband med den sedan länge planerade ombyggnaden. Förestående belopp innesluter således i sig jämväl kostnaderna för dessa undanskjutna arbeten. Av de planerade arbetena äro endast överbyggnandet av ljusgårdarna samt uppförandet av överbyggnad över sydvästra delen av postgården av beskaffenhet att öka det sammanlagda golvutrymmet inom centralposthuset och därmed värdet av huset såsom sådant. I öfrigt avse ombyggnadsarbetena allenast att genom ändrade dispositioner inom byggnaden åstadkomma lokaler, lämpade för rörelsens omfattning och de krav, som numera måste ställas på tidsenliga postkontorslokaler.

Ätminstone i vad avser sistnämnda arbeten synes kostnaden böra gäldas med medel ur postverkets förnyelsefond. Arbetena i fråga äro nämligen hänförliga till regelrätta ersättningsarbeten, i den mening detta begrepp givits genom kungl. brevet den 19 mars 1926 angående bestämmelser rörande de kommunikationsverken tillhöriga förnyelsefonder.

Det torde visserligen vara nära förenligt med förnyelsefondens syfte, att ombyggnadsarbetena i sin helhet bekostades av medel från sagda fond. Då emellertid såsom nämnts ombyggnadsarbetena delvis medföra en ökning av centralposthusets nyttiga utrymme, synes det styrelsen lämpligt, att för ombyggnadsarbetena i denna del erforderliga medel anvisas såsom utgifter för kapitalökning.

Medel för ifrågavarande arbeten finnas delvis disponibla av de för ombyggnad av centralposthuset tidigare anvisade anslag.

Enligt den uppgjorda kostnadsberäkningen skulle utgifterna för meranämnda överbyggnader uppgå till 173,000 kronor.

För till- och ombyggnad av centralpostkontoret hava anvisats

tillhoppa	kr. 1,522,000: —
Häraf hava använts för tillbyggnad av centralpostkontoret	kr. 785,269: 26
för ombyggnad	» 13,966: —
till uppförande av ett bangårdspostkontor	» 674,000: —
vadan återstår ett belopp av	kr. 1,473,235: 26
	kr. 48,764: 74

Den summa, vilken såsom utgifter för kapitalökning skulle behöva anvisas för byggnadsföretaget belöper sig sålunda till kronor 124,235:26 eller i avrundat tal 125,000 kronor.

Vid ett bifall till styrelsens förslag synas ombyggnadsarbetena böra påbörjas i medio av år 1927. I första hand torde överbyggnaden av ljusgårdarna och postgården böra komma till utförande. Den del av kostnaden, som styrelsen här ovan upptagit såsom utgifter för kapitalökning och vilken icke kan gäldas av redan beviljade anslag, synes därför böra anvisas för budgetåret 1927—1928. Den del av kostnaden åter, vilken styrelsen förutsatt skola gäldas av postverkets förnyelsefonds medel, synes lämpligen böra fördelas med hälften på år 1927 och hälften på år 1928.»

På grund av vad sålunda anförts hemställer generalpoststyrelsen, att för ombyggnad av centralposthuset i Stockholm i enlighet med det framlagda förslaget måtte dels för budgetåret 1927—1928 anvisas ett kapitalökningsanslag å 125,000 kronor och dels ur postverkets förnyelsefond få användas ett belopp av 300,000 kronor att utgå med 150,000 kronor för vart och ett av åren 1927 och 1928.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 4 november 1926 förklarat sig intet hava att erinra mot generalpoststyrelsens ifrågavarande förslag.

I ovanberörda skrivelse den 28 augusti 1923, varmed generalpoststyrelsen framlade förslag till uppförande av bangårdspostkontor i Stockholm, anförde styrelsen bland annat, att detta förslags genomförande skulle innebära en lösning av ett stort antal av postverkets övriga lokalfrågor. Flertalet sådana lokalförändringar, som dittills ej kunnat planeras, därför att utrymme för deras genomförande ej tidigare funnits inom centralposthuset, läte sig efter bangårdspostkontorets tillkomst utan svårigheter genomföras. För samtliga erforderliga omändringsarbeten syntes icke komma att krävas mer än 80,000 kronor.

Det omfattande ombyggnadsförslag, som styrelsen nu framlagt, har av styrelsen motiverats dels med behovet av ökade utrymmen, förutom för avgående och ankommande avdelningarna, jämväl för den stora expeditionshallen, dels ock med nödvändigheten att — i motsats mot vad som förutsatts i tidigare ombyggnadsförslag — för postkontorets utvidgade lokaler erhålla en mera sammanhängande golvyta. Genom att sålunda bereda varje avdelning lokaler i ett sammanhang med lätta förbindelser mellan avdelningarna ävensom genom att medelst postdirektionens förläggning till postkontorets lokaler möjliggöra ett fullt effektivt samarbete mellan direktionen och postkontoret skulle enligt styrelsens mening ernås en bättre arbetsfördelning och en koncentration av arbetet. Härigenom skulle vinnas besparingar i personalkostnader, vilka besparingar, enligt vad jag inhämtat, av styrelsen beräknas komma att uppgå till omkring 60,000 kronor årligen.

Jag har icke kunnat undgå att finna det anmärkningsvärt, att nu föreslås betydligt vidlyftigare och dyrbarare omändringsarbeten än de, som kort förut vid statsmakternas beslut om inrättande av ett bangårdspostkontor förutsattes såsom behövliga. Det har därför varit mig angeläget att undersöka, huruvida icke de höga kostnaderna för ifrågavarande för-

Departementsschefen.

slags genomförande skulle kunna nedbringas. Därvid har det visat sig, att genom det ifrågasatta överbyggandet av posthusets gård samt av norra och södra ljusgårdarna skulle för jämförelsevis billig kostnad vinnas en betydande golvyta. Däremot synas kostnaderna för ändrings- och reparationsarbetena i övrigt högst avsevärda i förhållande till de lokalutrymmen, som därmed skulle ernås. Detta har emellertid uppgivits bero dels på ändringsarbetenas svåra beskaffenhet, såsom genombrytande av murar och borttagande av en del entresoler, samt dels och ej minst därpå, att ifrågavarande arbeten måste utföras steg för steg under pågående postalt arbete i angränsande lokaler, vilka måste provisoriskt avstängas från de platser, där ändringsarbetena pågå. På grund härav och då det alltid torde vara svårt att noggrant beräkna kostnaderna för ändringsarbeten i en gammal byggnad, har det befunnits omöjligt att åvägbringa nedsättning i kostnaderna för ifrågavarande tillbyggnads- och ändringsarbeten, därest de skulle utföras i av styrelsen föreslagen omfattning.

Då vid upprepade överläggningar från styrelsens sida bestämt hävdats, att ett genomförande av styrelsens förevarande förslag i dess helhet vore det enda sätt, varpå en verkligt ändamålsenlig och mot skäliga nutida krav svarande lösning av centralpostkontorets lokalfråga kunde vinnas, och då förslagets förverkligande även enligt min mening skulle medföra åtskilliga fördelar måhända även av ekonomisk art, har jag icke ansett mig böra vägra min medverkan till att detta förslag nu framlägges för riksdagen.

Mot styrelsens förslag till täckande av kostnaderna för ifrågavarande ombyggnad lärer intet vara att invända. Därest riksdagen icke däremot uttalar någon erinran, skulle alltså ett belopp av 300,000 kronor utgå av postverkets förnyelsefond.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för *ombyggnad av centralposthuset i Stockholm* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 125,000.

3. Anslag till inköp av fastigheter.

För inköp för postverkets räkning av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har senast enligt beslut vid 1923 och 1924 års riksdagar medgivits att använda dels ett belopp av 156,894 kronor 37 öre av odisponerade delar av de utav riksdagen för uppförande av posthus i Krylbo tidigare anvisade anslagen, dels ock det av riksdagen för tillbyggnad av postverkets fastighet i Västervik anvisade reservationsanslaget å 95,000 kronor.

I nästlidet års statsverksproposition meddelades, att ovan omförmälda anslagsbehållning å 156,894 kronor 37 öre disponerats till så stor del, att därav återstode ett belopp av 39,744 kronor 37 öre. Då härtill komme ovanberörda anslagsbelopp å 95,000 kronor ävensom en postverkets fordran hos telegrafverket å 62,600 kronor, som postverket jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 de-

cember 1923 äger använda för nu ifrågavarande ändamål, stode alltså för ändamålet till postverkets förfogande 197,344 kronor 37 öre.

Då sedermera någon ytterligare utgift för omförmälda ändamål icke ägt rum, kvarstå alltjämt odisponerade 197,344 kronor 37 öre.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 med anslagsäskanden för budgetåret 1927—1928 har generalpoststyrelsen ej heller ifrågasatt anvisande av ytterligare medel för ändamålet.

Telegrafverket.

I skrivelse den 25 augusti 1926 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande telegrafverket för budgetåret 1927—1928. Styrelsen avhandlar därvid till en början frågan om anslag till

1. Tillbyggnad av stationsbyggnaden vid Kasärntorget i Göteborg.

[3.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för tillbyggnad av telegrafverkets stationsbyggnad vid Kasärntorget i Göteborg för budgetåret 1926—1927 anvisat ett reservationsanslag av 180,000 kronor.

Kostnaderna för tillbyggnaden hava beräknats till 570,000 kronor, varav 380,000 kronor skulle täckas medelst kapitalökningsmedel. Det förutsattes i nästlidet års statsverksproposition, att sistberörda belopp skulle fördelas på två budgetår.

I anslutning härtill hemställer *telegrafstyrelsen* nu, att återstående för ändamålet erforderligt kapitalökningsanslag, 200,000 kronor, måtte anvisas för budgetåret 1927—1928.

Med tillstyrkande härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *tillbyggnad av stationsbyggnaden vid Kasärntorget i Göteborg* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000.

2. Stationsbyggnad i Alingsås.

[4.] I skrivelse den 29 augusti 1923 med anslagsäskanden till 1924 års riksdag framlade telegrafstyrelsen förslag om uppförande, för en beräknad kostnad av 235,000 kronor, å en telegrafverket tillhörig tomt i Alingsås av en stationsbyggnad, innefattande lokaler jämväl för postkontoret i nämnda stad.

Ehuru icke obetydliga olägenheter syntes förenade med nuvarande av post- och telegrafverken i Alingsås disponerade lokaler, ansåg departementschefen under rådande ekonomiska förhållanden betänkligheter möta mot att igångsätta ett nytt byggnadsföretag av sådan omfattning som det föreslagna, särskilt då dess utförande skulle medföra en betydande förhöjning av de båda verkens lokalkostnader. På grund härav fann sig departementschefen icke kunna tillstyrka framställning till 1924 års riksdag, och i enlighet härmed begärdes ej något anslag för ändamålet.

I skrivelser den 27 augusti 1924 och den 25 augusti 1925 förnyade telegrafstyrelsen sin framställning och hemställde, att för ändamålet måtte beviljas ett belopp motsvarande kostnaden för företaget, vilken beräknades år 1924 till 210,000 kronor och år 1925 till 230,000 kronor. Av enahanda skäl som år 1924 blev ärendet emellertid ej framlagt för riksdagen vare sig år 1925 eller år 1926.

I en vid sistnämnda års riksdag väckt motion (II: 51) hemställdes på anförda skäl, att medel måtte av riksdagen anvisas för genomförande av telegrafstyrelsens förslag. Statsutskottet (utlåtande nr 26) fann lokalförhållandena för post- och telegrafverken i Alingsås otillfredsställande, men då definitiva ritningar och kostnadsberäkningar till den ifrågasatta stationsbyggnaden icke förelåge samt då byggnadskostnaderna, 230,000 kronor, förefölle högt tilltagna och torde kunna nedbringas, syntes något slutligt ståndpunktstagande till frågan icke då böra äga rum. Utskottet, som visserligen förutsåge, att förevarande fråga inom den närmaste tiden måste vinna sin lösning, kunde alltså icke tillstyrka, att riksdagen då fattade beslut om medels anvisande för ändamålet. Motionen blev också av riksdagen avslagen.

Telegrafstyrelsen har nu åter upptagit denna fråga samt anför, delvis med upprepning av vad tidigare av styrelsen framhållits i ärendet, följande:

»I Alingsås finnes för närvarande endast en växelstation med telegramexpedition, lydande under Göteborg. Till stationslokal förhyres för 1,180 kronor om året i fastigheten nr 100 och 101 vid Stora Nygatan en lägenhet om 4 rum och kök 1 tr. upp jämte ett rum och kök i gårdsbyggnaden. Hyreskontraktet gällde ursprungligen till den 1 oktober 1925 men förlänges, därest uppsägning ej göres, successivt på ett år i sänder. Uppsägningstiden är 2 år.

Lokalens underhålliga beskaffenhet har gjort det omöjligt att på ett tillfredsställande sätt ordna särskilt telegrafförhållandena. Med anledning härav hava stadsfullmäktige redan under år 1919 med påpekande av denna brist gjort framställning till telegrafstyrelsen om inrättande av en telegrafstation i staden. Telegrafstyrelsen, som även själv funnit de nuvarande förhållandena i Alingsås med nödvändighet påkalla en genomgripande förbättring, beslöt därför för sin del samma år, att den i Alingsås befintliga växelstationen med telegramexpedition skulle, så snart förhållandena det medgäve, förändras till självständig telegraf- och centraltelefonstation. För en dylik fordras emellertid avsevärt större lokaler än de nu disponerade, och lämpliga sådana hava icke kunnat erbjudas telegrafverket i befintliga byggnader i staden.

Enligt vad från generalpoststyrelsens sida meddelats, är även postkontoret i Alingsås i behov av förbättrade lokaler. På grund av uppsägning år 1921 av då gällande hyreskontrakt beträffande postkontorslokalen nödgades generalpoststyrelsen förhyra lokaler, som generalpoststyrelsen förklarat sig icke ens skola hava reflekterat på att förhyra, därest andra stätt att uppbringa. Själva lokalens läge vore otillfredsställande och expeditionernas utrymmen, fördelade i bottenvåningen och en överliggande våning, vore trånga och i hög grad otjänliga. Det i orten allmänt kända behovet av en tidseffektiv och centralt belägen postkontorslokal framginge av ovannämnda motion nr 51 i andra kammararen till 1926 års riksdag. En förbättring i fråga om lokalutrymmet hade visserligen inträtt under år 1926, i det att postverket, i utbyte mot de delar av postkontorslokalen, som varit förhyrda i övervåningen, fått förfoga över hela bottenvåningen i fastigheten.

Den lösning av postverkets lokalfråga, som sålunda erhållits, har av general-

poststyrelsen emellertid betecknats såsom allenast provisorisk. Ännu kvarstode nämligen framförallt kravet på ett mera centralt läge för postkontoret, och lokalerna kunde även i sitt nya skick icke anses fullt tilfredsställande, särskilt med hänsyn till den år från år fortgående stegringen av posttrafiken.

Det är därför, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, jämväl för postverkets vidkommande önskvärt, att den sedan länge planerade telegrafstationsbyggnaden, vari postkontoret skulle erhålla en välbelägen och ändamålsenlig lokal, kommer till utförande.

Den tomt i Alingsås, som telegrafstyrelsen inköpt i enlighet med bemyndigande i brev den 12 november 1920 och å vilken redan uppförts överdragsstationshus och bostadshus för personal, är avsedd att användas även för en telegrafstationsbyggnad.

Rörelsen vid stationen har vuxit högst avsevärt, såsom framgår av följande översikt:

År	Telefon- apparater	Telefon- inkomster Kronor	Telegram- expeditioner
1916	371	36,167	—
1917	455	44,638	—
1918	497	59,943	13,559
1919	516	76,903	17,017
1920	564	120,328	22,081
1921	566	140,316	13,005
1922	608	117,432	12,085
1923	660	119,810	10,694
1924	715	123,779	11,028
1925	739	c:a 125,000	11,623

Telegrafstyrelsen anser sig icke kunna dröja längre med ordnande av lokalfrågan i Alingsås, då allt för stora olägenheter såväl för verket som för allmänheten äro förknippade med de nuvarande lokalförhållandena. Den lämpligaste tidpunkten för färdigställande av de nya lokalerna synes vara sommaren 1928, så att såväl postverket som telegrafverket kunna vara inflyttade i dessa lokaler före den 1 oktober 1928. För att få byggnaden färdig till denna tid, måste det huvudsakliga byggnadsarbetet utföras under budgetåret 1927—1928, varför medel för arbetet torde böra äskas av 1927 års riksdag.

På telegrafstyrelsens uppdrag har arkitekten Carl Åkerblad upprättat ritningar till den planerade byggnaden. Densamma skulle uppföras i två våningar och innehålla, på nedre botten lokaler för postkontoret och en trappa upp lokaler för telegrafverkets station. I båda våningarna skulle dessutom bliva reservlokaler, som tills vidare skulle uthyras.

Kostnaden för ifrågavarande nybyggnad har nu beräknats till 230,000 kronor.»

Över ifrågavarande förslag till nybyggnad, vilket redan hösten 1925 framlades av telegrafstyrelsen, avgav *byggnadsstyrelsen* yttrande den 24 september 1925 samt förklarade sig icke hava något att i huvudsak erinra mot de till förslaget hörande ritningarna. Däremot ansåg byggnadsstyrelsen den av telegrafstyrelsen då angivna byggnadskostnaden, 235,000 kronor, väl högt beräknad samt anförde, att densamma torde kunna sänkas till 230,000 kronor.

Telegrafstyrelsen meddelar nu, att byggnadsstyrelsen underkastat det uppgjorda kostnadsförslaget en förnyad granskning och att nämnda ämbetsverk

förklarat sig anse, att den numera beräknade kostnaden, 230,000 kronor, icke behövde överskridas.

Behovet av bättre lokaler för post- och telegrafverken i Alingsås är sedan länge trängande. Av vad i ärendet förekommit synes mig framgå, att med uppförande av den ifrågasatta stationsbyggnaden icke längre kan utan avsevärd olägenhet anstå. Jag anser mig alltså böra förorda, att denna fråga nu underställes riksdagen. Vad beträffar det av telegrafstyrelsen framlagda förslaget till stationsbyggnad, skulle genom dess utförande åt båda verken beredas rymliga och ändamålsenliga lokaler jämte en för avsevärd tid tillräcklig lokalreserv, vilken tills vidare kunde uthyras. Efter förslagets genomförande skulle visserligen årskostnaderna för de bägge verkens lokaler i Alingsås bliva ej oväsentligt högre än för närvarande, men uppenbart är, att en så betydande förbättring av verkens lokaler, som här visat sig nödvändig, även måste medföra en avsevärd kostnadsökning.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att ifrågavarande förslag kommer till utförande, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande av *stationsbyggnad i Alingsås* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 230,000.

3. Inköp av riksbankshuset i Umeå.

[5.] Nästlidet års riksdag biföll en av bankoutskottet i utlåtande nr 40 gjord hemställan, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksbanken att till telegrafverket överlåta den riksbanken tillhöriga fastigheten i Umeå mot en köpeskilling av 232,000 kronor och med förbehåll att riksbanken finge i enlighet med gällande hyresbestämmelser mellan riksbanken samt post- och telegrafverken fortfarande tills vidare under minst 10 år disponera den nuvarande banklokalen inom fastigheten.

Beträffande denna fråga må här i korthet erinras följande:

Inom riksbankens byggnad i Umeå äro för närvarande inrymda i bottenvåningen lokaler för riksbankens avdelningskontor och för postkontoret samt i våningen en trappa upp stationslokaler för telegrafverket och bostad åt verkställande styrelseledamoten vid nämnda avdelningskontor. Då det länge kända behovet av ökat utrymme för telegrafverkets rörelse i Umeå blev alltmera trängande, träffades efter långvariga förhandlingar mellan fullmäktige i riksbanken och telegrafstyrelsen i början av år 1926 en överenskommelse i ämnet, enligt vilken telegrafverket skulle övertaga och omändra verkställande styrelseledamotens bostadsvåning och banken behålla sina nuvarande lokaler i fastighetens bottenvåning. Emellertid ansågo fullmäktige i riksbanken, att förslaget ej borde genomföras på annat sätt än att fastigheten överlättes på telegrafverket, så att nämnda verk såsom ägare av fastigheten finge vidtaga de för ändamålet erforderliga ändringsarbetena inom densamma. Sedan tele-

grafstyrelsen förklarat sig villig att för en köpeskilling av 232,000 kronor övertaga fastigheten, avlåto fullmäktige framställning i ämnet till bankoutskottet, vilket gjorde den hemställan till riksdagen, som ovan omförmäls.

Telegrafstyrelsen anför nu, att för att telegrafverket skulle kunna övertaga ifrågavarande fastighet erfordrades, att riksdagen medgäve detta samt anvisade medel för ändamålet. Av bankoutskottets ovanberörda utlåtande framginge, att telegrafverket måste erhålla utvidgade lokaler i Umeå i så god tid, att ny stationsinredning kunde vara inmonterad för att tagas i bruk under år 1928. Därest så ej skedde, skulle telegrafverket under senare delen av nämnda år icke kunna mottaga ytterligare abonnenter i Umeå. Då sålunda telegrafverket snarast möjligt måste komma i besittning av fastigheten för att hinna utföra de för lokalutvidgningen erforderliga ändrings- och inredningsarbetena, hemställer styrelsen, att det för fastighetens övertagande erforderliga beloppet, 232,000 kronor, måtte anvisas för budgetåret 1927—1928.

Beträffande ändrings- och inredningsarbetena anför styrelsen, att då arbetena icke komme att medföra någon ökning av byggnadens volym, kostnaderna för desamma, omkring 80,000 kronor, syntes böra utgå av driftmedel.

Departementschefen.

Då telegrafverkets övertagande av ifrågavarande fastighet synes lämpligt, torde medel böra beredas för köpeskillingens gäldande. Med hänsyn till angelägenheten av stationslokalernas snara utvidgning vill jag tillstyrka, att det för ändamålet erforderliga anslaget, 232,000 kronor, anvisas för nästkommande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av *riksbankshuset* i Umeå för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 232,000.

4. Inköp av tomt för och uppförande av stationsbyggnad i Lycksele.

[6.] I skrivelse den 11 september 1926 har *telegrafstyrelsen* hemställt om ett belopp av 85,000 kronor för inköp av tomt i Lycksele samt uppförande därå av en stationsbyggnad. Till stöd härför anför styrelsen följande:

»Vid den eldsvåda, som natten mellan den 15 och den 16 juli 1926 härjade en stor del av Lycksele municipalsamhälle, nedbrann även den fastighet, varest telegrafverket förhyrt lokal för sin station. Efter branden ordnades stationens lokalfråga på så sätt, att telegrafverket förhyrde en mindre lägenhet och därstädes inredde en provisorisk station.

Den förhyrda lägenheten består av en tambur, som användes såsom allmänhetens rum, samt två rum. Lägenheten i fråga är mycket kall och saknar tillräckliga uppvärmningsmöjligheter, varjämte densamma är för liten för att nöjaktigt tillgodose stationens lokalbehov. Någon väsentlig utvidgning av den förhyrda lokalen kan icke ske och telegrafkommissarie- och telegrafistbostäder kunna ej inrymmas i fastigheten.

Det blev därför snart nog tydligt för telegrafstyrelsen, att åtgärder måste

vidtagas för att fortast möjligt anskaffa en annan för ändamålet mera tjänlig lägenhet.

Enär ägaren till den fastighet, varest telegrafverkets stationslokal innan branden varit inrymd, ämnade återuppbygga fastigheten, inledde telegrafverket först förhandlingar med denne om inredande av en lämplig stationslokal i den planerade nya fastigheten. Då det emellertid visade sig, att realiserandet av detta förslag, på sätt fastighetens ägare fordrade, skulle medföra alldeles för höga hyreskostnader för stationen, har förslaget fått förfalla. Därefter har telegrafverket genom förhandlingar med andra fastighetsägare, vilka likaledes hade för avsikt att återuppbygga sina genom branden förstörda fastigheter, sökt förmå dessa att i någon av nybyggnaderna inreda lämplig stationslokal, vilken telegrafverket vore villig att på antagliga villkor förhyra för längre tid. Även dessa förhandlingar hava emellertid blivit utan resultat.

Någon för ändamålet lämplig lägenhet står efter branden icke att hyra i samhället, och de äldre byggnader som telegrafverket erbjudits att köpa hava varit otjänliga för sitt blivande ändamål.

Enda utvägen att under sådana förhållanden lösa denna synnerligen angelägna lokalfråga är, att telegrafverket inköper en för ändamålet lämplig tomt och å densamma så fort ske kan uppför en stationsbyggnad.

Den provisoriskt inredda stationen skulle under sådana omständigheter kvarbliva i den för ändamålet förhyrda lokalen under den tid, som erfordrades för den nya stationens färdigställande.

Bland de tomter, som erbjudits telegrafstyrelsen, har styrelsen funnit en, vars läge synes styrelsen fördelaktigt och som därjämte betingar ett, efter vad styrelsen kan finna, skäligt pris. Telegrafstyrelsen har nämligen erbjudits att för ett pris av 2 kronor per kvadratmeter inköpa den blivande tomten nr 4 i kvarteret Nybruket. Tomten har en areal av cirka 1,482 kvadratmeter och köpeskillingen skulle sålunda komma att uppgå till ett belopp av cirka 2,964 kronor. Enligt vad ortsmyndigheterna meddelat styrelsen, synes dem tomtens läge synnerligen fördelaktigt och priset för densamma billigt.

Ä ifrågavarande tomt, vilken är tillräckligt stor för telegrafverkets behov, skulle sålunda den planerade stationsbyggnaden uppföras. Telegrafstyrelsen anser lämpligast att i Lycksele uppföra en stationsbyggnad av samma konstruktion som den, vilken är under uppförande i Kalix municipalsamhälle och till vars uppförande 1926 års riksdag anvisat medel. Stationsbyggnaden skulle sålunda bli ett hus i två våningar, innehållande på nedre botten tjänstelokaler och en trappa upp bostad för telegrafkommissarien och eventuellt en reparatör. Kostnaden för en dylik stationsbyggnad skulle bli cirka 82,000 kronor.

Följande tablå utvisar telefon- och telegrafverksamheten vid stationens redovisningsområde under de senaste tio åren:

År	Medeltal telefon- apparater	Telefon- komster Kronor	Telegram- expeditioner
1916	135	25,716: 80	11,309
1917	179	35,799: 52	18,104
1918	219	45,693: 64	27,437
1919	260	58,232: 53	28,938
1920	285	73,454: 21	26,987
1921	305	89,800: 80	24,184
1922	340	84,407: 49	24,208
1923	410	94,067: 81	25,616
1924	488	108,034: 10	26,245
1925	541	111,237: 54	27,527

I utlåtande den 23 september 1926 har *byggnadsstyrelsen*, då någon statsverket tillhörig, för ändamålet lämplig tomtmark icke funnes att tillgå i Lycksele, tillstyrkt inköp av den föreslagna tomten. Mot den tilltänkta stationsbyggnaden samt den därför beräknade kostnaden, 82,000 kronor, har styrelsen förklarat sig intet hava att erinra.

Departementschefen. Av vad ovan anförts framgår, att det sätt, varpå telegrafverkets lokalförhållanden i Lycksele på grund av omständigheterna måst ordnas, icke kan anses innebära en lämplig lösning av verkets lokalfråga därstädes. Då tjänlig ny lokal icke synes kunna erhållas vare sig genom förhyrning eller inköp av redan bebyggd fastighet i Lycksele, torde endast återstå att för ändamålet förvärva en tomt och därå uppföra en stationsbyggnad. Det förslag, som telegrafstyrelsen i sådant hänseende framlagt, synes mig vara av beskaffenhet att kunna godtagas, varför jag anser mig böra tillstyrka detsamma. Då den nuvarande lokalen endast är förhyrd till den 1 januari 1928, torde frågan böra framläggas för innevarande års riksdag.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av *tomten nr 4 i kvarteret Nybruket i Lycksele municipalsamhälle* samt *uppförande därstädes av en stationsbyggnad* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 85,000.

5. Inköp av tomt för och uppförande av telefonstationsbyggnad å Södermalm i Stockholm.

[7.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, punkt 17) därom gjorda framställning beviljade 1920 års riksdag begynnelseanslag för anordnande av telefonstationsbyggnader å Kungsholmen och Södermalm i Stockholm. Sålunda anvisades för inköp av den i sistnämnda stadsdel belägna fastigheten nr 13 i kvarteret Pelarbacken större med adressnummer 22 vid Östgötagatan samt för påbörjande därstädes av en telefonstationsbyggnad för år 1921 ett reservationsanslag av 351,000 kronor.

Till grund för ovanberörda beslut låg en av telegrafstyrelsen i skrivelse den 2 september 1919 framlagd plan rörande utvecklingen av telefont nätet i Stockholm under de närmast följande tjugu åren. Enligt denna plan, som byggde på en successiv övergång till automatiskt system, skulle nämnda nät innefatta åtta större sinsemellan förbundna stationer med en kapacitet av — utom en station för 10,000 abonnentledningar — mellan 25,000 och 40,000 abonnentledningar eller tillhoppa omkring 200,000 abonnentledningar. Genom att sålunda fördela telefont nätet på olika i de skilda stadsdelarna lämpligt belägna stationer skulle en avsevärd besparing i kostnader vinnas, då en stor mängd abonnentledningar skulle kunna indragas till en station, som i många fall låge abonnenten betydligt närmare än den dåvarande stationen. Anord-

andet av de nya telefonstationerna krävde emellertid stora lokalutrymmen, som icke kunde erhållas inom befintliga stationsfastigheter. Då med rådande abnormt höga tomtpriser och byggnadskostnader det icke var möjligt att på en gång anskaffa fastigheter och uppföra stationsbyggnader, kunde endast en successiv utbyggnad i enlighet med den uppgjorda planen äga rum, därvid åtgärder ansågos böra i främsta rummet vidtagas på de ställen, där behovet av utvidgningar och förbättringar vore mest trängande och samtidigt de därigenom uppkomna anordningarna i huvudsakligen befintligt skick kunde ingå som delar av det slutgiltiga stora nätsystemet. Bland dylika åtgärder i första hand upptogs ordnandet av telefonstationsfrågan å Kungsholmen, Södermalm och Östermalm.

Beträffande Kungsholmen framlades i proposition nr 53 till 1925 års riksdag ett nytt förslag, avseende förvärvande av en annan tomt än den år 1920 avsedda samt uppförande därå och å en bredvidliggande, telegrafverket tillhörig tomt av en stationsbyggnad. Förslaget bifölls av riksdagen, som åren 1925 och 1926 beviljade för ändamålet erforderliga medel.

Vad angår Södermalm, anförde telegrafstyrelsen i sin ovanberörda skrivelse den 2 september 1919, att därstädes funnes endast en telefonstation, nämligen den från aktiebolaget Stockholmstelefon övertagna understationen i fastigheten nr 33 och 35 vid Högbergsgatan med 17,000 abonnenter. Rikstelefonnätets Södermalmsabbonneters ledningar åter vore indragna i centralstationen i huset nr 2 vid Skeppsbron eller i den där belägna understationen. Icke i någon av nu angivna stationer kunde emellertid nya abonnenter mottagas längre än några år framåt. Det syntes därför nödvändigt att anordna större stationslokaler å Södermalm, därvid naturligen borde tillses, att alla abonnentledningar i denna stadsdel i enlighet med den stora planen indroges till därstädes belägen station. En anordning med utvidgning av stationen vid Högbergsgatan hade visat sig medföra kostnader, som i förhållande till anordningens nytta och varaktighet vore orimligt höga. Telegrafstyrelsen föreslog därför, att för telegrafverkets räkning skulle inköpas ovan omnämnda, telegrafverkets pensionsinrättning tillhöriga fastighet nr 22 vid Östgötagatan, vilken kunde erhållas för självkostnadspriset eller 101,000 kronor. Å denna tomt skulle därefter uppföras en stationsbyggnad, som beräknades draga en kostnad av 1,120,000 kronor, motsvarande 95 kronor för kubikmeter. Denna skulle byggas efter automatiskt system och till en början för en kapacitet av 10,000 abonnenter. Då understationen vid Högbergsgatan fortfarande skulle bibehållas samt det dåvarande sammanlagda antalet abonnenter å Södermalm utgjorde 20,310, skulle stationsutrymmet å Södermalm för tillhopa 27,000 abonnenter kunna tillgodose behovet i denna stadsdel för en tid framåt. När ytterligare utrymme krävdes, kunde efter då sig företeende omständigheter bestämmas, huru telefonförhållandena vidare skulle ordnas.

Departementschefen förordade telegrafstyrelsens förslag i denna del samt tillstyrkte för köpeskillingens gäldande och för påbörjande av byggnadsföretaget anvisande av ett anslag av 351,000 kronor. I enlighet härmed fattade, såsom ovan antytts, statsmakterna beslut.

Av berörda belopp, 351,000 kronor, voro 101,000 kronor avsedda att användas till övertagande från telegrafverkets pensionsinrättning av tomten i fråga och 250,000 kronor för påbörjande av en telefonstationsbyggnad därstädes. Genom brev den 30 juni 1920 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att inköpa tomten från pensionsinrättningen för nämnda belopp, 101,000 kronor. Emellertid hade, såsom omförmäls i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag, pensionsinrättningen redan år 1917 på telegrafstyrelsens anmodan låtit utföra grunden för den tilltänkta telefonstationsbyggnaden. Sedan det efter övertagandet av aktiebolaget Stockholmstelefans telefontät visat sig, att ifrågavarande telefonstation icke längre erfordrades för telegrafverkets behov, blev det nödvändigt att ordna verkets mellanhavande med pensionsinrättningen, vars tillgångar dåmera övergått å telegrafverkets pensionsfond. Genom beslut den 21 december 1923 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att för täckande av kostnaden för omförmälda grundläggningsarbete av förenämnda anslag å 351,000 kronor taga i anspråk ett belopp av högst 161,000 kronor. Återstående belopp 89,000 kronor upptogs i 1924 års statsverksproposition bland besparade anslagsmedel för telegrafverket och disponerades för andra ändamål.

Enär, såvitt då kunde bedömas, något behov av ifrågavarande fastighet icke förelåg för telegrafverket, föreslog Kungl. Maj:t i proposition, nr 51, 1924 års riksdag medgiva, att fastigheten finge försälgas under villkor, som av Kungl. Maj:t fastställdes. Detta förslag bifölls av riksdagen.

I skrivelse den 13 oktober 1926 har *telegrafstyrelsen* åter upptagit frågan om anordnande av en automatisk telefonstation å Södermalm. Styrelsen erinrar därvid till en början, att den plan för telefontätets omdaning i Stockholm, varför redogjorts i ovanberörda proposition nr 53 till 1925 års riksdag i samband med frågan om telefonstationsbyggnad å Kungsholmen, innebar, att abonnenterna skulle uppdelas på sex skilda stationer, nämligen en i övre och en i nedre Vasastaden, en i telefonhuset vid Jakobsbergsgatan, benämnd Centralen, samt en station i var och en av stadsdelarna Kungsholmen, Södermalm och Östermalm. Styrelsen anför därefter:

Det vore endast en av de sålunda planerade stationerna, som hittills blivit färdig, nämligen den ena av stationerna i Vasastaden, Norra Vasa station, som togs i bruk år 1924. Monteringen av stationen Centralen påginge sedan år 1925. Å Kungsholmens station, för vilken uppförts en ny byggnad i kvarteret Jordgubben, komme monteringen att påbörjas inom den närmaste tiden. Det vore avsett, att sistnämnda båda stationer skulle öppnas ungefär samtidigt.

Den utredning, som numera verkställts angående den ordning, i vilken den fortsatta automatiseringen borde ske, hade visat, att stationen på Södermalm närmast borde iordningställas och att arbetet med densamma måste igångsättas snarast möjligt.

Enligt verkställda beräkningar borde stationen på Södermalm erhålla en maximikapacitet av 40,000 abonnenter och den första utbyggnaden göras för 25,000 abonnenter.

Beträffande lokal för den automatiska stationen på Södermalm kunde det synas naturligt, att den förlades till förut omförmälda, från aktiebolaget Stock-

holmstelefon övertagna byggnad vid Högbergsgatan, i vilken byggnad telegrafverkets nuvarande station på Söder vore inrymd, och att sålunda den nuvarande inredningen av denna station endast utbyttes mot automatisk stationsinredning. En undersökning av lokalfrågan hade därför också först gått ut på att få viss-het om huruvida detta vore möjligt.

Då emellertid till telefonstationen vid Högbergsgatan efter telefonköpet jämväl sammanförts en del av telegrafverkets förutvarande abonnenter, hade byggnaden blivit så utnyttjad, att den på nedre botten och på den överbyggda gården i ett plan upptog hela tomtens areal. Det funnes därför ingen möj-lighet att där uppbygga en ny station, förrän den nuvarande gamla stationen raserats.

Styrelsen anför vidare, att styrelsen därför måst se sig om efter en annan fastighet, vars läge och areal lämpade sig för den nya automatiska stationen å Södermalm. I sådant hänseende vore att märka, att ovan omförmälda fastig-het i kvarteret Pelarbacken större ännu vore kvar i telegrafverkets ägo, och syntes densamma nu kunna komma väl till pass för berörda nya station. Härom anför styrelsen vidare:

Ifrågavarande tomt, som i areal innehölle 735 kvadratmeter, vore i och för sig icke tillräcklig för en stationsbyggnad av den storlek, som nu vore i fråga. Men sedan numera konturerna av stadsplanen för de angränsande, Stockholms stad tillhöriga tomter, vilka brukade benämnas den Björnska träd-gården, börjat klarna, funnes möjlighet för telegrafverket att därifrån förvärva ett område intill sin tomt, varigenom skulle kunna bildas en tillräckligt stor genom hela kvarteret Pelarbacken större gående tomt för en byggnad med fasad åt såväl Östgötagatan som den öppna plats, vilken staden å motsatta sidan hade för avsikt att anordna. Efter förfrågan hos Stockholms stads fastighets-nämnd hade styrelsen fått underrättelse om att ett område om cirka 720 kva-dratmeter skulle kunna upplåtas åt telegrafverket, och hade nämnden åsatt denna tomt ett pris av 121,000 kronor.

Enligt de på nyssnämnda förslag grundade skisser, som telegrafstyrelsen låtit uppgöra för stationsbyggnaden, skulle hela tomtarealen bebyggas med käl-lare och jordvåning och på denna grund resas ett hus vid vardera gatan med en smalare förbindelsebyggnad dem emellan. Det hus, som skulle ligga in-till den ovannämnda planerade öppna platsen, borde jämte förbindelsebyggnaden uppföras först. Detta hus skulle ovan jordvåningen uppföras i 4 våningar, alla innehållande apparatsalar m. fl. utrymmen för stationen samt en lägen-het om ett rum och kök. I jordvåningen skulle inrymmas maskiner och acku-mulatorer, pannrum, kolkällare, förråd m. m. och i källaren skulle anordnas förråd och garage. På den del av den utökade tomten, som läge intill Öst-götagatan och som motsvarade telegrafverkets nuvarande tomt, skulle den be-fintliga, förut omförmälda byggnadsgrunden ändras att passa för den blivande nybyggnaden samt provisoriskt intäckas för att under mellantiden användas till förråd och garage. Det komme nämligen med säkerhet att dröja åtskil-liga år, innan det vid Östgötagatan planerade stora huset behövde uppföras.

Kostnaden för den första utbyggnaden hade approximativt beräknats till 659,000 kronor, efter ett pris av 40 kronor per kubikmeter. Härtill komme den till omkring 100,000 kronor beräknade kostnaden för omändring av den gamla grunden på tomten vid Östgötagatan. Som genom denna ändring intet nyförvärv gjordes, torde kostnaderna därför böra bestridas av förnyelsefonden. För inköp av tomten samt till den första utbyggnaden erfordrades således av anslagsmedel ett belopp av 780,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer styrelsen, att för inköp av ytterligare en tomt för en telefonstationsbyggnad å Södermalm samt för byggnadsarbetets påbörjande måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas 300,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 9 december 1926 anført följande:

»Den till inköp föreslagna tomtmarken skulle tillsammans med telegrafverket redan tillhöriga tomten nr 13 i kvarteret Pelarbacken större bilda en sammanhängande, för bebyggande väl lämpad ägofigur. Det förhållandet, att marken i fråga för närvarande ej bildar tomt enligt gällande stadsplan, har föranlett Stockholms stads stadsplanenämnd att utarbета ett förslag till stadsplaneändring, vilket under hand företetts för styrelsen och i huvudsak kunnat av styrelsen godtagas.

Den av staden begärda köpeskillingen finner styrelsen skälig.

De föreliggande skissritningarna torde, därest fasaden mot den föreslagna öppna platsen bringas i överensstämmelse med det i samråd med styrelsen och arkitekten Aron Johansson utarbetade förslaget till särskilda bestämmelser för kvarterets bebyggande, kunna godkännas såsom ett underlag för utarbetande av de slutgiltiga ritningarna.

Specificerat kostnadsförslag föreligger icke, men den beräknade kostnaden för telefonstationsbyggnaden har, såsom ovan nämnts, angivits av telegrafstyrelsen till 659,000 kronor. Den inom styrelsen gjorda utredningen giver emellertid vid handen, att detta belopp är för lågt beräknat. Byggnadsstyrelsen har sålunda funnit kostnaderna för den nu avsedda telefonstationen böra höjas med 39,000 kronor till 698,000 kronor.

För förändring av den gamla grunden å tomten nr 13 har telegrafstyrelsen beräknat ett belopp av omkring 100,000 kronor, vilket avsetts skola bestridas av telegrafverkets förnyelsefond. Enligt byggnadsstyrelsens beräkning torde emellertid denna grundförändring komma att draga högst betydligt större kostnad, och bör för detta arbete beräknas ett belopp av 207,000 kronor.»

Departementsschefen.

Enligt vad jag inhämtat, beräknas stationerna Centralen och å Kungsholmen bliva färdigmonterade och kunna tagas i bruk under förra hälften av år 1928. Då sålunda inom kort den andra och den tredje av de i planen för automatiseringen av Stockholms telefontät numera ingående sex telefonstationerna äro färdigställda, synes tiden vara inne att fullfölja berörda plan genom att iordningställa den fjärde stationen, d. v. s. en station i någon av stadsdelarna nedre Vasastaden, Södermalm eller Östermalm. Av vad telegrafstyrelsen nu anført synes framgå, att telefonförhållandena å Södermalm äro sådana, att med ordnandet av telefonstationsfrågan i denna stadsdel ej längre bör anstå. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att den fjärde automatiska telefonstationen uppföres å Södermalm samt att detta spörsmål underställes innevarande års riksdag.

Det av telegrafstyrelsen nu framlagda förslaget, att det intill telegrafverkets nuvarande tomt nr 13 i kvarteret Pelarbacken större belägna området om ungefär 720 kvadratmeter förvärvas för en köpeskillning av 121,000 kronor samt att å detta område och å närmaste del av tomten nr 13 uppföres en stationsbyggnad, kan av mig tillstyrkas. Därest förslaget vinner statsmakternas godkännande, torde dock, innan Kungl. Maj:t meddelar beslut om byggnadsföretagets utförande, telegrafstyrelsen med beaktande av vad byggnadsstyrelsen anført rörande byggnadens fasad mot den s. k. Björnska trädgården böra

inkomma med fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar för berörda byggnad.

Vad angår den av telegrafstyrelsen föreslagna omändringen av den nu befintliga grunden å tomten nr 13 till en garage- och förrådsbyggnad, beräknas, enligt vad jag inhämtat hos byggnadsstyrelsen, sagda byggnad giva en årsavkastning av endast omkring 4 procent å det kapital, 207,000 kronor, som enligt styrelsens beräkning skulle nu erfordras för byggnaden, medan enligt byggnadsstyrelsens mening för skälig förräntning av det i en sådan byggnad nedlagda kapitalet borde fordras 8 procents avkastning. Emellertid lärer det dröja en avsevärd tid, i varje fall minst 10 år, innan den nya telefonstationen behöver utvidgas genom uppförande av en stationsbyggnad å den av berörda grund upptagna delen av tomten nr 13. När tiden härför är inne, kan det finnas erforderligt att vidtaga ändringar i den nu uppgjorda planen för den nya byggnaden, i följd varav de nu ifrågasatta arbetena delvis skulle kunna bliva onyttiga. I varje fall synes det ej vara anledning för staten att utan nödtvång under lång tid vidkännas så betydande ränteförluster. Jag kan därför ej förorda telegrafstyrelsens förslag i denna del.

Kostnaden för den av mig nu tillstyrkta telefonstationsbyggnaden torde böra upptagas till det av byggnadsstyrelsen beräknade beloppet, 698,000 kronor. För inköp av ovanberörda tomt samt för stationsbyggnadens uppförande skulle alltså erfordras tillhoppa 819,000 kronor. Härav torde i enlighet med telegrafstyrelsens hemställan för tomtinköpet och stationsbyggnadens påbörjande för budgetåret 1927—1928 böra anvisas ett belopp av 300,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp för telegrafverkets räkning av *ovan omförmälda område i kvarteret Pelarbacken större i Stockholm samt uppförande därstädes och å tomten nr 13 i samma kvarter av en telefonstationsbyggnad* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

6. Anslag till inköp och bebyggande av fastigheter.

[8.] För inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avvidan på särskilt riksdagsbeslut, hava sedan flera år tillbaka medel beviljats av riksdagen. Senast år 1922 och 1923 har riksdagen sålunda medgivit, att av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket, finge för ändamålet användas 150,000 respektive 300,000 kronor.

I nästlidet års statsverksproposition meddelades, att av dessa belopp endast det förra delvis disponerats, så att därav återstode 100,510 kronor. Sedermera har Kungl. Maj:t den 23 september 1926 bemyndigat telegrafstyrelsen att inköpa tomterna nr I—XII i kvarteret nr 3 Sparven i Södra Förstaden i Malmö

för en köpeskilling av högst 290,000 kronor, för vilket ändamål använts berörda återstod om 100,510 kronor samt ett belopp av 189,490 kronor av ovan omförmälda besparing å 300,000 kronor. Av sistnämnda belopp återstå sålunda 110,510 kronor. Emellertid har Kungl. Maj:t den 21 december 1923 i samband med beslut angående villkoren för av 1920 års riksdag medgiven överlåtelse från postverket till telegrafverket av fastigheten nr 285 b och 286 i kvarteret Kristina i Ystad förklarar, bland annat, att fastighetens bokförda värde, 62,600 kronor, skulle tillsvidare i båda verkens räkenskaper bokföras såsom telegrafverkets skuld till postverket och att, då behov av medel uppkomme för generalpoststyrelsen för ändamål, vartill anslaget till inköp av fastigheter för postverkets räkning är avsett att användas, generalpoststyrelsen skulle äga för nämnda fordran påkalla likvid, för vars erläggande telegrafstyrelsen hade att anlita nu ifrågavarande anslag. Till telegrafverkets förfogande för ifrågavarande ändamål stå alltså för närvarande endast 47,910 kronor.

Telegrafstyrelsen hemställer nu, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas anslag till det belopp, som tidigare plägat beviljas för ett år, eller 300,000 kronor.

Enär erfarenheten visat behovet av att hava tillgång till medel, då det gällt att snabbt och på för statsverket fördelaktiga villkor förvärva och bebygga fastigheter för telegrafverkets räkning, torde anslag alltjämt böra anvisas för ändamålet. Då behållningen å tidigare beviljade medel avsevärt nedgått, synes någon nedsättning i det av telegrafstyrelsen äskade beloppet icke böra ifrågakomma.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning*, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

7. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

[9.] För fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har riksdagen för budgetåret 1926—1927 anvisat 15,000,000 kronor, varav 2,000,000 kronor voro avsedda till en telefonkabel mellan Sverige och Tyskland samt 6,000,000 kronor till den sista avbetalningen enligt kontraktet med aktiebolaget Stockholmstelefon angående inköp av det enskilda telefonnätet i Stockholm med omnejd.

I sin skrivelse den 25 augusti 1926 har *telegrafstyrelsen* gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928. Styrelsen meddelar därvid till en början, att av tidigare för ändamålet anvi-

sade medel vid 1925 års utgång återstodo 12,380,818 kronor 24 öre, att av de under arbetsåret 1926 för rörelsens normala utveckling tillgängliga medlen 19,380,818 kronor 24 öre för närvarande ett belopp av 13,050,000 kronor beräknades åtgå under år 1926 samt att återstoden, 6,330,000 kronor, syntes komma att förslå för tiden till den 1 juli 1927.

Styrelsen framhåller, att för bedömande av anslagsbehovet under budgetåret 1927—1928 man hade att utgå från de siffror, som visade de senaste årens utveckling och som funnes angivna i en i styrelsens skrivelse intagen tabell. Av berörda tabell, vari uppgifterna för år 1926 approximativt beräknats med ledning av förhållandena under årets första sex månader, inhämtas bland annat, att ökningen under åren 1924, 1925 och 1926 i förhållande till nästföregående år utgjorde: av samtalsperioder respektive 4.1, 3.3 och 3.1 procent, av samtalsavgifter respektive 2.3, 4.6 och 4.3 procent, av antalet telefonapparater respektive 4, 3.9 och 3.5 procent samt av antalet taxerade telegram respektive 0.05, 2.3 och 1.4 procent. I inträdes- och abonnemangsavgifterna inträdde på grund av abonnemangsavgifternas sänkning den 1 juli 1924 för åren 1924 och 1925 en minskning med respektive 6.9 och 2.5 procent, men beräknas för 1926 en ökning av 3.2 procent. På grund av sänkning den 1 januari 1924 av den inländska och skandinaviska telegramtaxan medförde år 1924 en minskning i telegramavgifterna med 10.9 procent. Under år 1925 inträdde en ökning av 3.4 procent, medan under år 1926 beräknas en minskning av 0.2 procent, beroende på sänkning av de utländska telegramavgifterna från och med den 1 april 1926.

Styrelsen anför vidare, att ökningen i abonnentantal fortfarande fortskred fullt normalt; ökningen under år 1926 syntes dock bliva något mindre än under år 1925. Abonnentökningen medförde ökad kapitalinvestering icke blott direkt för de nya abonnenternas inkoppling, utan även för anordnande av nya reserver i kabelnät och stationer. Men det vore icke nog att förutse medel för dessa nödvändiga utvidgningar samt de stora stationernas automatisering; även för riksnätets utvidgning måste arbeten företagas, dels genom anläggning av nya ledningar på sådana sträckor där trafiken blivit för stor, dels genom nedläggande av kablar, där detta ur trafik- och underhållssynpunkt bleve ändamålsenligt. Likaså måste medel finnas till förfogande för radiorörelsens utveckling och förbättring.

Styrelsen beräknar, att ett belopp av 12,900,000 kronor skulle motsvara det nödvändigaste behovet för telefon- och telegrafväsendets utveckling under budgetåret 1927—1928, och hemställer styrelsen om berörda belopps anvisande för nämnda budgetår.

Beträffande rundradiorörelsen må erinras, att nästlidet års riksdag i anledning av ett i samma års statsverksproposition omnämnt förslag att anordna en stor central utsändningsstation uttalade, att hinder icke borde möta för telegrafstyrelsen att, efter inhämtande av Kungl. Maj:ts bemyndigande, få inom ramen för av riksdagen anvisade medel för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende och utan undanskjutande av övriga ändamål uppföra ytter-

Departementschefen.

ligare stationer för rundradionätets komplettering. Med anledning härav har Kungl. Maj:t den 21 maj 1926 bemyndigat styrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med av styrelsen framlagt förslag uppföra en rundradiostation i Motala för en beräknad kostnad av 1,070,000 kronor att utgå av anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. Därefter har Kungl. Maj:t den 30 juli 1926 godkänt ritningar till berörda stationsbyggnad samt anbefallt styrelsen att i enlighet med dessa ritningar låta för telegrafverkets räkning uppföra ifrågavarande byggnad. Enligt vad jag inhämtat beräknas rundradiostationen i Motala kunna tagas i bruk på våren 1927.

För fyllande av det mest trängande medelsbehovet under budgetåret 1927—1928 för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har telegrafstyrelsen ansett ett belopp av 12,900,000 kronor vara erforderligt. Med anledning av detta belopps betydande storlek har jag för frågans bedömande från telegrafstyrelsen infordrat en plan rörande behovet av kapitalökningsanslag för utvidgning av telegrafverkets anläggningar under femårsperioden 1927—1931. Enligt denna plan, i vilken styrelsen utgått ifrån en årlig ökning av abonnentantalet med omkring 15,000 samt en jämn stegring av samtalsfrekvensen å riksnätet, skulle för ändamålet — oberäknat 2,000,000 kronor för en telefonkabel mellan Sverige och Finland samt smärre belopp för telegrafnätets utvidgning — i medeltal för vart och ett av dessa år erfordras omkring 12,000,000 kronor, varav 6,000,000 kronor för lokalnäten, 1,500,000 kronor för blanka ledningar inom riksnätet, 2,000,000 kronor för rikskablar, 1,500,000 kronor för radioanläggningar samt 1,000,000 kronor för oförutsedda utgifter. Även om av dessa utgifter kostnaderna för anläggande av rikskablar på grund av dessa arbetens natur torde kunna helt eller delvis bestridas med medel från telegrafverkets förnyelsefond, synes emellertid en sådan ökning av det i telegrafverket redan nedlagda avsevärda lånekapitalet, som denna plan förutsätter, under rådande förhållanden betänkligt stor. Jag har därför från telegrafstyrelsen införskaffat utredning angående möjligheten att under ovan nämnda femårsperiod kunna förränta ett dylikt starkt tillväxande kapital. Denna utredning giver vid handen, att under förutsättning av under femårsperioden i huvudsak oförändrade grunder för taxor och avlöningar den årliga avkastningen å det i medeltal disponerade kapitalet skulle utgöra något mer än 6 procent. Vid bedömande av denna utrednings resultat måste emellertid, oavsett den osäkerhet som alltid är förenad med en dylik räntabilitetsberäkning, hänsyn tagas därtill, att med den snabba utvecklingen å teknikens område den möjligheten icke är utesluten, att telegrafverkets nuvarande anläggningar, i vilka betydande kapital — icke minst under kristiden — nedlagts, hastigt kunna bli föråldrade. De stora krav på kapitaltillskott, som en i sådant fall erforderlig omläggning och modernisering av telefon- och telegrafväsendet kunde komma att medföra, skulle förnyelsefonden, till vilken avsättning sker med utgångspunkt från normal användningstid för vederbörande anläggningar, icke vara rustad att tillgodose. Det av telegrafverket disponerade kapitalet beräknas av telegrafstyrelsen uppgå vid 1926 års slut till omkring 295 miljoner kronor och år 1931 till 348 miljoner kronor. Förnyelsefonden uppgår för

närvarande till omkring 10 miljoner kronor. Under nu angivna förhållanden måste uppenbarligen en alldeles särskild försiktighet iakttagas, då det gäller att medelst nya anslag öka telegrafverkets redan nu stora kapital. Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag ansett mig nödsakad förorda en avsevärd nedläggning i det av styrelsen begärda anslaget, och vill jag i sådant hänseende föreslå, att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1927—1928 avses ett belopp av 8,000,000 kronor.

På grund av vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 8,000,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 22 september 1926 har järnvägsstyrelsen gjort framställning angående behovet av anslag att äskas av 1927 års riksdag för statens järnvägar. Styrelsen har därvid i åtskilliga punkter, utan att nu framföra något anslagsäskande, lämnat meddelanden beträffande planerade anläggningar eller användningen av tidigare beviljade anslag, varvid styrelsen även i några fall anmält, att styrelsen efter slutförda utredningar komme att framdeles förelägga statsmakterna frågan om eventuellt erforderliga tilläggsanslag. Dessa meddelanden komma att i det följande återgivas endast där särskilda omständigheter ansetts därtill föranleda.

Av styrelsens skrivelse inhämtas, att vissa till styrelsens förfogande ställda anslag eller delar därav icke längre äro behöfliga för de ursprungliga ändamålen utan kunna tagas i anspråk för andra arbeten. Styrelsen meddelar sålunda till en början, att visst överskott uppkommit å utförda arbeten, till vilka anslag beviljats under huvudrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar».

Beträffande dylikt överskott torde få erinras, att 1922 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgav, att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under förevarande huvudgrupp upptaget anslag, järnvägsstyrelsen finge använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skulle iakttagas, att överskottet i första hand borde användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål. Genom brev den 21 juni 1922 har Kungl. Maj:t bemyndigat järnvägsstyrelsen att förfara på nu angivet sätt med berörda överskott, varjämte Kungl. Maj:t anbefallt styrelsen att årligen vid avgivande av förslag å anslag att äskas hos riksdagen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse beträffande den omfattning, i vilken överskott, på sätt sålunda medgivits, kommit till användning för täckande av uppkommen brist.

I anledning härav meddelar järnvägsstyrelsen nu följande:

»Det är endast å det av 1925 års riksdag beviljade anslaget å 875,000 kronor för inlösen m. m. jämlikt Kungl. Maj:ts domar den 29 december 1923 av järnvägshotellen i Storsvik, Bollnäs, Ånge, Bräcke, Ockelbo och Krylbo, som en brist uppstått belöpande sig till 46,530 kronor 65 öre, men däremot ha å nedan angivna anslagsgrupper för år 1925 avslutade arbeten följande överskott erhållits, nämligen

Bangårdsombyggnader	118,058:93 kronor
Nya stationer och mötesplatser	41,283:05 »
Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårsystem	188,565:95 »

Anläggningar vid huvudverkstäder	270:—	kronor
Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar	1,293:30	»
Husbyggnader	125,389:82	»

Summa överskott 474,861:05 kronor.

Efter det ovan berörda anslagsbrist för hotellförvärvet — kronor 46,530:65 — blivit täckt, återstår alltså en behållning av 428,330 kronor 40 öre.

Av den i föregående års motsvarande framställning redovisade nettobehållningen av anslagsöverskott, utgörande 624,955 kronor 21 öre, skall enligt beslut av 1926 års riksdag 619,000 kronor tagas i anspråk för utförande av nya arbeten. Härav kvarstår sålunda en ej disponerad behållning av 5,955 kronor 21 öre. Den tillgängliga sammanlagda nettobehållningen av överskottsmedel uppgår alltså nu till 434,285 kronor 61 öre.»

Styrelsen har föreslagit, att av ovannämnda behållning ett belopp av 430,000 kronor skulle användas för nya arbeten.

Vidare har styrelsen meddelat, att följande delar av tidigare beviljade anslag icke längre vore behövliga för de ursprungliga ändamålen, nämligen av de för åren 1919, 1921 och 1922 anvisade anslagen om tillhopa 695,000 kronor till uppförande av ny lokomotivstation i Charlottenberg ett belopp av 540,000 kronor, av det för år 1921 anvisade anslaget å 3,361,300 kronor till husbyggnader ett belopp av 175,000 kronor till beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen och av det för år 1922 anvisade anslaget å 280,000 kronor till anläggningar vid kol- och vattenstationer ett belopp av 180,000 kronor till nytt vattentorn med reningsverk i Malmö.

Sammanlagt skulle alltså för nya arbeten stå till förfogande besparade anslagsmedel om tillhopa 1,325,000 kronor.

Beträffande användningen av detta belopp torde få hänvisas till vad jag inledningsvis anförte.

A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

I fråga om förevarande huvudgrupp har styrelsen, liksom under de föregående åren skett, påpekat, att samtidigt med anslagsmedel vore avsett att användas medel från förnyelsefonden för utförande av vissa här föreslagna arbeten.

Vidare yttrar styrelsen:

»Beträffande arbeten vid föreningsstationer har styrelsen, jämlikt under en följd av år tillämpad och av statsmakterna godkänd princip, vid äskandet av anslag ej tagit hänsyn till de bidrag, som eventuellt kunna vara att påräkna från de berörda anslutande enskilda järnvägarna. Styrelsen, som övervakar, att bidrag erläggas i enlighet med gällande kontrakt, får anmäla, att dylika bidrag numera influtit dels för den av 1917 års riksdag beslutade utvidgningen av spårsystemet vid Krylbo, dels för ombyggnad av bangårdarna vid Störvik och Sala, de senare arbetena beslutade av 1920 års respektive 1923 års riksdag. Bidragsbeloppens storlek m. m. framgår av nedanstående:

	Utvidgning av spårssystemet vid Krylbo	Ombyggnad av bangården vid Storvik	Ombyggnad av bangården vid Sala
Totalkostnad för arbetet kronor	574,629: 84	416,176: 96	213,717: 72
Härav hava			
de anslutande enskilda järnvägarna betalt »	69,379: 06	191,395: 36	82,096: 03
statens järnvägar betalt »	505,250: 78	224,781: 60	131,621: 69
Statens järnvägars kostnadsandel har be- stritts sålunda:			
med förnyelsefondsmedel »	140,494: 86	34,791: 41	82,670: 81
med kapitalökningsmedel »	364,755: 92	189,990: 19	48,950: 88
För ändamålet tillgängliga kapitalöknings- medel hava utgjort »	520,000: —	275,000: —	82,000: —
Å kapitalökningsanslagen kvarstår sålunda en behållning av »	155,244: 08	85,009: 81	33,049: 12

Förestående anslagsbehållningar, sammanlagt 273,303 kronor 1 öre, ingå bland här ovan omförmälda besparingar å anslag för under år 1925 avslutade arbeten.»

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för styrelsens anslags-
äskanden, och gör jag därvid början med de under rubriken »Bangårdar» upp-
tagna.

1. Bangårdar.

1. Bangårdsombyggnader.

a. Omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m.

[10.] Med anledning av Kungl. Maj:ts i proposition, nr 171, gjorda fram-
ställning i ämnet har 1923 års riksdag bemyndigat Kungl. Maj:t att under viss
angiven förutsättning å svenska statens vägnar godkänna det mellan delege-
rade för staten och Stockholms stad den 15 februari 1923 träffade preliminära
avtalet rörande Stockholms bangårdsfråga. Kostnaderna för de i berörda av-
tal avsedda arbetena för omläggning av västra stambanans ingångslinje över
Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation
m. m. ävensom för en av 1925 års riksdag medgiven utvidgning av planen för
nämnda anordningar vid centralstationen hava beräknats till 16,550,000 kro-
nor, varav 5,000,000 kronor förutsatts skola utgå av förnyelsefondsmedel och
11,550,000 kronor av riksdagen beviljas såsom särskilt anslag. Av sistnämnda
belopp hava för budgetåren 1923—1927 anvisats tillhopa 10,050,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att på grund av arbetarkonflikter och för-
svårade arbetsförhållanden entreprenadarbetena med djupgrundläggningen för
den i arbetsprogrammet såsom största post ingående bron över Hammarby-
leden så försenats, att broarbetet i sin helhet nu måste beräknas icke kunna

färdigställas förrän tidigast under år 1929. Till följd härav kunde det i 1925 års arbetsplan såsom för budgetåret 1927—1928 erforderligt angivna anslagsbeloppet, 1,500,000 kronor, begränsas till 800,000 kronor. Därjämte erfordrades visst belopp av förnyelsefondsmedel, varom styrelsen på vanligt sätt komme att göra framställning i samband med avgivande av förslag till driftkostnadsstat för år 1927.

Styrelsen hemställer därför, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas 800,000 kronor.

I anslutning härtill får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 800,000.

b. Ordnande av bangårdsförhållandena i Göteborg.

[11.] Sedan mellan delegerade för Göteborgs stad, statens järnvägar och till staden anslutande enskilda järnvägar förts underhandlingar rörande Göteborgs bangårdsfråga, hava berörda delegerade den 2 juni 1926 avgivit betänkande och förslag angående ordnandet av bangårdsförhållandena i nämnda stad.

Enligt vad jag inhämtat, erfordras för genomförande av berörda förslag i vad på statens järnvägar ankommer under nästkommande budgetår ett anslag av 600,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition, som kan komma att avlåtas i ämnet, för ordnande av bangårdsförhållandena i Göteborg för budgetåret 1927—1928 beräkna ett reservationsanslag av kronor 600,000.

2. Spårplanordningar i anslutning till förefintliga spårssystem.

[12.] Under denna grupp äskar järnvägsstyrelsen för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 212,000 kronor, varav 55,000 kronor för utvidgning av spårsystemet m. m. vid Mora samt tillhoppa 157,000 kronor för utvidgning av spårsystemen vid Torneträsk, Rensjön och Krokvik. Till stöd härför yttrar styrelsen:

»Mora station har länge kämpat med trafikeringssvårigheter. På grund av trångt och mindre lämpligt ordnat spårutrymme fördyras växlingsarbetet för godstrafiken avsevärt. Tågsätt måste tidvis uppställas på enskilda tillhöriga spår och på huvudlinjen. Efter hand som trafiken växer göra dessa svårigheter på stationen sig allt mera kännbara. För bedömande av denna trafikens vid Mora omfattning och tillväxt må anföras följande siffror:

Å r	Antal till- och avkopplade vagnar per dag	Antal ankomna och avsända styckegodsvagnar per år, cirka	Antal omlastade styckegodsvagnar per år	Antal tåg i medeltal per dag
1921	77	5,700	3,186	21
1922	110	6,200	3,343	31
1923	143	7,300	3,761	35
1924	144	8,200	4,096	35
1925	150	8,458	4,229	35

Även för persontrafiken föreligga svårigheter och olägenheter. Bredden å plattformarna mellan spåren 1 och 2 respektive 2 och 3 utgör endast 138 respektive 160 centimeter. Grupper med minst tre tåg finnas flera gånger om dagen inne på stationen och stor trängsel råder vid dessa tillfällen, varvid risken för olycksfall genom att resande gå ned i spåren och påköras är ofta påkommande och stor. Att för de resande komma förbi en resgodskärra å dessa smala plattformar är nästan omöjligt, varför också personvagnsplattformarna i stor utsträckning användas av de resande för övergång från tåg till tåg.

För att tillgodose de på grund av ovan anförda föreliggande behoven av större spårutrymme och bättre plattformar är angeläget att en ändring och utvidgning av bangården företages. En plan härför har uppgjorts, vars genomförande beräknas draga en kostnad av 90,000 kronor, varav 55,000 kronor böra anvisas av kapitalökningsmedel, under det att 35,000 kronor, såsom avseende ändringsarbeten, böra bestridas av medel från förnyelsefonden.

Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag har för år 1927 anmält till utfraktning från Kiruna över Narvik en avsevärt större kvantitet malm än den, som hittills under ett år transporterats åt detta håll. Vidare har anmälts, att för följande år än större transportkvantiteter torde vara att förvänta. För ombesörjande av dessa sig ökande transporter måste vissa om än relativt små anordningar vidtagas för erforderligt höjande av banans trafikförmåga. Sålunda erfordras utvidgning av spårsystemen vid mellanstationerna å den tyngst trafikerade linjen Kiruna—gränsen mot Norge, Torneträsk, Rensjön och Krokvik, avseende huvudsakligen anordnande av ett tredje tågspår å var och en av platserna i fråga samt dessa spårs förseende med kontaktledningar för den elektriska tågdriften. Ändamålet med denna spårutvidgning är att bättre kunna möta de omkastningar i tågordningen, som ganska ofta måste förekomma på grund av dels de här rådande säregna klimatiska förhållandena, dels den särskilt täta trafiken. Ett önskemål är därvid att kunna samtidigt intaga tre tåg å en station, varigenom en ändamålsenligare och smidigare tågledning möjliggöres och större rubbningar i tågplanerna med ty åtföljande tidsförlust och förlust av transportkapacitet kunna undvikas.

Huruvida och i vad mån den av gruvbolaget anmälda trafikökningen i verkligheten kommer att äga rum kan styrelsen givetvis ej med bestämdhet säga. Det förhållandet, att de av bolaget tidigare till transport anmälda malmkvantiteter i en del fall visat sig icke kunna av bolaget innehållas — något som vid de oroliga konjunkturerna i och för sig ej är anmärkningsvärt — torde dock mana till en viss försiktighet vid utförandet av nyanläggningar av det slag, varom här är fråga. Styrelsen har också för avsikt att gå till utförande av utvidgningsarbetena i Rensjön och Krokvik, vilka direkt äro beroende av storleken av blivande trafikökning, först sedan inträdande sådan tydligt ådagalagt behov av dessa arbetens utförande, medan utvidgningen vid Torneträsk där-

emot, såsom i själva verket redan för närvarande trafikstorlek behöfelig, avses att efter statsmakternas godkännande snarast möjligt utföras. Emellertid är det uppenbarligen av vikt för järnvägsstyrelsen med dess förpliktelser beträffande malmtrafikens besörjande, att medel även för Rensjön och Krokvik finnas tillgängliga, för att dessa anläggningar, när så påkräves, skola snabbt kunna komma till stånd.

Kostnaderna för de ifrågasatta arbetena hava beräknats till för Torneträsk 80,000 kronor, för Rensjön 67,000 kronor och för Krokvik 67,000 kronor. Härav böra emellertid 23,000, 17,000 respektive 17,000 kronor såsom avseende ändringsarbeten bestridas av förnyelsefonden, medan återstående belopp, sammanlagt 157,000 kronor, böra utgå av kapitalökningsmedel.»

På sätt järnvägsstyrelsen anfört torde en utökning av stationen i Mora vara påkallad såväl ur trafiksäkerhetssynpunkt som för nedbringande av driftkostnaderna. Jag vill därför tillstyrka, att styrelsens förslag nu kommer till utförande. *Departementschefen.*

Vad beträffar de föreslagna spårutvidgningarna vid vissa stationer å riksgränsbanan, är det givetvis av vikt, att statens järnvägar äro rustade att mottaga den ytterligare ökning, som den redan nu livliga malmtrafiken å denna bana kan komma att undergå. Då emellertid under rådande förhållanden stationsutvidgningar torde böra ske endast när trängande behov därav föreligger, anser jag mig för närvarande endast böra tillstyrka anvisande av medel för utförande av de föreslagna arbetena vid Torneträsks station.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle alltså för spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem äskas tillhopa 112,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *spår*anordningar i anslutning till förefintliga spårsystem för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 112,000.

3. Bangårdsanordningar i övrigt.

a. Vatten- och avloppsledningar.

[13.] Järnvägsstyrelsen äskar under denna rubrik ett belopp av 123,000 kronor för anordnande av vatten- och avloppsledningar vid *Gällivare*. Härom anför styrelsen:

»Frågan om anordnande av vatten- och avloppsledningar vid *Gällivare* har länge varit aktuell. Sålunda begärde styrelsen redan uti sin hösten 1916 ingivna anslagsframställning medel för detta ändamål, varvid avsågs utförande av ett separat ledningsnät för statens järnvägar. Emellertid ansågo sig statsmakterna av budgetskäl då icke kunna bevilja det härför erforderliga anslaget utan funno härmed böra anstå till ett följande år. Att styrelsen sedermera icke förnyat sin anslagsbegäran har ingalunda berott på att behovet av dylikt ledningsnät på platsen ansetts mindre trängande utan har, såsom styrelsen förut meddelat, detta haft sin väsentliga grund däri, att upptagna förhandlingar rörande vatten- och avloppsledningsfrågans lösande i gemenskap

med samhället, som även planerade anläggning av vattenledningsnät, icke kunnat föras till något för statens järnvägar antagbart resultat.

Sedan emellertid samhället numera förklarat sig villigt medgiva vissa reduktioner i de tidigare uppställda villkoren och förnyade undersökningar rörande anordnande av ett separat ledningsnät för statens järnvägar givit vid handen ett resultat till favör för den gemensamma linjen, har styrelsen under år 1926 träffat avtal om samgående med samhället i frågan, vilket avtal dock för statens järnvägars del gjorts beroende av att statsmakterna bevilja för ändamålet erforderliga medel.

Genom berörda avtal har samhället förbundit sig att, sedan samhällets vattenledningsnät blivit iordningställt till statens järnvägars gräns, vilket skall hava skett senast den 1 juli 1928, och statens järnvägar samtidigt anordnat eget vattenledningsnät, från samhällets vattenledning tillhandahålla statens järnvägar vatten för all den konsumtion, som kan ifrågakomma inom statens järnvägars område vid stationen. Vidare ha statens järnvägar medgivits rätt att ansluta sina avloppsledningar till samhällets nät och därigenom avleda allt spill-, yt-, dränerings- och grundvatten från byggnader och anläggningar m. m. Ledningarna inom statens järnvägars område skola bekostas av statens järnvägar men utanför detsamma av samhället. För anslutningsrätten erlagga statens järnvägar i ett för allt 17,000 kronor samt för levererat vatten 25 öre per kubikmeter, dock minst 3,000 kronor per år.

Avsaknaden av ett ordnat vatten- och avloppsledningsnät i ett så stort samhälle som Gällivare innebär givetvis sanitära olägenheter och vådor. Upprepade tyfusepidemier ha ock härjat å denna plats. Klagomål över de nuvarande mycket otillfredsställande förhållandena hava ock förekommit från personalhåll. Då de bebyggda områdena utanför statens järnvägars gräns genom samhällets försorg numera blivit försedda med dylikt ledningsnät, synes därför frågan om sådana ledningars anordnande även å statens järnvägars område icke längre kunna eller böra uppskjutas.

De på statens järnvägar ankommande kostnaderna för ifrågavarande anläggning beräknas, inklusive ovanberörda anslutningsavgift, uppgå till 123,000 kronor.»

Departementschefen.

Sedan flera år tillbaka har järnvägsstyrelsen strävat att bland annat genom anordnande av vatten- och avloppsledningar bereda personalen vid de nordliga statsbanelinjerna ökad bekvämlighet och trevnad inomhus och därigenom i någon mån minska påkänningarna av de hårda klimatiska förhållandena vintertiden i dessa trakter. Dessa strävanden hava jämväl behjärtats av statsmakterna, som på framställning av järnvägsstyrelsen beviljat anslag till anordnande av dylika ledningar vid Riksgränsen, Abisko, Kiruna och MalMBERGET. Beträffande Gällivare har jämväl förslag till anordnande av vatten- och avloppsledningar tidigare av styrelsen framlagts. Vid anmälan härav i 1917 års statsverksproposition förklarade sig departementschefen finna dessa ledningar av behovet påkallade, men, såsom järnvägsstyrelsen erinrat, undansköts denna fråga av statsfinansiella skäl.

Behovet av vatten- och avloppsledningar för den i Gällivare stationerade järnvägspersonalen har emellertid sedan nämnda tid i allt högre grad gjort sig gällande. Med hänsyn härtill torde icke längre böra anstå med beredande av medel för täckande av den å statens järnvägar belöpande andelen i kostnaderna för tillgodoseendet av ifrågavarande behov. Med tillstyrkande av järnvägs-

styrelsens förslag i ämnet får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av *vatten- och avloppsledningar vid Gällivare* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 123,000.

b. Gångbroar och gångtunnlar.

[14.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för gångbroar och gångtunnlar för vart och ett av budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 beviljat ett belopp av 50,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen framhåller nu, att trafikens fortgående utveckling medför ett starkt behov av spårsystemen fritt korsande gångbroar och gångtunnlar, samt åberopar till stöd för äskandet av fortsatt anslag för ändamålet sin tidigare framförda, i 1925 års statsverksproposition intagna motivering i ämnet. Efter att hava erinrat, att statsmakternas ovanberörda beslut inneburit en nedsättning av det av styrelsen varje gång äskade beloppet, 100,000 kronor, anför styrelsen, att styrelsen med hänsyn till de krav å nya anläggningar, som alltjämt framkomme, funne sig nödsakad att återupprepa sin begäran om ett anslag för ändamålet av 100,000 kronor. Styrelsen hemställer därför om detta belopps anvisande för nästkommande budgetår.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit vill jag förorda, att ett anslag för ifrågavarande ändamål anvisas. Emellertid torde även denna gång en nedsättning kunna vidtagas av det äskade anslagsbeloppet till 50,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *gångbroar och gångtunnlar* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000.

II. Anläggningar vid huvudverkstäder.

1. Ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

[15.] Till uppförande för en beräknad kostnad av 1,558,000 kronor av ny malmvagnsverkstad vid Notviken beviljade 1920 års riksdag ett anslag å 380,000 kronor.

Vid 1921 års riksdag äskade Kungl. Maj:t för ändamålet ytterligare ett belopp av 600,000 kronor. Riksdagen ansåg emellertid, att verkstadsanläggningen, som ännu ej påbörjats, under för handen varande tidsförhållanden icke borde komma till utförande, varför det begärda anslaget ej beviljades.

I statsverkspropositionen till 1924 års riksdag upptogs det redan anvisade beloppet, 380,000 kronor, såsom under den närmaste framtiden obehövt för det avsedda ändamålet, bland förefintligen besparingar och disponerades för andra behov.

I skrivelse den 22 december 1925 med förslag till stat för förnyelsefondens användning under år 1926 upptog järnvägsstyrelsen ett belopp av 200,000 kronor för uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken, vilken då beräknades kosta 825,000 kronor. Såsom skäl för att återupptaga denna fråga anförde styrelsen, att, sedan mera normala förhållanden inträtt, malmtrafiken åter tagit full fart och komme att ytterligare ökas samt att den nuvarande otillräckliga verkstaden i Boden icke lämpligen kunde utvidgas med hänsyn både till det disponibla verkstadsområdets otillräcklighet och till dess avskildhet från den moderna verkstadsanläggningen i Notviken.

Stadsfullmäktige i Boden hemställde emellertid om avslag å järnvägsstyrelsens förslag samt framhöllo därvid bland annat, att behov av ny verkstad icke föreläge och att den ifrågasatta förflyttningen av malmvagnsverkstaden till Notviken skulle för den skuldsatta staden innebära en kännbar förlust av beskattningsföremål. Dessa uttalanden bemöttes därefter av järnvägsstyrelsen.

Departementschefen tillstyrkte förslaget om uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken men ansåg kostnaderna härför, liksom tidigare, böra bestridas med kapitalökningsmedel. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 151 nästlidet års riksdag medgiva, att för påbörjande av ny malmvagnsverkstad i Notviken finge användas ett belopp av 392,000 kronor av det utav riksdagen å tilläggsstat för år 1919 för förvärv av vissa för nya bangårdsanordningar samt nya verkstadsanläggningar i Göteborg erforderliga markområden beviljade reservationsanslag å 1,500,000 kronor.

Statsutskottet (utlåtande nr 123) tillstyrkte arbetets utförande men ansåg kostnaderna för detsamma böra bestridas ur förnyelsefonden. Elva reservanter hemställde om avslag å förslaget.

Sedan kamrarna fattat skiljaktiga beslut i frågan, avslog riksdagen vid anställd gemensam omröstning med 180 röster mot 175 utskottets hemställan.

Järnvägsstyrelsen har nu å nyo upptagit denna fråga samt anför därvid till en början följande:

»De nuvarande förhållandena vid malmbanans drift äro emellertid sådana, att ett skyndsamt ordnande av ifrågavarande angelägenhet kräves. Den största trafikanten på malmbanan, Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, har med avtalsenlig rätt anmält till besörjande med de närmaste åren hastigt sig ökande transporter av malm, och betryggande anstalter för malmvagnsmaterielens underhåll måste då ovillkorligen träffas. Järnvägsstyrelsens förut framlagda utredningar hava tydligen visat och nu ytterligare gjorda utredningar hava bekräftat, att en utvidgning av den nuvarande verkstadsanläggningen i Boden varken kan bli tillfyllest för de förutsebara behoven eller så ekonomisk i drift, som om malmvagnsreparationerna förflyttas från Boden till nya moderna lokaler i Notviken. Järnvägsstyrelsen är därför nödsakad att ånyo framkomma med begäran om medel för flyttning av malmvagnsverkstaden till Notviken och alltså med framställning, att denna för malmtrafiken så viktiga fråga måtte få bli föremål för en riksdagens ytterligare prövning vid in-
stundande års riksdag».

Styrelsen framhåller vidare, att av riksdagsdebatten i denna fråga syntes framgå, att motståndarna till företaget tagit starkt intryck av vad stadsfull-

mäktige i Boden anført i ärendet. Styrelsen, som redan i detalj bemött dessa uttalanden, ville nu inskränka sig till att påvisa ohållbarheten i stadsfullmäktiges påstående, att den nuvarande verkstaden i Boden skulle vara tillräcklig för behovet. Härutinnan anför styrelsen:

»Statens järnvägars malmvagnspark består för närvarande av i runt tal 3,000 vagnar. Varje vagn skall undergå revision vart tredje år. Årligen borde således revideras i runt tal 1,000 vagnar, ett antal, som därtill med malmvagnsparkens tilltagande genomsnittsålder måste komma att ökas. Närmast föregående år, under vilka på ett driftsekoniskt riktigt sätt normal arbetstid tillämpats, ha emellertid i medeltal medhunnits endast 670 revisioner. Följden härav har blivit, att vagnarna ej kunnat underhållas i det skick, som för vagnarnas normala bestånd och trafikens obehindrade skötsel varit önskvärt, och det är påtagligt, att därest ej en förbättring av reparationsmöjligheterna snarligen åstadkommes, så kommer materielen successivt att förfalla.

År 1926 kommer visserligen att medföra en ökning i revisionskapaciteten, i det att, efter vad som för närvarande kan bedömas, omkring 1,000 malmvagnar skola hinna revideras. Detta är emellertid beroende på att från och med februari månad måst igångsättas skiftesgång i Boden-verkstaden samt att verkstaden i Notviken fått lämna hjälp vid reparation av vissa detaljer, vilka fått ditsändas för reparation samt sedan återsändas till Boden. Dessa åtgärder, som i mycket väsentlig grad fördyrat revisionsarbetet, hava nödvändiggjorts av den redan nu rådande trafikens krav på ökad tillgång å vagnar, men de böra av driftsekoniska hänsyn givetvis ej få bli permanenta. De komma för övrigt i varje fall snart nog att visa sig otillräckliga, då ju gruvbolaget-trafikanten, som ovan anförts, successivt kommer att öka malmtransporterna och härigenom även malmvagnsparken kommer att ökas. I varje fall blir det därför oundgängligen nödvändigt att bereda ökat verkstadsutrymme för malmvagnsparkens tillfälliga reparationer och periodiska underhåll.»

Styrelsen erinrar vidare om stadsfullmäktiges i Boden uttalande, att en sådan ökning av verkstadsutrymmet, därest den ansåges ovillkorligen påkallad, kunde ske med relativt små kostnader. Den plan till utvidgning av verkstaden i Boden — huvudsakligen avseende en förlängning av verkstadsbyggnaden — vilken stadsfullmäktige framlagt, måste dock utdömas, enär med en dylik anordning den regelrätta och planmässiga gången i arbetet komme att rubbas och malmvagnarna kvarhållas i verkstaden mer än nödigt. Härmed ville styrelsen dock ej hava sagt, att varje utvidgning av verkstaden i Boden vore otänkbar. Styrelsen hade därför förutsättningslöst uppgjort ett förslag till nya anordningar i Boden, enligt vilket verkstaden skulle tillbyggas på bredden och förses med moderna tekniska hjälpmedel. Med en sådan utvidgning, som beräknades kosta omkring 300,000 kronor och varigenom spårutrymme vunnes för ytterligare 8 malmvagnar, beräknade styrelsen den årliga revisionskapaciteten kunna ökas till högst 1,200 vagnar. Beträffande resultatet av en på nu angivet sätt utvidgad verkstadsdrift i Boden jämfört med driften av en ny malmvagnsverkstad i Notviken yttrar styrelsen följande:

»Det kan sålunda ej undvikas, att kostnaderna för in- och utväxling av reparationsvagnar i Boden bli betydande till följd av byggnadernas ogynnsamma belägenhet och uppställningsområdets otillräcklighet.

Genom att vagnarna inkomma till verkstaden i Boden genom ett flertal por-

tar, som samtidigt måste hållas öppna, uppstår en värmeförlust, som kan uppskattas till ett par tusen kronors värde årligen. Detta äger ej motsvarighet i Notviken, där vagnarna införas i den nya verkstadsanläggningen genom en vestibul.

Transportförhållandena bliva genom den inbördes ogynnsamma belägenheten av montage- och hjälpverkstäderna i Boden besvärligare och mera tidsödande samt alltså kostsammare än i Notviken.

Vid den tidvis hårda belastningen av verkstadens kapacitet kunna hjälpverkstäderna i Boden ej räcka till. De nu förefintliga olägenheterna och därmed förenade kostnaderna med reparationsdetaljers sändande fram och tillbaka mellan Boden och Notviken kunna alltså ej undvikas.

Vid en malmvagnsverkstad i Boden vinnes ej fördelen som vid Notviken, att de å Svartön sammansatta tomtågen kunna orubbade framföras till bestämmelseorten vid gruvfälten, utan måste tågsätten såsom nu är fallet brytas vid Boden för avlämnande eller mottagande av reparationsvagnar. Med verkstaden förlagd i Notviken kunna reparationsvagnarna däremot sändas och returneras i lokaltågen mellan Svartön och den närbelägna verkstaden.

Slutligen kan man ej ernå den besparing i administrationskostnader, som en centralisering av verkstäderna till Notviken innebär.

Genom den utvidgade och moderniserade gamla anläggningen i Boden kan man visserligen få de direkta kostnaderna i någon mån förbilligade, men till samma goda resultat som med en nyanläggning i Notviken kan man dock ej komma.

Reparationskostnaden (exklusive materialkostnad) i medeltal per vagn belöper sig sålunda för närvarande i Boden till 284 kronor. I de moderniserade lokalerna i Boden beräknas samma kostnad kunna nedbringas till 243 kronor — en kostnad vartill dock enligt vad som nedan anföres får läggas kostnaden för en snabb amortering av nyanläggningskapitalet — under det att reparationskostnaden i en ny verkstadsanläggning i anslutning till den övriga verkstaden i Notviken ej beräknas komma att uppgå till mera än 184 kronor i medeltal per vagn.

Detta är vad som i stort sett kan vinnas genom en tillbyggnad och utvidgning i Boden utan att gå till en fullständig omstöpning av de gamla verkstads- och förrådslokaler i därstädes, bestående i desammas nedrivning samt planläggning och utförande av ett helt nytt modernt verkstadskomplex. Någon ting dylikt kan dock ej gärna ifrågasättas redan på grund av de därmed förbundna mycket stora kostnaderna, rörande sig om miljoner, vartill får läggas de stora olägenheterna av hinder i driften under en lång byggnadstid. Men främst träder ju den omständigheten fram som ett prohibitivt skäl emot en dylik åtgärd, att statsbanan redan har en långt utvecklad anläggning av en modern driftsekonomisk och kapacitetsrik verkstad nära intill vid Notviken, där de efter hand erforderliga tillbyggnaderna omkring anläggningens kärna — med de gemensamma hjälpverkstäderna såsom smedja, plåtslageri m. fl. redan befintliga — givetvis måste ställa sig vida billigare än en total nyanläggning, vartill kommer den bestämmande gynnsamma faktor, som en centraliserad drift lika givet bildar. Det lär väl icke kunna betraktas såsom förnuftigt eller ens försvarbart att nu — med avsteg från vad som alltid tänkts, då statsmakterna enligt järnvägsstyrelsens förslag på sina tider beslutat anläggandet och fullföljandet av Notvikens verkstad — börja inrikta sig på nyttjandet för all framtid och utvecklingen därför av två nära varandra belägna driftsorgan av den betydelse och egenart, som dessa huvudverkstäder äga.

Styrelsen måste här med all skärpa understryka den stora vikten av att den ursprungliga planen ända till slut fullföljes och att alltså Notvikens verkstad, efter hand som behoven så påkalla, ensamt utvecklas och utvidgas samt

Bodens verkstad samtidigt efter hand avvecklas och driften där inskränkes för att en gång helt nedläggas. Några statens järnvägars affärsdrift ovidkommande intressen böra ej få träda hindrande emellan för denna ensamt riktiga och av statsmakterna sedan länge avsedda utveckling.

Nu kan det också antagas såsom tämligen visst, att för de under de närmaste åren efter hand sig ökande malmtransporterna inalles omkring 4,000 vagnar komma att erfordras. De nyssnämnda åtgärderna i Boden lära alltså mycket snart kanske bliva otillräckliga, och man står sålunda likaledes mycket snart inför kravet på ytterligare utrymme för malmvagnsreparationer. Detta kan då ej beredas på platsen utan dessa totala omgestaltningar, mot vilka, som ovan nämnts, prohibitiva skäl tala, och att under sådana förhållanden tillgripa den av Bodens stad anvisade utvägen för avhjälpande av det omedelbara behovet av förbättrade anordningar för malmvagnsparkens underhåll är tydligen ej förenligt med en god planläggning av verkstadsdriften.

I anseende till sin kortvariga verkan bleve den praktiskt möjliga ändringen i Boden, som alltså i varje fall måste betraktas som ett provisorium, synnerligen dyrbar i utförande, och det lär väl icke kunna anses såsom ekonomiskt förnuftigt att praktiskt taget utan utvecklingsmöjligheter på denna plats nedlägga det minsta kapital, som erfordras, ovannämnda 300,000 kronor. Detta kapital skulle då behöva amorteras på en mycket kort tid, och lägges kostnaden härför till den förut nämnda efter omändringen av verkstaden beräkningsbara medelkostnaden för vagnreparationerna, så kommer denna kostnad givetvis att ställa sig synnerligen ogynnsam, vare sig man vill jämföra med den nuvarande kostnaden i Boden eller den som beräknats i Notviken. Lägges sålunda till de nyss anförda direkta kostnaderna för malmvagnsrevisionerna exempelvis 5 års amortering å den utvidgade anläggningen i Boden samt skälig räntekostnad för den gamla Boden-anläggningen och för en nyuppförd malmvagnsverkstad i Notviken, blir sammanlagda kostnaden i medeltal per reviderad malmvagn i den nuvarande verkstaden i Boden 293 kronor, i den utvidgade och moderniserade verkstaden därstädes 298 kronor samt i en nyuppförd verkstad i Notviken 212 kronor.

Styrelsen framhåller, att härav otvetydigt framginge, att den enda utvidgning och modernisering, som tekniskt vore tänkbar i Boden, även ur affärssynpunkt ställde sig synnerligen ogynnsam. Då därtill komme, att en utvidgning i Boden ej skapade trygghet beträffande möjligheterna att alltid hålla vagnreparationsarbetet i jämn takt med den växande malmtrafiken, avstyrker styrelsen på det bestämdaste förslaget att utvidga verkstaden i Boden samt vidhåller, under hänvisning till vad styrelsen år 1925 anför, sitt då framlagda förslag till ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

Beträffande sättet för täckande av kostnaderna för berörda arbete anför styrelsen slutligen:

»Till frågan, om de medel, som samtidigt måste äskas, skola tagas av räntedragande lånemedel eller från statens järnvägars förnyelsefond, ställer sig järnvägsstyrelsen mera neutral. Det torde kunna finnas skäl, som tala för båda utvägarna. Styrelsen vill emellertid härvidlag tillåta sig framhålla, att om det nu varit fråga om ett fullföljande på en gång av de sedan länge förhandenvarande planerna att flytta hela den gamla verkstaden vid Boden till Notviken och att ej göra detta successivt, så hade, liksom beträffande huvudverkstaden i Göteborg, hela flyttningen säkerligen ansetts böra bekostas med förnyelsefondsmedel. Att den i princip beslutade flyttningen från Boden till Notviken avsetts att företagas i repris synes styrelsen icke innebära någon

sådan skiljaktighet gent emot Göteborgsfallet i sak, att ett annat förfarande beträffande finansieringen kan vara motiverat i här förevarande fall. Styrelsen vågar därför även vidhålla sin mening, att arbetet lämpligen bör bekostas med förnyelsefondsmedel och har därför för sin del intet äskande av statsbudgeten belastande anslagsmedel att göra».

I en den 8 november 1926 inkommen skrift har Bodens stad åter hemställt om avslag å järnvägsstyrelsens ifrågavarande förslag, därvid staden under återopande av vad av staden nästlidet år anfördes bemött vad styrelsen i sin förevarande skrivelse anfört till stöd för förslaget.

I skrivelse den 18 november 1926 har järnvägsstyrelsen bemött vad staden nu anfört, varefter staden inkommit med påminnelser. Beträffande det närmare innehållet av dessa skrivelser torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Departementschefen.

Beträffande behovet av bättre anordningar för reparationerna å malmabanans vagnmateriel torde få hänvisas till vad därom anfördes i ovanberörda proposition nr 151 till nästlidet års riksdag. Till de uppgifter, som då avgåvos rörande malmtransporternas fortgående ökning, må här läggas den upplysningen, att den totala transportkvantiteten under år 1928 enligt av malmbolagen gjorda anmälningar beräknas komma att uppgå till omkring 8 miljoner ton, vilken siffra utvisar en ytterligare ökning i förhållande till de för åren 1926 och 1927 uppskattade kvantiteterna. Detta kommer givetvis att nödvändiggöra en ökning av malmvagnsparken. Härigenom torde de rådande svårigheterna att även med den av järnvägsstyrelsen omförmälda, under år 1926 genomförda omläggningen av revisionsarbetet medhinna de nödvändiga reparationerna å malmvagnsmaterielen komma att ytterligare växa. Vid sådant förhållande lär det ej vara tillrådligt att längre låta anstå med vidtagande av effektiva åtgärder för möjliggörande av reparationsarbetets bedrivande i den omfattning, som betingas av vagnparkens förslitning.

Vad angår sättet för vinnande av detta syfte, synes mig den av järnvägsstyrelsen förebragta ytterligare utredningen i ärendet giva vid handen, att en utvidgning av den nuvarande verkstaden i Boden, även om densamma är tekniskt genomförbar, icke blott i avseende å verkstadsdriftens ekonomi utan jämväl, sedd ur synpunkten av anläggningens tillräcklighet för någon tid framåt, blir betydligt ofördelaktigare än anläggandet av en ny malmvagnswerkstad i anslutning till redan befintliga, fullt moderna verkstadsanläggningar vid Notviken. Anledning synes alltså icke förefinnas att frångå järnvägsstyrelsens av statsmakterna tidigare biträdda förslag härutinnan. Beträffande de av Bodens stad uttalade farhågorna må, såsom ock under ärendets behandling vid nästlidet års riksdag framhölls av min företrädare i ämbetet, betonas, att det icke är avsett att i och med malmvagnsreparationernas förläggande till Notviken slopa den gamla verkstaden i Boden. Denna, som till uppenbart förfång för en ekonomisk drift nu är avsevärt överbelastad, kommer att, såvitt nu kan bedömas, en längre tid framåt användas för reparation av den vagnmateriel, varmed trafiken å stambanan genom övre Norrland bestrides och vilken materiel nu måste repareras å mera ogynnsamt belägna verkstäder. Till följd härav torde även endast ett mindre antal arbetare komma att överflyttas till den nya

anläggningen vid Notviken. Under sådana förhållanden synas verkningarna av förslaget genomförande icke för Bodens stad bliva av den innebörd, som förmodats.

Vidkommande slutligen frågan om beredande av medel för den sålunda förordade anläggningen i Notviken anförde min företrädare i ämbetet i förberörda proposition nr 151, att han icke funne det lämpligt att för detta ändamål på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit disponera förnyelsefondsmedel. Det vore nämligen icke avsett att slopa den gamla verkstaden i Boden och därjämte vore att märka, att bestridandet av kostnaden i fråga med förnyelsefondsmedel möjligen kunde komma att inverka på omfattningen av malmbolagens förpliktelser på grund av lämnad garanti för malmbanornas avkastning.

Med den ståndpunkt jag intager till frågan om bibehållandet av verkstadsanläggningen i Boden föreligger för mig icke skäl att i förevarande avseende avvika från vad min företrädare föreslagit. Kostnaderna för företaget, 825,000 kronor, torde alltså böra bestridas med kapitalökningsmedel. Då ovan omförmälda besparade anslagsmedel om 392,000 kronor, på sätt förut meddelats, tidigare denna dag föreslagits skola tagas i anspråk för finansiering av budgeten för budgetåret 1927—1928, läser det för nämnda budgetår erforderliga beloppet, avrundat till 400,000 kronor, böra anvisas såsom särskilt anslag. Återstående belopp, 425,000 kronor, torde lämpligen böra utgå under budgetåret 1928—1929.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för påbörjande av *ny malmvagnsverkstad vid Notviken*
för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 400,000.

2. Hjulverkstad vid Tomtebodå.

[16.] För uppförande av en hjulverkstad vid Tomtebodå begär järnvägsstyrelsen ett belopp av 60,000 kronor samt anför till stöd härför:

»Av den till Stockholm förlagda huvudverkstaden, varav en avdelning är belägen i Liljeholmen och en i Tomtebodå, har den senare främst till uppgift att ombesörja de periodiska så kallade mindre revisionerna å den till stockholmsstationerna samlade, mycket betydande personvagnparken. Emellertid är verkstadens i Tomtebodå tekniska utrustning i viss mån otillräcklig. Sålunda saknas bland annat anordningar för hjulpåkrympning. Detta arbete måste därför nu utföras vid verkstaden i Liljeholmen, vilket alltid vållat tidsutdräkt och extra kostnader för hjulens transport mellan de båda verkstadsavdelningarna men hädanefter, sedan järnvägslinjen skall omläggas till att ej längre föra över Liljeholmen, kommer att göra detta i ännu högre grad.

Förslaget till förebyggande härav avser anordnandet vid Tomtebodå av en särskild hjulverkstad genom en mindre tillbyggnad av den nuvarande verkstadsbyggnaden därstädes. Härigenom beredes vid denna verkstad möjlighet att utan transporter till Liljeholmen utföra allt hjulreparationsarbete, varvid detta kommer att ske både snabbare och billigare än som vid nuvarande ordning är möjligt. Enbart i transportkostnader kan en besparing av cirka 3,000 kronor

per år härvid beräknas uppstå. Genom planerad överflyttning från den gamla till den nya verkstadstillbyggnaden av vissa arbetsmaskiner för hjulreparationer vinnes därjämte i förstnämnda lokaler större utrymme för uppställnings-spår, varigenom en ytterst välbehövlig utökning av verkstadens kapacitet åstadkommes.

Kostnaderna för den sålunda behövliga tillbyggnaden hava beräknats till 60,000 kronor.»

Med hänsyn till de fördelar, som genom förevarande arbete skulle vinnas, vill jag tillstyrka styrelsens framställning. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande av *hjulverkstad vid Tomtebodas* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 60,000.

III. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.

1. Tillbyggnad av och diverse förbättringar vid lokomotivstationer.

[17.] Under denna rubrik äskar järnvägsstyrelsen för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 50,000 kronor samt anför härom:

»För utförande av driftsekonomska förbättringar vid vissa lokomotivstationer har riksdagen plägat anvisa anslag, avsedda att disponeras i den ordning behov av sådana förbättringar komma att uppstå på grund av trafikens växlingar och teknikens utveckling. Sålunda anvisade föregående års riksdag för ändamålet ett belopp av 50,000 kronor. För nästa budgetår beräknas ett lika stort belopp bliva erforderligt för utförande av dylika arbeten.

Beträffande de skäl, som föreligga vid begäran av detta anslag, får styrelsen i huvudsak upprepa, vad styrelsen härom tidigare anför.

Vid äldre lokomotivstationer finnas en del anordningar och tillbehör, vilkas utbyte eller förändring till ändamålsenligare driftsystem skulle medföra driftsekonomska fördelar. Hit höra anordningar för uppvärmning, vilken i äldre stallar sker med kaminer med åtföljande större kostnader för personal och bränsle i jämförelse med användande av central värmekälla. Hit höra vidare anordnande av ångcentraler för uppvärmning av personvagnar å bangårdarna, elektrifiering av diverse maskinerier m. m.»

Mot vad styrelsen anför har jag intet att erinra. Någon specificering av det äskade beloppet för särskilda ändamål torde icke kunna äga rum, utan synes styrelsen, i likhet med vad tidigare skett, böra lämnas fria händer att inom den bestämda kostnadsramen utföra behövliga anordningar, där styrelsen med hänsyn till lokomotivtjänstens rationella skötsel i varje fall finner lämpligt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *tillbyggnad av och diverse förbättringar vid lokomotivstationer* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000.

2. Driftverkstäder.

[18.] För anordnande av en driftverkstad vid *Hagalund övre* begär järnvägsstyrelsen under denna grupp för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 60,000 kronor. Till stöd härför yttrar styrelsen:

»Vagnarna i de person- och snälltåg, som hava sin utgångs- respektive slutstation i Stockholm, uppställas under tiden mellan tågen vid Hagalunds personvagnsstation, där som bekant hallar för vagnsättens rengöring, uppvärmning och tillsyn finnas anordnade. Antalet boggievagnar, som därstädes hava sin så kallade hemstation, uppgår till ungefär 200 stycken.

Förutom den varje fjärde månad återkommande revisionen av boggievagnarna erfordras å desamma titt och tätt mindre reparationer av olika slag, såsom boggie- eller hjulutbyten, lyftning för lagertillsyn, avhjälpande av mindre bristfälligheter å ljus-, värme- eller bromsanordningarna m. m. Det är givetvis av stor ekonomisk betydelse, att för dessa arbetens utförande tillräckliga och praktiska anordningar finnas tillgängliga så nära vagnarnas uppställningsplats som möjligt. Så är emellertid för närvarande icke fallet vid Hagalund, i det att därstädes nödiga spårutrymmen samt lyft- och traversanordningar saknas. Det blir därför ofta erforderligt att för relativt obetydliga reparationsarbeten å vagnarna uttaga dem ur tågsätten samt transportera dem till Tomtebodas vagnverkstad. Härigenom förloras en icke obetydlig del av vagnarnas användbarhetstid, vilket i sin tur inverkar förstörande på det erforderliga antalet vagnar för reserv och utbyte och försämrande på relationen mellan vagnar i tjänst och vagnar under reparation och tillsyn. På grund av ovannämnda förhållanden måste också vid vissa ofta återkommande tillfällen, då tid för vagnarnas insändande till Tomteboda saknas eller denna verkstad varit fullsatt, synnerligen oekonomisk forcering av arbetet vid Hagalund vidtagas.

Genom den föreslagna driftverkstaden, som tänkts förlagd i omedelbar närhet av vagnarnas uppställningsplats och som kan utföras i omedelbar anslutning till den stora vagnhallen, skulle de nuvarande olägenheterna avhjälpas. Arbetet med småreparationer skulle förbilligas och för övrigt skulle möjliggöras utförandet av en hel del revisioner och reparationer inkräktande på vagnarnas normala tjänstetider.

Den föreslagna driftverkstaden beräknas kosta 85,000 kronor, och har verkställd utredning givit vid handen, att god ränta å detta belopp erhålles endast i inbesparade arbetskostnader. Härtill kommer, att den genom den nya anläggningen möjliggjorda förkortningen av vagnarnas revisions- och reparationstider beräknas motsvara en besparing av cirka 1,000 vagnreparationsdagar. Detta betyder, att av den befintliga vagnparken ytterligare 3 boggievagnar med ett beräknat värde av 150,000 kronor göras tillgängliga för nyttig användning.

Av den som ovan nämnts till 85,000 kronor beräknade kostnaden för driftverkstaden böra 25,000 kronor kunna bestridas med förnyelsefondsmedel såsom motsvarande kostnader för förändringar och flyttningar av nu befintliga men icke ändamålsenliga anordningar och anläggningar vid Hagalunds personvagnsstation.»

Då med den föreslagna driftverkstaden synes kunna ernås icke blott en besparing i driftkostnader utan ock ett bättre utnyttjande av personvagnsparken,

anser jag mig böra förorda styrelsens förslag i ämnet. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för uppförande av *driftverkstad vid Hagalund övre* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 60,000.

IV. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[19.] Järnvägsstyrelsen äskar under denna grupp ett belopp av 300,000 kronor samt anför härom:

»Under denna rubrik beviljade anslagsmedel användas för utveckling av säkerhets- och signalväsendet vid statens järnvägar enligt de riktlinjer, som i huvudsak uppdrogos av 1912 års järnvägskommission angående trafiksäkerheten, vilken tillsattes av Kungl. Maj:t i anledning av järnvägsolyckan vid Malmslätt.

Växel- och signalsäkerhetsanläggningar hava sålunda utförts företrädesvis vid mindre stationer, som passeras av snabbgående tåg eller där tågmöten ofta förekomma. Vid större eller medelstora stationer, där spårsystemen blivit mera definitivt ordnade, utföras säkerhetsanläggningar för underlättande av växelinspektionen och förregling av tågvägarna. Därjämte erfordras utvidgningar och förbättringar å äldre säkerhetsanläggningar för att tillgodose av trafiken påkallade krav på nya anordningar för trafiksäkerheten.

Huvudsyftet med växel- och signalsäkerhetsanläggningar har från början varit att därmed ernå en höjning av järnvägens säkerhetsstandard för att möjliggöra större tågastighet, snabbare tågexpediering m. m. I mån som de tekniska hjälpmedlen utvecklats har det därjämte visat sig möjligt i flertalet fall att samtidigt med den eftersträfvade ökningen i trafiksäkerhet åstadkomma avsevärda driftbesparingar, medförande full förräntning å det i anläggningen nedlagda kapitalet.

Särskilt anslag för arbeten av ifrågavarande slag beviljades senast av 1922 års riksdag, då ett belopp av 125,000 kronor ställdes till förfogande för första hälften av år 1923. Förutom detta anslag disponerade järnvägsstyrelsen vid samma tidpunkt dels ett belopp av 175,000 kronor ur det för nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken avsedda anslaget, dels ock betydande besparingar på det belopp av sammanlagt 2,800,000 kronor, som för ifrågavarande ändamål beviljats av 1920 och 1921 års riksdagar.

I sitt år 1922 ingivna förslag till nya byggnader och anläggningar under budgetåret 1923—1924 meddelade järnvägsstyrelsen, att de under konjunkturväxlingen inträffade prisfallen medfört, att så betydande besparingar kunnat göras å av riksdagen tidigare beviljade anslag, att järnvägsstyrelsen kunde avstå från äskande av ytterligare anslag för hithörande ändamål, oaktat ännu åtskilliga arbeten för utveckling av säkerhetsanordningarna vid statens järnvägar återstodo att utföra.

På grund av fortsatta sänkningar å material- och arbetspriser samt genom nedgången i trafiken, vilket möjliggjorde inskränkningar i arbetenas omfattning eller uppskov med planerade anordningar i avvaktan på gynnsammare priser, visade det sig möjligt att under flera därpå följande år tillgodose de nödvändigaste anspråken med behållningar å tidigare anvisade anslag. Järnvägsstyrelsen kunde av denna anledning i sina år 1923, 1924 och 1925 ingivna förslag utan olägenhet avstå från äskande av medel för nya säkerhetsanläggningar.

Med utgången av innevarande budgetår beräknar styrelsen emellertid, att de hittills tillgängliga överskottsmedlen skola vara förbrukade eller disponerade för olika ändamål, men fortfarande återstå givetvis åtskilliga angelägna arbeten för utveckling av säkerhetsväsendet. Nya förslag till anordningar framkomma tid efter annan från linjeförvaltningarna i syfte att åstadkomma ökad säkerhet för trafikrörelsen eller att ernå lättnader och besparingar vid trafikarbetets utförande. Ett successivt utförande av behövliga nyanläggningar är också nödvändigt för att hålla statens järnvägars utrustning i tidsenligt skick.

För att äga möjlighet att fortsätta hithörande arbeten i mån av behov och i samma begränsade omfattning, som ägt rum under en rad av år, erfordras för nästa budgetår ett anslag av 300,000 kronor.»

Såväl ur trafiksäkerhets- som driftbesparingssynpunkt synes det önskvärt, att förbättringar av ifrågavarande slag alltjämt åvägabringas vid statens järnvägar. Jag vill därför tillstyrka, att ytterligare medel beredas för ändamålet. Med hänsyn till de betydande belopp, som under senare år använts för sådant ändamål, och då behovet av dylika åtgärder på grund av trafikens nedgång icke för närvarande gör sig så starkt gällande, synas emellertid allenast de nödvändigaste arbetena böra komma till utförande, och torde en nedsättning i det av styrelsen begärda beloppet kunna ske till 150,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budget-
året 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 150,000.

V. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg.

[20.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1920 års riksdag för elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg ett reservationsanslag av 23,000,000 kronor. Beslut om arbetenas påbörjande meddelades den 15 juni 1923.

Kostnaderna för elektrifieringen, inklusive kostnader för erforderliga elektriska lokomotiv, uppskattades av järnvägsstyrelsen i maj 1923 till 39,000,000 kronor. Härav förutsattes 5,000,000 kronor skola utgå av förnyelsefonden samt 34,000,000 kronor anvisas såsom kapitalökningsanslag. Därefter har riksdagen för ifrågavarande ändamål för budgetåren 1924—1926 beviljat tillhoppa 11,000,000 kronor, vadan hela ovannämnda anslagsbelopp, 34,000,000 kronor, numera är disponibelt för ändamålet.

I sin skrivelse den 13 september 1924 med anslagsäskanden till 1925 års riksdag meddelade järnvägsstyrelsen, att ett överskridande av de beräknade kostnaderna för anskaffande av erforderliga elektriska lokomotiv till linjen Stockholm—Göteborg ägt rum, i det att den i 1924 års statsverksproposition omförmälda leveransen från svenska fabrikanter av berörda lokomotiv förorsakat en merkostnad av 700,000 kronor. I vad mån emellertid detta komme att medföra ett överskridande av ovan angivna totalkostnad för elektrifieringen,

vore med hänsyn till ännu återstående stora utgifter och till eventuella prisfluktuationer vanskligt att exakt angiva, varför styrelsen ansåge sig i varje fall böra till år 1925 uppskjuta avlämnandet av slutredogörelse för ifrågasvarande arbeten.

I sin skrivelse den 4 september 1925 med anslagsäskanden till 1926 års riksdag anförde styrelsen, att då fortfarande mycket omfattande arbeten återstode att utföra och alltjämt oförutsedda omständigheter ju kunde inträffa, varigenom de från början gjorda beräkningarna kunde komma att påverkas i ena eller andra riktningen, det ännu icke vore för styrelsen möjligt med visshet avgöra, huruvida det ursprungligen beräknade kostnadsbeloppet och de lämnade anslagen kunde bli fullt tillräckliga eller icke. Vid sådant förhållande måste styrelsen låta anstå med lämnande av slutredogörelsen för arbetet, tills detta hunnit helt avslutas, vilket väntades komma att i allt väsentligt ske under loppet av första halvåret 1926.

Järnvägsstyrelsen anför nu i detta ärende följande:

»Arbetet med elektrifieringen av linjen Stockholm—Göteborg har under år 1926 fortskridit så, att den 15 maj elektrisk trafik å hela linjen kunnat igångsättas, men ännu återstår dock en del mindre justerings- och andra efterarbeten å linjen samt mindre detaljarbeten å vissa stationer. Dessa arbeten hinna visserligen slutföras under loppet av år 1926, men är det dock fortfarande ej möjligt att med full säkerhet bestämma kostnaderna för desamma och kan följaktligen ej heller nu lämnas någon slutgiltig uppgift om totala anläggningskostnaden. De beräkningar, som nu kunnat verkställas, äro emellertid ojämförligt mycket säkrare, än vad som kunde åstadkommas för ett år sedan. Desamma hava givit vid handen, att den på sin tid beräknade och uppgivna kostnaden samt det på grund därav beviljade anslagsbeloppet, 39 miljoner kronor, kommer att överskridas med i runt tal 3.1 miljoner kronor. I denna summa är då inkluderad den förut meddelade merkostnaden för lokomotivens beställning i Sverige, 700,000 kronor.

Beträffande anledningen till denna ökade kostnad får styrelsen anföras, att under det kostnaderna för vissa delar av arbetet kunnat hållas vid eller under den beräknade storleken, så har å andra sidan och i större omfattning kostnaden för andra delar av arbetet blivit högre. Förutom ovannämnda merkostnad för de elektriska lokomotiven äro merkostnader sålunda att konstatera även beträffande arbetena å själva linjen. Sålunda ha arbetena för de befintliga tunnarnas anordnande för den elektriska driften icke kunnat hållas inom den beräknade ramen, utan ha dessa arbeten medfört en ökad kostnad av cirka 200,000 kronor. Bostadshusbyggnaderna hava betingat en merkostnad av cirka 100,000 kronor och omformarestationerna av cirka 600,000 kronor, vartill kommer såsom dominerande, att kontaktledningarna kommit att draga en kostnad av cirka 2.4 miljoner kronor mer än den beräknade. Häremot står, att exempelvis den beräknade kostnaden för ändring av svagströmsledningarna underskridits, så att där erhållits en besparing av cirka 1 miljon kronor.

Slutligen har det under elektrifieringen fortgående utredningsarbetet visat, att å de elektrifierade linjerna erfordras ångfinkor för tåguppvärmningen av större typ än de vanliga. Någon kostnad för dessa finkor var icke upptagen i de ursprungliga kostnadsberäkningarna. Det torde böra påpekas, att desamma icke äro avsedda för de tågsätt, som utslutande gå å linjen Stockholm—Göteborg — dessa uppvärmas på elektrisk väg — utan för vagnar till och från de ångdrivna linjerna. Kostnaden är med andra ord närmast en följd av den

blandade driften, men har järnvägsstyrelsen i allt fall ansett byggandet av finkorna i fråga böra ingå som ett oundkomligt led i elektrifieringsarbetet, och har styrelsen därför också som nödvändigt var för trafikens rätta besörjande under den nya driftsformen gått till anskaffning av desamma i god tid för instundande vintersäsong. Denna anskaffning har kommit att betinga en sammanlagd kostnad av 795,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen måste ju beklaga, att den konstaterade överskridelsen av anslaget icke varit att undgå, men anser sig styrelsen dock kunna göra gällande, att den totala elektrifieringskostnaden icke desto mindre är att anse som synnerligen låg, i det att den betydligt understiger motsvarande kostnad för anläggningar av detta slag, som kommit till utförande utomlands.»

Beträffande frågan, på vad sätt täckning skall beredas för den brist, som sålunda kan beräknas uppkomma å de för ifrågavarande arbeten beviljade anslags- och förnyelsefondsmedel, yttrar styrelsen följande:

»Av skäl, som strax skola angivas, finner järnvägsstyrelsen lämpligast, att hela den ökade kostnaden bestrides med tillgängliga förnyelsemedel. Visserligen har överskridandet till större delen uppkommit å de fasta anläggningar, vilkas tillkomst medför en oomtvistlig kapitalökning. Å andra sidan synes anskaffningen av de elektriska lokomotiven, vilken företages under en tid, då intet ökat behov av dragkraft föreligger, vara att beteckna som en ersättningsanskaffning, ehuru av någon annan art än de hittills förekommande. Den ökning i realkapital, som därigenom uppkommer, är nämligen åtminstone till en stor del blott tillfällig. Visserligen äro statens järnvägars ånglokomotiv för närvarande i mycket gott skick. Under årens lopp bli de emellertid förslitna eller av annan orsak icke lämpliga att använda och komma därför att utrangeras. Om elektrifieringen icke ägt rum, hade i samband med denna slopning nya ånglokomotiv kommit att anskaffas för förnyelsemedel. Under nuvarande förhållanden komma givetvis i stället de å linjen Stockholm—Göteborg frigjorda ånglokomotiven att insättas. — Att huvudparten av dessa lokomotiv, vilka tillhöra statens järnvägars allra bästa, sannolikt komma att omedelbart sättas i regelbunden tjänst, under det att äldre och mindre ekonomiska lokomotiv ställas i reserv, torde icke ändra något i princip.

Då förevarande anskaffning av elektriska lokomotiv sålunda träder i stället för framtida ersättningsköp av lokomotiv, är densamma tydligen trots den omedelbara kapitalökningen själv i grunden att betrakta som en ersättningsanskaffning. Skulle uteslutande anslagsmedel hava kommit till användning, borde dessa alltså rätteligen hava partiellt återlevererats, allteftersom slopning av äldre lokomotiv utan följande ersättningsanskaffning ägt rum.

Antydd besvärliga och med tidigare praxis föga överensstämmande processer undvikas genom att — om så ske kan — från början sätta in lämpligt belopp förnyelsemedel. Kungl. Maj:t har som nämnt också efter riksdagens hörande redan medgivit sådan investering av 5 miljoner kronor förnyelsemedel.

Vad här sagts om lokomotiven gäller i ännu högre grad om ångfinkorna, vilkas anskaffning blott framskjutits ett fåtal år. Det förhåller sig nämligen så, att av de befintliga äldre ångfinkorna ett stort antal äro av sådan beskaffenhet, att de icke längre med ekonomisk fördel kunna användas dels på grund av ålder och dels på grund av att deras kapacitet är för ringa för de nu allmänt förekommande tågstorlekarna. Slopning av desamma måste därför efter hand ske inom en nära framtid, varvid i stället böra avses finkor av den typ, som nu påskyndat av elektrifieringen fått anskaffas.

Beträffande de nya ångfinkorna vill styrelsen också framhålla, att konstruktionen är sådan, att desamma, då de efter en eventuell utökning av elektrifierin-

gen möjligen kunna bli obehövlige vare sig på elektrifierade eller ångdrivna linjer som ångfinkor, kunna efter värmemaskineriets borttagande användas såsom resgodsvagnar, beträffande vilket vagnslag jämväl ersättning efter hand av äldre materiel angeläget erfordras.

Vad ångfinkorna angår synes uppenbart, att desamma böra helt bekostas av förnyelsemedel. Däremot är det givetvis omöjligt med någon större säkerhet förutberäkna, vilka framtida besparingar förnyelsefonden kan komma att göra tack vare de lokomotiv, som genom elektrifieringen frigöras, då detta beror på en mängd omständigheter. Då emellertid totalkostnaden för lokomotiven uppgår till ej mindre än 10.7 miljoner kronor, har styrelsen icke tvekat att förorda, att, förutom den förhandsberäknade kostnadsandelen å 5 miljoner kronor, här omskrivna kostnadsökning å tillsammans 3.1 miljoner kronor inklusive ångfinkorna må helt täckas med förnyelsemedel.

Styrelsen framställer så mycket hellre detta förslag, som det synes styrelsen mycket önskligt, att det i statens järnvägar investerade lånekapitalet icke får bli större än nödvändigt är. Genom det förordade förfaringssättet undvikes ju också ytterligare belastning av statsbudgeten. Järnvägsstyrelsen vill slutligen framhålla, att ingen risk synes förefinnas för att förnyelsefonden, även med här föreslagen användning för framtida ändamål, skall bli otillräcklig för den förnyelse av rullande materielen, som kan komma att erfordras under närmaste åren.»

Styrelsen meddelar därför, att därest det av styrelsen sålunda framlagda förslaget till bristens täckande vunne Kungl. Maj:ts bifall, styrelsen icke hade något anslagsäskande för detta ändamål att framställa.

Departementsschefen.

Givetvis måste det anses beklagligt, att de år 1923 beräknade kostnaderna för elektrifieringen av linjen Stockholm—Göteborg kommit att överskridas. Det ligger dock i sakens natur, att under utförandet av ett så vidlyftigt arbete som det ifrågavarande omständigheter kunna inträffa, som icke kunnat förutses och som höja kostnaderna. Då omförmälda företag nu är i huvudsak fullbordat, lära erforderliga medel böra beredas för täckande av det belopp, omkring 3,100,000 kronor, vartill kostnadsökningen nu beräknas.

I sådant hänseende har järnvägsstyrelsen ifrågasatt, att för täckande av kostnaden för i anledning av elektrifieringen anskaffade elektriska lokomotiv och ångfinkor skulle av förnyelsefonden användas, utöver tidigare medgivet belopp 5,000,000 kronor, ett belopp motsvarande nu ifrågavarande kostnadsökning för hela företaget eller 3,100,000 kronor. Det är emellertid att märka, att de ånglokomotiv och ångfinkor, som genom elektrifieringen frigöras, icke utrangeras utan komma att insättas å statsbanelinjer med ångdrift, där de i sin tur så småningom undantränga ånglokomotiv och ångfinkor av äldre typer. Enligt vad jag inhämtat skulle, därest de genom elektrifieringen frigjorda ånglokomotiven och ångfinkorna nu slopades, ersättningsanskaffningen av nya ånglokomotiv och ångfinkor hava medfört en kostnad av minst 10,000,000 kronor.

Enligt de av statsmakterna nästlidet år fastställda grunderna för avsättning till samt användning och placering av de affärsdrivande verkens förnyelsefonder bör uttag ur förnyelsefond för anskaffning av nya objekt icke ske annat än i samband med slopning av äldre objekt, för vilket avsättning till fonden ägt rum. Såsom av det nyss anförda framgår, innebär emellertid järnvägs-

styrelsens förevarande förslag till disposition av förnyelsefonden i själva verket en användning i förtid av fonden, då ju ovanberörda, genom elektrifieringen frigjorda ånglokomotiv och ångfinkor först längre fram komma att slopas. Även om en dylik förtidsanvändning av förnyelsefonden alltså icke är att anse såsom en normal användning av densamma, torde man dock kunna säga, att därmed tillgodoses ett syfte, som ligger förnyelsefondens ändamål nära. På grund härav och då förnyelsefondens nuvarande storlek medgiver dess anlåtande för täckande av en så avsevärd utgift som den nu ifrågasatta, anser jag mig kunna tillstyrka, att omförmälda belopp, 3,100,000 kronor, utgår av förnyelsefondsmedel. Med hänsyn till omständigheterna i detta fall torde riksdagens medgivande till den förordade dispositionen av fonden böra inhämtas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av statens järnvägars förnyelsefond må för *elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg* användas ett belopp av 3,100,000 kronor.

VI. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[21.] Under en följd av år hava anslag under förevarande rubrik anvisats till bestridande av utgifter för dels sådana arbeten, vilkas utförande påkallas av angelägna oförutsedda krav, dels ock sådana mindre arbeten, vilka beräknas draga en kostnad understigande 25,000 kronor. Senast har för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1926—1927 beviljats ett belopp av 800,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen äskar nu för ändamålet för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 1,000,000 kronor samt anför härom:

»Vid ett affärsföretag av så stor omfattning som statens järnvägar måste givetvis kraven på ett kollektivanslag såsom detta bliva betydande. Det för budgetåret 1926—1927 beviljade anslaget — 800,000 kronor — har också visat sig vara alltför knappt tilltaget, i det att medlen till största delen redan måst disponeras.

Då det är av stor vikt, att erforderliga belopp finnas tillgängliga för utförande av den mängd av mindre arbeten och anordningar av skilda slag, som för trafikens rationella avveckling påfordras eller som med teknikens utveckling ur driftsekonomisk synpunkt eljest äro motiverade och önskvärda, anser sig styrelsen nödsakad att nu begära något högre belopp än det senast beviljade. För nästa budgetår erfordras sålunda ett anslag av 1,000,000 kronor.»

Det är givetvis av vikt, att medel finnas tillgängliga för utförande av arbeten av ifrågavarande slag vid statens järnvägar, så mycket mer som därigenom även beredes möjlighet att vid de större anläggningarna utföra en del kompletterings- eller förändringsarbeten, vilka medföra besparingar i driftkostnader men för vilka medel icke finnas tillgängliga av det för respektive anläggning beviljade anslag. Medel torde alltså beredas för ändamålet jämväl för nästkommande budgetår. Beträffande storleken av det äskade beloppet finner jag

mig emellertid icke kunna tillstyrka anvisande av mer än som beviljats för innevarande budgetår eller 800,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 800,000.

B. Nya statsbanebyggnader.

I. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[22.] Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion har 1916 års riksdag, under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., beslutat fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för tiden från och med år 1917 till och med budgetåret 1926—1927 beviljats sammanlagt 33,250,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t till be- drivande av nödhjälpsarbeten å inlandsbanan anvisat 300,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande banbyggnad varit tillgängliga 33,550,000 kronor.

I fråga om behovet av anslag för budgetåret 1927—1928 för arbetenas fortsättande å inlandsbanan anför *järnvägsstyrelsen* beträffande nämnda banas norra del eller sträckan Porjus—Jokkmokk, att det tidigare för bandelens fullbordande såsom behöfligt beräknade slutanslaget för budgetåret 1927—1928 på grund av vissa förenklade anordningar, som under byggnadsarbetenas gång ansetts kunna vidtagas, numera icke erfordrades. — Vidkommande inlandsbanans södra del eller sträckan från Storuman norrut erinrar styrelsen, att 1923 års riksdag i anledning av styrelsens av Kungl. Maj:t biträdda förslag att tillfälligt avbryta arbetena å denna sträcka, då järnvägen färdigställdes till Storuman, uttalade, att något avbrott i arbetena å inlandsbanan icke borde äga rum samt att arbetena å södra delen av banan skulle närmast avse ett fortsättande i långsamt tempo från Storuman upp till Vindelälven. Vidare hade 1926 års riksdag anslutit sig till styrelsens av Kungl. Maj:t förordade förslag, att, oavsett vad som kunde komma att framdeles beslutas rörande inlandsbanans fortsättande, nämnda bana framdroges till den för befolkningen i dessa trakter lämpligare orten Blattnicksele 5 kilometer norr om Vindelälven. För fullbordande av banan till sistnämnda ort erfordrades, utöver för innevarande bud-

getår beviljat belopp, 1,600,000 kronor, för budgetåret 1927—1928 1,500,000 kronor samt för budgetåret 1928—1929 500,000 kronor.

Styrelsen övergår härefter till att behandla frågan, huruvida arbetena å inlandsbanan böra fortsättas å återstående sträcka mellan Jokkmokk och Blattnicksele, samt anför därvid huvudsakligen följande:

Beträffande banbyggnadsarbetenas fortsättande vidare söderut från Jokkmokk ville styrelsen erinra, att styrelsen redan i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde, att under då inträdda konjunkturer och rådande kritiska tidsläge inlandsbanans norra del enligt styrelsens mening ej borde omedelbart fortsättas söder om Porjus längre än till det i samband med Harsprångets då beslutade och pågående kraftverksbyggnad nödvändiga överbroandet av Luleälv. Styrelsens sålunda uttalade mening, att banbyggnaden tills vidare icke borde fortsättas söder om bron, biträdades emellertid ej av statsmakterna, utan vidhölls beslutet om utförande av inlandsbanan söderut i första hand till Jokkmokk. Denna punkt vore nu snart uppnådd och ett ställningstagande beträffande fortsättningen vore nödvändigt. Styrelsen ansåge, att man vid nuvarande järnvägsekonomiska och statsfinansiella läge ovillkorligen borde i avvaktan på förhållandenas utveckling tills vidare stanna med banbygget åtminstone där. Styrelsen hade stöd för denna sin mening i en nyligen av länsstyrelsen i Norrbottens län avgiven framställning angående järnvägsplanerna i länet, däri länsstyrelsen beträffande inlandsbanan mellan Arjeplog och Jokkmokk uttalade, att den ginge genom en ödemark och i alldeles övervägande grad skulle tjäna militära ändamål samt att med utförandet av denna bandel sålunda kunde anstå, tills militära skäl tvingade fram densamma.

Vad anginge inlandsbanans södra del, så när 1923 års riksdags beslut om arbetenas fortsättande tydligen tillkommit i syfte att hjälpa av banan berörda orter, hölle styrelsen före, att man ej borde nöja sig med något, som torde kunna betecknas såsom i viss mån en halvmesyr, utan att man borde i en följd framdraga banan norrut till en plats, som med hänsyn till det nya befolkningsområde norr om Storuman, dit den i varje fall beslutats böra framgå, kunde anses fullt lämplig såsom slutpunkt. Styrelsen hade härvidlag visserligen år 1925 uttalat, att banan åtminstone borde framdragas till Blattnicksele, den närmaste plats, där en station kunde förläggas i lämpligt läge för den befintliga bebyggelsen och i mera omedelbar anslutning till det huvudsakligen på älvens norra sida befintliga landsvägsnätet, men styrelsen hade därmed ej velat säga, att Blattnicksele utgjorde någon fullt lämplig slutpunkt för banan, när banan där icke framkomme till den huvudsakliga bygden i berörda landsända eller till någon mera markerad knutpunkt för vägnätet.

Kraven från ortsbefolkningens sida på banans fortsättande norr om Blattnicksele hade också på senaste tid kommit till uttryck. Sålunda hade deputerade från Sorsele kommun därom gjort framställning dels inför representanter för regeringen och järnvägsstyrelsen vid en orienteringsresa, som av dessa nyligen företagits i dessa trakter, dels i en till Kungl. Maj:t ställd, till styrelsen överlämnad skrivelse av den 28 augusti 1926. I nämnda skrivelse framhöles till en början, att banans avstannande vid Blattnicksele skulle innebära ett dråpslag mot den utveckling, som på senare tiden, tack vare tron på banans snara framdragande till Sorsele kyrkoplats, kraftigt gjort sig gällande, icke blott inom hela Sorsele socken utan även inom stora delar av Arjeplog, vilken socken till stor del har sin naturliga utfart till Sorsele. Vidare påpekades, att kyrkbyn odisputabelt vore centralpunkten i socknen och att Blattnicksele på grund av dess belägenhet i sådant hänseende vore av avsevärt mindre betydelse. Alla vägförbindelser, både de redan färdiga och de som vore under byggnad

och planlagda, ledde fram till kyrkbyn. Naturförhållandena vore vidare sådana, att om banan komme att stanna i Blattnicksele, alla, som norr eller västerifrån skulle färdas till järnvägsstationen, likväl måste taga sin väg över kyrkbyn och därifrån vidare till Blattnicksele. Då avståndet mellan denna by och kyrkbyn uppginge till 2.4 mil, skulle således alla dessa, som komme att utgöra något över hälften av den till omkring 4,800 personer uppgående befolkningen i Sorsele socken, få en med detta avstånd förlängd väg till järnvägsstationen. Slutligen angäves i skrivelsen, med hänvisning till en skrivelsen bilagd karta, upptagande, bland annat, redan färdiga eller beslutade nya vägar, det antal personer längs de olika vägarna, som skulle få direkt nytta av banans framdragande till Sorsele.

Vidare hade Arjepluogs järnvägskommitté i en till Kungl. Maj:t ställd, likaledes till järnvägsstyrelsen överlämnad skrivelse av den 30 augusti 1926 hemställt om beviljande av medel för järnvägens framdragande till kyrkplatsen i Sorsele under påpekande av fördelen för Arjepluogs befolkning av ovanberörda vägförkortning å cirka 2.4 mil.

Slutligen hade länsstyrelsen i Norrbottens län i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 augusti 1926, vilken skrivelse den 7 september 1926 remitterats till järnvägsstyrelsen för utlåtande, bland annat hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vid nästa riksdag framlägga proposition om anslag till inlandsbanans fortsättning söderifrån i första hand till Sorsele. Länsstyrelsen uttalade därvid, att det föreläge ett stort intresse för bygden av att inlandsbanan söderifrån framdroges i första hand till Sorsele i Västerbottens län med fortsättning sedermera till Arjepluog. Stora delar av Arjepluogs socken hade nämligen sin naturliga förbindelse åt detta håll, om järnväg framdroges. Bebyggelsen här hade i brist på kommunikationer nått en ganska ringa omfattning, men det vore ett livskraftigt och praktiskt släkte, som bodde här, och människorna längtade efter möjligheter till utveckling. Särskilt i Arjepluogs sockens södra del funnes väldiga vidder odlingsbar mark, som hittills föga tillgodogjorts i brist på kommunikationer. Komme järnvägsförbindelse inom nära räckhåll, bleve detta ett ypperligt kolonisationsområde för länets södra delar med dess starkt växande befolkning.

De skäl, som sålunda andragits för banbyggnadens fortsättande, syntes styrelsen tala för, att banan omedelbart framdroges vidare till Sorsele kyrkoby. Till belysande av den tendens till framåtskridande, som under senare tider onekligen gjort sig gällande inom Sorsele socken, åberopade styrelsen en karta, utvisande vägnätets utveckling i berörda delar av Västerbottens län och även angränsande delar av Norrbottens län. Av denna karta framginge, dels att nya vägar redan blivit byggda till mycket betydande längd, dels att avsevärda vägsträckor vore beslutade att komma till utförande, dels slutligen att vägnätet såväl beträffande redan anlagda eller beslutade vägar som i fråga om de planerade vägarna i stort sett koncentrerade sig mot Sorsele såsom en centralpunkt. Särskilt denna omständighet ansåge styrelsen utgöra skäl till att banan nu fortsattes fram till Sorsele. Banan nådde då fram till en plats med vitt utgrenat vägnät, som gjorde platsen särskilt lämpad såsom slutpunkt för banan under den sannolikt avsevärt långa tid, under vilken styrelsen för sin del ansåge, att avbrott uti inlandsbanebygget borde ske i avvaktan på bättre konjunkturen såväl för det allmänna som för järnvägen. Ett sådant avbrott ansåge styrelsen i varje fall, såsom förhållandena utvecklat sig, vara erforderligt för samlande av iakttagelser och erfarenheter angående vägväsendets och biltrafikens utveckling. Det sannolika antagandet, att man med motortrafik på landsvägarna torde kunna länge tillfyllestgörande tillgodose kommunikationsbehovet för de mellan Sorsele och Arjepluog samt mellan Sorsele och Arvidsjaur belägna bygder, måste vara av största betydelse. Och ett rätt

bedömande av behovet av och bästa sättet för järnvägsanläggningarnas återupptagande torde enligt styrelsens förmenande näppeligen kunna ske, innan man under en förhållandevis lång tid kunnat konstatera verkningarna även här av den kommunikationsväsendets omgestaltung, som, efter det att styrelsen framlagt sin plan för inlandsbanan och de norrländska tvärbanorna, gjorde sig gällande genom motorfordonens insats.

Till slut ville styrelsen anföra skälet till att styrelsen ansåge frågan om banans fortsättande norr om Blattnicksele böra föreläggas redan nästkommande års riksdag. Styrelsen ville härvidlag framhålla, att arbetena å banan söder om sistnämnda plats nu fortskridit så långt, att, om de skulle fortsättas norr om Blattnicksele och ej genast avvecklas, det för ett rationellt bedrivande av arbetena vore önskligt att redan på våren 1927 omedelbart efter ett eventuellt riksdagsbeslut kunna överflytta en del av den söder om Blattnicksele nu anställda arbetsstyrkan till linjen norr om denna plats. Förutom ett lämpligare bedrivande av terrasseringsarbetena vunnas därmed, att arbetarna icke skulle behöva entledigas till större antal, än som i alla händelser brukade vara nödvändigt med hänsyn till vinterklimatets inverkan på arbetenas bedrivande i dessa nordliga trakter. En stor del av arbetsstyrkan måste ju under vintern som vanligt entledigas, och med hänsyn till nu rådande svårigheter för dem att erhålla sysselsättning på annat håll vore det ju angeläget att kunna återtaga dem i arbete på linjen norr om Blattnicksele, så snart väderleken på våren medgäve arbetenas återupptagande.

Kostnaderna för byggandet av delen Blattnicksele—Sorsele, å förut nämnda karta angiven med svart streckprickad linje, hade av styrelsen beräknats till 2,500,000 kronor. Den tid, som lämpligen borde tillmätas byggandet av nämnda bandel, syntes styrelsen böra utsträckas att omfatta tre år. Vidkommande anslagens storlek för de olika åren syntes ett begynnelseanslag av 300,000 kronor lämpligt för budgetåret 1927—1928; resten av erforderliga anslag borde ungefär jämnt fördelas å därpå följande två budgetår. Det för budgetåret 1927—1928 ifrågasatta anslaget vore avsett att huvudsakligen användas för bedrivande av en del till denna tid lämpligt förlagda terrasserings- och stenarbeten, varigenom också sysselsättning för en del å linjen söder om Blattnicksele nu sysselsatta arbetare skulle, såsom tidigare antytts, kunna beredas.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle enligt styrelsens mening för budgetåret 1927—1928 erfordras dels ett belopp av 1,500,000 kronor för fortsättande av arbetena å sträckan Storuman—Blattnicksele och dels ett belopp av 300,000 kronor för påbörjande av arbetena å bandelen Blattnicksele—Sorsele eller tillhoppa 1,800,000 kronor, och hemställer styrelsen om detta belopps anvisande för nämnda budgetår.

Chefen för generalstaben har i utlåtande den 25 oktober 1926 förklarat sig intet hava att erinra mot ett omedelbart fortsättande av arbetena å inlandsbanan från Blattnicksele till Sorsele. Beträffande styrelsens förslag att tillsvidare avbryta arbetena å nämnda bana vid Sorsele och Jokkmokk erinrar chefen för generalstaben om sitt i 1923 års statsverksproposition i huvudsak återgivna utlåtande den 14 oktober 1922 över av styrelsen då väckt förslag att avbryta arbetena å inlandsbanan vid Storuman och Jokkmokk samt framhåller, att utvecklingen sedan dess kommit de då gjorda uttalandena att framstå med ökad skärpa. Därutöver anføres till bemötande av järnvägsstyrelsens motivering i huvudsak följande:

Då flygväsendets tekniska utveckling allttjämt gått framåt bland annat i fråga om bombkastning från luften och då det enligt 1925 års härordning organiserade flygvapnet icke hade en sådan styrka, att därmed kunde lämnas ökat skydd för järnvägslinjerna, måste de år 1922 påvisade riskerna för avbrott å norra stambanan anses ökade. Den väntade trafiken till och från malmfälten i Västerbotten torde under krig åtminstone delvis komma att belasta norra stambanan, varför utsikterna att, då endast denna bana stode till buds, kunna tillgodose såväl de militära som de civila trafikbehoven därigenom ytterligare minskats. Enär arméns krigsstyrka enligt 1925 års härordning avsevärt understege den, varmed år 1922 funnits anledning att räkna, hade betydelsen av att det till förfogande stående järnvägsnätet medgäve hastiga truppförflyttningar ökats.

Då inlandsbanans fullbordande, även om arbetet finge fortgå utan avbrott, torde komma att taga ett flertal år i anspråk, syntes det icke möjligt att med några anspråk på tillförlitlighet förutsäga vårt lands militärpolitiska läge ens under denna tid. Ett avbrytande av inlandsbaneanläggningen i enlighet med järnvägsstyrelsens framställning skulle i varje fall ur militär synpunkt göra de på banans byggande redan nedlagda kostnaderna oproportionerligt höga i förhållande till den ofullbordade banans värde. Gentemot styrelsens uttalande om nödvändigheten av ett avbrott i arbetet för samlande av iakttagelser och erfarenheter angående vägväsendets och automobiltrafikens utveckling inom de trakter, som berördes av inlandsbanan, torde böra framhållas, att persontrafik och lätt godstrafik (styckegods) visserligen å korta sträckor med jämförelsevis stor fördel kunde övertagas av motorfordon men att dylika fordon icke lämpade sig för masstrafik och trafik å långa sträckor. Om det redan med hänsyn till fredstrafiken i anledning härav icke kunde vara lämpligt att å sträckan mellan Vindelälven och Lule älv ersätta inlandsbanan med motorfordonstrafik, gällde detta i alldeles särskilt hög grad i fråga om det militära trafikbehovet under krigstid. I detta sammanhang borde nämnas, att i Norge någon tanke icke syntes förefinnas att i avvaktan på automobiltrafikens utveckling avbryta arbetena å den av stortinget beslutade Nordlandsbanan, vilken vore avsedd att sammanbinda det nordligaste Norge med övriga delar av landet.

På grund av vad sålunda framhållits betonar chefen för generalstaben på det kraftigaste vikten för landets försvar av att arbetet å inlandsbanan icke avbrytes samt hemställer, att erforderliga medel måtte för nästkommande budgetår anvisas för att å såväl södra som norra delen av inlandsbanan fortsätta arbetena med den största hastighet, som utan oekonomisk forcering kunde anses möjlig.

Departementschefen.

Byggnadsarbetena å inlandsbanans såväl norra som södra del hava numera fortskridit så långt, att banan inom den närmaste tiden kommer att bliva fullbordad fram till de orter, Jokkmokk respektive Blattnicksele, till vilka arbetena enligt statsmakternas beslut åren 1923 och 1926 äro avsedda att närmast fullföljas. Den frågan uppställer sig nu, huruvida under rådande förhållanden ett fortsättande av arbetena efter banans framdragande till nämnda orter bör äga rum eller icke. Beträffande först inlandsbanans norra del torde böra uppmärksammas, att banan med den av riksdagen beslutade sträckningen över Kasker är avsedd att mellan Jokkmokk och Arjeplogsbygden framgå genom trakter, vilka så gott som uteslutande bestå av glest befolkade ödemarker. Nä-

got större behov av kommunikationer lärers alltså icke här förefinnas, utan torde beslutet om inlandsbanans framdragande genom dessa trakter få anses motiverat huvudsakligen av militära skäl. Om än skäl av sistnämnda art fortfarande föreligga för ett omedelbart fullföljande av statsmakternas beslut om utbyggande av inlandsbanan i hela dess längd, måste likväl, med hänsyn till såväl anläggningskostnadernas storlek som förväntade driftförluster, statsfinansiella skäl anses tala för att under nuvarande förhållanden icke genomföra samma beslut i full utsträckning. På grund härav anser jag mig böra i likhet med järnvägsstyrelsen föreslå, att arbetena å ifrågavarande bandel tills vidare nedläggas, när järnvägen färdigställts till Jokkmokk. Sedan de ekonomiska förhållandena förbättrats, lärers frågan om återupptagandet av arbetet å denna del av inlandsbanan komma att tagas under förnyat övervägande.

Vad därefter angår inlandsbanans södra del, så torde ståndpunkt icke nu behöva fattas till frågan om arbetenas avbrytande. Även för det fall, att arbetena å denna bandel skulle finnas böra tills vidare nedläggas, synes avbrytandet av arbetena icke böra ske vid Blattnicksele, dit banan enligt riksdagens år 1926 fattade beslut i varje fall skall framdragas. Såsom järnvägsstyrelsen framhållit är Sorsele kyrkoby långt mer än Blattnicksele lämpad såsom provisorisk slutpunkt för inlandsbanans södra del. Sorsele socken med Sorsele kyrkoby såsom centralpunkt för ett vitt förgrenat och i stark tillväxt varande vägnät är en utvecklingskraftig bygd, och inlandsbanans framdragande till Sorsele kyrkoby skulle säkerligen för ett betydande område skapa ökade möjligheter till odling och framåtskridande. Ett avbrytande av banbyggnaden redan vid Blattnicksele skulle ur allmän synpunkt innebära en så mycket sämre lösning, att detta alternativ icke synes böra ifrågakomma.

Med hänsyn härtill anser jag mig trots de rådande förhållandena böra tillstyrka, att arbetena å inlandsbanans södra del fortsättas från Blattnicksele upp till Sorsele. Huruvida ett avbrott i banbyggnaden bör ske vid Sorsele, synes icke böra avgöras, förrän arbetenas framskridande gör ett ställningstagande nödvändigt.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit beträffande arbetenas fortsättande till Sorsele erfordras emellertid ytterligare anslag av riksdagen. Det av järnvägsstyrelsen för sådant ändamål föreslagna beloppet, 1,800,000 kronor, torde dock, enligt vad jag inhämtat, utan att ett ekonomiskt bedrivande av arbetena äventyras, kunna nedsättas till 1,600,000 kronor. Oaktat en sådan nedsättning skulle möjlighet finnas att, såsom styrelsen förordat, under nästkommande budgetår påbörja arbetena å sträckan Blattnicksele—Sorsele. På sätt chefen för finansdepartementet kommer att senare denna dag angiva torde detta belopp böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av arbetena å *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,600,000.

II. Statsbanan Hällnäs—Stensele.

[23.] Under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en tvärbana från Hällnäs å norra stambanan till Stensele vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 11,150,000 kronor. För bananläggningen hava sedermera för tiden från och med år 1919 till och med budgetåret 1926—1927 anvisats tillhopa 11,875,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 26 augusti 1921 för nödhjälpsarbeten å banan anvisat 1,000,000 kronor. För bananläggningen hava sålunda disponerats tillhopa 12,875,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att styrelsen beträffande arbetenas fortsatta be-
drivande å banan alltjämt ansåge sig böra följa den för statsmakterna nästlidet år framlagda approximativa byggnadsplanen, enligt vilken rälsläggningen skulle år 1927 framkomma till Ume älv, år 1928 till Gunnarn (Bastuträsk), år 1929 till Barsele och år 1930 till Storuman. För genomförandet av denna arbetsplan erfordrades för budgetåret 1927—1928 samma anslagsbelopp, som beviljats för de närmast föregående två budgetåren, eller 1,500,000 kronor, och hemställer styrelsen om detta belopps anvisande.

Departementschefen. Jag anser mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning i denna del. På sätt chefen för finansdepartementet kommer att senare denna dag angiva torde det erforderliga beloppet, 1,500,000 kronor, i likhet med vad nästlidet år skedde böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

I detta sammanhang får jag anmäla, att medel utöver redan beviljade anslag måste tagas i anspråk för denna bana under innevarande vinter. Sedan fråga uppkommit om beredande av arbete åt arbetslösa väg- och vattenbyggnadsarbetare, upplyste järnvägsstyrelsen i avgivet utlåtande, att å ifrågavarande bana förekomme en del bergskärningar, som lämpligen skulle kunna bearbetas under vintern 1926—1927. Dessa bergskärningar vore belägna å sträckan norr om Gunnarn, å vilken sträcka enligt arbetsplanen arbeten icke skulle igångsättas förrän under budgetåret 1927—1928. Vid dessa arbeten skulle, under förutsättning att för ändamålet funnes disponibelt ett belopp av 200,000 kronor utöver de för ifrågavarande banbyggnad för tiden till och med budgetåret 1926—1927 anvisade medel, under vintern kunna sysselsättas ungefär 110 man. Genom beslut den 17 december 1926 har Kungl. Maj:t godkänt järnvägsstyrelsens förslag om igångsättande under vintern 1926—1927 av oförmälda arbeten å statsbanan Hällnäs—Stensele, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen att för ifrågavarande ändamål av trafikmedel förskottsvis taga i anspråk ett belopp av högst 200,000 kronor. Därest det nu tillstyrkta anslaget beviljas, kommer givetvis nyssnämnda förskjutna belopp att återgäldas från anslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Stensele* för
budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 1,500,000.

III. Statsbanan Jörn—Gubbljaure.

[24.] Under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en tvärbana från Jörn å norra stambanan till Gubbljaure vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 8,180,000 kronor. För bananläggningen hava sedermera för budgetåren 1924—1927 anvisats tillhopa 3,500,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen yttrar nu, att enligt den nästlidet år framlagda byggnadsplanen för sträckan Jörn—Arvidsjaur räsläggningen skulle år 1927 framkomma till Aborrträsk och år 1928 till Arvidsjaur samt att utöver redan beviljade medel erfordrades 3,200,000 kronor för fullbordande av nämnda bansträcka. I enlighet med berörda plan, vilken styrelsen ansåge alltjämt böra följas, erfordrades för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 2,000,000 kronor, och hemställer styrelsen om detta belopps anvisande för nämnda budgetår.

Mot vad styrelsen föreslagit har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättande av arbetena å *statsbanan Jörn—Gubbljaure* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 2,000,000.

Statens vattenfallsverk.

A. Kanalverk.

Kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte och Södertälje kanaler.

Sedan för Trollhätte kanals ombyggnad tidigare anvisats sammanlagt 23,500,000 kronor, har riksdagen för kompletterings- och förbättringsarbeten å kanalen för åren 1921 och 1922 samt budgetåren 1924—1925 och 1926—1927 anvisat tillhopa 885,000 kronor, därav för sistnämnda budgetår 80,000 kronor.

För ombyggnad av Södertälje kanal jämte upprepning av farlederna i Brändalsund och Linasundet hava anvisats sammanlagt 15,559,000 kronor, därav av riksdagen tillhopa 8,800,000 kronor samt av Kungl. Maj:t från av riksdagen beviljade anslag till arbetslöshetens bekämpande tillsammans 6,759,000 kronor. Däremot hava medel hittills ej anvisats för kompletterings- och förbättringsarbeten å kanalen.

Vattenfallsstyrelsen har i skrivelse den 24 september 1926 meddelat, att ovanberörda anslag å 80,000 kronor, såvitt nu kunde bedömas, komme att nästan fullständigt förbrukas för redan igångsatta eller till instundande vinter planerade arbeten å Trollhätte kanal. Beträffande behovet av ytterligare medel för kompletterings- och förbättringsarbeten å kanalverken anför styrelsen:

»Det är emellertid påtagligt, att en anläggning av Trollhätte kanalverks art och omfattning tid efter annan kräver smärre förbättringar och kompletteringar, utan att alltid behovet i detalj kan specificeras så lång tid i förväg, som erfordras för erhållande av kapitalökningsanslag i vanlig ordning. Detsamma är förhållandet med Södertälje kanalverk, även om anläggningarna där äro av relativt mindre omfattning. Vattenfallsstyrelsen anser därför nödvändigt, att styrelsen för dylika arbeten vid kanalverken disponerar ett mindre anslag, eventuellt med skyldighet för styrelsen att årligen till Kungl. Maj:t anmäla, i vad mån och för vilka särskilda ändamål detsamma tagits i anspråk.

Redan inom närmaste tiden äro vissa förbättringsarbeten av här ifrågakommande natur, utöver dem, vartill de förut anvisade anslagen beräknats använda, av behovet påkallade.

Sålunda har erfarenheten visat, att avsevärda risker och svårigheter vållas genom att ankarplats för större fartyg saknas innanför vågbrytaren vid Vänersborg. Fartyg med mer än cirka 3 meters djupgående hava nämligen nu, efter inlöpande i Trollhätte kanal från Vänern, i regel ingen möjlighet att ankra, förrän de anlåt till Vassbotten. Vid vissa vindförhållanden kunna emellertid större fartyg icke utan allvarliga risker passera genom broarna vid Vänersborg. Det inträffar även, att norrgående fartyg måste ankra, i avvaktan på Vänerlots, sedan fartyget redan passerat Dalbobron. Det är därför behöv-

ligt att genom muddring innanför vågbrytaren vid Vänersborg bereda ankarplats för åtminstone ett par fartyg om 4 meters djupgående.

Från trafikanter å Trollhätte kanal har framställning gjorts, att vattenfallsstyrelsen måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att älvsträckan Bommen—Vargön må bli iordningställd för trafik även nattetid. För att här betrygga navigationen även under mörker kräves uppsättande av en fyr ävensom vissa muddringar vid Bommen. Vattenfallsstyrelsen anser visserligen icke, att älvsträckan Bommen—Vargön för närvarande ingår i Trollhätte kanal, men finner det i kanalverkets intresse att befrämja sjöfarten upp till Vargön och har därför för avsikt att begära, att Kungl. Maj:t måtte besluta, att även nämnda älvsträcka må förklaras skola ligga under vattenfallsstyrelsens förvaltning och inberäknas i Trollhätte kanal. Styrelsen har tänkt sig att, om detta förslag vinner Kungl. Maj:ts gillande, även kunna med anlitande av härmed begärt anslag vidtaga de behövliga förbättringarna av farleden till Vargön.»

På grund av det anförda hemställer styrelsen, att för kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte och Södertälje kanaler måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas 50,000 kronor.

Beträffande den av vattenfallsstyrelsen omnämnda frågan om ställande av viss del av Göta älv under styrelsens förvaltning, i vilket ämne styrelsen sedermera inkommit med framställning, har Kungl. Maj:t ännu icke meddelat beslut. Vad angår styrelsens förevarande framställning, synas de däri avsedda arbetena, i den mån de överhuvud taget böra komma till utförande, vara av beskaffenhet att kunna bekostas med driftmedel. I tvivelaktiga fall lär fråga härom av vattenfallsstyrelsen underställas Kungl. Maj:ts prövning. Något anslag för ändamålet torde alltså icke behöva äskas av riksdagen.

Departementschefen.

B. Kraftverk.

Trollhätte kraftverk.

Kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering.

[25.] Sedan riksdagen för utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering för åren 1918—1922, tiden 1 januari—30 juni 1923 samt budgetåret 1923—1924 anvisat tillhoppa 2,550,000 kronor, har riksdagen för bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering, vilka kostnader i sin helhet beräknats till 800,000 kronor, för budgetåren 1924—1926 anvisat tillhoppa 600,000 kronor.

I skrivelse den 13 oktober 1926 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att styrelsen numera till vederbörande vattendomstol ingivit i stort sett samtliga de utredningar och förslag till skadeersättningar, som erfordrades för domstolsbehandlingen. Vattendomstolen hade under sommaren 1926 verkställt syner och

undersökningar inom stora delar av Vänerns strandområden, och beräknades dessa syneförrättningar komma att fortgå jämväl under åren 1927 och 1928. För den fortsatta behandlingen av vattenmålet erfordrades av det beräknade kostnadsbeloppet under budgetåret 1927—1928 ytterligare 100,000 kronor, och hemställer styrelsen om detta belopp anvisande för nämnda budgetår.

I anslutning till vad vattenfallsstyrelsen sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

[26.] För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har 1926 års riksdag för budgetåret 1926—1927 anvisat 1,200,000 kronor.

I skrivelse den 29 september 1926 har *vattenfallsstyrelsen* för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928 äskat ett anslag å 2,000,000 kronor. Till stöd härför yttrar styrelsen:

»För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har för tiden intill den 1 juli 1927 beviljats 84,174,000 kronor av lånemedel. Den bokförda kostnaden för motsvarande distributionsanläggningar uppgick den 1 augusti 1926 till omkring 82,544,000 kronor. Vid nämnda tidpunkt förefanns alltså ett disponibelt överskott av omkring 1,630,000 kronor. Då de återstående kostnaderna för redan beslutade anläggningar uppgå till omkring 1,200,000 kronor, återstår sålunda för tiden intill den 1 juli 1927 för ännu icke beslutade anläggningar, som kunna bli nödvändiga, ett belopp av endast cirka 430,000 kronor, vilket belopp givetvis är synnerligen knappt för tiden till nästa budgetårs början. Att den anslagsreserv för oförutsedda behov, som lämpligen bör stå till vattenfallsstyrelsens disposition, blivit så liten, beror på att för innevarande budgetår beviljats endast 1,200,000 kronor för ifrågavarande ändamål emot av vattenfallsstyrelsen föreslagna 1,500,000 kronor.

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden anser vattenfallsstyrelsen ett belopp av minst 2,000,000 kronor erforderligt under budgetåret 1927—1928 till utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk. Vid bedömande av summans storlek bör beaktas, att detta anslag avser att tillgodose behovet av utvidgningar och förstärkningar inom samtliga distributionsområden, som matas från statens kraftverk, d. v. s. inom Trollhätte, Älvkarleby, Motala, Porjus och Norrfors kraftverks områden.»

Enligt vattenfallsstyrelsens förslag skulle det nu äskade anslaget å 2,000,000 kronor avses för nya anläggningar, varav behov tid efter annan uppkomme i samband med underhandlingar om kraftavsättning.

Givetvis måste det för styrelsen vara av vikt att äga tillgång till nödiga medel för en ändamålsenlig utveckling av kraftledningsnätet. Såvitt nu kan bedömas förestår emellertid ingen större utvidgning av kraftledningsnätet, sedan det till Norrfors kraftverk hörande nätet nu blivit utbyggt. Därjämte torde de tryckta tiderna alltjämt komma att verka återhållande i fråga om tillkomsten av nya abonnenter. Med hänsyn härtill anser jag mig kunna föreslå en nedläggning i det äskade beloppet till 1,500,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten* vid statens kraftverk för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 1,500,000.

Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

För sådana arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten, har riksdagen å tilläggsstat för åren 1921 och 1922 samt å riksstaten för budgetåret 1923—1924 anvisat tillhoppa 16,000,000 kronor att utgå av lånemedel. Vidare har 1922 års riksdag medgivit, att då ännu odisponerade delar av de till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstat för år 1920 av lånemedel anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor finge, med undantag av visst för ytterligare bostadshus erforderligt belopp, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten.

Ovan omförmälda anslag om tillhoppa 16,000,000 kronor är numera förbrukat. Av ovannämnda för nödhjälpsarbeten disponibla delar av bostadsanslagen — uppgående till omkring 6,652,600 kronor — kvarstå omkring 3,238,600 kronor odisponerade.

Enligt vad jag inhämtat, torde det möjligen bliva nödvändigt att för anordnande av nödhjälpsarbeten vid statens järnvägar under innevarande vinter av berörda odisponerade belopp taga i anspråk 400,000 kronor. Huruvida härutöver ytterligare medel erfordras för nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken, kan ej för närvarande bedömas. Då det i varje fall synes obehövt att hava så stort belopp som 3,238,600 kronor reserverat för ifrågavarande nödhjälpsarbeten, anser jag mig böra föreslå, att härav ett belopp av 2,300,000 kronor avses för andra ändamål, och får jag beträffande användningen av detta belopp hänvisa till vad jag inledningsvis anför.

Vid bifall härtill skulle alltså för nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken fortfarande stå till förfogande ett belopp av omkring 938,600 kronor.

Statens utlåningsfonder.

1. Allmänna järnvägslånefonden.

[27.] Alltsedan år 1871 har riksdagen för särskilda femårsperioder till Kungl. Maj:ts förfogande ställt ett bestämt anslag att i enlighet med av riksdagen fastställda villkor utgå såsom lån till enskilda järnvägsanläggningar. Senast skedde detta år 1923, då riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljade och ställde till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av 5,000,000 kronor, att utgå under budgetåren 1924—1929 med 1,000,000 kronor för varje budgetår, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa budgetår anvisat, finge för ett efterföljande budgetår av samma femårsperiod disponeras. Därefter har riksdagen för avsättning till ifrågavarande fond anvisat för budgetåret 1924—1925 1,000,000 kronor och för budgetåret 1925—1926 1,000,000 kronor. Vidare har 1926 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslutat, att de avsättningar till fonden, som skolat ske under budgetåren 1926—1929, i stället skola äga rum under budgetåren 1927—1930.

Av ovannämnda belopp, 2,000,000 kronor, hava hittills tagits i anspråk 224,000 kronor, vadan 1,776,000 kronor återstå odisponerade.

I skrivelse den 29 september 1926 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* beträffande medelsbehovet för ifrågavarande ändamål meddelat, att jämlikt av riksdagen enligt skrivelse den 13 april 1923 nr 80 lämnat medgivande fonden komme att tagas i anspråk för ett lån av 45,000 kronor till Södra Kinnekulle järnvägsaktiebolag, avsett att ersätta ett nämnda bolag tidigare beviljat lån till samma belopp ur handels- och sjöfartsfonden. Vidare meddelar styrelsen, att lån ur allmänna järnvägslånefonden söktes för fem nya järnvägsföretag, för vilka samtliga koncession vore beviljad. Bland dessa hade styrelsen redan tillstyrkt lån till Uppsala—Kerstinbo och Ingelstad—Älmeboda järnvägar med 1,520,000 respektive 516,000 kronor. Därjämte torde medel i fortsättningen närmast kunna förväntas erforderliga antingen till Ulricehamn—Jönköpings järnväg med 2,695,000 kronor eller till Katrineholm—Köpings järnväg med 2,314,000 kronor.

Styrelsen anför vidare, att om dessa järnvägar erhöles statslån och påbörjades inom närmare tid, borde de beräknas färdiga senast under år 1930, vadan någon framskjutning i tiden för medlens utgående icke vore lämplig. Styrelsen hemställer därför, att för avsättning till fonden måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas 1,000,000 kronor.

Departementschefen. Under rådande förhållanden synes försiktighet böra iakttagas vid beviljande av lån åt nya enskilda järnvägsföretag. Med hänsyn härtill och då, såsom ovan nämnts, i fonden finnas odisponerade 1,776,000 kronor, finner jag avsättning till fonden under nästkommande budgetår icke böra ske, utan torde anvisandet av återstående av riksdagen beslutade avsättningar kunna framskjutas till budgetåren 1928—1931. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att de avsättningar till *allmänna järnvägslånefonden*, som enligt riksdagens beslut skulle ske under budgetåren 1927—1930, i stället skola äga rum under budgetåren 1928—1931.

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

[28.] I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag beslutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skulle ökas från 12,000,000 kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden skulle avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare 2,400,000 kronor samt under vartdera av åren 1922—1925 avsättas likaledes 2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga. Tillika har 1920 års riksdag medgivit, att Kungl. Maj:t finge under tiden till och med år 1925 förfoga över samtliga av riksdagen för avsättning till fonden anvisade medel, och har denna förfoganderätt jämlikt beslut av 1926 års riksdag utsträckt att omfatta jämväl tiden efter 1925 års utgång. Vidare har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att de avsättningar till fonden, som skolas ske under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under budgetåren 1924—1928. Slutligen har 1923 års riksdag föreskrivit, att för åtnjutande av understöd från fonden skola från och med den 1 juli 1923 gälla de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 förordade villkor och bestämmelser.

Till fonden hava för åren 1912—1921 samt budgetåret 1924—1925 anvisats tillhoppa 16,800,000 kronor.

Ur fonden hava disponerats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingsfors tillsammans 8,636,400 kronor, åt Amål—Ärjängs järnväg tillhoppa 5,600,000 kronor och åt Limesforsen—Särna järnväg 5,140,000 kronor eller sammanlagt 19,376,400 kronor. Av fonden återstå sålunda odisponerade 4,623,600 kronor.

I skrivelse den 29 september 1926 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* bekräftande behovet av ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål anfört följande:

Samtliga ovanberörda järnvägar kunde förväntas färdiga till den 1 juli 1928, och sålunda behövde erforderliga medel till dess finnas tillgängliga. Med en

avsättning av beräknad storlek av 2,400,000 kronor för budgetåret 1927—1928 skulle samtliga till den 1 juli 1928 anvisade medel uppgå till 19,200,000 kronor eller 176,400 kronor mindre än vad som beviljats såsom låneunderstöd. Härtill komme, under förutsättning av bifall till styrelsens hemställan i skrivelser den 15 september 1925 och 8 februari 1926, dels ett statsunderstöd å 183,000 kronor till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag för utförande av ett hamnspår samt dels ett annat understöd å 225,000 kronor åt samma bolag till rullande materiel. Tillgodoseendet av dessa behov skulle erfordra ett belopp av 2,984,400 kronor.

Styrelsen hemställer alltså, att för avsättning till fonden måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas 3,000,000 kronor.

I fråga om den förra av de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omförmälda ansökningarna av Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag om ytterligare statsunderstöd från fonden med 183,000 kronor må erinras, att nästlidet års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, medgivit, att till nämnda järnvägsaktiebolag må för utförande av ett hamnspår från en tilltänkt hamnanläggning vid Örnäs till Åmål—Årjängs järnvägs station i Åmål ur denna fond utgå ett statsunderstöd å 183,000 kronor. I detta ärende har Kungl. Maj:t ännu icke meddelat slutligt beslut. I den senare framställningen om understöd till belopp av 225,000 kronor har bolaget erinrat, att i det kostnadsförslag, som fastställts såsom grund för ovan omförmälda, bolaget hittills beviljade statslån om tillhopa 5,600,000 kronor, icke upptagits kostnader för rullande materiel, enär bolagets järnväg från början avsetts skola trafikeras av Bergslagernas järnvägsaktiebolag med dess materiel. Då det av anförda skäl numera syntes fördelaktigare, att järnvägen trafikerades under egen förvaltning och med egen materiel, har bolaget anhållit att för anskaffande för en beräknad kostnad av 800,000 kronor av erforderlig rullande materiel utbekomma ett statsunderstöd å 600,000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i den 8 februari 1926 avgivet utlåtande över ifrågavarande framställning anfört, att bolaget endast till en mindre del borde anskaffa ny rullande materiel, samt tillstyrkt ett statsunderstöd av 225,000 kronor för inköp av viss sådan materiel för 300,000 kronor. Återstoden av bolagets behov av rullande materiel har styrelsen ansett böra tillgodoses genom förhyrning. Fullmäktige i riksgäldskontoret hava, om än under uttalande av vissa betänkligheter, anslutit sig till vad styrelsen sålunda uttalat och tillstyrkt.

Under nuvarande förhållanden synes det mig betänkligt att än mera öka statens bidrag till ifrågavarande järnväg. Tidigare har även ifrågasatts att Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag ej skulle ombesörja trafikeringen av järnvägen utan att trafiken skulle omhänderhavas av Bergslagernas järnvägsaktiebolag, men hava de av sistnämnda bolag erbjudna villkoren befunnits alltför ogynnsamma. Ansträngningar synas mig dock böra göras att erhålla ett godtagbart trafikavtal med Bergslagernas järnvägsaktiebolag, i vilket fall den nu ifrågasatta materielanskaffningen skulle bli obehövlig. I sådant syfte har ock Kungl. Maj:t genom beslut den 3 december 1926 uppdragit åt överdirektören vid statens järnvägar J. H. Flodin att med de båda järnvägsförvaltningarna upptaga förhandlingar. För det fall att underhandlingarna icke

Departementschefen.

leda till resultat, synes emellertid böra tagas i övervägande att genom bidrag ur bibanefonden bereda Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag möjlighet att förvärva rullande materiel i den omfattning, som kan prövas vara erforderlig. Då enligt de för lånefonden stadgade villkor statsunderstöd endast får beviljas för nya, ännu ej påbörjade järnvägsanläggningar, torde riksdagens medgivande till det nu ifrågasatta understödet böra inhämtas.

Vad beträffar behovet av ytterligare avsättning till fonden, så lär med hänsyn till tidpunkten för redan påbörjade statsunderstödda järnvägsanläggningars fullbordande medel under nästkommande budgetår böra beredas dels för lyftning av återstående delar av redan beviljade statsunderstöd och dels för de ytterligare två statsunderstöd, som i enlighet med vad ovan anförts kunna komma att av Kungl. Maj:t beviljas Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag.

Utöver vad ovan angivits föreligga anspråk på statsunderstöd från denna fond, förutom för den redan koncessionerade järnvägen Älvdalen—Hörmundsjön med omkring 3,842,000 kronor, även för de alternativa järnvägsföretagen i Klarälvens dalgång, vilkas koncessionsansökningar ännu icke slutligt prövats, nämligen med respektive 4,260,000 kronor och 4,937,000 kronor för de smalspåriga linjerna Edebäck—Slättne och Råda—Sundhultsmon samt med omkring 6,918,000 kronor för den normalspåriga linjen Sunne—Sundhultsmon.

Den återstående, ehuru ännu ej anvisade delen av fonden uppgår enligt det föregående till omkring 4,200,000 kronor. Med detta belopp skulle således kunna tillgodoses föreliggande lånebehov för antingen järnvägen Älvdalen—Hörmundsjön eller ock någon av Klarälvsbanorna. Beträffande dessa senare är det ännu ovisst, vilken som har största utsikterna att kunna genomföras, men från statsmakternas sida synes dock icke för dessa järnvägsföretag böra avses högre statsbidrag än som erfordras för den minst kapitalkrävande av dem eller det belopp, som ännu kvarstår i bibanefonden. Vad angår järnvägen Älvdalen—Hörmundsjön, så skulle denna, under förutsättning av bifall till någon av de ur trafiksynpunkt betydelsefullare Klarälvsbanorna, icke kunna tillgodoses inom ramen av den nuvarande bibanefonden.

Då i varje fall anslag till påbörjande av någon av dessa banor icke lär erfordras under budgetåret 1927—1928, torde såsom avsättning till fonden för nämnda budgetår icke behöva anvisas mer än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat eller 3,000,000 kronor. På sätt chefen för finansdepartementet kommer att senare denna dag angiva torde av berörda belopp hälften eller 1,500,000 kronor böra utgå av lånemedel och återstoden av andra statsinkomster än lånemedel.

Slutligen torde jag i detta sammanhang få anmäla särskilda av Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag och Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag gjorda framställningar om viss ändring i villkoren för de bolagen av Kungl. Maj:t före den 1 juli 1923 beviljade statslånen. De lån, som här avses, äro ett Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag genom resolution den 13 oktober 1916 beviljat lån å 3,273,750 kronor samt två Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag genom resolutioner den 2 september 1916 och den 5 oktober 1922 beviljade

lån om 5,622,000 respektive 3,014,400 kronor för utförande av järnvägsanläggningen Billingsfors—Arvika med bibana från Järnskog till Skillingsfors, samtliga lån att utgå från förevarande fond, ävensom ett sistnämnda bolag genom resolution den 5 oktober 1922 från allmänna järnvägslånefonden beviljat lån å 2,100,000 kronor för utförande av järnvägsanläggningen Mellerud—Billingsfors. För nämnda lån har i anslutning till av riksdagen före den 1 juli 1923 för låneunderstöd från allmänna järnvägslånefonden och bibanelånefonden meddelade villkor och bestämmelser stadgats, bland annat, att av fullmäktige i riksgäldskontoret beträffande utbetalning av låneunderstödet skulle iakttagas, att en tredjedel av lånet skulle innestå, till dess inteckning i järnvägen med bästa förmånsrätt eller, där statslån förut beviljats, med förmånsrätt närmast efter inteckningen för detta lån medgivits för förut lyftade andelar av lånet, att nämnda tredjedel ej finge utbekommas, förrän inteckning för dess belopp med förmånsrätt framför varje annan fordran än statens blivit i järnvägen behörigen meddelad, samt att en femtondel eller — beträffande lånet från allmänna järnvägslånefonden — en tiondel av försträckningen skulle innestå, till dess besiktning av järnvägsanläggningen blivit i överensstämmelse med § 2 mom. 2 av kungörelsen angående ordningen för avsyning och besiktning av enskilda järnvägar och deras upplåtande för allmän trafik den 11 december 1874 förrättad samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till järnvägens öppnande för allmän trafik.

I de av 1923 års riksdag godkända ändrade villkor och bestämmelser för lån från bibanelånefonden och allmänna järnvägslånefonden, vilka gälla beträffande statslån, som efter den 30 juni 1923 utlämnas från fonderna, stadgas i fråga om innehållande av viss del av statsunderstödet, att allenast en femtondel respektive en tiondel av det beviljade statsunderstödet skall innestå, till dess inteckning med bästa förmånsrätt meddelats i järnvägen samt ovan omförmälda besiktning förrättats och tillstånd meddelats till banans öppnande för allmän trafik.

Nämnda bolag hava nu hemställt, att i fråga om innehållande av viss del av ovanberörda statslån måtte tillämpas nyss angivna, för efter den 30 juni 1923 beviljade lån gällande lindrigare villkor. Till stöd härför hava bolagen huvudsakligen åberopat svårigheten att få egna medel och lyftade delar av statslånen att under byggnadstiden räcka ända fram till tidpunkten för intecknings meddelande i järnvägen samt den därav följande olägenheten att i avvakten på lyftning av innestående del av statslånet nödgas på oförmånliga villkor upptaga tillfälliga lån.

Bolagens framställningar hava tillstyrkts av såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som fullmäktige i riksgäldskontoret.

Erinras må, att nästlidet års riksdag biföll Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, om liknande ändring i motsvarande villkor för ett Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag beviljat statslån. Då samma billighetsskäl, som därvid åberopades, tala för lindring i förevarande hänseende jämväl beträffande nu ifrågasvarande, Ämål—Arjängs och Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag beviljade statslån, vill jag tillstyrka dessa bolags framställningar i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

1:o) medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags järnvägsanläggning påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att från fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket enligt för samma fond eljest gällande villkor och bestämmelser bevilja bolaget statslån för anskaffande av rullande materiel;

2:o) medgiva, att beträffande rätt att lyfta dels ett Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag den 13 oktober 1916 beviljat lån ur fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket å 3,273,750 kronor, dels två Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag den 2 september 1916 och den 5 oktober 1922 ur nyssnämnda fond beviljade lån å 5,622,000 kronor och 3,014,400 kronor, dels ock ett sistnämnda bolag den 5 oktober 1922 ur allmänna järnvägslånefonden beviljat lån å 2,100,000 kronor skola lända till efterrättelse de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 i sådant hänseende angivna, för efter den 30 juni 1923 beviljade lån ur nämnda fonder gällande villkor; samt

3:o) såsom avsättning till *fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 3,000,000.

3. Vattenkraftslånefonden.

[29.] Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den så kallade vattenkraftslånefonden. Från fonden, som förvaltas av statskontoret, må lån beviljas menigheter, bolag, föreningar eller enskilda dels till företag, vilka avse utbyggnad av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, dels till vissa mindre, lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmänna betydelse. Lånen skola i främsta rummet avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor men må jämväl beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.

Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen för åren 1920—1922 samt budgetåren 1923—1927 anvisat tillhoppa 9,500,000 kronor, därav för budgetåret 1926—1927 500,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1926 hava *kommerskollegium* samt *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* gjort framställning om avsättning till fonden för budgetåret 1927—1928 av ett belopp av 1,000,000 kronor.

Till utredning angående fondens kapitaltillgång och utlåningen från fonden hava ämbetsverken åberopat följande tablå:

Kalenderår resp. budgetår	Anslag kronor	Sökta lån		Beviljade lån		Lyftade lån kronor	Inne- stående lån kronor	Lånebe- lopp, som förver- kats el. antages ej komma att lyftas kronor	Ej dispo- nerat anslag kronor	Dispo- nibel ka- pi- talbe- hållning kronor
		An- tal	kronor	An- tal	kronor					
1920 . . .	2,000,000	31	4,595,137	19	2,000,000	1,900,000	—	100,000	—	100,000
1921 . . .	2,000,000	24	2,734,200	12	1,053,000	864,000	100,000	89,000	617,000	981,000
1922 . . .	2,000,000	25	3,498,101	6	1,715,000	1,715,000	—	—		
1923—24 .	2,000,000	26	3,865,900	14	1,625,000	1,350,000	—	275,000		
1924—25 .	500,000	37	4,766,118	15	1,490,000	945,000	545,000	—	500,000	500,000
1925—26 .	500,000	52	5,866,485	—	—	—	—	—		
1926—27 .	500,000	30	5,350,500	—	—	—	—	—	500,000	500,000
	9,500,000	225	30,676,441		7,883,000	6,774,000	645,000	464,000	1,617,000	2,081,000

Ämbetsverken anföra vidare följande:

»Såsom av denna tablå framgår är fondens kapitalbehållning för närvarande 2,081,000 kronor. Om därtill lägges dels till den 16 september 1926 gjorda kapitalinbetalningar, vilka enligt uppgift från statskontoret uppgå till cirka 454,000 kronor, dels därefter av statskontoret beräknade kapitalinbetalningar intill utgången av år 1927 å sammanlagt cirka 70,000 kronor, framkommer en disponibel behållning å fonden å cirka 2,605,000 kronor.

Bland de 52 företag, vilka under år 1925 ansökt om lån från fonden, hava ämbetsverken för avsikt att inom närmaste tid avgiva förslag till lånefördelning avseende ett tjugutal företag med ett sammanlagt belopp av cirka 1,500,000 kronor. Därest detta förslag biträdes av Kungl. Maj:t, skulle alltså för de återstående av 1925 års ansökningar samt för de under 1926 inkomna ansökningarna till lånefördelning finnas disponibelt ett belopp av endast cirka 1,100,000 kronor, under det att, därest fördelningen av lån bland sistnämnda sökande skulle ske efter i huvudsak samma principer som hittills, ett belopp av minst 2,500,000 kronor vore erforderligt.

Ehuru endast en mindre del av det berättigade lånebehovet i fortsättningen kan bliva tillgodosett, kommer alltså fondens kapitalbehållning att vara helt disponerad vid utgången av år 1927.

Under dessa förhållanden synes det nödvändigt, att avsättningarna till fonden ökas, därest det stöd från statens sida för vattenkraftsföretagen, som med fonden avsetts, skall kunna i fortsättningen lämnas i något så när samma omfattning, som hittills tillämpats. Ehuru en större avsättning till fonden för budgetåret 1927—1928 givetvis kunde anses motiverad, vilja ämbetsverken likväl med hänsyn till nödvändigheten att begränsa anslagskraven icke nu göra framställning om högre belopp än 1,000,000 kronor.»

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra i yttrande den 28 oktober 1926, att ehuru fullmäktige ej kunde undgå att principiellt hysa betänkligheter mot mera avsevärd ökning av alla anslag till lånefonder, fullmäktige likväl, med hänsyn till utgående ränta å från vattenkraftslånefonden anvisade medel ävensom till det synnerligen gäneliga ändamål, fonden vore avsedd att tjäna, icke hade något att erinra mot ämbetsverkens förevarande framställning.

Vattenfallsstyrelsen har i utlåtande den 13 november 1926 anført följande:

»Vattenfallsstyrelsen ifrågasätter, huruvida lånefördelningen bör ske efter samma principer som hittills. Då de så kallade vattenfallssakkunniga tillkallades, begränsades deras uppdrag beträffande utredningar och förslag till en statens lånefond för finansiering av vattenkraftsanläggningar sålunda, att denna finansiering skulle avse företag för utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet vore av mera allmänt intresse. De sakkunniga framhöllo emellertid, att statslån även borde beviljas för mindre, privata lokala kraftanläggningsföretag, vilka hade till uppgift att förse mindre kommuner, lantbruk och hantverk med kraft. Av vederbörande departementschefs yttrande till statsrådsprotokollet den 9 januari 1919 synes dock framgå, att det icke varit statsmakternas mening, att lån i större utsträckning skulle beviljas företag, tillhörande den sistnämnda gruppen. Emellertid har utvecklingen gått i den riktningen, att låneansökningarna och de beviljade lånen till väsentliga delar kommit att avse den tredje gruppen av kraftanläggningsföretag. Dylika små lokala anläggningar äro ofta ekonomiska. Under kristiden voro visserligen många dylika mindre verk av stor betydelse, men sedan mera normala förhållanden inträtt, hava flera sådana verk förorsakat sina ägare stora ekonomiska bekymmer. Som vattenfallsstyrelsen tidigare framhållit, avse många av ansökningarna företag, särskilt mindre dylika, vilka icke kunna anses uppfylla det i kungörelsen den 19 december 1919 uppställda villkoret, nämligen att lån må beviljas endast till företag, som befinnes i ekonomiskt och tekniskt hänseende grundat på rationella förutsättningar. Vattenfallsstyrelsen har därför i många fall avstyrkt beviljande av lån eller ock tillstyrkt först efter stor tvekan. Oaktat summan av de sökta lånebeloppen varit stor, har det vissa år varit svårt att kunna tillstyrka så stort lånebelopp, som varit tillgängligt för utdelning.

Vattenfallsstyrelsen har upprepade gånger föreslagit, att en del av medlen måtte reserveras för lån till anläggningar ur de två, ovan först omnämnda grupperna. Vattenfallsstyrelsen hemställer nu ånyo, att detta förslag måtte komma under prövning.

Beträffande det anslagsbelopp, som för budgetåret 1927—1928 kan anses erforderligt, synes det vattenfallsstyrelsen, som, därest lånen även i fortsättningen skola till väsentliga delar utdelas till mindre, lokala anläggningar, anslagsbeloppet möjligen skulle kunna reduceras.

Skulle återigen en reservering ske i enlighet med vattenfallsstyrelsens hemställan, bliver anslagsbehovet större med hänsyn till att anläggningar av dessa slag oftast äro av mera betydande omfattning och alltså kräva större kapital. Under denna förutsättning har vattenfallsstyrelsen intet att erinra mot storleken av det utav ämbetsverken föreslagna beloppet.»

Därefter har *Svenska vattenkraftföreningen* i skrivelse den 30 november 1926 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål bevilja minst det av ämbetsverken föreslagna beloppet.

Till en början må meddelas, att Kungl. Maj:t den 12 november 1926 från *Departementsschefen.* fonden beviljat lån till ytterligare 16 företag med tillhoppa 1,375,000 kronor.

Vad beträffar frågan om ytterligare avsättning till vattenkraftslånefonden, må erinras, att vid fondens inrättande år 1919 avsågs att med fonden befrämja tillkomsten av nya anläggningar, varjämte föreskrevs bland annat, att lån från fonden icke skulle beviljas till annat företag än sådant, som befunnes i ekonomiskt och tekniskt hänseende grundat på rationella förutsättningar. Då emellertid föreskriften om lån endast till nyanläggningar syntes medföra vissa svårigheter för en rationell lånefördelning, vidtogs år 1921 med riksdagens samtycke (skrivelse nr 70) ändring i bestämmelserna för fondens användning av innebörd, att lån finge beviljas för redan utförd eller under byggnad varande anläggning, därvid dock skulle iakttagas, att lån i främsta rummet skulle avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor. I sin berörda skrivelse framhöll riksdagen, att huvudändamålet med ifrågavarande fond måste anses vara att befrämja själva tillkomsten av nyanläggningar och icke den fortsatta finansieringen av redan fullbordade företag. Av de 82 företag, som hittills erhållit lån från fonden, hava emellertid endast 7 med ett sammanlagt lånebelopp av omkring 1,400,000 kronor avsett vid lånets beviljande ännu icke påbörjade anläggningar, medan lån om tillhoppa 4,218,000 kronor tilldelats icke mindre än 49 företag, vilka vid tiden för låneansöknings ingivande redan varit färdigställda och påbörjat sin kraftproduktion och vilka ämnat använda lånemedlen uteslutande till inlösen av andra, ofördelaktigare lån. Utvecklingen av denna statens utlåningsrörelse synes sålunda alltmer hava avvikit från det ursprungliga ändamålet, och anledning saknas ej till det antagandet, att huvudsyftet med låneansökningar mången gång är att å staten överflytta den ekonomiska risken för företag, som av enskilda långivare icke längre ansetts kreditvärdiga. Om också denna förändrade användning av fonden kan anses i viss mån hava varit betingad av den svåra ekonomiska krisen under de närmaste åren efter världskriget, synas dock förhållandena numera vara sådana, att en återgång till att tillgodose fondens ursprungliga och huvudsakliga ändamål bör ske. På grund härav och då såvitt känt några mera kapitalkrävande nyanläggningar av ifrågavarande slag icke förväntas under den närmaste tiden ifrågakomma till bidrag ur fonden, synes den årliga avsättningen till fonden nu böra begränsas till lägre belopp än vad hittills anvisats. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde en nedsättning i det av ämbetsverken äskade beloppet kunna ske till 300,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för *vattenkraftslånefonden* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 300,000.

4. Luftfartslånefonden.

[30.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under punkten 49 i sjätte huvudtiteln anfört i fråga om understöd av regelbunden luftfart får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels såsom kapitalökning för *luftfartslånefonden* för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 300,000;

dels ock besluta, att från luftfartslånefonden må av Kungl. Maj:t beviljas lån, förutom för inköp av flygplan och flygmotorer, jämväl för anordnande av flygplats och anskaffande av för sådan plats nödig utrustning.

Låneunderstöd.

Låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

[31.] Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har 1923 års riksdag beslutat, att staten skulle enligt vissa angivna grunder och villkor till finansiering av Ostkustbanan bidra med tillhopa intill 28,000,000 kronor, varav 15,000,000 kronor skulle utgå för teckning av aktier i Ostkustbanans aktiebolag och återstoden såsom statslån. Av berörda belopp, 28,000,000 kronor, hade för tiden till och med budgetåret 1925—1926 anvisats hela det för inbetalning av statens aktier i bolaget avsedda beloppet, 15,000,000 kronor, samt såsom låneunderstöd 11,500,000 kronor.

Vidare har 1925 års riksdag medgivit, att för Ostkustbanans trafikerande erforderliga lokomotiv och godsvagnar finge överlätas av statens järnvägar till Ostkustbanan och av denna likvideras på sätt Kungl. Maj:t bestämde.

Genom brev den 11 september 1925 har Kungl. Maj:t godkänt ett den 1 och den 2 april 1925 mellan järnvägsstyrelsen och Ostkustbanans aktiebolag upprättat kontrakt rörande försäljning till nämnda bolag av statens järnvägar tillhörig, för Ostkustbanans trafikerande erforderlig rullande materiel ävensom förklarat sig framdeles vilja, på anmälan av järnvägsstyrelsen sedan ifrågavarande leverans fullgjorts, meddela bestämmelser angående sättet för leveransens likviderande.

Därefter har 1926 års riksdag såsom låneunderstöd till bolaget för budgetåret 1926—1927 anvisat ytterligare 5,216,000 kronor, vadan staten till Ostkustbanans finansiering hittills bidragit med sammanlagt 31,716,000 kronor.

Av ovanberörda låneunderstöd å 5,216,000 kronor voro 1,444,545 kronor avsedda såsom likvid för den rullande materiel, som enligt ovanberörda kontrakt till och med oktober månad 1925 från statens järnvägar överlätits till Ostkustbanan. Då leveransen icke var i sin helhet fullgjord och den slutliga ersättningen för leveransen sålunda icke kunde fastslås, förutsattes, att förslag beträffande likviden för återstående materiel, då uppskattad till omkring 800,000 kronor, skulle underställas en kommande riksdag.

Därefter har Kungl. Maj:t den 18 juni 1926 meddelat beslut angående rätt för Ostkustbanans aktiebolag att lyfta ifrågavarande lånebelopp å 1,444,545 kronor ävensom angående erforderliga åtgärder för överförande av ett belopp av 1,444,545 kronor från statens järnvägars fond till fonden för låneunderstöd.

Järnvägsstyrelsen har i skrivelse den 15 november 1926 meddelat, att ifrågavarande leverans av rullande materiel numera blivit fullgjord samt att totalsumman för hela leveransen utgjorde 2,226,723 kronor 4 öre, och har styrelsen

hemställt, att återstående likvid eller 782,178 kronor 4 öre måtte före utgången av år 1926 avföras från statens järnvägars fond.

Mot järnvägsstyrelsens framställning hava *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* samt *Ostkustbanans aktiebolag* förklarat sig intet hava att erinra.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava anfört, att överflyttningen mellan statens järnvägar och riksgäldskontoret av ifrågavarande belopp, 782,178 kronor 4 öre, torde böra ske på samma sätt som beträffande den första likviden för leveransen. Den av järnvägsstyrelsen ifrågasatta nedskrivningen av statens järnvägars fond syntes sålunda ej böra företagas, förrän anslag å sagda belopp anvisats på riksstaten för budgetåret 1927—1928 samt anslaget blivit för sitt ändamål tillgängligt, eller tidigast den 1 juli 1927.

Departementschefen.

I enlighet med vad nästlidet är förutsattes torde för erläggande av återstående likvid för omförmälda leverans av rullande materiel från statens järnvägar till Ostkustbanan det av järnvägsstyrelsen begärda beloppet, avrundat till 782,180 kronor, böra äskas att utgå såsom lån till Ostkustbanans aktiebolag, varjämte statens järnvägars kapitalkonto bör nedskrivas med samma belopp. För det nu förordade lånet torde böra föreskrivas i huvudsak samma villkor som beträffande ovanberörda lånebelopp å 1,444,545 kronor.

På sätt chefen för finansdepartementet senare denna dag kommer att angiva torde ifrågavarande anslag å 782,180 kronor böra utgå av lånemedel samt motsvarande belopp uppföras å riksstatens inkomstsida bland återbetalningar av fasta lånemedel.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag*, att utgå på villkor som Kungl. Maj:t äger fastställa, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 782,180.

I vad föredragande departementschefen sålunda anfört och hemställt instämma statsrådets övriga ledamöter, dock att statsrådet Rosén förklarar sig icke kunna biträda förslaget om uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.

Hans Maj:t Konungen behagar bifalla vad föredragande departementschefen här ovan hemställt, samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid författande av statsverkspropositionen för budgetåret 1927—1928.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.

Sammandrag och register

till

Utgifter för kapitalökning för budgetåret 1927—1928

för

de till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk och utlåningsfonder m. m.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			länemedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	Kronor
Statens affärsverksamhet.					
Postverket.					
1	4	1. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	700,000		
2	9	2. Ombyggnad av centralposthuset i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	125,000		
	16	3. Inköp av fastigheter	—		
		Säger för postverket	825,000	—	825,000
Telegrafverket.					
3	18	1. Tillbyggnad av stationsbyggnaden vid Kasärntorget i Göteborg, <i>reservationsanslag</i>	200,000		
4	18	2. Stationsbyggnad i Alingsås, <i>reservationsanslag</i>	230,000		
5	21	3. Inköp av riksbankshuset i Umeå, <i>reservationsanslag</i>	232,000		
6	22	4. Inköp av tomt för och uppförande av stationsbyggnad i Lycksele, <i>reservationsanslag</i>	85,000		
7	24	5. Inköp av tomt för och uppförande av telefonstationsbyggnad å Södermalm i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	300,000		
8	29	6. Inköp och bebyggande av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	300,000		
9	30	7. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i>	8,000,000		
		Säger för telegrafverket	9,347,000	—	9,347,000
Statens järnvägar.					
Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.					
I. Bangårdar.					
1. Bangårdsombyggnader:					
10	36	a. Omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m., <i>reservationsanslag</i>	800,000		
11	37	b. Ordande av bangårdsförhållandena i Göteborg, <i>reservationsanslag</i>	1 600,000		

¹ Beräknat belopp.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa Kronor
			lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor	
12	37	2. Spårplanordningar i anslutning till förefintliga spårssystem, <i>reservationsanslag</i>	112,000		
13	39	3. Bangårdsplanordningar i övrigt:			
14	41	a. Vatten- och avloppsledningar vid Gällivare, <i>reservationsanslag</i> . . .	123,000		
		b. Gångbroar och gångtunnlar, <i>reservationsanslag</i>	50,000		
15	41	II. Anläggningar vid huvudverkstäder.			
16	47	1. Ny malmvagnsverkstad vid Notviken, <i>reservationsanslag</i>	400,000		
		2. Hjulverkstad vid Tomtebodan, <i>reservationsanslag</i>	60,000		
17	48	III. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.			
18	49	1. Tillbyggnad av och diverse förbättringar vid lokomotivstationer, <i>reservationsanslag</i>	50,000		
19	50	2. Driftverkstad vid Hagalund övre, <i>reservationsanslag</i>	60,000		
20	51	IV. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	150,000		
21	55	V. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg	—		
		VI. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i>	800,000		
Nya statsbanebyggnader:					
22	56	I. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	—	1,600,000	
23	62	II. Statsbanan Hällnäs—Stensele, <i>reservationsanslag</i>	—	1,500,000	
24	63	III. Statsbanan Jörn—Gubblijaure, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000		
Säger för statens järnvägar			5,205,000	3,100,000	8,305,000
Statens vattenfallsverk.					
A. Kanalverk:					
64		Kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte och Södertälje kanaler	—		
B. Kraftverk:					
Trollhätte kraftverk:					
25	65	Kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerens reglering, <i>reservationsanslag</i>	100,000		
Distributionsanläggningar för statens kraftverk.					
26	66	<i>Reservationsanslag</i>	1,500,000		
Säger för statens vattenfallsverk			1,600,000	—	1,600,000

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa Kronor
			lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor	
		Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.			
	68	Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten	—	—	
		Säger för gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk	—	—	—
		Statens utlåningsfonder.			
27	69	1. Allmänna järnväglånefonden	—	—	
28	70	2. Bibanelånefonden, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000	1,500,000	
29	74	3. Vattenkraftslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	300,000	—	
30	78	4. Luftfartslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	300,000	—	
		Säger för statens utlåningsfonder	2,100,000	1,500,000	3,600,000
		Låneunderstöd.			
31	79	Lån till Ostkustbanans aktiebolag, <i>reservationsanslag</i>	782,180	—	
		Säger för låneunderstöd	782,180	—	782,180
		Summa av utgifter för kapitalökning	19,859,180	4,600,000	24,459,180

*Bilaga 2.***Utgifter för kapitalökning.**

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1926.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Almkvist, anmäler följande under departementets handläggning hörande ärende angående utgifterna för kapitalökning under budgetåret 1927—1928 och yttrar därvid följande:

Med anledning av särskilda vid 1918 års riksdag väckta motioner anvisade riksdagen på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 100,000 kronor till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag. För år 1920 utgick för ändamålet ett till 150,000 kronor förhöjt reservationsanslag.

Räntefria
studielån.

Sedermera vidtog 1920 års riksdag en förändring i avseende å här ifrågasvarande anslagsmedel. På förslag av Kungl. Maj:t beslöt nämligen riksdagen, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studielån, skulle inrättas, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, samt att i avseende å grunderna för utdelning av ifrågasvarande räntefria studielån skulle i huvudsak gälla vad Kungl. Maj:t i ett den 19 juni 1919 utfärdat reglemente i detta hänseende förordnat, varjämte riksdagen såsom kapitalökning för denna fond för år 1921 anvisade ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Genom beslut den 5 november 1920 förklarade Kungl. Maj:t, att i enlighet med riksdagens förenämnda beslut skulle från och med år 1921 inrättas en fond, benämnd fonden för räntefria studielån, och att i avseende å grunderna för utdelning

av lån från fonden skulle gälla vad i särskilt av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente vore eller kunde varda föreskrivet, varjämte Kungl. Maj:t meddelade särskilda bestämmelser angående fonden att gälla tills vidare, så länge medel för ifrågavarande ändamål funnes att tillgå.

Med anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning och en i ämnet väckt motion anvisade 1921 års riksdag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 250,000 kronor att utgå av lånemedel. Av 1923 års riksdag anvisades för budgetåret 1923—1924 såsom kapitalökning för fonden ett till 300,000 kronor förhöjt extra reservationsanslag. Med sistnämnda belopp utgick anslaget jämväl för budgetåret 1924—1925. För budgetåret 1925—1926 anvisade riksdagen för ändamålet ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor, vilket på förslag av Kungl. Maj:t av 1926 års riksdag höjdes till 400,000 kronor för budgetåret 1926—1927.

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt förutnämnda reglemente handlägger ärenden rörande ifrågavarande lån, hava under senare år bestritts med ett av riksdagen under åttonde huvudtiteln härför anvisat anslag, som tidigare varit uppfört såsom förslagsanslag — under de senare åren å 5,000 kronor — men som från och med budgetåret 1924—1925 varit i riksstaten uppfört med 4,500 kronor såsom bestämt anslag.

För den utdelning av räntefria studielån, som verkställdes år 1926, funnos till förfogande dels det av riksdagen för budgetåret 1926—1927 anvisade anslaget å 400,000 kronor, dels ock i statskontoret å fonden för räntefria studielån då inestående disponibla tillgångar om i runt tal 36,400 kronor, eller tillhoppa omkring 436,400 kronor. Vid upprättandet av sitt förslag till fördelning av de räntefria studielånen ansåg sig studielånenämnden, såsom anföres i dess den 24 april 1926 dagteknade skrivelse, med vilken förslaget överlämnades, icke, såsom under de två föregående åren skett, böra taga någon del av de år 1926 inflytande amorteringarna i anspråk.

Den 21 maj 1926 utdelade Kungl. Maj:t dels *fortsatta* studielån åt 217 av 225 sökande med belopp växlande mellan 400 och 1,400 kronor samt till en sammanlagd summa av 261,850 kronor, dels ock *nya* studielån åt 127 av 828 sökande med belopp växlande mellan 300 och 1,400 kronor samt till en sammanlagd summa av 150,750 kronor. Tillhoppa utdelades alltså 412,600 kronor.

Beträffande under år 1926 verkställda amorteringar och räntelikvider m. m. har jag från generalpoststyrelsens postsparbanksbyrå erhållit vissa upplysningar, av vilka framgår följande, avseende tiden intill den 29 november 1926:

Under år 1926 hade till postsparbanken influtit från år 1925 resterande kapitalavbetalningar 12,393 kronor 94 öre och ränta 1,265 kronor 73 öre, eller tillhoppa 13,659 kronor 67 öre. Enligt fastställda amorteringsplaner förfölle under år 1926 kapitalavbetalningar till sammanlagt belopp av 83,802 kronor 47 öre, och låntagarna påförda räntor för samma år utgjorde tillhoppa 11,628 kronor 9 öre. Hos postsparbanken funnes ineliggande i anspråk icke tagna lånemedel till belopp av 8,811 kronor, vilket belopp skulle i samband med nästföljande årsredogörelse återlevereras till statskontoret. Sammanlagda summan av här angivna belopp utgjorde 117,901 kronor 23 öre.

Då vid 1926 års utdelning intet av samma års amorteringar togs i anspråk, skulle hela nyssnämnda belopp, efter avdrag av räntebeloppen å sammanlagt 12,893 kronor 82 öre, eller således 105,007 kronor 41 öre stå till förfogande för 1927 års utlåning, varjämte av det å fonden för räntefria studielån i statskontoret vid slutet av budgetåret 1925—1926 innestående beloppet, 36,408 kronor 96 öre, en summa av 23,808 kronor 96 öre, som ej tagits i anspråk vid samma utdelning, skulle kunna disponeras för nästa fördelning. Erinras må emellertid därom, att Kungl. Maj:t i flera fall på därom gjord ansökning beviljat låntagare uppskov med år 1926 förfallen amortering till år 1927.

Av det nu sagda framgår, att det knappast är möjligt att exakt beräkna hur stort belopp, som kan anses vara tillgängligt för utlåning år 1927. Tager man hänsyn till de under år 1926 förfallna amorteringsbeloppen samt till övriga förut omnämnda tillgångar och under förutsättning tillika, att de år 1926 förfallna amorteringsbeloppen i bestämd ordning inbetalas, finner man, att, under förutsättning av oförändrat kapitaltillskott, omkring 528,000 kronor skulle kunna stå till förfogande för utdelning år 1927. Härvid har likväl hänsyn ej tagits till de medgivanden av uppskov med amortering, som gjorts av Kungl. Maj:t, varför sistnämnda siffra bör något minskas.

Under nyss angivna förutsättning skulle alltså det år 1927 för utlåning disponibla beloppet kunna beräknas väsentligen överstiga 1926 års, och det synes mig under sådana omständigheter möjligt att minska det kapitaltillskott, som fortfarande bör utgå till fonden. Även med en nedsättning med 50,000 kronor skulle, såsom framgår av det sagda, det för utlåning tillgängliga beloppet år 1927 icke obetydligt överstiga 1926 års utdelning.

Härför skulle dock erfordras att även inlevererade amorteringar skulle tagas i anspråk. Hittills har man i detta hänseende framgått med stor försiktighet — vid senaste lånetilldelningen disponerades ej något av de genom amorteringarna influtna medlen — och det är onekligen önskvärt att man även i fortsättningen bestämmer anslagen så, att man för ernående av en nöjaktig utlåning ej nödgas att uttömma fondens tillgångar utan lämnar kvar ett avsevärt belopp för nästföljande års utdelning. Tyvärr kan jag emellertid på grund av nödvändigheten att begränsa anspråken på statskassan för budgetåret 1927—1928 ej nu tillstyrka så stort anslag, att man vid 1927 års lånetilldelning kan bortse från 1926 års amorteringar utan får stanna vid ett belopp av 350,000 kronor och nödgas därför utgå ifrån att de inbetalade amorteringsbeloppen till en icke oväsentlig del bliva tagna i anspråk. Även med hänsyn till de av Kungl. Maj:t meddelade uppskoven med verkställande av föreskrivna amorteringar och till att med all sannolikhet ej alla amorteringar i övrigt bliva i rätt tid erlagda, anser jag mig dock kunna räkna med att vid ett kapitaltillskott av 350,000 kronor för 1927 års fördelning skall stå till förfogande ett belopp, i det närmaste lika stort som det senast utdelade utan att dock de influtna amorteringsbeloppen bliva tagna i anspråk i större utsträckning än som får anses försvarligt.

Jag finner mig därför böra tillstyrka, att ett belopp av 350,000 kronor äskas av riksdagen för budgetåret 1927—1928. Detta belopp bör, liksom under se-

nare år skett, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Jag bör erinra om att 1924 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t bestämt, att det för denna fond erforderliga anslagsbeloppet skall täckas med andra statsinkomster än lånemedel.

Beträffande ersättning under budgetåret 1927—1928 åt postverket för dess bestyr med lånerörelsen samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under samma år må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda studielån, kommer jag att i annat sammanhang framställa förslag.

På grund av vad jag anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån
för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag
av kronor 350,000:—.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för nämnda budgetår.

Ur protokollet:

Gustaf Ödman.

*Bilaga 3.***Utgifter för kapitalökning.**

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.

Närvarande:

Statsministern **EKMAN**, ministern för utrikes ärendena **LÖFGREN**, statsråden **THYRÉN**, **RIBBING**, **MEURLING**, **GÄRDE**, **PETTERSSON**, **HELLSTRÖM**, **ROSÉN**, **HAMRIN**, **ALMKVIST**, **LYBERG**.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet **Hellström** anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1927—1928, som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande:

Statens affärsverksamhet.

[1.] **Utökande av maskinutrustningen vid statens reproduktionsanstalt.** I skrivelse den 4 juni 1926 har lantmäteristyrelsen, under åberopande av en av direktören för statens reproduktionsanstalt verkställd utredning, hemställt om bemyndigande att för anstalten inköpa en offsetpress av visst angivet tyskt fabrikat för en kostnad av högst 26,000 kronor samt att för ändamålet förskottsvis disponera högst 12,000 kronor av anstaltens drifts- eller vinstmedel. Återstoden vore avsedd att bestridas från ett för anstalten uppfört reservationsanslag för nyanskaffning. Till nämnda anskaffningskostnad komme en till 1,000 kronor beräknad kostnad för motor och fundament, vilket belopp emellertid vore avsett skola utgå av till anstaltens förfogande redan stående medel.

Häröver hava infordrade utlåtanden avgivits den 28 juni 1926 av statens tryckerisakkunnige, den 15 juli 1926 av riksräkenskapsverket samt den 23 oktober 1926 av statskontoret.

Statens tryckerisakkunnige har bland annat uttalat, att det icke syntes tillrädligt att i de tillfälliga lokaler, som anstalten för närvarande disponerade i

gamla läroverksbyggnaden å Östermalm här i staden, låta installera en så dyrbar och för ledningen så främmande och svårskött avdelning som den nu föreslagna offsetavdelningen, varjämte han icke ansåge tillräckliga garantier föreligga för uppnående av gott tekniskt resultat med den av lantmäteristyrelsen till inköp förordade maskintypen. Den bästa lösningen av denna fråga syntes tryckerisakkunnige vara, att frågan uppsköttes till dess det bleve klart, vilka lokaler anstalten komme att disponera efter den 1 juli 1929, då kontraktet å de nuvarande lokalerna utginge. Vid nämnda tidpunkt kunde man även hoppas, att erfarenheten om offsettrycket och offsetpressarna givit säkrare resultat än för närvarande vore fallet.

Riksräkenskapsverket och *statskontoret* hava uttalat sig allenast om sättet för medelsanskaffningen, därest Kungl. Maj:t skulle finna ifrågavarande köp böra komma till stånd.

Till bemötande av vad statens tryckerisakkunnige yttrat har *direktören för reproduktionsanstalten* i en den 7 juli 1926 avgiven och av lantmäteristyrelsen med skrivelse den 9 juli 1926 överlämnad promemoria anført bland annat följande.

De flesta apparaterna för offsettryck jämte kunskap rörande de rätt svårslärdade metoderna för deras användning förefunnes redan hos anstalten sedan flera år, och endast en offsetpress med ett par hjälpapparater till densamma behövde nu anskaffas.

En offsetpress vore egentligen och i främsta rummet en flachtryckpress eller en litografisk snällpress, ehuru även boktryck av större upplagor kunde överföras och utföras medelst offsetpress. Reproduktionsanstalten hade för närvarande blott en verklig litografisk snällpress med en hastighet av 600 å 700 tryck i timmen. Till följd därav hade hittills flera av anstaltens större beställare såsom sjökarteverket, marinstaben m. fl. ofta måst vänta flera dagar, ja veckor, på sina beställningar hos anstalten. Sjökarteverkets chef hade emellertid nu bestämt förklarat, att han framdeles ej kunde anlita anstalten, om ej dess produktionsförmåga avsevärt ökades. Och detsamma hade meddelats från flera andra håll.

Offsettrycket vore numera så modernt, att anskaffning av offsetpress vore en nödvändighet åtminstone för varje litografisk anstalt, som ville vara med i konkurrensen, ty utan offset bleve en dylik anstalt snart ohjälpligen efter, ekonomiskt som tekniskt.

Reproduktionsanstalten behövde alltså ej nu inrätta någon särskild offsetavdelning. Den litografiska avdelningen vid anstalten och en god offsetpress utgjorde komplement till varandra, medan däremot för inrättande av offsetavdelning vid vanliga tryckerier vissa svårigheter mötte. Varje ytterligare uppskov medförde årligen uppenbar skada och betydande ekonomiska förluster för anstalten.

Med företeende av i ämnet avgivna intyg åberopas i promemorian vidare, att den till inköp föreslagna offsetpressen vore av modernaste konstruktion samt erbjödes till jämförelsevis billigt pris. Givetvis skulle, uttalas vidare, köp ej komma att avslutas, innan garanti såväl från fabrikanten, *Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg A. G.*, som bolagets härvarande ombud vunnits för felfri byggnad, tryckresultat etc.

I skrivelse den 23 november 1926 angående behovet av medel till kapital-

ökning under budgetåret 1927—1928 för reproduktionsanstalten har *lantmäteristyrelsen*, under förutsättning att medel för inköp av en offsetpress skulle anvisas såsom kapitalökning å riksstaten, anført bland annat följande.

Till tidigare angiven kostnad för offsetpressen, högst 26,000 kronor, borde enligt direktörens för anstalten förslag läggas vissa hjälpapparater för pressens användning, vilka apparater finge beräknas draga en kostnad av 3,000 kronor. Till offsetpress med hjälpapparater erfordrades sålunda en summa av högst 29,000 kronor. Då anskaffandet av offsetpress, som sedan länge utgjort ett trängande önskemål, vore en av förutsättningarna för att den del av anstalten, där dennas huvuduppgift föreläge eller den litografiska avdelningen, skulle bringas till en i tekniskt avseende modern ståndpunkt, funne styrelsen sig böra biträda det föreslagna anskaffandet av en offsetpress med hjälpapparater, helst det hinder i fråga om lokalutrymme, som förut mött, numera till följd av den genom hyreskontrakt för tiden 1 oktober 1926—30 juni 1929 skedda lokalutvidgningen ej längre föreläge.

För den litografiska avdelningen syntes jämväl erfordras dels 1 övertryckspress, c:a 100 × 150 cm., till ett pris av 7,500 kronor, dels 1 litografisk snällpress till ett pris av 10,000 kronor, dels ock 1 Levys 4-kantraster till ett pris av 2,000 kronor, vilken nyanskaffning sålunda uppginge till en kostnad av tillsammans 19,500 kronor.

Under erinran att direktören för anstalten ifrågasatt viss ytterligare nyanskaffning för den typografiska avdelningen finge lantmäteristyrelsen, i likhet med vad styrelsen förut vid skilda tillfällen framhållit, som sin mening uttala, att någon väsentlig utvidgning av denna anstaltens verksamhetsgren för närvarande ej borde ifrågakomma och att nyanskaffning icke borde förekomma i vidare mån än som erfordrades för att inom ramen av anstaltens nuvarande omfattning utfylla vad som kunde anses såsom luckor i dess utrustning.

Under åberopande härav har lantmäteristyrelsen hemställt, att för kapitalökning i fråga om statens reproduktionsanstalt måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas ett reservationsanslag av 48,500 kronor.

Statskontoret, som den 10 december 1926 avgivit infordrat utlåtande i sistnämnda ärende, har beträffande sålunda föreliggande anslagsäskanden endast rörande förslaget om inköp av en offsetpress ansett sig böra ifrågasätta, huruvida medel härför borde för budgetåret 1927—1928 för ändamålet anvisas; statskontoret har därvid åberopat sig på statens tryckerisakkunniges i ärendet uttalade uppfattning att med anskaffningen av en dylik press borde tillsvidare anstå.

Statens tryckerisakkunnige har i ett den 15 december 1926 avgivet utlåtande allenast hänvisat till vad han tidigare i ämnet anført.

Här bör anmärkas, att överskottet å anstaltens verksamhet före avskrivningar uppgått till, för budgetåret 1924—1925 omkring 47,000 kronor och för budgetåret 1925—1926 omkring 44,000 kronor.

Även jag är av den uppfattningen, att reproduktionsanstaltens verksamhet bör hållas inom den ram, som hittills varit för densamma avsedd. Härvid framstår emellertid såsom av vikt att, i överensstämmelse med vad lantmäteristyrelsen framhållit, anstalten icke alltför snävt kringskäres i sina möjlig-

Departementschefen.

Utgifter för kapitalökning: bil. 3.

heter att anskaffa den moderna utrustning, som är en nödvändig förutsättning för att rörelsen skall kunna drivas rationellt och konkurrenskraftigt. Anstaltens ekonomiska ställning blir ävenledes härav i hög grad beroende.

Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka, att medel ställas till förfogande såväl för inköp av ifrågavarande offsetpress som för övrig av lantmäteristyrelsen föreslagen komplettering av utrustningen vid den litografiska avdelningen. Det för ändamålet erforderliga beloppet av 48,500 kronor torde böra anvisas som reservationsanslag under utgifter för kapitalökning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utökande av maskinutrustningen vid statens reproduktionsanstalt anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *reservationsanslag* av..... kronor 48,500.

Statens utlåningsfonder.

[2.] **Statens avdikningslånefond.** Sedan lång tid tillbaka har riksdagen ställt medel till förfogande att användas till låneunderstöd för företag avseende avdikning av sankta marker samt vattenavtappningar. År 1913 sammanslogos till en fond, benämnd odlingslånefonden, två särskilda för ovannämnda ändamål då befintliga fonder, nämligen den s. k. äldre och den s. k. nya odlingslånefonden, upprättade den förra av 1873 års riksdag och den senare av 1883 års riksdag. Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen den 5 februari 1926, nr 82, angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark därom framställda förslag beslöt 1926 års riksdag, jämte annat, att godkänna ändrade grunder för understödjande medelst lån från odlingslånefonden av torrlägningsföretag, och ändrades i samband härmed fondens benämning till statens avdikningslånefond.

Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258). Rörande bestämmelserna i nämnda kungörelse må här anmärkas allenast, att lån må av Kungl. Maj:t anvisas till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall.

I lagen den 9 oktober 1914 (nr 279) om ändrad lydelse av förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning av lån, som blivit i jordebok antecknade, stadgas att, då lån av allmänna medel för beredande av odlingsföretag medelst utdikningar och vattenavtappningar, likmätigt kungörelserna den 13 juni 1845 (nr 20 s. 1) och den 3 november 1848 (nr 49 s. 2), blivit i jordebok antecknat, kronan äger för de årliga avbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, vilken lånet blivit påfört, som för annan avgäld eller ränta av fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Enligt av riksdagen lämnade medgivanden har Kungl. Maj:t under senare

är ägt bevilja lån ur odlingslånefonden respektive avdikningslånefonden till högst följande sammantagna belopp per år, nämligen för

ett vart av räkenskapsåren 1921— ^{30/6} 1925 ¹ . . .	2,500,000 kronor
» » » » 1925—1927	3,800,000 »

Till kapitalökning, för bestridande av vad som utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar ansetts vara erforderligt för att möta det beräknade utlåningsbeloppet, hava under senare år anvisats anslag till följande belopp, nämligen för

1922	1,000,000 kronor
^{1/7—30/12} 1923	500,000 »
budgetåret 1923—1924	2,000,000 »
» 1924—1925	3,500,000 » ¹
» 1925—1926	3,500,000 » ¹
» 1926—1927	2,600,000 »

Med skrivelse den 27 augusti 1926 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1927—1928 för fortsatt utlåning från statens avdikningslånefond.

Härav inhämtas i huvudsak följande rörande *utlåningsbehovet för sagda budgetår*:

Av det för budgetåret 1925—1926 medgivna utlåningsbeloppet, 3,800,000 kronor, torde 3,782,480 kronor hava tagits i anspråk.

Vid ingången av budgetåret 1926—1927 vore låneansökningar tillstyrkta av *lantbruksstyrelsen* till ett belopp av 33,090 kronor, vilka då ännu vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vid samma tidpunkt funnes i styrelsen inneliggande låneansökningar till 181 företag, för vilka det approximativt uppskattade lånebeloppet uppginge till sammanlagt 1,800,000 kronor. Vidare beräknades, att ytterligare låneansökningar skulle inkomma under budgetåret 1926—1927 till ett sammanlagt belopp av 2,500,000 kronor. För sagda budgetår skulle alltså det sammanlagda lånebeloppet uppgå till (33,090 + 1,800,000 + 2,500,000 =) 4,333,090 kronor eller i runt tal 4,300,000 kronor. Då endast 3,800,000 kronor funnes tillgängliga, beräknades således, att lånansökningar till ett belopp av omkring 500,000 kronor måste överföras till budgetåret 1927—1928.

Oaktat styrelsen med fästhet avseende därvid, att största möjliga sparsamhet med statens medel måste iakttagas, sökt beräkna utgifterna från fonden till lägsta möjliga belopp, ansåge styrelsen sig dock, med ledning av erfarenheten från de senaste åren och under förutsättning att villkoren för erhållande av ifrågavarande lån även under nästkommande budgetår komme att tillämpas på sätt nu skedde, ej kunna beräkna det för budgetåret 1927—1928 erforderliga lånebeloppet lägre än till 2,500,000 kronor. Härutöver torde emellertid jämväl böra beräknas ett belopp av 500,000 kronor för tillgodoseende av från budgetåret 1926—1927 balanserade ansökningar. För budgetåret 1927—1928 synetes sålunda utlåningsbeloppet böra beräknas till 3,000,000 kronor.

I fråga om den *ökning av fondens kapital*, som må bliva erforderlig med hänsyn till redan beslutad och av styrelsen nu ifrågasatt ytterligare utlåning från fonden, inhämtas av *lantbruksstyrelsens* nyss nämnda framställning i huvudsak följande.

¹ Varav 1,500,000 kronor avse täckning av brist, som uppkommit under budgetåret 1923—1924.

Utgifter för kapitalökning: bil. 3.

Då de första annuiteterna å beviljade lån inbetalades först under det sjunde året efter det den första utbetalningen å lånet skett och då annuiteterna å de sedan 1919 höjda utlåningsbeloppen ännu ej hunnit inflyta i full omfattning, torde fonden böra tillföras kapital, för att utbetalningar av beviljade lån skulle under budgetåret 1927—1928 kunna ske i vederbörlig ordning. För ändamålet syntes ett belopp av minst 3,800,000 kronor böra vara tillgängligt för sagda budgetår.

Slutligen har lantbruksstyrelsen tillagt, att styrelsen vid framläggande av förenämnda beräkningar ej tagit hänsyn till de minskade krav på lån från fonden, som kunde föranledas av en utav styrelsen, på anmodan den 28 juni 1926 av chefen för jordbruksdepartementet, verkställd utredning, huruvida och i vilken ordning förhöjt bidrag från statens avdikningsanslag till företag i landets mellersta och södra delar i vissa fall lämpligen borde utgå.

I infortrat yttrande den 4 december 1926 har *statskontoret* verkställt följande beräkning angående behovet av kapitalökningsanslag för fonden för budgetåret 1927—1928:

Lån, som beviljats före budgetåret 1926—1927 och ännu ej lyf-	
tats	kr. 2,075,130
Medgiven utlåning 1926—1927	» 3,800,000
	tillhoppa kr. 5,875,130.

Till mötande av dessa låneutbetalningar kunde beräknas följande kapitaltillgångar:

av anvisade anslag för	
budgetåret 1925—1926	c:a kr. 2,060,000,
budgetåret 1926—1927	» » 2,600,000,
samt under återstående del av budgetåret 1926—1927 be-	
räkneliga amorteringar	» » 650,000.
	tillhoppa kr. 5,310,000.

För täckande av förenämnda anvisningar skulle alltså den 30 juni 1927 erfordras, utöver nyssnämnda disponibla tillgångar, i runt tal 575,000 kronor.

Därest utlåningsbeloppet för budgetåret 1927—1928 beräknades till 3,000,000 kronor, skulle för denna utlåning — om under året påräknliga amorteringar uppskattades till 675,000 kronor — behöva anvisas 2,325,000 kronor.

För kapitalökning av fonden för budgetåret 1927—1928 skulle alltså behöva äskas tillhoppa $(575,000 + 2,325,000 =)$ 2,900,000 kronor. Då vunnen erfarenhet givit vid handen, att beträffande ett stort antal företag utbetalandet av låneunderstöd ägde rum först sedan något år förflutit efter lånebeviljandet, syntes någon begränsning av kapitalökningsanslaget för budgetåret 1927—1928 kunna ifrågakomma och anslaget bestämmas till exempelvis 2,000,000 kronor.

Departementschefen. Mot lantbruksstyrelsens förslag, att det för budgetåret 1927—1928 ifrågakommande utlåningsbeloppet bör bestämmas till 3,000,000 kronor — d. v. s. 800,000 kronor lägre än för innevarande budgetår — har jag intet att erinra. Av statskontorets beräkning framgår att, därest alla lån som beviljats eller komma att beviljas före den 1 juli 1928 också skulle i sin helhet utbetalas före sagda dag, en kapitalökning av fonden skulle erfordras för budgetåret 1927—1928 till belopp av 2,900,000 kronor. Då emellertid, med hänsyn till den långa tid som i regel förflyter mellan lånens beviljande och utbetalande, ett kapital-

ökningsanslag av 1,000,000 kronor synes vara tillräckligt att tillgodose nödiga utbetalningar, vill jag föreslå, att anslaget bestämmes till sagda belopp. Såsom av lantbruksstyrelsen berörts, har jag föranstaltat om utredning rörande viss förhöjning av bidragen från statens avdikningsanslag till företag i landets mellersta och södra delar. Vid behandling förut denna dag av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel har jag jämväl under punkt 95 föreslagit Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag i sådant hänseende. I händelse av bifall till en dylik ordning skulle genom den uppkommande höjningen i bidragen kraven på avdikningslånefonden komma att något minskas. För budgetåret 1927—1928 torde dock denna minskning näppeligen bliva så kännbar, att hänsyn till densamma behöver tagas i förevarande sammanhang.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1927—1928 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhoppa högst 3,000,000 kronor;

b) såsom kapitalökning för sagda fond för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *reservationsanslag* av 1,000,000 kronor.

[3.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. För denna lånerörelse gäller nu kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse med däri sedermera gjorda ändringar ävensom kungörelsen den 26 september 1919 (nr 623) med särskilda föreskrifter angående erhållande och tillgodonjutande av statslån från egnahemslånefonden.

Beträffande anslagsbehovet för lånerörelsen för budgetåret 1927—1928 har *statens egnahemsinspektör* i promemoria den 13 oktober 1926 hemställt om framställning till riksdagen dels rörande rätt för Kungl. Maj:t att under 1928 såsom lån från egnahemslånefonden disponera ett belopp av intill 18,000,000 kronor, därav 12,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, dels om anvisande såsom kapitalökning för egnahemslånefonden för budgetåret 1927—1928 av ett reservationsanslag av 7,000,000 kronor, dels ock om godkännande av viss av egnahemsinspektören föreslagen ändrad lydelse av § 10 i ovannämnda allmänna villkor och bestämmelser för lånefonden. Berörda ändring av § 10 avser att dels begränsa låneförmedlarnas lyftningsrätt att omfatta allenast belopp, som erfordras för närmast kommande behov av utbetalningar å beviljade egnahemslån, dels ock framflytta den sista fristen för lyftande av statslån ur fonden.

Jag torde få erinra, att Kungl. Maj:t den 12 juni 1925 uppdragit åt de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1925 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om ytterligare åtgärder för främjande av kolonisation å mark i enskild ägo (1925 års kolonisationssakkunniga) att, bland annat, taga i övervägande i vad mån räntan å egnahemslån beträffande tiden efter amorteringstidens inträde måtte kunna sänkas. Yttrande härutinnan har av de sakkunniga avgivits den 18 september 1926.

Utredningen beträffande ifrågavarande båda ärenden är ännu icke slutförd. Med hänsyn härtill och då anslagsfrågan är beroende av den ståndpunkt, som må komma att intagas i nyssnämnda spörsmål, kan jag först framdeles underställa Kungl. Maj:t frågan om avlåtande till riksdagen av proposition i ämnet. I avvaktan härpå torde i förslaget till riksstat för instundande budgetår såsom kapitalökning för fonden böra beräknas lämpligt belopp, förslagsvis 6,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, såsom kapitalökning för egnahemslånefonden beräkna för budgetåret 1927—1928 ett belopp
av kronor 6,000,000.

[4.] **Kraftledningslånefonden.** Kraftledningslånefonden inrättades enligt beslut av 1918 års riksdag. Allmänna bestämmelser för denna lånerörelse hava meddelats genom kungörelse den 13 september 1918 (nr 718), däri ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 480/1919, nr 194/1923 och nr 366/1925.

Jämlikt riksdagens beslut har det belopp, vartill lån ur fonden fått för året högst beviljas, under senare år uppgått till

för 1924	2,200,000 kronor,
» 1925	1,500,000 » ,
» 1926	2,500,000 » .

I gemensam skrivelse den 30 september 1926 hava *kommerskollegium och lantbruksstyrelsen* gjort framställning om kapitalökning för fonden för budgetåret 1927—1928 m. m., varav inhämtas i huvudsak följande.

Det av riksdagen för tiden t. o. m. 1926 medgivna sammanlagda utlåningsbeloppet uppginge till 19,700,000 kronor. Om utlåningen för 1926 inräknades, komme det belopp, vartill lån beviljats, att uppgå till samma belopp, 19,700,000 kronor. Därest härifrån droges det lånebelopp, som förverkats eller av annan orsak icke beräknades komma att lyftas — 1,539,105 kronor —, skulle återstå 18,160,895 kronor, som alltså motsvarade det belopp, som utbetalats eller förväntades bliva utbetalt. Häremot stode en tillgång av *dels* 17,190,000 kronor utgörande kapitalökningsanslagen för fonden för tiden från och med 1918 till och med budgetåret 1926—1927 och *dels* 2,402,200 kronor, utgörande hittills verkställda och intill utgången av 1927 beräknade kapitalåterbetalningar, d. v. s. sammanlagt 19,592,200 kronor. Skillnaden (19,592,200—18,160,895 =) 1,431,305 kronor utgjorde det belopp, som vid 1927 års utgång bleve disponibelt för ny utlåning, vilket belopp ämbetsverken dock ansåge böra — med hänsyn till att amorteringar kunde inflyta senare än beräknats — avrundas nedåt till 1,300,000 kronor.

Det lånebehov, som under 1927 borde tillgodoses genom ny lånefördelning, beräknades till 2,500,000 kronor eller samma belopp som för 1926. Man hade att taga i betraktande ej blott det ordinära lånebehovet till nyanläggningar av distributionsnät för elektrisk energi, utan även det mera extra ordinära kapitalbehov, som i stor utsträckning komme att göra sig gällande från distributionsföreningar och andra företag, vilka under och efter kristiden utfört anläggningar och vore i stort behov av att — för vinnande av önskvärd stabilisering av sin ekonomiska ställning — till inlösen av tillfälliga och dyra lån erhålla

de långfristiga och relativt billiga lån, som genom kraftledningslånefonden stode till buds. Dessa synpunkter, vilka redan vunnit Kungl. Maj:ts och riksdagens beaktande, torde allt fortfarande äga giltighet och motivera en årsutlåning av angiven storlek.

Då, som förut angivits, vid 1927 års utgång beräknades finnas en för ny utdelning disponibel kapitalbehållning av minst 1,300,000 kronor, skulle anslagsbehovet för 1926—1927 bliva 1,200,000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att riksdagen i skrivelse den 23 mars 1926, nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till kraftledningslånefonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner (I:16 och II:29) anhållit om utredning rörande åstadkommande genom statens medverkan av en elektrifiering av Öland samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, som härav kunde föranledas. Rörande den utredning, som verkställts med anledning härav, samt ärendets vidare behandling i övrigt anhåller jag att få hänvisa till vad jag förut denna dag vid behandling av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under rikstatsens nionde huvudtitel anført under punkt 94.

Då jag icke har något att erinra mot de av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen verkställda anslagsberäkningarna, hemställer jag, att Kungl. Maj:ts *Departementschefen.* måtte föreslå riksdagen att

- a) medgiva, att lån ur kraftledningslånefonden må under 1927 beviljas till ett belopp av högst 2,500,000 kronor;
- b) såsom kapitalökning för samma fond anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *reservationsanslag* av . . . kronor 1,200,000.

Låneunderstöd.

[5.] **Låneunderstöd till försöksgårdar i Norrland.** Vid behandling förut denna dag av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under rikstatsens nionde huvudtitel har jag anmält dels under punkten 74 en av svenska mosskulturföreningen gjord ansökning, avseende bland annat att ett till föreningens försöksgård å myrjord vid Gisselås i Jämtlands län beviljat amorteringslån å 40,000 kronor måtte avskrivas eller ändras till ränte- och amorteringsfritt lån, dels ock under punkten 75 en framställning från styrelsen för kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå om anslag för täckande av uppkommen brist vid den under anstaltens ledning drivna försöksgården å myrjord vid Alträsk i Norrbottens län.

Beträffande den förra framställningen har jag under förstnämnda punkt gjort hemställan, innebärande förslag till riksdagen att medgiva berörda låns omläggning till stående, räntefritt lån. Vidkommande kemisk-växtbiologiska anstaltens framställning fann jag densamma böra föranleda äskande hos riksdagen av understöd åt nämnda anstalt i form av räntefritt lån till belopp av 14,000 kronor att utgå under de av lantbruksstyrelsen i ämnet föreslagna villkor; och framhöll jag, att lånebeloppet borde uppföras under utgifter för kapitalökning såsom låneunderstöd.

Under åberopande av vad sålunda förekommit och under hänvisning i övrigt, vad sistberörda fråga angår, till vad under punkten 75 i nionde huvudtiteln anförts, hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under ovan berörda villkor såsom låneunderstöd till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå för täckande av uppkommen brist vid den under anstaltens ledning drivna försöksgården vid Alträsk i Norrbottens län anvisa ett anslag

av kronor 14,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt under förestående punkter 1—5.

Hans Maj:t Konungen lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1927—1928.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bil. 4.

FÖRTECKNING
över
utgifter för kapitalökning.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	länemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
I. Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inköp av inventarier	700,000	— —	4
[2.] Ombyggnad av centralposthuset i Stock- holm	125,000	— —	9
B. Telegrafverket.			
[3.] Tillbyggnad av stationsbyggnaden vid Kasärntorget i Göteborg	200,000	— —	18
[4.] Stationsbyggnad i Alingsås	230,000	— —	18
[5.] Inköp av riksbankshuset i Umeå	232,000	— —	21
[6.] Inköp av tomt för och uppförande av sta- tionsbyggnad i Lycksele	85,000	— —	22
[7.] Inköp av tomt för och uppförande av tele- fonstationsbyggnad å Södermalm i Stock- holm	300,000	— —	24
[8.] Anslag till inköp och bebyggande av fas- tigheter	300,000	— —	29
[9.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende	8,000,000	— —	30
C. Statens järnvägar.			
[10.] Omläggning av västra stambanans in- gångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar vid Stockholms centralstation m. m.	800,000	— —	36
[11.] Ordnande av bangårdsförhållandena i Göte- borg	600,000	— —	37
[12.] Spårplanordningar i anslutning till före- fintliga spårssystem	112,000	— —	37
[13.] Vatten- och avloppsledningar vid Gälli- vare	123,000	— —	39
[14.] Gångbroar och gångtunnlar	50,000	— —	41
[15.] Ny malmvagnsverkstad vid Notviken	400,000	— —	41

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	länemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
[16.] Hjulverkstad vid Tomtebodan	60,000	—	47
[17.] Tillbyggnad och diverse anläggningar vid lokomotivstationer	50,000	—	48
[18.] Driftverkstad vid Hagalund övre	60,000	—	49
[19.] Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	150,000	—	50
[21.] Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	800,000	—	55
[22.] Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gälli- vare	—	1,600,000	56
[23.] Statsbanan Hällnäs—Stensele	—	1,500,000	62
[24.] Statsbanan Jörn—Gubbijaure	2,000,000	—	63

D. Statens vattenfallsverk.

[25.] Kostnader i samband med domstolsbe- handling av frågan om Vänerns regle- ring	100,000	—	65
[26.] Distributionsanläggningar för statens kraft- verk	1,500,000	—	66

E. Statens reproduktionsanstalt.

Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[1.] Utökande av maskinutrustningen	48,500	—	1

II. Statens utlåningsfonder.

Punkt i bil. 1.			Sid. i bil. 1.
[28.] Bibanelånefonden	1,500,000	1,500,000	70
[29.] Vattenkraftslånefonden	300,000	—	74
[30.] Luftfartslånefonden	300,000	—	78
Bil. 2.			Sid. i bil. 2.
Fonden för räntefria studielån	—	350,000	1

Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[2.] Statens avdikningslånefond	650,000	350,000	4
[3.] Egnahemslånefonden	4,800,000	1,200,000	7
[4.] Kraftledningslånefonden	1,200,000	—	8

III. Låneunderstöd.

Punkt i bil. 1.			Sid. i bil. 1.
[31.] Lån till Ostkustbanans aktiebolag	782,180	—	79
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[5.] Räntefritt lån till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå	—	14,000	9

Punkt i prot.	Att täckas av		Sid. i prot.
	lånemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
[1.] IV. Avbetalning å statsskulden ...	—	14,240,600	8
V. Statsverkets fond av rusedrycks- medel.			
[2.] Enligt 1 § i förordningen angående stats- verkets fond av rusedrycksmedel	—	1,900,000	9
[2.] Överskott å statsverkets fond av rusedrycks- medel	—	3,100,000	9
[3.] VI. Fonden för mötande av för- luster å aktiebolaget Kredit- kassan av år 1922	—	7,000,000	10
VII. Återbetalning av tillfälliga lånemedel.			
[4.] Återbetalning av under fjärde huvudtiteln å tilläggsstaten för år 1918 anvisat an- slag till täckande av förskjutna kost- nader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén	46,138	—	15
[4.] Återbetalning av under titeln »Statens utlåningsfonder» anvisade och till täck- dikningslånefonden överförda anslag ...	5,000,000	—	16
Återbetalning av under titeln »Låneunder- stöd» anvisade anslag:			
A tilläggsstaten för år 1919:			
[4.] Lån till Svenska diakonissällskapet för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare	26,000	—	16
A tilläggsstaten för år 1921:			
[4.] Lån till allmänna barnhuset i Stock- holm	740,000	—	16
A riksstaten för budgetåret 1923—1924:			
[4.] Tillfällig försträckning till fullbor- dande av akademiska sjukhusets i Uppsala ny- och ombyggnad	600,000	—	16

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Punkt i prot.	Att täckas av		
	länemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	Sid. i prot.
[4.] Återbetalning av under titeln »Förlag till statsverket» å tilläggsstaten för år 1918 anvisat anslag till täckande av förskjutna kostnader för anskaffande av vissa slag av förnödenheter	343,061	331,773	18
[4.] Återbetalning av under titeln »Varukredit» å tilläggsstaten för år 1921 anvisat anslag till varukredit åt vissa nödlidande länder	492,835	—	18